8/20

ANUL V. — No. 182

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

Duminică, 1 Iunie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897 / CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT în 1893

MAMA

Din vârsta fericirii fără minte
Icoane dragi mi-apar mereu'nainte:
De lume răzleţită şi sfioasă,
In ramă de salcâmi zăresc o casă,
Şi'n casă, într'un colţ întunecat,
Văd un copil, de mama lui certat...

El mâinile şi'ntinde spre iertare,
Dar ea-i tăcută şi ne'ndurătoare.

Din toţi câţi trec, nu-i nimeni să-l aline
Şi plânge'nnăbuşit copilul,
Şi-adoarme în suspine...

Dar peste noapte-o biruește dorul
Din somnu-i sare muma,
Şi spre ungherul unde-i doarme-odorul
Păşeşte'n vârful degetelor numa'...

. . . .

P. Cerna

Imn vieţii

Când soarele, ca o mireasmă tare,
A străbătut şi'n cuibu'mi înnoptat
Şi până peste ochi mărgăritare
Şi trandafiri mi-a 'ntins, — m'am deşteptat!

Am dat în lături marile ferestre,
Care'l aşteaptă'n fie-care zori,
Şi toate bucuriile terestre
Şi-au răsturnat potirele de flori

In sufletu'mi! Mai vast de cât oceanul,
Primind în mine fluvii de cântări,
Am râs ca diamantul şi mărgeanul
Trezite de prin mină şi din mări!

Grădina m'aştepta. Pe fie-care
Din straturile negre de pământ
Găsise frumuseţea întrupare
Deosebită în feţe şi 'n vestmânt.

Miresmele veneau să mă 'mpresoare
Şi printre pomii darnici, plini de rod,
Inchipuim o horă de fecioare
In jurul unui tânăr voevod.

Şi pentru ochii mei, izvoditorii,
Nimicul şters albastru se boltea,
Şi sufletu-mi călătorea cu norii;
Iar amintirea stele culegea.

Simţii căruntu'mi păr că străluceşte,
Ca'ncununat cu soare un zenit;
Că versul meu s'avântă vultureşte,
Ca să domine: viaţă! infinit!

V. Demetrius

Porumbacu

(17 SEPTEMBRE 1916)

de H. STAHL

In fundul de vale, înconjurat de păduri, cu capacul de nori grei, apăsând trupurile noastre sleite de oboseală şi foame, noaptea veni repede şi tunul tăcu, descordând nervii.

Iarăşi numai comandanţii de batalioane fură chemaţi la raport. Această desconsiderare a noastră, a celor cu galoane puţine, ne durea şi era o greşeală, căci cu altă mândrie am fi strâns în jurul nostru, sufleteşte soldaţii, dacă de la şefi am fi aflat exact sacrificiul ce ni se cere, dacă am fi ştiut măcar ce trupe amice urmau să colaboreze cu noi. Atâta simţiam: că duşmanul se masează pe Olt, pentru a opri înaintarea noastră spre Sibiu, şi atâta ştiam: că la flancul nostru drept, e regimentul 21 infanterie. Dacă Regimentul 6 Mihaiu Viteazul forma capul coloanei de înnaintare sau mai erau alte trupe la stânga noastră, nu putusem afla.

In aşteptarea ordinelor, oamenii, aplicând instinctiv principiul că în campanie să mănânci când ai ce, şi să dormi când poţi, se odihneau, trântiţi pe iarbă, insensibili la ploaia călduţă, măruntă, ce începuse să cadă. Ghemuit sub pelerina neagră de cauciuc, şezând turceşte, rezemat de un brad, am adormit şi eu adânc, fără să fi simţit că ploaia se înteţise, că apa, curgând deal sau prelinsă pe trunchiul bradului-umbrelă, formase o băltoacă sub cortul pelerinei mele. M'am deşteptat la chemarea căpitanului G. Bădulescu, comandantul batalionului nostru, şi aflai că fusesem sortit să fiu de avanposturi în noaptea aceea. Conştiinţa răspunderei mari ce o asumam, goni somnul. Pe întuneric cumplit am urcat, pe o potecă a pădurei, dealul şi cu mare greutate sentinelele putură fi plasate, cu mâinile însângerate de mărăcini, prin desişul pădurei.

La 1 noaptea un om de legătură mă înştiinţă că reluăm marşul.

Condus de un ţăran ardelean, regimentul, cu lt.-colonel Socolescu în frunte, porni în spre nord-est — cum îmi arătară acele fosforescente ale busolei — cam în direcţia de unde tunurile ne bătuseră în ajun. Am înaintat astfel în noapte mecaniceşte, neştiutori de ţel, conduşi de călăuza aceea în care poate ne încredeam prea uşor, două ore în cea mai mare tăcere.

Pe la 3 tunul bubui de câteva ori, dar din spre vest. Duşmanul deci schimbase peste noapte poziţia artileriei, retrăgându-se, ori călăuza rătăcise drumul. Colonelul opri marşul şi după o nouă consfătuire între cei mari şi călăuză, regimentul primi ordinul să se întoarcă. Contra mişcarea se execută cu acea silă şi început de neîncredere în şefi, care se produce ori de câte ori se ordonă un contramarş. Intunericul era cumplit, înnaintam cu greu pe drumul de pădure îngust, lunecos, în coloană de marş deşirată, traşi de haine îndărăt de crăcile ce ne loveau peste obraz, fâşiind din frunze ude.

* * *

După mai bine de un ceas de mers în întunericul acesta de mormânt, negrul cumplit al nopţei se încenuşi; deasupra capetelor noastre, între şirurile de copaci mărginind poteca, se întinse ca o lungă fâşie de pânză murdară, drum alb suprapus peste poteca neagră pe care păşiam. Şi dunga de cer se tot spălăcia. Puteam desluşi acum siluete de copaci desprinse din umbra desişului păduros ce din vârful dealului se prăvălea spre şes. Ziua zorea par'că în calea noastră şi mersul se sprinteni.

Deodată, la câţiva paşi, jos în pădure, o salvă de focuri sfâşie zorii şi mitraliere începură să ţacăne grăbit, astmatic... Un fior ne străbătu până în creştet şi regimentul se opri, cu faţa spre vale. Tunul în aceeaşi clipă începu să bubuie tumultos, de şase ori, foarte aproape, pe stânga.

Nu cred să fi fost om, căruia să nu-i fi fost frică până în rădăcina părului în clipa aceea. Cu faţa ca varul, gura fără buze, dinţii încleştaţi, aşteptam ca focul să se deschidă şi la spatele nostru, să fim încercuiţi în pădure; dar numai de jos, din faţă, râpâind puştile, lătrau tot mai rele mitralierele şi tunul demoralizator bubui iar, lângă noi, par'că făcând să urle pădurea.

Nu eram încercuiţi, dar ne surprinsesem reciproc, folosind noaptea. Şi astfel, fără plan de luptă, fără a cunoaşte forţele inamice, s'a angajat prima din cele patru mari bătălii victorioase ale războiului ce avea să reînchege un neam.

* * *

Voinţa redeveni stăpâna trupului şi ordinele sosiră. O companie se risipi în trăgători, coborînd, prin desiş, povârnişul abrupt; în pas alergător o companie şi apoi alta, porniră, pluton după pluton, pe potecă, spre vest. Căpitanul Bădulescu ordonă: **„A cincea, înainte"**; comanda-i **„După mine, marş!"** şi, după câteva zeci de metrii, eram cu plutonul I, la liziera pădurei, pe sprânceana unui deal, dominând o vale bătută de mitraliere. Companiile pornite înnaintea mea, înşirate în linii de trăgători, deschiseră focul. Trecui de o companie, de o a doua. Tunul trase iar, cu furie, neregulat. Şrapnele, se spărgeau sus, ca mingi de zăpadă. Pe stânga, era o pădurice, în faţa, spre nord-est, se întindea până departe spre Olt, şesul. In pas repede trecui şi de compania I-a, înşirată pe muchea dealului, unde aştepta ordine, fără să tragă. Era fosta mea companie, pe care trei luni de zile o comandasem la Azuga, cu oamenii căreia mă simţeam adânc unit sufleteşte, pe când pe oamenii cu care intram în foc, abea îi cunoşteam. **„Să trăiţi dom'le locotenent!"**

— **„Să trăiţi băeţi"**, ne spuserăm, recunoscându-ne.

Trecui şi mai spre vest şi, când tunul bubui iar, şi văzui, foarte aproape, cerul fulgerând de flacăra gurilor de foc, atunci, instinctiv, semiconştient, amintirea groazei, ce o inspiră oamenilor tunul, mă făcu ca, fără să aştep ordine, să strig: **„După mine băeţi! La tunuri!!"** Şi cu carabina în mâna întinsă, în semn de raliare, am coborît într'o fugă valea bătută de mitraliere, am urcat o râpă, urlând mereu: **„După mine băeţi! La tunuri!!"** Două bubuituri au trecut deasupra capului meu, cu sgomot infernal, aerul, deplasat de proectil, îmi smulse capela, lăsându-mă surd şi ameţit o clipă. Şi am strigat: **„Innainte! Huraa, Huraa!"** şi am ajuns pe creastă: O baterie inamică era în vale. Siluete mici, negre, de soldaţi cu coifuri ţepoase, punea steagurile. Două tunuri se desprinseră şi fugeau. Am ordonat: **„Innălţător 400 metri, trahgeţi asupra cailor!"** şi, proptind carabina de un brad, am tras în cai ochind câte unul din fiecare atelaj, pe rând, şi caii — îi văd şi acum sărmanii, — s'au cutremurat şi au picat. **„Innainte, hura!"** şi am prăvălit valea spre tunuri — patru obuziere — şi după mine, urlând: **„Pe iei bă!"**, se luară nu numai soldaţii din plutonul meu, dar şi din compania I-a, fosta mea companie, împreună, amestecaţi, eşalonaţi după puterea de fugă a fiecăriua. Servanţii tunurilor, şi cu ei alte mici siluete negre de soldaţi cu coifuri ţepoase — Nemţi, primii Nemţi cu cari ne ciocneam — fugeau demoralizaţi de vuetul sălbatic **„Pe ei bă!"**. Şi am ajuns la tunuri, alături de mine, fostul meu plutonier din a cincea, Stoianovici, şi acolo la tunuri ne-am îmbrăţişat. Şi iar am pornit în urmărire, sărind peste trupuri. Ici colo, ajuns din spate, un german se oprea în genunchi, cerşea cruţare şi cădea fulgerat. Lângă mine, un ofiţer rănit, implora milă, îngrozit: îl lua la ochiu un soldat... Cutremurat de scârbă, redevenind om într'o clipită, oprii mâna soldatului strigând: **„Ce faci? Iartă-l! E rănit!..."** şi atunci soldatul, desmeticit, rămase inert, cutremurat de conştiinţă şi arma îi căzu din mână....

* * *

Inţelesei greşeala mea: refăcusem un om, dar distrusesem un solaat. Şi atunci, perfect stăpân pe mine, conştient de toată grozăvia datoriei ce o aveam în puterea uniformei ce de bunăvoie purtam, am zguduit de braţ soldatul, i-am strigat sălbatec: **„Innainte! Huraa! După mine!"** şi târîndu--l de mână, o luai spre cele două tunuri care se micşorau fugind pe câmp. Şi am tras foc după foc, gonind, oprindu-mă, pentru a trage iar, cât timp am crezut că prin focuri voiu putea opri tunurile scăpate. Nu mi-am dat seama că pe stânga, dintr'o tranşee, Nemţii trăgeau asupra noastră. **„Culcat! Faţa la stânga! Trage!"** am ordonat, dar comanda de **„foc"**, nu se execută.

In jurul meu rămăseseră 20 oameni din 70 ai plutonului meu. Atât. Şi ei, cu capul în pământ, în dosul moviliţei care îi masca, nu mişcau.

Mă judecai aspru: fusesem poate un bun soldat, dar prost ofiţer, căci n'am ştiut ţine oamenii în mână şi, în dorinţa de a lua tunurile, n'am privit îndărât câţi mă urmează şi la atac se rupe disciplina, cei laşi rămân în urmă, se ascund la primul prilej.

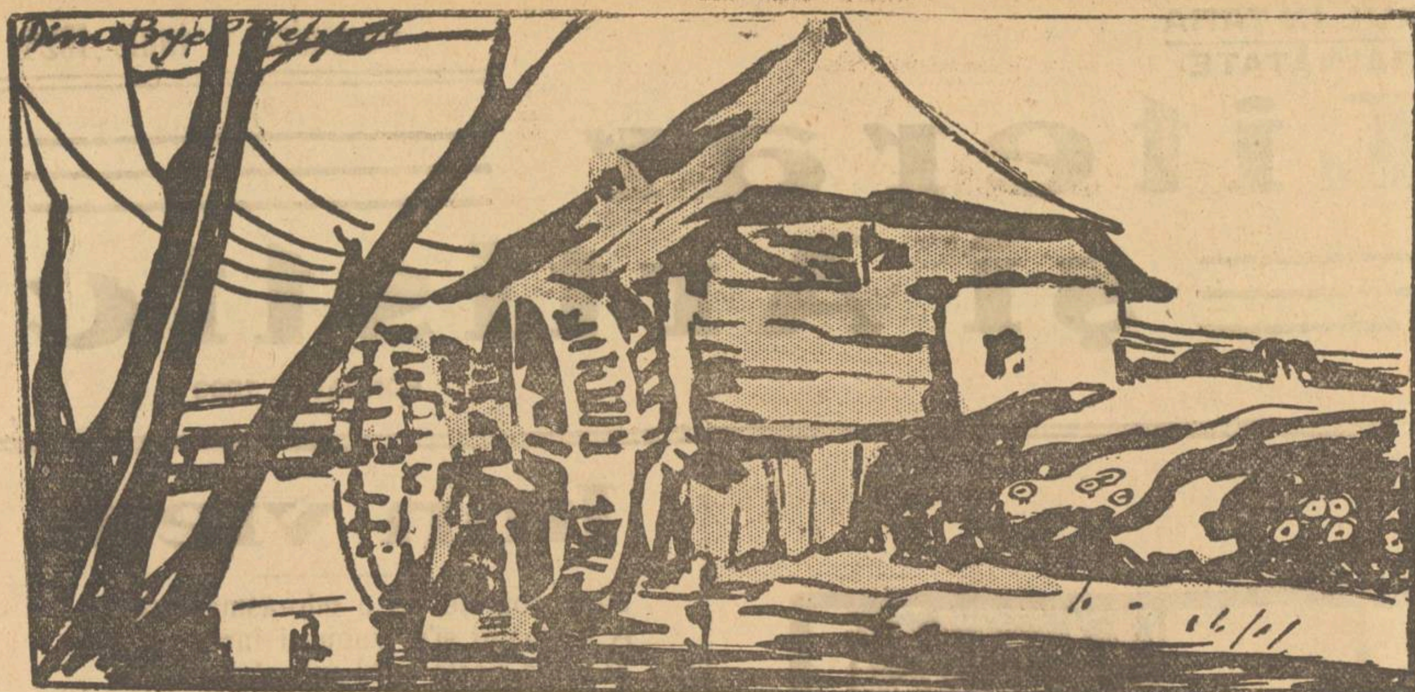
Din tranşee vedeam eşind coifuri nemţeşti, apoi capete, trupuri. Sguduindu-mi tovarăşii, trecând de la unul la altul, arătându-le pericolul, implorând, câţiva cu greu, ascultă, trag, şi Nemţii prudenţi reintră în tranşee. Dar cartuşele se isprăviau, ţeava carabinei frigea şi, cum încetam focul, duşmanul înteţea pe ai lui, scoţând capul spre a ochi mai bine, aşa încât trebuia, chiar fără a nemeri, să redeschidem focul.

Din spate nu venea nimeni. Trimit un om după muniţii, după ajutor sau ordine. Nu se întoarce. Atunci, când nu mi--a rămas decât două încărcătoare, la rândul nostru, am fugit de Nemţi în spre pădurice, la tunuri. Ca muştele bâzâiau gloanţele pe la urechi, iar praful ţâşnea în toate părţile în jurul nostru, din pământul greblat de focuri. Nu ştiu câţi am ajuns la marginea păduricei. Cu soldaţii ce rămăseseră pitiţi după copaci, am redeschis focul. Duşmanul, în ordine de astă dată, oprindu-se la fiece 20 de paşi, trăgea, înainta iar, disciplinat, şi s'apropia continuu de tunuri, cu tot tirul înteţit.

In sfârşit, ai noştrii, în năvală mare, goarna sunând atacul, vin în masse şi se umple pădurea. In zare din toate părţile, beţişoare negre apăreau ca din pământ. Nemţii, din tranşeele săpate din vreme, eşeau la atac, cerc în jurul orizontului. Dar tot mai mulţi, în luciri de baionete, veneau acum şi ai noştri.

Sunt o apă de năduşeală, faşele jambierelor mi s'au desfăcut, nasturii s'au rupt, cămaşa mi--a eşit de sub tunică; nesomnul, oboseala acumulată, mă copleşeşte şi trebuie să mă odihnesc, sleit cu totul de puteri.

(Continuare în pagina II-a)

In hurale înaintau ai noştrii, trăgând din mers, trăgând mecaniceşte. Gloanţele vâjâiau la urechi şi din faţă şi din spate, pădurea se cutremura de sgomot, o ploaie de crăci rupte, tocate de gloanţe, de frunze smulse, cădeau şi goarna, fâşii-fâşii, domina împuşcăturile. Obuze încep să cadă, ridicând pe locul exploziilor, ca şi când în pământ, sub noi, ar fi fost tunurile vrăjmaşe, vulcan de sgură; geyzere de pământ. Un mesteacăn este decapitat şi capul atârnă jalnic peste trupul alb rămas în picioare; un brad lovit la rădăcină, e aruncat, scuipat în văzduh cu pământ negru şi trupuri ciopârţite. Duşmanul ocolea stânga noastră, spre a ne învălui. Atunci, fără să recunosc un singur soldat din ai mei, reintru în luptă, îndreptând focurile. Nemţii se apropie. Din rândurile lor, o rachetă, şarpe de foc, splendid colorat, se înnalţă şi artileria scurtează tirul. Mai spre stânga, la spatele meu, două mitraliere pârâie şi frontul nostru se lărgeşte spre vest: Regimentul 6 Vânători, foarte brav, foarte disciplinat, intrase în foc oprind învăluirea. Comandantul mitralierelor, un locotenent de vânători, este extraordinar ca curaj şi sânge rece. Bărbos, cu ochelari, face minuni cu cele două biete mitraliere ale lui. Le schimbă continuu din loc, secerând când ici, când colo, iar când mitralierele lui râpâiau cu ritm regulat, răspunzând mitralierelor germane, ofiţerul se ducea la soldaţi, îi îndemna. Singur în picioare, se plimba în faţa oamenilor, învârtind în mână, ca un baston, o sabie nemţească găsită pe câmp. Ameninţă pe unul, îndeamnă pe toţi prin curajul său, iar fuge la mitraliere, mai schimbând poziţia. Recunosc în viteazul cu ochelari şi barbă roşcată pe fostul meu elev Găroescu, şi de la dânsul prind din nou curaj de acţiune, strâng oamenii, împingându-i pe linia de foc. Noi împuşcături se aud mai la stânga şi mai spre sud. Nu ştim, în lipsa culpabilă de ştiri, în care am fost lăsaţi tot timpul, dacă sunt trupele noastre sau Nemţii. O rachetă şi focul viu ce-l deschid, ne arată că duşmanul încerca iar o ocolire. Lărgim linia trăgătorilor, companiile sunt amestecate, regimentul 6 vânători, cu 6 Mihaiu Viteazul.

Greutatea mare este să mişti oamenii din locul unde s'au culcat în trăgători. Aceeaşi oameni cari, ca nişte lei în strigătele de **„Pe ei băi"** au fugit la atac, nu se mai mişcă odată ce, culcaţi, au găsit în faţa lor un tufiş, o tufă de iarbă mai înaltă, un muşuroiu de furnici, unde, fiindcă nu mai văd duşmanul, se cred la adăpost. Maiorul Iacobini, din vânători, şi el în picioare, sare de la om la om, oprind fugarii, cu ameninţări de revolver, făcând să înainteze laşii. Un soldat, cu capul după un muşuroiu de furnici, paralizat de frică, nu vrea să înainteze chiar când maiorul îi pune revolverul la tâmplă. Cu un gest de descurajare, ofiţerul îl lasă dar soldatul e lovit chiar atunci, prin muşuroiu, de un glonţ drept în creştet. Atunci numai alţi soldaţi, cari şi ei s'au crezut adăpostiţi de o casă de furnici, se ridică şi fac un ultim salt lângă tovarăşii de pe linia trăgătorilor. Pe când maiorul, cu mâna la ochi, privea mişcările duşmanului, un glonte în inimă îl culcă la pământ. Strig: „Săracul" şi în aceeaş clipă simt o durere groaznică la picior, caşi cum mi s'ar fi tăiat dintr'o dată, toată laba, şi cad leşinat.

Când, încet, mi-am revenit în fire, ştiu că am strigat „maman", că, plecat spre mine, ţinându-mi mâna, era locotenentul Garoescu. Când am deschis ochii, s'a întors la mitralierele lui. Caporalul Petrescu şi alt soldat din compania mea, mă descălţaseră şi-mi făceau un pansament cu pachetul meu individual. Atunci o grijă mă cuprinse, violent, poruncitor: să nu cad prizonier. In coate şi genunchi, ajutat de cei doi soldaţi ai mei, nevoind să mă opresc o clipă, m'am târît spre cuibul de răniţi. In îngrozitorul meu drum, după o muche de deal, am trecut lângă un întreg pluton stând liniştit, ferit de gloanţe, oamenii făcându-şi ţigări. Indignarea îmi dădu puterea să insult pe sublocotenent, rezervistul P., să svârle tabachera unui gradat şi să trimită oamenii la datorie. M'am mai târît câteva sute de metri, pierzând mult sânge, cuprins de groaza de a nu avea puterea să scap. Mânaţi de sigur de aceeaş groază de a cădea prizonieri, mulţi, par'că din fiece colţ, se târau mutilaţi, printre morţi, agăţându--se de copaci, silindu-se să se scoale şi căzând copleşiţi. Lângă un soldat ucis era o bicicletă. M'am rugat să fiu urcat pe dânsa şi astfel, cu piciorul găurit în gleznă, întins pe ghidon, sprijinit de cei doi soldaţi devotaţi, am putut ajunge la cuibul de răniţi. Un infirmier din batalionul meu, Caruso, mi-a strâns bandajul, oprind hemoragia cu două monede de nikel şi aşchii de lemn, şi pe o targă m'au dus la postul de prim-ajutor, unde, în bătaia tunului, doctorul Constantinescu şi Haret, doi bravi, îşi făceau cumplita datorie. De aci, cu targa, brancardierii m'au dus spre ambulanţă, dincolo de tunuri, urcând dealul pe care îl cobora tocmai în hurale, în fruntea companiei sale, locotenentul Milicescu, slab, oacheş, cu o lopată Linemann în mână, ţinută în dreptul frumoşilor săi ochi negri, într'un cochet gest de ferire.

* * *

In greoaia masivă trăsură de ambulanţă, zece răniţi mai norocoşi fuseseră strânşi de pe imensitatea câmpului de luptă. Mi se făcu un loc şi ambulanţa, hodorogită, diformă, porni, chinuindu--ne groaznic, pe drum bolovănos de munte. Cu faţa crispată, răniţii, cu mâna ţinută milos pe partea mutilată a trupului lor, se sileau să-şi ţină trupul nemişcat la hopuri şi doar capetele oamenilor să bălăbăneau cu mersul ambulanţei. Mirosul de sânge şi iod, în cutiuţa încinsă de soare, în care eram înghesuiţi, îţi dădea greţuri; gemetele erau înnăbuşite de huruitura roţilor şi zbârnâitul geamurilor. In colţul din stânga, un soldat, lovit în limbă, pe când striga „Hura!", ne arăta, halucinat, gura--i plină de sânge închegat şi bale. Drumul urca şi cobora continuu, trupurile sângerânde se ciocneau când spre faţă, şi când spre fundul trăsurei fără arcuri. La un vad, peste pietroaie, ambulanţa s'a răsturnat în apă, căzând unii peste alţii tot pachetul urlător de mutilaţi.

Seara ne-au coborît pentru o noapte, într'o casă ţărănească plină de răniţi, culcaţi pe jos, lipiţi unii de alţii. M'au întins pe un pat de scânduri, lângă un sublocotenent grav rănit în abdomen, fiul amiralului Bălescu. In faţa noastră, soldatul cu limba smulsă, scotea, din gura-i larg deschisă, un urlet gutural, lugubru, fără sfârşit.

In noaptea aceea, sub lumina galbenă a unei lămpi de petrol, ce proecta în siluete uriaşe, negre, jucătoare, pe peretele alb, umbra celor palizi ca moartea, în odaia aceasta spital, concentrând toată oroarea măcelului comandat, vuind de vaietele înnăbuşite ale celor cari, clănţănind din dinţi, cercau să oprească sângele picurând din cârpe cleioase, ale celor cari, delirând, gesticulau urlând, ori, într'o imobilitate cadaverică, erau şi mai îngrozitori, am priceput toată grozăvia războiului.

H. STAHL.

(Din manuscrisul volumului „Spion", premiat de „Cartea Românească").

Drumuri limpezi

Voiu reveni într'o amiază asemeni
Aceleia în care am plecat odată.
Crâmpee albe de văzduh vor flutura în mâini de arbori:
Batiste bucuroase de sosirea mea lung aşteptată.

Mărunte tufe 'n prag de drum se vor înghesui,
Să'mi vadă bucuria 'napoerii mai de aproape.
Crângul: herghelie de mânzi fragezi, va sburda
Şi voiu auzi sub coline nechezând, — înveselite, ape...

Atunci tu pe potecă-o s'apari,
Cu limpezi miresme pe umeri, pe cap cu betealã de soare;
Toate în preajmă vor încremeni — pe când
Dintre stâncile sufletului meu vor sbucni dureroase isvoare...

Degetele tale prin părul meu se vor cuibări:
Pasări luminoase ce şi-au regăsit caldul frunziş.
Şi-ai să'mi cauţi atunci sub pleoape, prelung,
Cărările în cari amintirea ta mi'a fost luminiş...

Buzele tale — or voi să spună — a lor mele cevà
O lacrimă va sclipi şi nu voi şti dac'a ta sau amea e.
Căci vom tremura şi ne vom înlănţui aşa
Ca două frunze de ferigă peste-o fugă de pârae...

Virgiliu Moscovici

Romanţă

Creangă înflorită de zăpadă,
suflet proaspăt, vestitor a iarnă,
fulgii tăi pe fruntea mea să cadă,
creangă, crenguliţă de zăpadă!

Poate tu priveai de mult la mine
şi-ai bătut cu degetele'n geamuri;
nu ştiam că fericirea vine,
deşi ea privea de mult la mine.

Poate iară, când băteai la geamuri,
nu gândeai c'o să tresar în umbră,
c'o să simt în inimă răcoarea
degetelor ce'mi băteau la geamuri.

Dar când ochii mei striviră'n gene
tortul sclipitor al razei tale,
graţioasă te-ai plecat alene,
tremurându-mi proaspătă subt gene.

Aş întinde mâna şi mi-e frică
să nu-ţi scutur stele din podoabă:
frumuseţea nu se mai ridică;
a venit din ceruri şi mi-e frică.

Dar de simţi c'ai înflorit în iarnă
să-mi întinzi o binecuvântare,
lasă-ţi şoapta fragedă să-mi cearnă
peste gânduri floarea ei de iarnă.

MARCEL ROMANESCU

Reînvierea

Aprilie e pe sfârşite. Din noaptea caldă şi liniştită, adieri parfumate se ridică de pretutindeni, îmbălsămând văzduhul. Dintr'un colţ al camerii lumina slabă a unei lămpi cu abat-jour, caută zadarnic să se lupte cu întunericul des de afară, care intră în valuri pe fereastra deschisă. Lampa, pusă pe un mic secretar cu sertarul deschis, pune reflexul mătăsii violete a abat-jourului pe figura slăbită a unei femei, căreia nu i se poate da nici o vârstă. Mâinile lungi, fine, de o albeaţă ireală, abia umbrite de violetul luminii, se odihnesc obosite pe mătasea biroului. Corpul, acoperit de un veştmânt negru, e complect pierdut în întunerec. S'ar crede că un sculptor capricios a agăţat de veacuri capul acela în spaţiu şi a uitat să se mai întoarcă să-l ia. De-atunci sărmanul cap sortit uitării, îşi îndeplineşte osânda.

Una din mâini se mişcă încet şi se ridică să susţie fruntea. Mâneca largă alunecă spre cot şi din caliciul ei sombru, răsare tija albă şi fragedă a braţului gol. Cealaltă mână se ridică par'că cu părere de rău şi cu vârful degetelor subţiri şi fine, transparente sub irizarea mai violentă a umbrei colorate, trage un pacheţel mic din sertarul deschis şi îl pune pe birou.

Scrisori mici, bilete citite şi recitite de mii de ori, neînlănţuite prin nici o legătură, se risipesc sub mâna leneşă, care încearcă să le reţie. Rămâne cu una între degete, şi ochii mari şi trişti, cu priviri ciudate şi îndepărtate, prind a se însufleţi. Deşi luată la întâmplare, dela prima vorbă rândurile scumpe îi reviu în minte şi, închizând ochii, lasă amintirea să le rostească:

„N'ai venit eri, My! Ce răutăcioasă eşti! Nu ştii că nu trăesc când nu te văd şi când nu eşti în apropierea mea? De ce îmi răpeşti bucuria vieţii? Ştiu, încrezătoare în puterea ta, vrei să devii o mică tirană. Dar nu, nu se poate, prea eşti bună şi prea te iubesc mult, ca să nu-ţi fie milă de mine! Te aştept şi mâine la aceiaşi oră; cum te voi aştepta în fiecare zi, până ce mi se vor sfârşi toate. Până mâine însă este aşa de mult! Dă-mi voe să viu să te văd aştăzi, să-ţi las urme adânci pe mâinile tale atât de fine şi de albe!

Mi-e dor de buzele tale subţiri, de gura ta dezamăgită, care se trezeşte la viaţă sub sărutările mele, mi-e dor de tine, toată!"

Scrisoarea cade cu un sunet sec dintre cele două degete înţepenite în mişcarea dintâiu, cari apucă alta, tot la întâmplare:

„Buna mea My! Nu te-ai supărat că n'am putut veni. O întâmplare plicticoasă m'a reţinut de a fi lângă tine, aşa cum aşi fi dorit şi cum aşi dori să fiu o viaţă întreagă. Nu ştiu cum aşi putea să-ţi spun, ca să nu te supăr, că nici azi nu voi putea veni, tot din aceiaşi cauză. Tu eşti bună şi cred c'ai să pricepi că neputinţa în care mă aflu de a te vedea, mă face cel mai nefericit dintre oameni..."

Firul amintirii se rupse brusc, ochii se deschiseră mari şi privirǎ lacom scrisoarea. Peste rândurile mincinoase, scrise cu o slovă mică şi deasă, indignarea ei scrisese cu litere mari: „Vorbe, Vorbe, Vorbe!..."

Apucă febrilă o altă scrisoare, o deschise şi citi ceremoniosul titlu: „Stimată Doamnă"

— Drumul obişnuit al dragostei, gândi ea. Incepe cu: „Stimată Doamnă", continuă cu „Scumpă Doamnă", apoi cu cele mai drăgălaşe vorbe pe care le poate inventa creerul unui îndrăgostit, ca să sfârşească lamentabil: fără scumpă, fără stimată, fără nimic!... cu uitarea!...

Vrând să mai retrăească clipele crezute fericite, deschise o alta. In mijlocul unei foi mari albă, era numai o singură vorbă, scrisă apăsat de o mână înfrigurată, care îşi pusese toată fiinţa în vorba aceia: „My!..."

Din nou hârtia rămâne nemişcată între degete şi ochii îşi trag pleoapele obosite. Işi aminteşte bine de una din întâlnirile lor, când se iubiseră mai mult şi mai puternic decât oricând. Ambele lor fiinţe se contopise până la completa uitare de sine, până la rătăcirea supremă. Plecat de lângă ea, cu capul în foc şi sufletul şi mintea pline de [illegible]ginea ei dragă, chinuit de proaspetele aduceri aminte şi dorind nebun să le mai retrăiască, intrase în primul local şi scrisese numele ei drag, pe care îl repetase de mii de ori până atunci. Il trimisese ca un strigăt desnădăjduit şi implorător, ca singurul crez care îi susţinea viaţa, ca pe dătătorul de fericiri.

Gura, cu buzele subţiri, se strânse mai tare, un gemet surd şi înăbuşit sperie tăcerea camerei şi mâna prinse a se mişca mai repede, amestecând vraful de scrisori.

Frazele se desprind clare dintr'una mai recentă:

„... nu te-am iubit niciodată. Dacă am căutat atâţia ani să mă ameţesc cu dragostea asta, a fost ca s'o uit pe ea, singura pe care am iubit-o şi pe care o iubesc şi acum. Căutam să-mi cruţ noi dureri, fiindcă prea suferisem mult din cauza indiferenţei ei. Acum s'a întors iar spre mine şi nădăjduiesc că sunt în pragul fericirei..."

— Cavalerul des Grieux! şopti ea dispreţuitor, aruncând scrisoarea.

* * *

Azi era oarecum liniştită. După neînchipuite sbuciumări sufleteşti, ajunsese la liniştea asta îngheţată, pe care o capătă marii credincioşi, când sunt în preajma morţii. Işi aminteşte însă de complecta năruire ce se produsese în sufletul ei, în clipa când primise scrisoarea. Nu-şi explica răutatea asta feroce din partea aceluia, căruia îi închinase toate gândurile ei şi îi făcuse preţiosul dar al întregei sale fiinţe. Rândurile acelea îi sdruncinase echilibrul în care trăise până atunci. Dacă nu sfârşise cu viaţa, era nu din poltronerie, ci din oboseală: corpul cu mişcările îngheţate, refuză să urmeze ordinele unui creer, care părea paralizat.

Afară de asta îşi zicea că dacă numai **Minciuna** a stăpânit la facerea lumii, cu ce drept i-ar rupe ea firul, curmându-şi viaţa?!

De atunci urma să trăiască în mica ei lume intimă, păzind cu grije porţile zăvorite ale sufletului, ca să nu mai intre „barbarii", cari i-au secătuit toată lumea visurilor şi credinţelor ei.

* * *

Degetele obosite ridicară ultima scrisoare:

„Iartă-mă, My, iartă-mă! Eram nebun în ziua aceia. N'am ştiut ce scriu! Am suferit din cauza ta, şi am vrut să te fac să suferi infinit mai mult. Tot ce am scris acolo erau minciuni. Mi s'a părut că vrei să mă 'ndepărtezi şi am vrut să mă răzbun. Nu crede nimic! Am fost un nebun, care şi-a jucat fericirea. Ai milă de mine! Primeşte-mă ca şi altă dată. Stau năuc în faţa uşii tale închise şi mă tem să nu fac vre-o nebunie. Nu mai cer nimic. Numai dă-mi voe să trăesc iar din viaţa ta, în atmosfera aceia blândă, care mi-a încălzit cei mai frumoşi ani ai tinereţii mele. Tu ai luat tot frumosul şi seninul din viaţa mea. Nu iubesc pe nimeni decât pe tine. Iartă-mi nebunia! Mă voiu face mic, mic de tot, numai primeşte-mă la picioarele tale. Iartă-mă My!"

— Minciuni!... Să nu comită vreo nebunie!... ca şi cum cavalerul des Grieux ar fi capabil de un asemenea gest! şueră ea printre dinţi, apoi aruncă scrisorile una peste alta în sertarul deschis şi îl închise încet, ca şi cum cea mai mică mişcare o obosea.

Dela această scrisoare primise încă multe altele, pline, probabil, cu protestări de dragoste mincinoasă, pe cari i le înapoiase fără să le deschidă.

Capul dispăru de sub irizarea violentă, care se cobori dealungul rochiei până la centura largă cu bucle preţioase, ce prinseră să strălucească în mii de lumini, apoi se stinseră brusc. Paşi înceţi, amorţiţi de grosimea covorului, se îndreptară spre fereastră. Işi rezemă braţele de lemnul rece şi lăsă gândurile să sboare departe, dincolo de hotarele ce-i ţărmureau privirile.

— O viaţă întreagă trăită degeaba, gândi ea cu amărăciune.

A fost creiată să fie iubită şi a fost iubită poate mai mult decât oricare altă femeie. Toţi acei cari au iubit-o, au iubit-o numai pentru ei, niciunul pentru ea, şi nimeni n'a fost în stare să-i alunge înfiorătoarea senzaţie de singurătate din suflet. Acum, spre apusul tinereţii, venise el, cu tinereţea lui triumfătoare, cu vorbele lui calde şi dragi şi cu sinceritatea şi curăţenia unui sentiment, neprihănit. A crezut în el, şi pentru prima oară, părăsită de senzaţia singurătăţii, i s'a dat orbeşte, fără să mai oprească nimic pentru ea. Peste câţiva ani a văzut că şi el a fost ca şi ceilalţi. O iubise tot în egoist, pentru plăcerea lui personală. Atunci, obosită de a mai lupta, l'a îndepărtat şi s'a închis, cu inima cernită şi sufletul pustiu, în casa mare şi rece, în care îşi înmormântase toate visurile.

N'o mai vedea nimeni şi era o minune că în noaptea aceasta caldă de April, silueta ei fină şi înaltă se profila în cadrul ferestrei. De jur împrejur, pustiu şi iar pustiu. Dincolo de zidul împrejmuitor al frumoasei sale grădini, domneşte recea împărăţie a singurătăţii şi a tăcerei.

Strămoşii ei, boeri credincioşi, avuseseră ideia să zidească o biserică chiar în preajma casei boereşti. Vecinătatea aceasta, departe de a-i încălzi sufletul, o făcea să simtă şi mai mult zădărnicia oricărei străduinţe omeneşti.

In noaptea aceasta liniştită, îmbătată de mirosul puternic al boschetelor de liliac, care se înălţa spre cer în cădelniţe nevăzute, părea mai liniştită şi căuta să scruteze massa întunecoasă a bisericii, ca să zărească vreo lumină. Biserica stătea încremenită, cu toate ferestrele oblonite de întunerecul nopţii. Cerul, de un albastru închis, acoperit cu o profuziune de stele părea că dobândise o maestate deosebită şi aştepta solemn înfăptuirea unei misiuni. Oraşul, în care murise orice sgomot, părea adormit de veacuri. Din liniştea parfumată a grădinei, i se păru că o voce dulce se înalţă spre ea, implorându-i ertarea. In sufletul ei, peste care iarna nădejdilor frânte îşi cernuse îngheţul, simţi tresărind fiorul dătător de viaţă al primăverii. In grădina intimă a gândurilor ei, simţea încolţind frunze fragede printre cele uscate şi flori proaspete pe lângă cele veştejite. N'ar fi avut decât să facă un semn, sau să zică o vorbă, ca totul să reînvie şi să se încălzească iar la căldura binefăcătoare a dragostei. Dar nu! Ar fi să reînceapă o viaţă de minciuni, cu care nu se putea împăca mândria firei ei. Prefera chiar viaţa searbădă şi tristă în care vegeta, oricărui compromis, care ar fi întunecat luminoasele aduceri aminte. Se vede că la căpătâiul leagănului nu-i zâmbise norocul. Dotată cu frumoase aptitudini pentru pictură, nu isbutise să treacă dincolo de scarbăda mediocritate. Işi judeca viaţa sentimentală şi artistică în acelaş fel: nici într'una, nici în cealaltă, nu-şi putuse exterioriza visele ei de fericire şi de frumos. Neputinţa aceasta de a se realiza îi stăvilise viaţa şi o adusese la completa detaşare de azi.

O lumină pâlpâindă se zări la uşa bisericii şi aproape în acelaş timp, clopotul Mitropoliei sparse liniştea înţepenită a văzduhului. Zeci de glasuri de bronz prinseră a cânta pe diferite tonuri bucuria învierei lui Christos. Un svon nelămurit însufleţi nemişcarea şi trezi la viaţă tot coprinsul.

Glasurile clopotelor, din ce în ce mai vesele, glorificau fericirea de a trăi. Oraşul vuia de sgomot şi de mişcare. In curtea bisericii se desluşea massa imensă de credincioşi, care se îndesea din ce în ce mai mult. Preotul, în odăjdii scumpe, albe ca primăvară sfintei sărbători, eşi din biserică urmat de o parte din credincioşi, cari intraseră „să primească lumină!" Intr'o clipă toate lumânările se aprinseră şi, la lumina lor nesigură, se zăreau figurile obosite de munca ultimelor zile, transfigurate însă de fiorul divin al nopţii sfinte.

Dela fereastra deschisă se auzea lămurit şi frumos vocea clară a preotului, care citea profunda şi înălţătoarea evanghelie a Invierii.

Deodată un strigăt de bucurie se înălţă deasupra grijilor vieţii: „Christos a înviat!" Vocile vesele ale corului îl repetară de nenumărate ori. O vioiciune ciudată cuprinse întreaga fire. Corpul amorţit dela fereastră prinse a se mişca şi din ochii trişti începură a curge lacrimi de linişte şi nădejde. Armonia divină a clopotelor îndumnezeia văzduhul. Credinţa purificase sufletele şi înseninase lumea.

Aceiaşi credinţă se cobori caldă în sufletul stingher dela fereastra deschisă, şi, plecându-i genunchii slabului ei înveliş trupesc îi dete nădejdea reînvierei. Numai era deci singură, acum când învăţase să creadă!

Când se sculă de jos şi se uită pe fereastra deschisă, se simţi uşoară şi liniştită, ca în clipa când venise pe lume. Tot trecutul ei se îngropase în taina neagră a întunericului nopţii. In curtea bisericii nu mai era nimeni. Spre răsărit o geană trandafirie anunţa învierea sfintei dimineţi. Mirosul amărui al florilor primăvăratice ameţea văzduhul.

Un înger îndrăgostit de lumină, îşi mai plimba încă trâmbiţa de aur pe sub bolta cerească. Ecoul, din ce în ce mai slab şi mai îndepărtat, se stinse uşor la porţile raiului.

Dimineaţa se născu clară şi luminoasă, călcând în picioarele ei întunerecul nopţii şi al necredinţei şi preaslăvind minunea **Reînvierei!**

AIDA VRIONI

Nu-mi scrie

Nu-mi scrie! Azi sunt abătut şi trist;
Pământul tot îmi pare-o sihăstrie,
Un rai pustiu, o cruce fără Christ.
Nu-mi scrie!

Nu-mi scrie! Cui nu poate să mai bea
Nu'i arăta cum curge-o apă vie;
Un scris e-adesea o ispită grea.
Nu-mi scrie!

Nu-mi scrie! Braţele mi se resfrâng,
In neputinţa lor să te reţie;
Şi nu mai ştiu de am doi ochi să plâng.
Nu-mi scrie!

Nu-mi scrie! Dar priveşte 'n asfinţit,
Şi vezi ce 'nsângerat e!.. Par'că ştie
Că mă 'nspăimânt să-mi zic că ne-am iubit.
Nu-mi scrie!

Mai 924 **G. Pallady**

Comemorări

Ana Konta-Kernbach

Un grup de admiratori desvelesc, Duminecă, la Iaşi, bustul scriitoarei din a cărei operă literară desprindem câteva fragmente. „Adevĕrul Literar" *uneşte, astfel, omagiile lui, la acelea ale întregei intelectualităţi din ţară.*

a. d. h.

Cercetătorul care se va ocupa, cândva, cu mişcarea literară a Iaşului, dela strămutarea în Bucureşti a *Convorbirilor literare* şi care va recapitula activitatea depusă în jurul revistei lui Xenopol (Arhiva societăţii ştiinţifice şi literare din Iaşi), va trebui să vorbească şi despre debutul, în literatură, al scriitoarei Ana Conta-Kernbach. Alături de versurile sub-mediocre şi fără vre-o inspiraţie deosebită ale d-lui A. C. Cuza, poezia Anei Conta-Kernbach strălucea printr'o sinceritate femenină, întâlnită în literatura românească întâi cu Veronica Micle.

Ceeace caracterizează opera poetică a scriitoarei este nota intimă a lirismului său. Individualismul acesta, propriu poeziei femenine, îl vom găsi accentuat chiar până în producţia nouă a d-nei Elena Farago. Chestiunea pusă astfel poartă în sine îndreptăţirea ei. Viaţa de familie a

Ana Conta-Kernbach

femeii, departe de exaltarea avânturilor cauzate de repetatele mişcări sociale, a dat acesteia putinţa să se închidă în sine, să nu vadă decât ceeace este imediat în jurul ei. Iată pentru ce, în poezia Anei Conta-Kernbach „nimicurile", atât de „dulci" sensibilităţi femenine prind însuşiri artistice sub îndemânateca şi sincera îmbinare a diferitelor crâmpeie de idei şi imagini:

Ruginitu-mi-s'a pana
Cât a scris de chin şi jale.
Am s'o pun de-acum să scrie
Despre farmecele tale.

...Despre ochii tăi să scrie
Nu voi pune-o niciodată;
Că mi-a frică chiar hârtia
Să nu se 'negrească 'ndată.

In tăinuita singurătate a sufletului, scriitoarea a găsit loc şi pentru tot ceeace era frumuseţe a naturii. Un sentiment nostalgic, cu duioase evocări şi mişcări de inhibiţie reiese din toată opera-i poetică, păstrându-i în genere o tonalitate senină.

Stă răchita 'ncărunţită
Peste ape cu mers lin,
Şoapte-adună de pe unde
Ce din depărtări îi vin,
Vântului le spune dânsa,
Eu le-aud şi le trăiesc
Inspre zări de vremi apuse
Dor şi gând îmi pribegesc

Cu asemenea caractere, poezia Anei Conta-Kernbach, lipsită de originalitatea proprie operilor mari, aduce o însemnată contribuţie pentru capitolul literaturii femenine din preajma sec. XX.

* * *

Scriitoarea noastră nu s'a oprit numai la atmosfera romantică a poeziei. A scris gingaşe însemnări în proză, a caracterizat într'o schiţă de critică istorică întreaga producţiune dramatică a lui Ibsen. Coborându-se dela aceste înalte preocupări ale sufletului, Ana Conta-Kernbach a lucrat pentru binele mulţimii, publicând elemente de metodică şi pedagogie, în care se subliniază tendinţa de a înfăţişa chestiunile într'un cadru filozofic, din care avea să scoată idei morale sănătoase. Dintr'o serie de articole, privitoare la şcoală şi la programele ei de studii, extragem această sigură caracterizare a personalităţii poetului Mihail Eminescu:

Eminescu este clasic prin adâncimea gândirii şi fineţa de analiză psihologică, însuşiri care pot ademeni şi desăvârşi intelectualitatea cea mai pretenţioasă, dar mai ales prin două calităţi morale, asupra cărora ţinem să atragem, pentru întâia oară până acum, atenţiunea.

1. *Proporţia aşa de exactă şi de cumpănită pe care o dă el diferitelor teme de inspiraţie. Eminescu cântă dragostea şi totuşi n'ar putea fi numit poetul dragostei. El analizează simţirea aceasta cu o fineţă şi o pătrundere la care n'a ajuns nici unul din urmaşi, rămânând totuşi stăpân asupra ei. Eminescu nu idealizează dragostea, cu atât mai puţin pe femeie. E aşa de cuminte şi de moralizatoare, am zice, atitudinea sufletească din opera lui Eminescu, faţă de dragoste! Nu-i simţire uşuratică, cu care se glumeşte, ci din potrivă, pornire serioasă, de care e să ţinem seama...*

2. *Altă însuşire pentru care Eminescu poate fi folosit ca autor clasic, este atmosfera generală a operii lui—nebuloasă poate, dar existentă — o atmosferă morală din care răsar mai puternice două porniri alese: sentimentul demnităţii personale şi iubirea de adevăr.*

In câteva rânduri numai şi atitudinea morală a poetului şi poeziei sale a fost fixată.

GEORGE BAICULESCU

Ana Conta-Kernbach

(Cornelia din Moldova)

Vino Lună

Vino lună la fereastră
Să mai stăm de vorbă iar,
Tu, pe bolta cea albastră,
Eu, pe scaun de stejar.

Şi; ca'n vremea de demult,
Tu, să-mi spui poveşti de stele,
Eu, să stau să te ascult
Chiar uitându-mă la ele.

Iar pe urmă să-ţi spun eu
O poveste-acuma nouă,
Dar te jur pe Dumnezeu,
Să rămâe 'ntre noi două.

Să n'o spui la nime'n cer
Nici la stele nici la aştri
Nici la îngeri cu ochi negri
Nici la cei cu ochi albaştri;

Că pe urmă să nu sameni
Vr'o sămânţă de răsboi
Intre îngeri şi'ntre oameni
Şi mai ştii.. chiar între noi.

. . . .

Iar când somnul ne-o cuprinde
Dup'atâtea dulci poveşti,
Eu, perdelele le-oiu prinde
Tu, cu'n nor să te'nveleşti.

ANA CONTA-KERNBCHA

FULGI

LUCEAFĂR

Făşie rumenă leagă spre apus de cerul albastru pământul negru se profilează pe ea salcâmi cu frunza măruntă.... oţetari pleşuviţi şi stol de stance cârtitoare... iar colo departe, o cruce neclintită în avântul ei spre înălţimi

Pe toate umbră viorie se lasă, iar din ea se desfac la rând clopotniţele rotunde, ascuţişuri de hogege şi ochiuri de lumină, sgomotul se stinge şi copacii, cari până acum nu-şi mai astâmpărau frunza, se opresc de odată neclintiţi,

Iată-l!

Şi îndelung priveşte firea spre singuratecul văzduhului albastru...

AMURG

Se renumeşte culmea dealului din faţă tăind în purpură, de o parte cenuşiul vioriu ce învălue oraşul, de alta stinsul albastru al cerului. S'a arătat şi luceafărul, dar nimeni nu cată la el. Privirea toată e pentru crepuscul, acea sărbătoare de o vecie tristă a naturei...

Rumenul din deal se 'mbină, se topeşte în auriu... apoi în galben... iar un nour vijelios se ridică să-mi soarbă ultimele resfirări de raze.

Incă o zi pierdută în adâncul vremii... câteva visuri mai puţin... şi atâta tot!

Se duce soarele să'nvioreze, lumi nouă — şi vechi sunt totuşi suferinţele lor! — Iar pe când pentru mine se tot subţie dunga crepusculului, vre-un tovarăş de suferinţă dincolo de Atlantic, chinuit şi el poate de zădărnicia vieţii, va fi strigând: „mai există totuşi ceva pe lume.... Lumina!... Lumina!"

El vede zorile...

POVESTE SIMBOLISTA

Şi-a mers *Făt-Frumos,* a mers... De la o vreme un de iarbă şi lucie ca faţa apei. Imprejur râvnă de umbră din copacii pletoşi şi falnici; foşnet de frunze, răspuns vântului primăvăratec; cântec dornic din cuiburi tăinuite; flori şi miresme îmbătătoare cari alină jalea gândului.

Şi-a mers *Făt-Frumos,* a mers... De la o vreme un roi de albine îi opreşte pasul.

— Ce cauţi în lumea noastră?
— Pe *Zână* voi s'o văd.
— Gând rău?
— Gând bun.
— Treci.

Un bâzâit prelung, roiul se desface în două, lasă drum călătorului.

Altă pădure se deschide, de floare şi de lumină. Din pământ şi până'n creştet florile îmbracă pomii, flori rumene ca zorii, ori albe ca zăpada, flori galbene ca paiul, ori roşii ca sângele. De tăcere şi de linişte *Făt-Frumos* şi-aude gândul...

Şi-a mers **Făt-Frumos**, a mers... De la o vreme un stol de porumbi albi îi opreşte pasul.

— Ce cauţi în lumea noastră?
— Pe *Zână* voi s'o văd.
— Gând rău?
— Gând bun.
— Treci.

Fâlfâit de aripi, stolul se desface în două, lăsând drum călătorului.

Se 'ntinde iarba covor cât vezi cu ochiul, cu din loc în loc tufişuri de floare. Un palat de cristal se aridică pe vârf de culme, iar razele de soare îl împodobesc cu fâşii de curcubeu. *Făt-Frumos* pătrunde înăuntru. Divanuri de muşchi, foi de cireş covoare, smocuri de floare podoabe pe pereţi...

Străbate el cămările lungi şi tăcute şi nimeni nu-i ieşea 'n cale. Intr'o cămăruţă tăinuită *„Zâna cu părul de aur"* doarme. Din flori de trandafiri îi e patul, iar învălişul, pânză de paianjen stropită cu pulbere de pietre scumpe. Uimită se deşteaptă *Zâna....*

— Venit-am îndemn, să te iau în ţara luminii...

Un fâlfâit de aripi. Vin hulubii şi într'o clipă în casa toată flori proaspete şi mirositoare iau locul celor istovite de lungul nopţii. Albinele aduc miere, porumbii, rouă şi prânzul *Zânei* e gata.

Merge *„Zâna cu părul de aur"* să-i arăte lui *Făt-Frumos* ţinuturile ei, cu cele păduri cari o roată împrejură căsuţa ei străvezie.

— „Aceasta-i lumea mea", zice ea petrecând pe *Făt-Frumos* până la cărăruşa cât firul de iarbă.

La un ridicat de zori porneşte *Zâna la* drum în căruţior de fulgi legat în jerbi de iarbă... Porumbii o duc. Piciorușele lor rumene abia se mişcă, de molcum şi lin ce merg pe dunga drumului ca firul de iarbă. Iar dacă au ajuns la capătul lui, se înalţă hulubii în sbor repede perzându-se, cât ai clipi, în văzduh. Se ridică *Zâna* în înălţimi, s'avântă în zări albastre, se îndreaptă spre soare-apune, ajunge în drumul norilor. Nalţi cât îi cuprinde ochiul, de o parte şi de alta întocmai ca nişte ziduri, negri nouri de furtună. Dar de ce merge, de ce ei se îmblânzesc, se fac mai luminoşi şi mai argintii. Iată şi palatul lui *Făt-Frumos.* Clădit din nouri albi, înăuntru podoabe pietre scumpe, iar lumină, un mănunchiu de raze ţintuit pe tavanul azuriu.

Lung a fost drumul *Zânei* — de mai multe ori s'au schimbat zorile cu noaptea! — dar mai lungă e mirarea ei!... Frigul o îngheaţă, singurătatea o sperie, lumina orbeşte, tăcerea o înspăimântă....

Făt-Frumos în zale de roze îi iese întru întâmpinare.

— Singur?
— Te-aştept pe tine.
— Pe o clipă doară, *Făt-Frumos,* pe o clipă.

Pământeană sunt şi pământeană va să rămân. In lumea viselor, de unde m'am pornit, mă voiu întoarce... acolo mi se simte sufletul bine. Iar tu... trăeşte-ţi traiul în lumea luminii... singur.... singur ca şi până acum....

VIAŢA

....Nu, nu, singure patimile sunt viaţă!... Gloria, scânteia pe care tu numai o zăreşti şi care iluminându-ţi privirea năuntrică îţi pune zâmbetul pe buze, atunci când moartea te ocheşte... Dispreţul, zale de oţel împotriva hulei... Dragostea, care te sdrobeşte sub povara deliciilor ei!

Să ştii undeva un om, ale cărui priviri aţintite te cată prin văzduh... ale cărui buze tremurătoare stau gata să-ţi zâmbească de te-i arăta... ale cărui mâini îngheaţă la gândul să te-atingă... a cărui închipuire te plăzmueşte de-a întregul în fie ce clipă de singurătate!... Să ştii că ai dat atâta fericire şi că ai primit însutit.

...Celelalte... zâmbete înjumătăţite... plictiseli abia când-va străbătute de vre-o gândire generoasă... singurătăţi fără voe... tovărăşii silite... lacrimi ce se opresc în năzuinţa lor... râsete de'năbuşit... iar colo departe... moartea, cu pecetea ei de veşnicie!....

* * *

Ana Conta Kernbach

Plânge!

Şterge-ţi ochii,
Lasă gândul să plutească peste vremi îndepărtate,
Chinuri de odinioară la olaltă adunate
Pavăză îţi pune 'n faţa desnădejdei de acum:
Nu e pasul tău întâiul pe-al durerei bătut drum!
Le uitaşi o clipă, aşa e? Gândule, tu visător,
Vezi şivoiul cum năprasnic se aruncă din isvor,
Cum se sbate să doboare? — Cine-ar fi să-l stăvilească
Şi când patimi dau năvală, nu e plâns ca să le-oprească

Şterge-ţi ochii,
Lasă gându 'n depărtare să plutească fără ţinte
S'or găsi ca să-l desmierde blând aducerile-aminte,
Şi nu plânge, nu mai plânge, uită visul tău de-o clipă:
Veşnicia e nălucă, dragostea e o robie!...
Sau nu, — plânge!...
Plânge, — lacrimi te-or reda cu totul ţie! —

* * *

Ana Conta-Kernbach

PASTEL

Fereşti oblonite cu flori de-alabastru
Pe streşini podoabe de ţurţuri la rând
Roşit, fără raze, stă soarele mândru,
Pe-un cer fără boltă, plecat spre pământ.

Isvoare tăcute, ca flori de cireş
Pe ramure negre, în smocuri ninsoare,
Un clatin de creangă, te plouă scântei
Ce sboară ca fluturi în raze de soare.

Intinse-s departe câmpiile albite,
Şi munte şi vale în şesuri dispar.
Văsduhul, lumină! De-abia vezi o umbră:
E stânca cernită pe-un crac de stejar.

* * *

Poem în proză

Cimitirul

Zidurile albe de sfărâmăturile marmoreene ale cerului, vânăt, străjuesc ridicol orăşelul îngheţat al morţilor, de unde nici unui paşnic locuitor nu i-a mai trecut vreodată prin hârca albă şi goală, gândul să fugă....

Şi clopotele sfioase ale bisericuţei din cimitir, vesteau poate, celor de afară, fericiţilor din oraşul sgomotului, întârziaţilor în vârtejul vieţii, mistuirea unui suflet mai mult în haosul necunoscutului şi o mână de lut mai puţin în frământarea de patimi şi de ură...

...In zilele când oraşul sgomotului şi al bucuriilor, e în sărbătoare, simt nevoia să rătăcesc prin orăşelul tăcerii şi al regretelor, îmbătându-mă de înţelepciunea virtuoasă a celor ce nu mai cuvântă.

Am întâlnit în cale un mormânt în care dormia ţărâna unei fiinţe pe care n'am cunoscut-o niciodată. Zăpada şi uitarea l-au învăluit ocrotitoare.

...Şi în puful moale al iernei, am căutat să ghicesc urmele paşilor micuţi ai fecioarei cu părul moale ca mătasea de porumb, îngenunchiată odinioară lângă ruina aceleia ce i-a dat vieaţa şi a învăţat-o să iubească....

Mi-am amintit clipele când ascuns în preajma altor morminte, priveam nebănuit privelişte morţii şi a vieţii laolaltă, — cenuşa trecutului împrăştiată de vântul distrugerii şi o floare dornică de soarele arzător al existenţei — apropiate prin simţiri....

Şi am înţeles că iubirea mea a fost patima neînţeleasă şi timidă a unui străin rătăcit în lumea celor ce nu mai cuvântă, iubirea pribeagului nefericit că nu a cunoscut durerea de a plânge pe cineva în orăşelul îngheţat al morţilor, străjuit de zidurile albe.

Am fugit, ocolind convoiul trist al noului venit şi în timp ce în urma mea clopotele sfioase ale bisericuţei din cimitir vesteau poate celor de afară, fericiţilor din oraşul sgomotelor — prevestirea viitorului, mi-am simţit ochii umezi, pentru ei şi pentru mine...

CONSTANT. C. CRISTEA.

* * *

Inapoi la Pădure

Am părăsit în depărtare oraşul păcătos de rău,
Cu lume multă şi bogată, cu case mari şi străzi pavate;
Un furnicar în frământare de oameni fără Dumnezeu...
Grozav mă apasă colosul strălucitoarelor palate!

Pornisem drept, c'un car de visuri, pe calea unui ideal,
Dar, crud, şi hrăpăreţ la suflet, oraşul vrù să mi-le fure
Azi mi-e căruţa hodoroagă şi—abia o mai târeşte—un cal.
Primeşte-mă din nou la sânu-ţi ca pe copilul tău, pădure!

Eu ştiu că'n fiecare toamnă grămezi de frunze toamna'ţi furà,
Dar vine primăvara'n Marte şi ţi le — aduce înapoi:
De te înţelegi cu primăvara, O! spune-i tu duios din gurà,
Că's un copac fără de frunze, să-mi dea şi mie frunze noui.

Apoi adună-ţi în poiană taraful tău de lăutari
Să-mi cânte-acelaş cântec vesel din anii de copilărie,
Şi spune vântului să-mi cheme din sat tovarăşii hoinari,
La umbra ta să'ncingem jocul în salt de sârbă şi chindie.

Vuiască infernal oraşul în îndepărtare, — nu-l aud:
Culcat în poala ta visa-voiu netulburat senine visuri:
Cu ademnirile-i viclene oraşul e un demon crud,
La fiecare colţ îşi cască întunecoasele-i abisuri...

George A. Petre

* * *

Album

Ţii minte banca veche la mama mare 'n poartă,
Sub cei doi plopi din şirul ce 'nlănţuia ograda
Când serile 'n vacanţă dormea în umbră strada
Departe de oraşul cu lumea lui deşartă.

In jilţu-i cu cafeaua — şi-alături cu tabacul,
O aşteptam să-adoarmă, — când îşi făcea tabetul
Şi-apoi, furiş alături, ne strecuram cu 'ncetul
In umbra de glicină, ce 'nconjura cerdacul.

Priveam printre glicine cum doarme mama mare
Zâmbiud sub ochelarii uitaţi după ureche,
— Visam altă vacanţă, când iar vom fi pereche, —
Eu strâns în uniformă, tu domnişoară mare.

Şi cum ne duse vremea cu vitrega ei soartă,
Purtaţi pe valul vieţii de unda-i jucăuşe,
A impânzit uitarea cu prafu-i de cenuşe
Şi casa mamei mare şi banca dela poartă.

Iar din povestea toată, ţesută cu sfială,
— Când alţi streini vor trece pe sub glicina-albastră,
Va plânge ca un cântec copilăria noastră;
..A fost când-va o fată cu părul de beteală...

Const. Argeşan

LITERATURA STRAINA

Corespondența și Memoriile în Literatura franceză

Din Memoriile lui Saint-Simon sec. XVII

Ludovic al XIV-lea Regele Soare

Inteligența regelui era sub mediocră, dar se putea desvolta. Ii plăcea gloria și doria ordine și regulă.

Se născuse cuminte, stăpân pe sine și pe vorbă, cu măsură și discret. Nici nu-ți vine să crezi ! Se născuse bun și drept, iar Dumnezeu îl înzestrase cu de toate ca să devină un rege bun și chiar un rege mare.

Răul însă i-a venit din altă parte. Așa de prost a fost crescut în copilărie, încât nimeni nu îndrăsnia să se apropie de apartamentul său. De multe ori vorbia el însuși de acea vreme, cu multă amărăciune, mai ales când l-au găsit întro seară căzut în grădina Palatului regal, unde era reședința curții pe atunci.

Mai pe urmă a fost foarte supus. Cu multă greutate a învățat să scrie și să citească. Atât era de mărginit, în cât nu a putut să reție nici lucrurile cele mai cunoscute din istorie ; cât despre întâmplări, succese, guvernări, date biografice, legistație n'a știut niciodată nimic. Din această cauză, de multe ori făcea greșeli grosolane chiar în fața publicului.

Miniștrii, generalii și curtenii lui observară imediat ce a ajuns rege, că are slăbiciune mai mult decât gust pentru glorie. De aceea îl lăudară și îl răsfățară cât putură mai bine.

Să spun drept că laudele și lingușirea îi plăceau atât de mult, că cele mai josnice erau foarte bine primite, iar cele mai grosolane îl încântau peste măsură.

Când se scula de dimineață, când se culca, la masă, în palat, în grădinile din Versailles, unde erau primiți numai curtenii, își arunca privirile în toate părțile, privea și observa pe toată lumea, nimeni nu-i scăpa nici cei cari sperau că nu-i poate vedea. Observa în tăcere lipsurile acelora cari erau obișnuiții curții, sau ale acelora cari veniau în treacăt câteodată.

Interpreta cauzele generale sau particulare ale acestor absențe și niciodată nu pierdea ocazia să se poarte în consecință.

Pentru cei mai distinși, era o notă rea faptul că nu-și făceau șederea zilnică la curte ; pentru alții că veniau rar.

Pentru cei ce nu veniau niciodată sau foarte rar era o disgrație sigură. Când venia vorba despre ei, răspundea cu îngâmfare : „Nu-i cunosc !" Despre cei ce veniau rar : „E un om pe care nu-l văd niciodată !" și aceste sentințe rămâneau neschimbate...

Nimeni însă nu a dăruit cu mai multă bunăvoință, mărind prin aceasta prețul binefacerilor. Nimeni nu și-a vândut vreodată mai bine vorbele, chiar surâsul, până și privirile. Prin gustul și măreția sa, făcea totul prețios, adăogând pe deasupra o vorbire scurtă și acordată în răstimpuri.

Dacă se adresa cuiva în chestiuni importante sau pentru lucruri indiferente, toată lumea îl privia ; toată lumea discuta despre această onoare acordată, care procuva, iar dacă atrăgea atenția, certă sau îndreptă, ceeace tențiunile, toate distincțiile, toate preferințele și el le împărția cu măsură.

Nu i sa întâmplat niciodată să zică o vorbă urâtă cuiva, iar dacă atrăgea atenția, certa sau îndrepta, ceeace se întâmpla foarte rar, — o făcea cu bunătate, niciodată în mod aspru, niciodată mânios. Mai ales îi plăcea : măreția, belșugul și parada. Acest gust a devenit principiu politic și l-a impus întregii curți. Ca să-i placă, toți mâncau mult, se îmbrăcau bine, se plimbau în calesci luxoase, își clădiau, dansau. Acestea erau ocaziunile când el vorbia cu lumea.

Lovia în felul acesta averile și deuși să sărăcească pe toată lumea, prin această cinste acordată luxului, mai ales pe unele persoane nu prea avute. Așa a făcut pe toți să depindă de el, să aibă nevoie de dărnicia lui ca să poată trăi. Iși mulțumia îngâmfarea și prin luxul nemăsurat de la curte și prin cel mai mare amestec al situaiunilor, care distrugea astfel deosebirile intelectuale, naturale dintre oameni.

Moartea regelui

...Ziua de 30 August fuse tot așa de desnădăjduită ca și noaptea precedentă. A dormit mereu și în răstimpuri mintea îi era întunecată. Din vreme în vreme a luat puțină supă congelată și apă, căci nu putea suferi vinul. In odaie nu mai rămaseră decât slugile absolut trebuincioase serviciului, doctorii, Doamna de Maintenon, sau vizitele rare ale lui Tellier după care trimetea mereu Bloin sau Maréchal. El stătea mai cu seamă în odăile lăturalnice, nu ca domnul du Maine. Câteodată regele avea clipe de religiozitate când Doamna de Maintenon și Tellier găseau momentul potrivit, când mintea îi era mai puțin turburată, dar erau rare și scurte. Pe la orele cinci seara, D-na de Maintenon trecu în apartamentele ei, dădu toate mobilele servitorului său și plecă la Saint-Cyr de unde nu se mai întoarse.

Ziua și noaptea de Sâmbătă 31 August au fost și mai rele. Numai câteva rare și scurte clipe de cunoștință. Cangrena se ridicase la genunchi și cuprinsese coapsa. Ducesa du Maine îi trimese ca leac doctoria fostului abate Aignan, un leac minunat contra vărsatului. Doctorii primeau totul fiindcă pierduseră orice nădejde. La 11 noaptea a fost așa de rău, încât i se citi rugăciunile muribunzilor. Preoții îl făcură să-și vie în simțiri. Repetă și el rugăciunile cu un glas așa de puternic, că răsuna mai tare decât al tuturor preoților și al celor ce erau de față. La sfârșitul rugăciunii, recunoscu pe cardinalul de Rohan și îi zise : „Acesta e ultimul ajutor al bisericii". El a fost cel din urmă om cu care a vorbit. A mai repetat de câteva ori : „Nunc et in hora mortis" apoi a zis : „Dumnezeul meu, ajută-mă, grăbește și mă scapă !" Acestea fură vorbele din urmă. Toată noaptea a fost fără cunoștință, într'o lungă agonie care s'a sfârșit Duminică 1 Septembrie 1715, la opt și un sfert dimineața, cu trei zile înainte de a împlini 77 de ani, în al 72-lea an al domniei.

Când Maréchal, primul său chirurg, i-a spintecat corpul cu toată pompa și asistența cuvenită, i s'au găsit toate organele așa de întregi, așa de sănătoase și bine desvoltate încât a spus că ar fi trăit mai mult de o sută de ani, dacă n'ar fi făcut greșelile care i-au infiltrat cangrena în sânge. Stomacul și intestinele s'au găsit de două ori mai mari ca la oamenii de mărimea sa, ceeace este foarte curios și aceasta era cauza firei sale de mâncăcios.

Doamna de Montespan

.....Doamnei de Montespan în plină sănătate i se făcu deodată rău într'o noapte. Supraveghetoarele trimeseră să scoale pe ai ei. Cea dintâi alergă mareșala de Coeuvres, care o găsi abia respirând și fără cunoștință. Ii dădu fără rețetă un vomitif, dar care avu un efect așa de mare, încât se înspăimântă și i-l opri, ceea ce de sigur i-a pus capăt zilelor.

Când și-a mai revenit, s'a spovedit și s'a împărtășit. Mai înainte însă, a chemat toate slugile, până la cea din urmă, și și-a mărturisit păcatele în fața tuturor. Și-a cerut iertare pentru momentele de supărare, într'un fel așa de înțelept, umilit și cu atâta căință, încât nimic nu putea fi mai moralizator. Apoi a primit cuminecătura cu arzătoare credință. Frica de moarte, care o turburase toată viața, acum se risipia și nu o mai chinuia. Mulțumi lui Dumnezeu că i-a îngăduit să moară în acest loc depărtat de copiii săi și de păcatele sale ; despre acest lucru n'a mai spus nimic în tot cursul boalei.

Nu se mai gândia decât la vecinicie, sperând totuși că s'ar putea vindeca, după vorbele celor dimprejur, cari o mai mângâiau; la starea sufletească a unei păcătoase a căreia frică era potolită de o înțeleaptă încredere în mila divină. Nu regreta nimic, ci voia numai ca sacrificiul să fie cât mai plăcut Domnului cu blândețe și liniște cum s'a purtat toată viața.

Domnul D'Antin, după care se trimesese un curier, sosi când trăgea să moară. Il privi și el îi zise că i se pare mult mai schimbată decât o văzuse la Bellegarde. După ce s'a sfârșit, câteva ore după sosirea lui, el plecă la Paris și dădu ordinele necesare care fură foarte curioase și mai ales executate anapoda. Corpul ei, altădată așa de minunat, fu dat pradă stângăciei și nepriceperii chirurgului doamnei Le Gendre, care venise și ea să facă cură de apă și care muri cu puțin timp în urmă. Pregătirile au fost făcute de niște servitori ordinari căci ceilalți plecaseră imediat. Mareșala de Coeuvres s'a retras pe loc la mănăstirea Saint-Menon la câțiva kilometri de Bourbon, unde era stariță nepoata părintelui Lachaise ; cu ea s'au dus și alte prietene ale d-nei de Montespan, iar altele în alte părți. Corpul a rămas multă vreme la ușa casei, căci preoții parohiei se certau, fără rușine, cui se cuvine să slujească întâi. A fost apoi așezat în biserică ca al celei mai de jos burgheze și mai pe urmă, târziu, a fost dus la Poitiers în cavoul familiei, într'un mod nedemn de sărăcăcios.

Toți săracii de acolo au plâns-o amar pentru nemărginita sa milostenie și chiar alții nenumărați, căci mereu îi miluia.

Doamna de Maintenon, scăpată de o amantă căreia îi luase locul, pe care o gonise de la curte și care îi cauzase atâta gelozie și neliniște, se părea că este liberă de acum. Dar n'a fost așa ; remușcările, pentru tot ce îi datora și pentru modul cum îi răsplătise, o copleșiră la auzul acestei vești. Ii curseră multe lacrămi și le ascunse în scaunul său cel rupt, azilul cel mai bun ; Doamna ducesă de Bourgogne se duse după ea și rămase mută de mirare. A fost însă foarte impresionată de nesimțirea regelui față de o iubire așa de pătimașă și atât de lungă ; chiar i-a și mărturisit-o. El îi răspunse foarte liniștit că, de când o concediase, nu mai credea să o vadă și pentru el era ca și moartă. Nu i-a plăcut nici durerea copiilor pe cari i-a avut cu ea, ceeace e lesne de înțeles. Deși s'a temut de ea, totuși ea și-a făcut cursul și a fost lungă.

Curtea întreagă s'a dus să-i vadă, în tăcere și spectacolul era foarte straniu. Era deosebire mare între ei și princesa de Conti și era umilitor. Ea era în doliu după mătușa sa d-na LaVallière, care murise de curând. Copiii regelui cu d-na de Montespan n'au îndrăznit să poarte doliu după o mamă neligitimă. Se vedea însă tristețea în lipsa de podoabe, în lipsa de la petreceri, în abținerea de la orice fel de jocuri, multă vreme, mai ales la contele de Toulouse.

Viața și purtarea unei favorite renumite, după ce a fost silită să se retragă, mi s'au părut lucruri foarte ciudate și demne de povestit, iar efectul morții sale caracterizează foarte bine curtea lui Ludovic al XIV-lea.

Traducere de GH. MARINESCU

* * *

Paul Géraldy

Nervi

(Din „Toi et Moi")

Da, mă iubești, e-adevărat. Ești foarte, foarte drăguță!
Sunt însă zile, când mă plictisesc
Ingrozitor; simt, cât mă necăjesc,
Văzându-te, cum tot mereu faci pe copila micuță.
Să râzi într'una să glumești, e delicios !
Și totuși, nu-i de-ajuns o nu !
Sunt cam bolnav în astă seară — nimic serios !
Atât că's enervat, o vezi și tu,
Și'n clipa asta simt, c'aș plânge pentru orice fleac.
Ci taci ! Te plimbi de colo până'n colo și glasul tău
Palavragiu de păsărică, mă turbură și'mi face rău.
Satinul, de'l întorci pe dos, nu-i roz? Ce vrei să'ți fac?
Mă lasă rece-acum, așa-i, de bună seamă.
Ei, nu te încrunta aștfel, nu-i nici o dramă.
Nu, nu; nu's înfuriat! Vezi bine
Că nu răcnesc. Vorbesc frumos cu tine.
Sunt enervat, ți-am spus. De ce? Pricina vrei s'o știi?
Of Doamne!... Oboseala... și mi-e greu
Ca să 'ți explic... necazuri... de, știu eu...
Contribue apoi și vremea rea...
Deaceia, pentru astăzi te-aș ruga,
Doar pentru azi să nu te-ocupi de-a tale pălării!

Trad. de E. MARGHITA

BAUDELAIRE

Litaniile satanei

O, tu cel mai destoinic și mai frumos din Ingeri,
Lipsit de ori-ce slavă și copleșit de 'nfrângeri
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, Prinț ce 'nsoțești și pe trimișii în exil
Și care te 'nalți mai sus cu cât ești mai umil,
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, care spaima noastră cea omenească-o vindeci
Și pe pământ ești rege de-apururi slăvit, vin deci
Satana și ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, care chiar și celor leproși, blând le-ai deschis
In suflet, tainic, gustul să intre 'n Paradis,
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

O, tu care cu Moartea, amanta ta bătrână
Născuși Nădejdea, ce-astăzi spre doruri noui ne mână
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, care îi dai celui proscris, la eșafod
Privirea-atât de calmă de 'nfruntă un norod,
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, care știi în ce loc, atunci când pisma-l roase
Ascuns-a Domnul aur și pietre prețioase
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, care cunoști bine adâncul cel enorm
In care-atât de multe metale-ascunse dorm,
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

O, tu a cărui mână abisele profunde
Lunatecului care s'a rătăcit, le-ascunde,
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, care în chip magic bețivului îi dai
Un ajutor să fie călcat pe drum de cai,
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu care 'ntărind omul, înveți bolnăvcioasa
Lui minte să unească silitra cu pucioasa
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

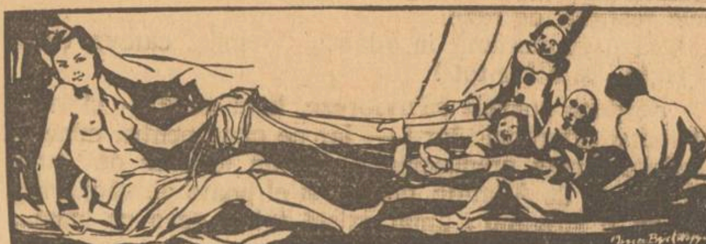
Tu, care îți lași semnul cel nevăzut al tău
Pe fruntea unui Cresus, tu, nemilos și rău,
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, care faci pe fete ca să le fie dragă
Și cârpa sdrențuită, și cea mai aspră plagă
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tu, care cu aceeași iubire ne 'nfășori
Și spovedești și prinșii și pe conspiratori
Satana, o, ai milă de-a mea nenorocire !

Tată-adoptiv al celor ce, mâniat, odată,
I-a alungat de-apururi din raiu cerescul Tată,
Te 'ndură de durerea-mi atât timp indurată !

trad. de IOAN CIORANESCU

NOTE

In Franța a fost comemorat dramaturgul Henry Becque, autorul pieselor „Parisiana" și „Corbii", amândouă traduse și jucate la noi.

Prima a fost un real succes al companiei Bulandra, a doua, în traducerea d-lui Mihail Sadoveanu, a slujit de debut în teatru, d-nei Agepsina Macri-Eftimiu, sub direcția regretatului Pompiliu Eliade.

Becque, care și-ar fi putut intitula piesele: tragi-comedii, este unul din fruntașii curentului naturalist în dramă, atunci când Dumas și Augier, luptau să mai păstreze convenționalismul. A murt sărac și aproape neluat în seamă. Piesele lui reluate acum, nu mai pot avea efectul cu care se impusese odinioară, dar constitue o etapă în evoluția teatrului contemporan.

* * *

Un mare adversar al lui Becque a fost criticul Francisque Sarcey, dela moartea căruia s'au împlinit tot două zeci și cinci de ani. Criticul a murit câteva zile după autorul „Corbilor".

Timp de trei zeci de ani a fost critcul teatral la „Le Temps" succedând lui Laroumet, iar succesorul lui a fost Adolphe Brisson, care și dânsul a părăsit acum câțiva ani, subsolul acestui ziar, cedând, locul său, poetului dramatic André Rivoire.

In cele opt volume „Quarante ans de théatre", apărute după moartea sa, găsim întreaga istorie a teatrului francez din vremea celui de-al doilea imperiu și începutul republicei. Luptând pentru tradiția reprezentată prin Dumas, Sardou, Augier și continuată de Rostand, Hervieu, Bataille, Porto-Riche, bătrânul ziarist a privit cu zâmbet, înfiriparea naturalismului, ducând luptă deschisă împotriva fraților Goncourt și Zola.

* * *

Consiliul municipal din Paris, a hotărît ridicarea statuilor în amintirea Sarei Bernhardt, lui Saint-Saens, Paul Hervieu, Massenet și Paul Adam. Ziarele se întreabă unde mai sunt locuri pentru atât de iluștri oaspeți de piatră, când toate piețele și grădinile publice, sunt ocupate de alții. O statistică, apărută de curând, ne indică în Paris bustul și statuile a 48 de poeți; 57 de prozatori; 39 de pictori; 23 de arhitecți; 19 compozitori; 13 chimiști; 12 oameni politici; 12 sculptori; 13 medici; 7 jurnaliști; 1 aviator; 2 grădinari; 10 generali; 4 mareșali; 1 colonel și 1 gardist.

Dacă am face o aceeași statistică în Capitala României, am găsit în fruntea listei nenumărati oameni politici și vre-o... cinci sau șase scriitor'

Din literatura bulgară

Povestirea unui doctor

de George Stamàtov

Niciodată n'am luat parte la executarea unei pedepse cu moarte, mai întâi că nu am avut o asemenea dorință, și al doilea fiindcă autoritățile fac acum lucrurile acestea așa de ascuns, — cum se fac însăși crimele, — în cât ai zice că se tem și ele de vre-o judecată. Mă pomenii în închisoare, ca doctor, să constat că autoritatea și-a executat, exact cum e prescrisă, operația juridică; nu-mi amintesc până acum o senzație mai respingătoare când am spus procurorului că voiu veni, dimineața, în închisoare. Mi se păru, că 'mi dădusem cuvântul să fac ceva ticălos.

A doua zi, când intrai în curtea închisorii, totul era aproape gata, sergenți cu puști formau un cerc mic, în centrul căruia era pregătită în grabă o spânzurătoare; între două grinzi se vedea un butoiu de vin, îndulcind cândva inimi omenești și destinat acum pentru cea mai strașnică clipă din vieața omului. Lângă spânzurătoare un om, bătrân și gârbov, pregătea ceva cu atâta nepăsare, ca și cum ar fi pregătit un arc de triumf. Am aflat că el e unul din întemnițații, condamnat odinioară la moarte și grațiat cu închisoare pe viață. Acelaș procuror, poate, care cu câțiva ani înainte prăbușea tunete pe capul lui, pentru că ar fi atentat la viața omului — acum el însuși îl îndemna să spânzure pe aproapele său. Ar fi fost greu să spun dacă criminalul grațiat gândia să-și ispășească acum păcatul cu sârguința sa, sau nu se gândia la nimic... Zece ani trăiți în închisoare, rămân o veșnicie.

Lângă el stătea un popă; nu era mai ușor să poți defini expresia feții lui; — îl văzusem și altă dată, la o nuntă — fața îi era aceiași. Peste câteva clipe a fost adus condamnatul; — apăru un flăcău înalt, zdravăn, și totuși tânăr, de-abia dacă ar fi împlinit frumoșii, dar acum strașnicii 21 de ani.

Incepu să i se citească condamnarea; cetitorul rostea în așa fel cuvintele, încât ai fi zis că vieața tuturor celor de față depindea de el. Autoritatea lumească sfârși deocamdată cu condamnatul, numai călăul aștepta cu nerăbdare sfârșitul acestei istorii. Preotul se apropie de flăcău.

— Fiul meu, începu el, în curând vei părăsi această lume păcătoasă, și te vei strămuta în vieața veșnică a lui Dumnezeu ; nu te teme, fiule, nu s'a terminat totul pentru tine... acolo — spunea preotul arătând la cer — acolo...

Nenorocitul privi în sus și văzu spânzurătoarea.

— Frânghia asta... taică părinte... frânghia asta... murmură el disperat și tresărind.

In zadar preotul îl amăgea cu diferite promisiuni despre lumea cealaltă, — tânărul nu înceta să strige, strângând mâna preotului, „frânghia asta... taică părinte... frânghia asta..."

Și în aceste scurte cuvinte se simția toată groaza suferințele lor; dar autoritățile se grăbeau și de odată doi inși, ajutori ai călăului, se apropiară de cel condamnat, ca să-l ia, — nenorocitul se apucă de haina preotului.

— Fiule... murmură preotul. străduindu-se să-și desfacă haina din mâinile lui, fiule...

— Frânghia asta... frânghia asta... continua să bâiguie condamnatul.

In cele din urmă condamnatul fu zmuls de lângă preotul care continua să-l mângâie.

Doctorul tăcu o clipă și continuă din nou:

„In vieața mea, am văzut multă lume murind, am urmărit clipă cu clipă stingerea treptată a organizmului, dar în cazurile acestea am stat lângă omul, care cu tot ajutorul științei, nu poate fi scăpat, și, ca doctor, întâmpinam cu liniște moartea neînlăturabilă a pacientului meu... Dar moartea asta, care se gregătia în fața mea, îmi indigna fiecare nerv. Acolo întrebuințăm mijloace, îngrămădite cu o muncă de sute de ani, ca să prelungim vieața măcar cu un minut mai mult, pe când aici — trebuie să vezi cum un organizm sănătos, puternic, în stare poate să trăiască un veac întreg, se distruge într'o clipă cu violență, să observi chemarea artificială a morții... și toate acestea se petreceau în fața mea, în fața unui doctor, chemat pentru ajutor... In cele din urmă, condamnatul fu urcat pe butoiu, de unde, cu o expresie de idiot, se întindea spre preotul. Și iată că procurorul, care stătea lângă mine, strigă cu o voce solemnă: „Majestatea Sa îți dăruește vieața!" Ce cadouri mai sunt și astea în veacul nostru, mă gândii eu, și privii uimit la procuror. El semăna cu Hristos, chemând pe Lazăr din mormânt. „Strigă ura! strigă să trăiască Majestatea Sa!

Călăii. uimiți și ei, se traseră înapoi, numai că nu strigau nici ura! nici să trăiască cineva, iar condamnatul, stând pe vine deasupra butoiului, continua să privească pe cei de față cu o privire tâmpită, fără înțelegere și să bâiguie : „frânghia asta... taică părinte... frânghia asta..." Nu mai era bun de închisoare, ci de ospiciu.

— Ce însemnau toate acestea, întrebai în urmă pe procuror.

— Nimic, nimic, îmi răspunse el zâmbind, de ieri primisem telegrama anunțându-ne grațierea lui, dar vroiam să-l pedepsim, spre pilda sa și a altora.

— Bine, dar a înnebunit!

— La ce naiba îi trebuie mintea, răspunse procurorul zâmbind, și pregătindu-se să plece.

Doctorul își sfârși povestirea. Toți din jurul lui tăceau numai unul din cei prezenți într'un timp șopti: „Așa e, procurorul avea dreptate, la ce naiba îi mai trebuia mintea de-acum încolo!"

In românește de G. M. IVANOV.

La New-York au fost vândute pe prețul de cinci zeci de mii de franci, câteva manuscrise ale lui Edgar Poe, găsite prin hârtiile prietenului acestuia, poetul Henri Hirst.

Poe a fost atât de sărac, în cât la moartea nevestei sale, învelise cadavrul cu o veche manta de soldat, găsită la un vecin.

* * *

1) **Saint Simon** curtean de al lui Ludovic al XIV-lea în ultimii ani ai domniei și apoi ambasador pe timpul Regenței. Memoriile lui, puțin cam răutăcioase dar pline de viață și pitoresc, sunt documentele cele mai interesante ale vieții de la curtea regală franceză. D'abia în secolul al XIX-lea s'au publicat în întregime aceste Memorii căci fuseseră confiscate după moartea sa, de ministrul Choiseul.

Cum se scrie româneşte...

de **IOAN SLAVICI**

Conjugarea. Modurile impersonale

Având să dau răspuns la întrebarea, care dintre manualele de gramatică, pe care le ştiu, e recomandabil celor ce ţin să se dumirească asupra limbii române, am făcut din punctul de vedere al declinării comparaţiune între *„Gramatica elementară"* a d-lui Prof. A. Philipide şi *„Cursul de limba română"* al d-lui Prof. O. Densuşanu.

Rămâne să mai fac acum comparaţiune şi'n ceea ce priveşte conjugarea.

După îndrumătorii gramaticali de mai nainte ai noştri verbele sunt unele *transitive* ca *„bat"* (pe cine-va), ori *„culeg"* ce-va), ear altele *intransitive* ca *„stau"* ori *„sar"*. *„sar"*.

Cele transitive au trei forme: *activă* („bat"), *passivă* („sunt bătut") şi *reflesivă* („mă bat"), s'ar cere intransitive numai în înţeles impropriu pot să fie întrebuinţate şi ca transitive (mi-am *stat* în oştire *anii)* ori *(„sare gardurile")*.

D-l Philipide spune, că verbele sunt fie *active* (pag. 74), fie *passive* (pag. 128), fie *reflesive* (pag 138).

D-l Prof. O. Densuşianu le vorbeşte pe pag. 248 şcolarilor despre „Verbe *active* şi *pasive, transitive* şi *intransitive.* Verbe *auzilare."*

In capitolul acela găsim definiţiunile :

> „Se numesc **verbe transitive** acele verbe, care pot avea după ele **compliment direct"** şi
>
> „Se numesc **verbe intransitive** acele verbe, care pot avea după ele numai un complement indirect şi care răspund la întrebarea unde ? — de unde ? — încotro ? — etc."

Citind aceste definiţiuni, şcolarul rămâne cu desăvârşire zăpăcit.

El nu poate să-şi dea seamă, dacă verbele, care sunt *„active"* sunt totodată, *ŞI „passive"*, nici dacă verbele *„transitive"* sunt *ŞI „intransitive"*.

Incă mai puţin poate să-şi dea seamă, dacă *„verbele active* şi *pasive"* pot ori nu să fie totodată şi *„transitive* ŞI *intransitive"*.

După definiţiunea dată de autor, şcolarul nu poate să-şi dea seamă, ce va să zică *„verb transitiv"* ori *„intransitiv"*, dacă nu e dumirit asupra sintacsei, ca să ştie, ce va să zică „complement *direct* ori *indirect"*.

Nu e apoi adevărat, că complementul direct urmează după verb, nici că verbele intransitive *numai* complement indirect pot să aibă. Chiar definiţiunea ne spune, că complementul poate să răspundă şi la întrebări ca „unde?" „de unde ?" — ori „încotro ?" In propoziţiunea *„Datoria* şi-o face omul cumsecade în toate împrejurările" complementul direct se află *înainte* de verb, ear în propoziţiunea *„sare gardurile"* verbul intransitiv are complement *direct*.

Cum rămâne şcolarul? Sunt ori nu şi pentru el *„verbe active* şi *verbe passive?* Aveau ori nu dreptate cei ce mai nainte îi spuneau, că verbul poate să aibă *„formă* fie *activă,* fie *pasivă?*

Chiar şi în *„Cursul"* d-lor Densuşianu şi Candrea li se mai spune :

> „Se zice că un verb este **forma** activă când subiectul propoziţiunii face lucrarea arătată de acest verb. Un verb este la **forma passivă** când complementul face lucrarea arătată de verb, ear subiectul sufere această lucrare, făcută de complement."

Dacă aşa este, de ce li-au vorbit autorii şcolarilor despre *VERBE „transitive* şi *intransitive"*?

In graba lor cea mare autorii şi-au formulat *„definiţiunile"* cu o uşurinţă neiertată într'un manual didactic.

Tot aşa pe pag. 251 e „VORBA „verbe reflesive" iar nu de *FORMA* reflexivă, şi li-se dă şcolarilor drept exemplu verbul *„se rostogolesc"*, deci un verb *transitiv* întrebuinţat ca *„se îmbracă"* în forma reflexivă.

> Sub § 175 (pag. 249) autorii le mai spun şcolarilor:
> Verbele auxiliare româneşti sunt **„a fi"** şi **„a avea"**. Se mai socoteşte ca auxiliar **„a voi"**, care serveşte la conjugarea viitorului."

Adevărul e, că toate trei sunt verbe, de care Românul se foloseşte *şi* ca auxiliare. In propoziţiuni ca *„ESTE* Dumnezeu", *„A fost* odată un împărat", ori *„Ai* dreptate" verbele sunt predicate. Chiar şi autorii zic „un verb *ESTE* la forma activă" şi „un verb *ESTE* la forma passivă", adecă se folosesc de *„este"* în loc de *„se află"*, care e verb transitiv întrebuinţat în forma reflexivă.

* * *

Verbul e întrebuinţat de poporul român şi de cei mai însemnaţi dintre scriitorii români în zece moduri deosebite dintre care *patru* sunt *impersonale* şi *şase personale*.

Rostul modurilor impersonale e, ca verbul să poată fi întrebuinţat şi ca substantiv, ca adjectiv ori ca adverb.

Ca substantiv e întrebuinţat verbul fie la *infinitiv,* fie la *supin.* Infinitive avem unul scurt, *a cânta,* şi altul lung, *cântare.* Cel scurt îşi păstrează caracterul de verb şi *ţine loc* de substantiv, ear cel lung nu se mai întrebuinţează azi decât ca substantiv abstract terminat în *e* cu a doua terminaţiune totdeauna în *i.* De aceea infinitivul scurt are complement *„a cânta BINE"* ear cel lung are atribut, *„cântare bună"*. Tot numai ca substantiv abstract e întrebuinţat şi *suspinul, cântat"*, dar acesta e de genul eterogen cu a doua terminaţiune fie în *e,* fie în *uri,* şi are înţeles mai abstract decât infinitivul. Una e *„culegerea"* strugurilor şi alta *„culesul"* viii".

Ca adjectiv e întrebuinţat verbul la *participiu,* ear participii avem două: *present* şi *trecut,* cel present, *arătător"*, cu înţeles activ, ear cel trecut cu înţeles passiv, *„arat"*. Cel ce ară e *arător,* ear pământul e *arat,* cel ce seceră e secerător, ear lanul e *secerat.*

Ca ori-şi-care adjectiv participiul poate să fie întrebuinţat şi ca substantiv, precum şi ca adverb, dar cel present îşi păstrează caracterul activ, ear cel trecut caracterul passiv. *„Silitorul* e vrednic de lauă" şi *„Bătutul* se plânge", *„Spusa* mea e adevărată".

Ca adverb, deci ca complement pe lângă vre-un adjectiv participiul numai în legătură cu prepositiunea *pe* poate să fie întrebuinţat: *„uimitor DE frumos"*, *„minunat DE* mare".

Ca *adverb* şi numai ca adverb e întrebuinţat verbul la *gerundiu, „CANTAND", „VAZAND", „ALEGAND", „DORMIND"*.

După părerea d-lui Philipide sunt numai două moduri impersonale: *infinitivul* (pag. 122) şi *participiul* (125). Supinul lipseşte, deşi în mai multe rânduri ni se spune, că participiul trecut are înţeles passiv, ear *gerundiul* e luat drept *participiu present.*

D-l Densuşanu ne spune pe pagina 242:

> § 166. Când zicem:
> **„umblând şi alergând** cu picioarele", sau „umblând în pas **alergător"** sau „are picioare bune de **alergat"** întrebuinţăm forme ale verbului, **umblând, alergător, alergat,** care ne arată în general felul, cum este sau cum lucrează fiinţa sau lucrul, despre care se vorbeşte. Una din aceste forme, **alergător,** se poate deci întrebuinţa şi ca adjectiv; altă formă, ca **alergat,** se întrebuinţează ca substantiv, căci ne arată felul lucrării **întocmai** ca infinitivul.
> Aceste forme ale verbului se numesc **Participii.**
> § 167. **Indicativul, condiţionalul, subjunctivul** şi **optativul** se numesc **moduri personale,** pentru-că schimbă forma după persoana care vorbeşte, către care se vorbeşte sau despre care se vorbeşte.
> **Infinitivul** şi **participiul** se numesc **moduri impersonale**, pentru-că nu-şi schimbă forma după persoane".

Cu alte cuvinte moduri impersonale şi pentru d-l Densuşianu sunt numai două, *infinitivul* şi *participiul,* şi vorbele *„umblând"*, *„alergător"* şi *„alergat"* sunt *participii.*

Afirmaţiunea e făcută cu pripire.

D-l Philipide ne arată la pag. 122, că avem *pentru present* un infinitiv lung, *aflare, cădere, alergare* şi *ascuţire,* şi altul scurt, *a aflà, a cădè, a alege, a ascuţi.*

La pag. 125 apoi, vorbind despre *trecutul* infinitivului, ne mai spune

> „Se formează cu infinitivul present al verbului **„sint"**, întrebuinţat ca auxiliar, şi **participiul trecut pasiv** al verbului, **a fi aflat, căzut, ales, ascuţit.**

Care va să zică participiul trecut e adjectiv cu înţeles PASSIV: „bătut" e cel ce a suferit bătaia,—strugurele e „cules", lanul e „secerat".

„ALERGAT" în înţeles *activ,* cum d-l Densuşianu l'a întrebuinţat în „picioare bune de *ALERGAT"*, nu poate dar să fie participiu trecut, cum nu sunt la participiul trecut vorbele'n ziceri ca *„răsăritul* soarelui", *„cântatul* cocoşilor", *„bătutul* porumbului", *„culesul* viilor", *„seceratul* grâului" ori în „slugă pe *mâncat* şi pe *băut"*.

Tot atât de puţin pot să fie participii vorbele *„aflând"*, *„căzând", alergând"* ori *„ascuţind"*, care în româneşte numai ca adverbii pot să fie întrebuinţate şi anume ca complemente fie de mod („vine *cântând"*), fie de timp ori de causă *(făcându-şi* datoria, omul e mulţumit de sine însu-şi).

Mi-e apoi foarte greu să înţeleg, cum trecutul infinitului, „a fi *aflat"* poate să fie format cu participiul trecut *passiv."*

Să zicem: *„A-ţi FACE datoria e o mulţumire, dar încă mai mare mulţumire e a-ţi fi FACUT datoria."*

E învederat, că atât infinitivul presentului *„a face"*, cât şi infinitivul trecutului *„a fi făcut"* e luat în înţeles *activ*. Cum poate *„participiul trecut PASSIV"* să ne dee un înţeles *ACTIV?*

Verbul *„face"* e transitiv, are deci şi formă passivă Care e infinitivul trecut al verbului acestuia la forma passivă? Dacă presentul indicationului e *„sunt* făcut", ear imperfectul *„eram* făcut", subjonctivul e *„să fiu trecut"*, ear trecutul infinitionului nu poate să fie decât *„A FI FACUT"*.

Pentru noi oamenii de rând, care ştim româneşte şi judecăm în materie de limbă fără de preocupări ştientifice, e învederat, că numai acest infinitiv trecut al formei passive e format cu *„participiul trecut PASSIV"*. De aceea, fiind vorba de om, zicem „a fi *făcut"*, ear fiind vorba de lume, zicem „a fi *făcută"* de Dumnezeu. Nu mai încape deci nici o îndoială, că *„participiul trecut passiv"* e adjectiv, care se concordă cu substantivul, la care se raportă, după gen, număr şi caz.

Nu se concordă înse şi infinitivul trecutului la forma *activă,* căci *„făcut"* în casul acesta nu e „participiul trecut *passiv"*, ci supinul, deci un substantiv eterogen, care numai la genitiv ori cu prepositiune poate să fie întrebuinţat ca atribut.

Văzând lucrurile aşa, mi-e foarte greu să înţeleg cele spuse de cei doi profesori universitari şi academicieni despre modurile impersonale ale verbului.

Cum ar putea să înţeleagă şcolarii ori cei nevoiţi să înveţe limba românească ?

Un participiu trecut, care e când adjectiv în înţeles passiv, când substantiv cu înţeles activ pus alăturea cu un participiu present, care numai ca adverb poate să fie întrebuinţat, e fără'ndoială de neînţeles.

Mai rămâne să ne dumirim şi'n ceea ce priveşte modurile personale.

* * *

Un actor ratat...

Era d. Strszky, regisorul-şef al teatrului „Shakespeare", pe care subalternii săi îl botezaseră „Domnul Maximum".

Primii ani de directorat, aduseră domnului Maximum, o notorietate apreciabilă în lumea teatrală, o avere şi mai apreciabilă. Apoi veni, acel punct mort, când entusiasmul debutului dispare, când atenţia se destinde, când interesul se duce aiurea.

Strsky avea încă focul sacru, dar îl răzbeau oboselile şi suferinţele unei tinereţi aventuroase, îl cam descuraja indiferenţa bucureştenilor, cari se 'nflăcărează repede, dar tot atât de repede se răcoresc.

Atmosfera de scepticism mai mult de apatie a Capitalei, e deprimantă.

Inutilitatea oricărei sforţări, e mai aparentă ca în orice alt mare oraş şi oameni cari au început cu elan o operă, îşi lasă repede braţele în jos, cu dezolare, ca nişte aripi frânte. Totul e primit cu un surâs indiferent, atunci când n'are parte de o ostilitate otrăvitoare.

Domnul Maximum, făcea tot ce putea ca să nu se descurajeze, să se reînoiască. Işi curăţase încetul cu încetul trupa, de celebrităţile pretenţioase, declamatorii, moştenite de la Teatrul Naţional; căută tineri pasionaţi de artă, cari nu trecuseră nici măcar la Conservator, actori de provincie, comici de varieteu, pe care-i şlefuia şi-i învăţa la şcoala sa.

— Şcoala mea, este a tutulor regizorilor de bun simţ, şcoala sincerităţei, a simplicităţei, a realismului — dar nu a acelui naturalism brutal, care este o exagerare tot atât de gravă ca a romantismului.

„Romantismul are cel puţin scuza unei fapte bune, căci însemnează, elan, generozitate, optimism, în vreme ce realismul exagerat, nu este decât o deprimantă defilare de adevăruri crude şi inestetice, rare ori vecine cu „Arta!"

Trupa teatrului „Shakespeare", era acum omogenă, fără stele, ce e drept, dar reuşea să redea într'un chip cu totul satisfăcător, tragediile celebre şi comediile mai puţin cunoscute ale genialului istrion, pe care camarazii îl numeau „William cel roşcat".

Se jucase, aproape douăzeci de drame şi de farse — tot ce e bun în Shakespeare, — restul e brutal şi copilăresc şi nu poate rezista pe scenă.

Unele piese, erau reluate după câţiva ani, într'o înfăţişare cu totul nouă, de pildă „Regele Lear" şi „Macbeth". Aveau însă mai puţin succes ca la prima versiune, căci bucureştenii sunt tradiţionalişti, din lene, refractari la orice le-ar tulbura digestia, iar domnul Maximum, din desele lui călătorii în străinătate, venea cu ultimul strigăt al tehnicei teatrale.

Un oraş care e mereu cu cel puţin un sfert de veac în urmă, faţă de ceeace se face aiurea, nu primea cu prea mare însufleţire aceste inovaţii. E drept, generaţia nouă de actori, tinerii esteţi de la ziarele şi revistele de specialitate, înflăcăraţi de tot ceeace este avant-gardă, publicau articole ditirambice, la fiecare nou spectacol. Publicul cel mare însă, care vrea să vadă la teatru ceeace a mai văzut odată, nu se prea îmbulzea la aceste reluări senzaţionale, ci prefera „Teatrul Naţional", care începea să-şi monteze costisitor repertoriul în stil de operă foarte ademenitor. Tablourile cu floricele şi costumele înzorzonate ale primei scene, contrastau violent şi băteau decorurile şi vestimtele simple ale teatrului „Sakespeare", întocmite încât mai puţine culori, de obicei alb şi negru, îndulcite de un albastru deschis, sau agravate cu un roşu violent.

— Nu expoziţie de antichităţi, ci sugestiuni de decoruri şi costume, în cari textul şi jocul actorilor să iasă singure în evidenţă, după cum în bisericile protestante, desbrăcate de fastul inchizitorial, ceeace străluceşte înflăcărat şi pur, e numai cuvântul lui Dumnezeu!

Domnul Maximum, avea teorii excelente, dar cum nu le putea expune fiecărui spectator în parte, marele public dădea din umeri, în faţa acestor subtilităţi, iar semidocţii criticei dramatice, relevau anacronismul costumelor şi lipsa de logică a efectelor de lumină.

— In teatru, nu suntem obligaţi să apărăm logica — teatrul este el însuşi ilogic — ci avem datoria să scoatem efecte de artă, spunea Strszky celor ce voiau să-l audă.

Dar puţini îl auzeau, şi mai puţini îl înţelegeau.

Insuccesul unor reluări, îl micşora în ochii subalternilor, chiar în proprii săi ochi. Dădea vina pe clădirea teatrului.

— In ziduri vechi, nu poţi face decât lucruri vechi! Cu oameni vechi, e greu să faci treabă nouă!

Neputând dărâma zidurile, schimba oamenii, inutil. Rechema actori, daţi afară, căci aveau simpatii în public şi chiar în presa de avantgardă.

— Se vede că eu m'am înşelat. Mi se pare că fac puţină neurastenie. Surmenajul. Eu vreau să joc pentru mine, nu pentru public. Şi pe mine, publicul mă ţine. Să joc pentru el, fiindcă nu mai am parale, şi trebue să închid, alminteri.

Reluă „Macbeth" cu cei mai mulţi actori de la deschidere, în condiţiile premierei, păstrând din a doua versiune ceeace plăcuse.

Obicinuit să se găsească în mijlocul unor vechi cunoştinţe, publicul violent pân'acuma în gusturile sale, aplauda cu satisfacţie acest „Macbeth", jumătate vechi, jumătate nou, montat pentru revenirea lui Alcibiade Pancu.

Alcibiade Pancu, se reîntorsese la Teatrul Naţional, dar după doi ani de luptă cu vechile şi eternele intrigi de acolo, demisionase cu gând să nu se mai întoarcă şi întindea din nou mâna lui Strszky, făgăduindu-i că-şi va schimba felul de a juca.

— Nu mai merge ca pân'acum. Lumea umblă cu automobilul... au eşit scene turnante... eu nu mai pot fi clasic. Trebue să mă modernizez.

Pentru actori, cuvântul **Clasic** are interpretări destul de elastice şi de relative. E „clasic" orice piesă care presupune costum de epocă — „Fata aerului" de pildă; e clasic orice actor care-şi umflă vocea, dă cu patos din mâini, şi se adresează persoanelor din sală când lansează câte un: „Poftă bună domnilor!", al vre-unui clasic „Ruy-Blas".

Succesul lui Macbeth, însenină pe Strszky, şi-i schimbă oarecum teoriile intrasigente.

— Ori cum, spunea el, publicul are nevoie la teatru de puţin amuzament al ochiului, — de puţină ficţiune colorată. Eu prea i-am dat lucruri nemţeşti, greoaie, pesimiste, făcute pentru alte temperamente.

„Să ne latinizăm puţin, să ne slavizăm!

Şi începu să pună în scenă cu mai multă exuberanţă, cu mai puţină cerebralitate.

Incă un Romeo şi Julieta, aproape la fel cu Cromolitografiile ce se vindeau pe grilajul dinspre bulevard al Cişmigiului, cu un Romeo de patruzeci şi cinci de ani, şi o Julietă de cincizeci. Nimeni însă, nu remarcă „anacronismul".

Idila veroneză, avu un mare succes.

— Dacă toată lumea joacă, aş putea juca şi eu! îşi zise domnul Maximum, care oricâte teorii ar fi avut, oricât s'ar fi risipit în explicaţii de decoruri, în aranjeri de capete, (peruchierul din el trăia cu o viaţă formidabilă), simţea o irezistibilă atracţie spre meşteşugul actoricesc.

Era, tot ce putea fi mai mult comedian, el care nu putea fi de loc, căci era mic, mic, — un metru şi treizeci — şi avea un cap mare, mare cât o jumătate din acel metru şi treizeci înălţime. Era actor la repetiţii, căci ştia pe dinafară şi juca rolurile pe rând, schimbându-şi vocea, felul de a vorbi, felul de a se mişca. Era graţios ca o dansatoare, când arata vre-unei contese Olivia, cum să calce, şi cum să vorbească trimisului ducelui Orsini. Erea burlesc în seniori beţivi, cu o voce dogită, cu o privire imbecilizată.

Avea inflexiuni de gingăşie primăvăratică şi priviri de nebunie în ochii schimbaţi subit, când explica Ofeliei cum trebue să privească înainte şi după moartea lui Polonius.

Şi mai era actor în viaţa de toate zilele. Printr'un mimetism ciudat, fără să-şi dea seama, el lua din portul şi atitudinele omului la modă în Bucureşti. Uneori domnul Maximum, se 'mbrăca elegant, surâdea strâmb şi purta favoriţi şi cărare la ceafă, asemeni cutărui politician celebru. Altădată îşi lăsa barbă lungă şi mergea cu ghiozdan şi cu un umăr ridicat, la fel cu un ilustru învăţat, intrat în politică. Altădată se rădea complect şi se 'ncrunta, imitând pe cutare teoretician revoluţionar, la modă. Când povestea ceva, domnul Maximum, reproducea vocea şi accentele tuturor personagiilor; închizând ochii, ţi se părea că auzi un orator cunoscut, un actor vestit, o cântăreaţă celebră. Mergea atât de departe cu spiritul, şi posibilitatea de imitaţie, încât putea să contrafacă orice scris, începând cu iscălitura regelui şi sfârşind cu însemnările pe care ajutorul de sufleur le făcea pe marginea caetelor. Toate darurile cari ar fi făcut din el un extraordinar actor, rămâneau însă nefolosite, căci Strszky era prea mic, nu putea apărea în public, fără să nu producă ilaritate.

Pasiuni şi forţe de supraom, colcăiau în piticul teatrului „Shakespeare". Neputând realiza propria-i viaţă, el creia ficţiuni, cu ajutorul altora. Işi punea marele temperament, uriaşa-i inteligenţă scenică, în slujba actorilor, învăţându-i trecându--le toate elanurile inimei, toate grimasele sufletului, toate contorsiunile trupului său disproporţionat...

Vrăjitor din Evul Mediu, el insufla o viaţă formidabilă păpuşilor de lut cari erau subalternii săi; îndată însă, ce-şi retrăgea focul divin din inima lor, sărmanele marionete cădeau inanimate, reîntorcându-se în nefiinţa lor primordială.

VICTOR EFTIMIU.

* * *

Suferinţa

O! Sfântă suferinţă !.. Din vremuri de bejeni.
Tu eşti cu noi alături în grele prigoniri;
Tu vii ca Magdalena cu mâini de mirodenii
Şi spinii de pe frunte ni-i schimbi în trandafiri.

Tu ne cunoşti din leagăn şi ne-ai crescut părinţii
Şi ne hrăneşti cu roade adânci de 'nţelepciuni:
Că drumul pe Golgota e calea biruinţii
Şi că virtutea'nvie din jertfa celor buni!

Tu eşti fărăsfârşitul isvor de mângâiere
Şi datina ta sfântă de-apururi ne-a'nvăţat
Că patria se naşte din jertfă şi durere...
Şi numai tu pe lume exişti cu-adevărat !

MIRCEA RADULESCU

* * *

Interior

Te ştiu de mult dar vezi, de-abia
Acuma te cunosc mai bine,
De când te-aştept... Din preajma ta
Cărţi şi portrete, umbre fine,
Mă 'nvălue, vorbind de tine.

Şi deslueşesc în slove mici
Pe-o foaie rânduri netrimise...
Fug dinaintea mea — furnici —
Imaginile. — Pare-mi-se
S'acum că nu-s de tine scrise.

Căci altfel smălţui flori de stil
Şi irizezi venin în ele ;
Aici, din lan cu spice grele,
Aduni azuru 'n albăstrele
Şi'ntru'un mănunchiu ţ'aduci — copil

Te-aştept şi umbre fine crean
Un palid chip se luminează
Trişti, ochii tăi mă aţintesc,
Se 'ncruntă trişti, duri, într' o raza
In care-un suflet bun cutează.

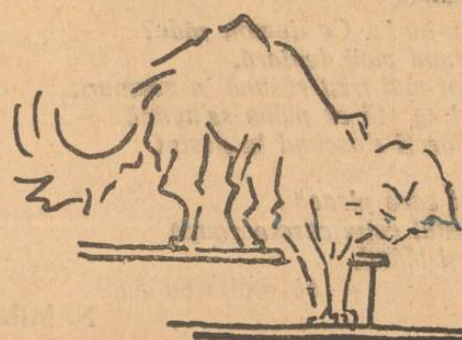
Little Janet

Văd ochii tăi şi îi aud
Prin cerul limpezit de ploaie
Când brazii-şi scutură şiroaie
Sclipirile din ramul ud.

Iar de privesc adânc în ei
Nu-i mai zăresc. Mă minunează
Cuvântul. Cu atât temei
Porneşte fiecare frază
De par'că secoli o creiază.

Şi vorbele de contenesc,
Revăd albastrul fără vină,
Voci multe — cor bisericesc —
De care inima ţi-e plină :
Lumină ! Dumnezeu ! Lumină !

EMIL RIEGLER

Criptul din Codicele Voronețean

Cu deslegarea acestui cript voi pune la punct şi a doua descoperire senzaţională făcută în Preistoria românească. Criptul de la *Studeniţa* pusese dăunăzi *Biserica egipteană* a Valahilor pe temelia certitudinei, cel din *Codicele Voroneţean* va face acelaş oficiu pentru existenţa *limbei culte româneşti* în secolii dinaintea pretinsei descălicători.

Dar ce este acest *Codice Voroneţean?*

Este o traducere a *Apostolilor,* găsită în mânăstirea Voroneţ din Bucovina. I se zice codice, pentru... că i se zice codice. Această carte nu are nici început, nici sfârşit, şi este după părerea specialiştilor, o copie după o veche tălmăcire. Nimeni nu poate afirma nimic în ceia ce priveşte data traducerei, căci şi aici ca şi în Psaltira scheiană, morfologia cuvintelor probează diferitele copii făcute la epoci diferite. Forme evoluate stau cot la cot, iar contrasensurile, din cauza neînţelegerii lexicelor mai vechi, abundă.

In acest text, ca şi în cel de la Scheia, se află însă o însemnare. Scrisă în goana penei la finele Apostolilor, ea a dat loc la diferite cetiri şi la diferite interpretări, cari de cari mai fanteziste. Aproape nu e cărturar din câmpul literilor, care să nu-şi fi dat cu părerea în ceia ce priveşte această notă. Şi totuşi paleografii oneşti râd şi-ţi spun că nu a fost citită de nimeni. Şi faptul se explică uşor.

Insemnarea este *în parte criptată,* şi ce este mai extraordinar, criptată la 1733 cu *cheia vechilor cripte a sectei valahe din sec. anteriori descălicătorii.* Fără descoperirea acestei chei era şi greu celor moderni să dea de rost misivei secrete. Această cheie persistând până la acea dată este cea mai bună probă pentru cetirea criptografică şi o probă irefutabilă pentru cetirile noastre anterioare. Cea nouă cu cele vechi se controlează reciproc. Că tradiţia a dispărut chiar lângă noi, nimeni nu o poate afirma, căci eu nu am la îndemână toate manuscrisele pentru a controla cetirile. Iar cât despre aceste cetiri, având în vedere cea a d-lui *Sbiera* relativ la criptul de care ne ocupăm, cetire publicată de Academia Română în studiul asupra codicelui în chestiune, putem să ne aşteptăm la şi mai mari surprinderi. Este cert că s'au „interpretat" multe cripte cu acelaş sistem specific. Sper însă, că chiar de nu mă voi mai ocupa eu de aceste lucruri, cele scrise de mine vor fi deschis capul multora din specialişti şi că se vor uita de acum în colo mai de aproape la aceste misive secrete ale trecutului nostru. Cu siguranţă, că din ele se vor trage astfel de informaţiuni, încât tot ce s'a crezut până azi în privinţa acestui trecut să rămâie o poveste, din acele ce umplu Orientul.

Dar să trecem la decriptare.

Pentru a-mi uşura expunerea, voi cita întâi cetirea *D. Sbiera,* voi sublinia părţile neînţelese şi pe acestea le voi descifra apoi. Desigur D. Sbiera constată, că însemnarea este scrisă fără şir, adică se compune din opt rânduri, în cari literile se ţin lanţ una de alta. Totuşi nu i-a trecut prin cap, că aceasta nu înseamnă a scrie, ci a cripta. Deslegarea sa nu este însă împiedicată de o serie de şlefuiri necesare.

Iat'o.

„Această *carte au* fost *scrisă* pe rumân*ie, şi nu-i „bună de nimic* (? !) *Aice am* scris eu Constantin ot „*Dorna, meşita Mai,* în zilele lui Constantin Voivod vlet „7241 (1733), să se ştie de când am şezut aice la Voro„neţ cu popa Aftănasie *Rusu amândoi.* Pisală ază Con„stantin ot *Dorna* vlet 7241 (1733)".

Dacă n'ar fi fost decât cartea, care „nu e bună de nimic" şi imediat trebuia bănuit scriptul, căci cum Dumnezeu se poate crede, că un om al bisericei să copieze o carte religioasă şi apoi într'o însemnare, pe care să o citească curent d. Sbiera, să scrie „că nu e bună de nimic" ! !... De era măcar criptată, am putea crede într'un eretic, rătăcit printre clerici; dar aşa ?! Doar să fi fost nebun. Şi probă că lucrul părea straniu, e că d. Sbiera se crede obligat să argumenteze reflecţia popei. O pagină este rezervată unui comentar la un gest, care cel mult, putea fi tratat de smintit.

Pe figură am încadrat părţile greşite şi cari, să o spunem de pe acum, au fost criptate pentru importanţa lor deosebită naţională. Lupta cu Grecii în secolul XVIII necesita Valahilor mai ales, cunoaşterea şi întrebuinţarea criptografiei, când aveau de spus, ceia ce a spus, de exemplu *Constantin* al nostru.

Iată şi adevărata cetire.

Primul cuvânt încadrat, cetit *carte* de d. Sbiera, fără ca literile *a, r,* să existe, în timp ce *pi* este evident se ceteşte pe dos : *episti* ( ) mai mult ca evident. Ori înseamnă învăţătură, cu prescurtarea din greceşte, ori epistolă, de asemenea prescurtat. Şi una şi alta se nimeresc, căci după Apostoli urmează în text epistolele lor către Efesieni, etc.

Urmează apoi *„au fost scrisă".* Or la început avem, *omega* şi *u ;* apoi peste patru litere *alfa,* ceia ce ne dă cu inversări *„au fost-o scris,* mai apropiat de limba sec. XVIII

A treia greşeală este litera *ş,* care este *şt* cu coada ştearsă şi dă în loc de: *pe rumânie şi pe rumânieşti.* De remarcat forma transilvăneană, care este exact cea din sec. XVIII.

A patra greşeală: *nu-i bună de nimic.* Avem *I* slovon; *u; i; a; a; N; Z.* Cu inversări : *Iuaniza.* Remarc pentru a treia oară acest nume scris cu Z.

Continuu. Rândul al patrulea în loc de *de nimic,* avem: *A; sigma; I; E; N; I; I,* adică *Asienii* sau *Asanii.* Formele acestea sunt ori voite, după sistemul criptografiei pentru a încurca pe decriptor, ori modificate de timp. In ori ce caz cu acest codex ne găsim în faţa unei scrieri româneşti de la începutul sec. XIII şi care ar fi datorită lui însuşi *Ioniţă Assan.* Ori cât de paradoxal ni s'ar părea nouă acest fapt, el este totuşi foarte natural. Că Ioniţă Assan să fi scris pe rumâneşte o carte religioasă, a fost pentru el un act de pură politică. Să nu se uite, că Asanii, pentru a declara războiul naţional Grecilor, acel răsboi. care a golit *Romania* de *Romei,* au recurs la atâtea alte stratageme cu mai puţini sorţi de izbândă. Tot arsenalul bătrânei Asii a fost pus de ei la contribuţie. Isterici; Iluminaţi; maniaci religioşi, etc., toţi au contribuit la ridicarea Valahilor în acea epocă. De ce adică şi publicarea în limba acestora a cărţilor sfinte să nu fi complectat ruptura cu Grecii din Imperiu. Logica şi politica o impuneau. Ea a trebuit deci să aibă loc, şi a avut.

Acum, că însuşi Ioniţă, ori un diac de la curtea lui, să o fi scris, acest lucru este pentru *data* noastră fără importanţă. Nu ar fi totuşi de mirare ca o familie, care făcea parte din secta egipteană, adică popească, să-şi fi cultivat odraslele în ştiinţa învăţăturei.

Aceasta era şi esenţa sectei Faraonilor. Ori cum, noi controlăm criptul din Psaltira Scheiană.

Mentalitatea noastră nu mai refuză să primească existenţa unei limbi culte în sec. X. când ea exista în al XIII, adică cu două secole mai târziu. Era greu de admis acest lucru înainte, când abia îndrăzneam să credem că ea exista la 1560, dar acum nu.

Şi acest câştig îl avem cert de pe urma criptografiei.

Dacă continuăm decriptarea avem horizontal un *omega* cu un taf, adică *ot; 'A; V; taf; E; R; N; ă;* sau *Ternăva,* controlul cetirei lui Ioniţă. Forma este iarăşi criptată ori evoluată. Apoi ultimul control al adevărului cu scrierea lui Ioniţă ne o dă restul criptului în chenar : *omega* cu *taf* deasupra; apoi *A O; phi; n,* adică *ot Afon,* formă rusească a lui *Athos* (unul din scriitori a fost rus, cum se va vedea); iar apoi *M; E; S; N; t* deasupra; *N; O; rho* horizontal adică *Monestir,* iarăşi formă coruptă. Acest *Constantin ot Afon Monestir* putea deci să ştie de la Athos, sau avea chiar originalul la dispoziţie conservat acolo, că traducerea era a lui Ioniţă, sau de la curtea lui Ioniţă. Cunoaşterea Criptografiei din acea epocă a Assanilor ni este cea mai sigură probă, că el spune adevărul. Iar controlul acestui *Afon* îl avem în cele două sublinieri ori încadrări de la urmă. Prima dă: *R; U; Scu U; M; ă; A; L;* adică *Malărusu,* popa era malorus, nu-l chiema Rusu. Ultima dă: *omega* cu taf *deasupra; A; O; f* latin; *Sigma* întors; *t* slav; daică ot *aftos* de data aceasta formă mai corectă a lui *Athos* grecesc.

Pentru a termina, dau tot textul, aşa cum trebue cetit.

„Această episti ( ) au fost'o scris pe rumânieşti Iua„niza Asienii ot Ternăva; scrii Io Constantin ot 'Afon mo„nestir în zilele lui Constantin Voivod vlet 7241 (1733), să „se ştie de când am şăzut aice la Voronet cu popa Aftăna„sie Mălărusu, Pisală ază Constantin ot Aftos vlet 7241 „(1733)".

EM. GRIGORAŞ

Criptul din Codicele Voroneţean

PAGINI UITATE

ELEONORA DUSE

de A. VLAHUŢĂ

Ce păcat că această mare artistă a venit la noi într'un timp aşa de nepotrivit! Criză agricolă, criză financiară, nelinişte şi certuri politice; peste acestea, boala grea a micului prinţ, o mulţime de doliuri în elita societăţii bucureştene, — atâtea şi atâtea împrejurări nenorocite, cari au făcut ca inteligenta şi ospitaliera noastră capitală să nu poată primi şi sărbători cum trebuie pe cea mai puternică şi mai fermecătoare artistă a scenei moderne. Nu ştiu cu ce impresii va fi plecat Duse dela noi. Imi închipui însă că, în necunoştinţă de cele ce se petreceau între culisele vieţii noastre, nu va fi dus cu ea o amintire tocmai frumoasă despre entuziasmul artistic al fraţilor ei de pe malurile Dunării. Nici nu şi-a putut isprăvi şirul de reprezentaţii anunţate. Şi cât a jucat, a văzut mereu sala teatrului nostru pe jumătate goală, ea, care la Paris şi în toate capitalele pe unde a trecut, a avut cele mai mari succese, cele mai strălucite triumfuri pe cari le poate visa o artistă. In schimb însă, ce puternică, ce adâncă impresie ne-a lăsat, nouă, puţinilor cari am avut fericirea s'o vedem, s'o auzim, s'o admirăm!

Duse nu e numai o divină interpretă, care însufleţeşte piesele, care dă viaţă, căldură, şi cea mai minunată întrupare rolurilor pe cari le joacă. Ea însăşi e o creatoare. In sufletul ei larg şi vibrant trăiesc toate pasiunile omeneşti, în ea dorm toate durerile şi bucuriile noastre, cu toate gesturile şi strigătele lor. Şi este o parte din propria ei viaţă, este inima ei plină care se descarcă în vorbele pe cari le rosteşte în rolurile pe care le îmbarcă pe scenă. Glasul privirea, mişcările ei sunt de mii de ori mai expresive decât cuvintele pe care le spune. Iar mânile, frumoasele ei mâni, de dragul cărora d'Annunzio a scris o piesă „La Gioconda", vorbesc într'adevăr. Nu există limbă omenească pe lume, care să poată exprima ceeace aşa de frumos ştiu să spue mânile Dusei, cu degetele lor subţiri, lungi, nervoase, cari plâng, râd, visează, se sbuciumă şi ard de toate pasiunile, se 'ntunecă 'n durere şi se luminează 'n fericire. Când zâmbitoare, divina artistă îşi ridică braţele în sus, mânile ei albe şi delicate strălucesc în aer ca două flori de crin.

Şi apoi, ceeace te face să uiţi că eşti la teatru, e că la Duse nu e nimic meşteşugit, nimic din trucurile şi rafineriile de şcoală. Ea intră pe scenă, cum ar intra în casa, în familia ei. Şi-ai jura că vorbele pe cari le spune sunt ale ei, atunci rostite întâiu — manifestarea momentană şi necesară a unei simţiri vii care nu caută fraze şi efecte pentru public, atât de bine şi de omeneşte le spune, atât de potrivite sunt cu emoţiunea glasului ei cald şi sonor, cu privirea sugestivă a ochilor ei mari, negri, fascinatori, şi cu toată figura ei dulce, expresivă, de o misterioasă putere de atragere. Dar cine-ar fi în stare să descrie armonia acelor mii de mişcări imperceptibile, din cari se compune jocul şi farmecul acestei mari artiste? E de-ajuns s'o vezi numai cum apare şi păşeşte pe scenă, ca să simţi numaidecât că ai înaintea ta o fiinţă extraordinară. In glas, în

Al. Vlăhuţă

ochi, în gest, în mers, în tot trupul ei, de-o mlădiere şi de-o eleganţă felină, e o vrajă, o tresărire de viaţă, pe care nu ni-i dat s'o înţelegem, ceva ca o putere dumnezeiască, cu care ne tulbură, ne răpeşte, şi face ce vrea cu sufletele noastre. Fără să spună o vorbă, cu o simplă mişcare a capului, ne aduce lacrămile în ochi, — c'un zâmbet ne înseninează. Nu, Duse nu e *actriţă...* Ce urît e cuvântul acesta, alături de numele ei mai ales.

Ea e mamă, e soţie, e amantă... te minunezi de câte fiinţi deosebite trăiesc în ea, şi ce clar, ce intensiv trăiesc! Duse îşi consumă viaţa ei, îşi arde nervii ei în fiecare dramă. Iată de ce ne mişcă aşa de adânc deosebit de ceilalţi artişti. Iată de ce, când o rechiamă aplauzele publicului, ea apare cu ochii duşi şi c'un aer ostenit, pururea stăpânită de emoţiunile ultimei scene, vibrând încă de căldura şi viaţa rolului ei, din care nici căderea cortinei, nici sgomotul din sală, nici răceala culiselor nu pot s'o smulgă şi s'o deştepte la realitate.

O compară unii şi alţii cu Pezzana, cu Sarah Bernhardt, cu Réjane... Ce poate limpezi, şi la ce adevăr poate să ducă nevoia aceasta meschină a minţii omeneşti de a

Eleonora Duse

căuta comparaţii între marii scriitori, între fericiţii creatori, între artiştii de geniu? E o maşinărie aşa de complicată în firea unui om şi mai ales a unui artist, că e o copilărie să-ţi închipui că poţi să-i furi secretul şi să-i măsori puterea cu una cu două.

Cine poate să ştie, cine poate să spue în ce stă forţa de fascinare a incomparabilei Duse, misteriosul dar de a fermeca al acestei fiinţe extraordinare, care străbate lumea, ca un cuceritor glorios, ducând cu ea, în sângele ei, mândria, arta şi pasiunea arzătoare a Italiei.

1899.

* * *

Acord trist

Mai stai... Au început să cadă
Stropi grei. Simt cum se 'ncearcă noaptea
Smulgându-te de lângă mine
Un văl cernit pe ochi să-mi tragă...
Mai stai, mai stai...
Aşa, dă-mi mâna
Şi'n zâmbetul de-acum închide
Durerea ce ne fu mai dragă...

U-hu! Se-aude parcă 'n stradă
Un cerşetor cerând de milă.
Târziu.
Şi-o carte mut mă cheamă
Spre-un basm ce nu mai vreau s'ascult
Şi totuş, — lăcrima-voi poate
Simţind prin umbră cât ne leagă
Un fir din părul tău
Pe-o filă
Veghind un vers cetit
Demult...

U-hu, u-hu !... Ce demon râde?
Şi'n ritmul ploii deafară,
Cum tot mai trist răsună 'n geamuri,
Tu n'ai să ştii ce plâns se'ngână
Şi ce dureri s'ascund în gestul
Iertat
Al celei care pleacă
Şi'n gestul celui care-o roagă
Invins şi blând,
— să mai rămână...

N. MILCU.

* * *

Pastel de grădină publică

Unghiile vrăjmaşe ale toamnei cicălitoare
au zgâriat până la sânge palmele foilor de pe crengi,
care, rănite, au atârnat în jos grele şi reci,
dar iertătoare...

Câte-va crăngi părăsite şi-au întins braţele rugătoare
după cele din urmă amăgitoare cocoare
care se şterg sorbite de zare...

Aleile s'au mâhnit de scuturarea tăcerii,
şi pe jăraticul grămezilor de frunze arde — jertfită, — amintirea Verii...
...Plopii îngălbeniţi, ca nişte lumânări sgrunţuroase, [de ceară,
Se'nmoaie şi se topesc, subt luminiţele sfioase ale amurgurilor de Seară

Ruinele şuviţelor din plăşile cu care păianjenii coseau [copacii,
au încetat să'pescuiască gâze mici şi neştiutoare
şi stropi, înlăcrimaţi, de soare, —
şi cad, ca fulgi tăcuţi de păpădie, pe rondurile unde pâlpâiau, în vară macii,

...Pe lac, printre nuferii tot mai rari,
se odihnesc frunzele căzute, ca nişte trupuşoare înecate, de canari...
Soarele a ruginit şi el, demult, în grădina goală,
şi-a molipsit asfinţiturile, târâte spre boală...

Inima Parcului a bătut din ce în ce mai plăpândă,
iar Toamna s'a spânzurat, goală, de laţul crengilor care stăteau la pândă —

RADU GYR.

* * *

LECTURI

Câteva cărţi noui

Emil Dorian. IN PREAJMA SERII. (Ed. Ancora). — *Const. Râuleţ*. PALARIA. — *H. Stahl*. COVASNA. (Tip. Române-Unite.

Cunoaştem pe d. Dorian din încântătoarele „Cântece pentru Lelioara" la care mai târziu a adăogat „Cartea Cântecelor", traduceri din Heine. Era imposibil, ca acela care ştiuse atât de frumos să cristalizeze în mici poeme toată poezia, în ritmul căreia îşi leagănă copilul nevinovăţia primelor gânguriri, să nu încerce, pe marginea volumelor, să transpună în româneşte melancola celui care din marile dureri şi-a făurit micile cântece. Şi fără să dea poemelor forma concisă şi lapidară, caracteristică traducerilor lui Iosif, d. Dorian a izbutit totuşi să ne dea o traducere românească spre deosebire de atâţia alţii, care pocind limba, îndeasă în versuri greoae inspiraţia limpede a poetului german.

„Cântecele pentru Lelioara" rămân în literatura noastră un model al genului; traducerile din Heine au fost o biruitoare indicaţie a unui temperament în plină făgăduinţă; „In preajma serii" sunt un mănunchiu de mici poeme, care corespund făgăduinţelor, fără a se apropia de realizarea artistică definitivă la care ne puteam aştepta. Cel ce ne împărtăşeşte sentimentul din „preajma serii" e încă în preajma momentului decisiv în cariera sa. Il putem aştepta cu plăcere.

Volumul tipărit în formatul obişnuit partiturilor de pian şi voce ale operetelor vieneze (editura Ancora dă dovada unei oribile lipse de gust) coprinde treizeci şi cinci de poeme inspirate şi realizate în ritm liber, cu rimele asvârlite la întâmplare dând o muzicalitate agreabilă şi sonoră. Infiorat de poezia serilor târzii, poetul le cântă pe toată gama nebănuitelor taine ce ne învălue şi care în diferitele dispoziţii ale sufletului iau aspecte pline de farmec.

In rochia ta de muselin închis
La uşa fiecăruia din noi,
Te-aşezi cuminte, singură şi mută
Cu ochi de vis
Cu braţe moi. (In faţa serii).

Căci seara vine
Ca o corabie din ţara Umbrei. (Pe bord)

Ni-e teamă, par'că,
Seară,
Să te privim senin în faţă,
Căci noi nu ştim de unde vii
Şi ce ne-aduci
In ochi pustii
Şi'n mâna ta de ceaţă. (Eterna teamă)

Căci astăzi poartă zdrenţe negre
Şi la fereşti stăruitor ea bate
Cu degete uscate. (Seară înviforâtă)

Stau singur şi aştept
Căci poate vine
Din toate cea din urmă navă.
Dar desnădejdea 'mi creşte 'n piept
Atâta de grozavă
Că marea Serii se înalţă drept,
Apucă luna 'n mâni şi prin ferestră
Mi-o'ntinde ca pe-o cupă de otravă. (Seara desnădejdii)

Trec sub fereşti
Trec cetele de muncitori spre casă,
Tăcute turme omeneşti,
Cu lungi priviri înfrigurate
Trec sub fereşti
Mânaţi de seară ca de un cioban
Cu cenuşiu suman
Pe spate... (Muncitorii)

Stai singură în pragul serii noui,
Proptită de ferestrele visării... (In prag).

Poetul serilor, a căruî inspiraţie este vizibil influenţată de Heine se coboară une ori la comparaţii banale, alte ori la caracterizări prozaice şi e păcat ca alături de o atât de strălucită imagine ca:

Apucă luna 'n mâni şi prin fereastră
Mi-o'ntinde ca pe-o cupă de otravă

sau

Nici nu ştiu unde merg
Şi nici nu vreau să am o ţintă bună,
Câmpia Serii se sfârşeşte 'n lună
Şi pân' la ea cărările se şterg. (Dezrobire)

să găsim banalităţi ca:

Odaia mea'i un port la marea Serii
O gură de singurătate
Din care pleacă liniştea durerii
Spre pragul zării mate. (Seara desnădejdii)

Influenţa lui Heine birue mai ales în izbutitul „Lied" pe care îl transcriu cu plăcere în întregime:

Peste floarea de muşcată
Stă la geamuri aplecată
Singuratecă o fată.

Stelele sclipesc puzderii.
Din adâncurile serii
Vin fiorii primăverii.

Firea'n taină se'nveşmântă
Şi de-odată'n seara sfântă
O privighetoare cântă.

La fereastră stă o fată
Şi pe floarea de muşcată
Pică-o lacrimă curată.

Pentru plăcerea cititorilor acestor rânduri şi pentru a-i îndemna să citească toate poemele, care strălucesc graţioase în cutele nevăzute ale înstelatelor seri, mai reproduc în întregime „Turburarea", impecabilă şi ca formă şi ca fond:

Privind din geamul tău tăcut,
Pe înserat,
O, spune-mi nu ţi s'a părut
Că'n omul ce s'a strecurat
Pe drum, întâmplător,
Era un frate aşteptat
De-atâtea vremi
Cu sufletul înfometat?...
Şi n'ai simţit atunci un dor?
Şi n'ai fi vrut cumva să-l chemi?
Şi braţele n'ai ridicat
Ca să cuprinzi într'un fior
Etern pierdutul trecător,
Pe înserat?...

Jucată la Teatrul Naţional în seara de 17 Februarie şi publicată în paginele noastre (Nr. 175 şi 176), comedia d-lui Riuleţ „Pălăria" apare în broşură, pentru aceia care n'au putut-o vedea sau n'au putut-o citi până acuma. In orice caz aceia care au aplaudat „Pălăria" când s'a reprezentat pe scenă, vor citi-o cu plăcere, pentru că jucate, piesele câştigă în nuanţe de interpretare, dar pierd din fineţea literară a dialogului. Pe urmă să nu uităm că spectatorul distrat pierde anumite lucruri, care citite, întregesc impresia lăsată de spectacol.

D. Riuleţ nu este la prima sa lucrare dramatică. De la început s'a afirmat ca un iscusit meşteşugar şi un fericit mânuitor al dialogului. In seceta anilor dinainte de războı, d-sa s'a impus în teatru cu „Femei Ciudate". „Cei mai de seamă", şi „Baia Domniţei", lucrări care i-au cucerit un loc stimat în dramaturgia română şi consolidat prin piesele de mai târziu.

Comedia de-acuma ese, pare-se, din cadrul preocupărilor sociale ale autorului. E plină de un umor sănătos, care fără să fie străbătut de ironia amară a unui Jules Renard sau de bonomia lui Courteline, împrumută dela amândoi autorii parizieni, posibilităţile de şarjă şi de caricaturizare. Autorul „Pălăriei" îşi alege un mediu românesc şi dezbărându-se de orice influenţă străină, care ar strica, fără îndoială, caracterizărei personagiilor, îţi dă pe *Scrânciob*, pe *Nae Colţuc* sau pe *Luxiţa Bobârnac*, aşa cum îi ştim, cu o existenţă reală, şi o coloare locală, nemulţumindu-se numai să-i boteze cu nume româneşti.

In aceasta constă talentul acestui înzestrat autor dramatic, al cărui repertor variat şi interesant poate fi jucat cu succes pe orice scenă românească.

Mă gândeam, într'o zi, când un prieten se pregătea să plece în străinătate, pentru ce ne ducem să depunem banul nostru muncit în mâinile străinilor, când ţara noastră, mai ales acuma de la unire, este dăruită cu tot ce-a lăsat Dumnezeu mai frumos şi mai sănătos pe pământ. In câmpiile mănoase, în dealurile cu podgorii, pe valea râurilor repezi, în colţurile tăinuite ale munţilor, sunt localităţi de cură şi de odihnă dăruitoare de sănătate şi pline de frumuseţi nebănuite.

Din nenorocire nu le ştie nimeni pentru că nimeni nu s'a gândit să ni le descrie şi să ne îndemne spre ele. Cunoaştem cele mai îndepărtate colţuri ale Elveţiei, ştim ce fel de ape şi ce fel de băi sunt în Austria şi Germania, putem da oricui indicaţii asupra preţului odăilor în otelurile de la Vichy, dar habar n'avem de Sovata, de Covasna, de Ocna Sibiului şi de... nici eu nu mai ştiu pentru că fac parte din aceeaşi categorie!

Iată pentru ce am citit cu interes broşurica d-lui Slahl intitulată „Covasna". Am citit-o şi cu plăcere pentru că e scrisă cu arta unui scriitor de valoare, care pune şi puţină ironie şi mult umor în descrierea unei localităţi balneare, în sprijinul căreia cere favoarea statului.

Avem o amănunţită descriere a băilor calde feruginoase, sulfuroase şi carbonice, a apei de borvis, a localităţii unde te poţi duce pentru odihnă, adăogând şi multe alte informaţii care înlesnesc ducerea vizitatorilor. Ar trebui să se mai ducă şi... Statul, ca să vadă ce mai e de făcut.

Dacă fiecare om rătăcit prin asemenea fericite meleaguri, ar descrie, cum poate şi unde poate, ce-a văzut şi cum a trăit; dacă statul ar organiza un fel de serviciu de propagandă pentru vizitarea localităţilor româneşti, făcând îmbunătăţiri şi înlesnind ducerea până acolo, poate că foarte puţini dintre noi am mai trece, vara, graniţa, şi am începe să ne cunoaştem ţara aşa cum trebue şi cum merită. D. Stahl a făcut un început bun. Să fi tras cu piciorul, ca mireasa la nuntă, pentru ca şi alţii să-i urmeze exemplul.

A. de HERZ.

Cărţi şi Reviste

HENRI FRANCHET: LE POÈTE ET SON OEUVRE D'APRÈS RONSARD. Ed. E. Champion, Paris 1923.

Obiectul cercetării lui Franchet, bine informat asupra literaturii şi mişcării humaniste din sec. XVI, constă în aceea de a arăta concepţia lui Ronsard despre *poet* şi despre *opera poetică*. In primul rând Franchet studiază, în mod succesiv, ideile lui Ronsard asupra *virtuţii*, asupra *gloriei*, — în legătură cu ceeace numea el „La fureur poétique" şi „Savoir". In a doua parte a studiului sunt cercetate doctrinele poetului asupra „Adevărului şi instrumentului poetic" şi asupra „Stilului propriu zis". Dacă chestiunile din întâia parte a volumului sunt întru câtva cunoscute, în partea dela urmă, concluziunile lui Franchet stabilesc adevăruri noui.

Franchet alege toate pasagiile în care apare cuvântul „vertu" şi arată locul acestei idei în toată opera poetului, scoţând de aci şi rolul poesiei:

„Faire que la vertu du monde soit aimée"

Dar în aceeaş poesie, (Muses deslogées) poetul stabileşte încă rolul poesiei lui Homer şi Pindar şi poate că s'a gândit şi la poezia gnomică a Grecilor.

Un cuvânt care se întrebuinţa cu o îndoită accepţiune era *honneur*, sinonim pe acea vreme cu *gloire*. Ne amintim că Bossuet în „Sermons" spunea „l'homeur du monde" pentru „la gloire du monde". O cercetare mai largă asupra cuvântului „honneur", veche denumire a cuvântului „gloire" lipseşte din studiul de faţă.

Examinarea celorlalte chestiuni aduce iarăş soluţiuni diferite. La „Franciade" este un imn al virtuţii — spune Franchet — după cum întreaga poezie a lui Ronsard este iarăş o poezie a virtuţii. Ronsard întrebuinţează cuvântul „vertu" în toate accepţiunile şi cu toate nuanţele. După poetul nostru, virtutea este activitatea intelectuală, morală, războinică. Ceeace aduce nou Franchet aci este faptul că face apropierea dintre franţuzescul *„vertu"* şi italianul *„virtu"*, al cărui principiu, constituit în vremea Renaşterei, era dorinţa de glorie. Du Bellay a întâlnit într'un sonet de Petrarca cuvântul „virtu" şi l-a tradus prin „désir de l'immortalité".

* * *

LA REVUE DE FRANCE (15 Mai) un al doilea articol, semnat *Hélène Iswolsky* despre „la crise bolcheviste et la nouvelle poèsie ruse". Un poet al revoluţiei, futurist şi bocevic este *Maya Kowsky*, care nu are în versurile sale nici armonie, nici graţie, ci o energie latentă care dovedeşte setea după bucuria de a trăi liber. Adevărat poet al revoluţiei *Serge Essenine*, un autodidact care nu crede nici în Dumnezeu, nici în diavol. Spirit primitiv, brutal Essenine ştie totuşi să mânuiască cuvintele şi ritmul:

J'écarterai mes jambes jusqu'en Egypte,
J'arracherai les fers de vos souffrances,
Et j'enfoncerai mes griffes
Dans les deux pôles neigeaux.

Dar Essenine poate încă evoca peisage liniştite:

Je suis amoureux de ce soir,
La valleé jaunissante este chère à mon coeur,
Et le vent adolescent trousse jusqu'aux épaules
La robe du jeune bouleau.

Iată însă un poet care nu mai preamăreşte republica *Marina Zvétaiéva* găseşte în sufletul ei destulă gingăşie femenină ca să plângă războiul fraticid al Rusiei:

Aidez-moi! mes jambes fléchissent,
Un brouillard de sang voile mon regard.

A gauche, à droite,
Des bouches ensanglantés...
Et chaque blessure crie:
„Mère"!

Şi zădărnicia acestui războiu, *Zvétajéva* o arată în versuri de adevărată frumuseţe plastică:

L'un était Blanc, *le voici rouge,*
La mort l'a empourpré.
L'autre était Rouge, et le voici tout blanc,
La mort l'a fait pâlir.

Cel mai mare poet al Rusiei de astăzi pare a fi — după autoarea articolului de faţă — *Mandelstam*, care prin „Tristia" şi „Les vers de Léthé" se reîntoarce la isvoarele vechii inspiraţii. Şi nu e de mirare că aflăm poeme care evoacă Metamorfosele lui Ovid. Opera lui, departe de a fi o simplă pastişare — este o adevărată transpunere, nouă şi originală.

* * *

CULTURA (Maiu). Cel de al treilea număr al revistei de sub conducerea d-lui *Sextil Puşcariu* apare cu următorul sumar: Basarabia de *G. Vâlsan;* Der Kampf des Siebenbürger Sachsen für ihr Recht de *D. Fr. Teutsch;* Illuzió, suggestió és vallás de dr. *Makai Sándor;* Diferenţe şi asemănări în structura biologică de rasă a popoarelor României de dr. *Gheorghe Popoviciu;* Über Stelle und Bedentung des Szene Wald und Höhle de *E. Herzog;* A földrengésröl de *Szádeczky Gyula;* Byron şi Byronismul de *P. Grimm;* Der Gottsucher Kant de *C. Siegel;* Acs Károly de dr. *Bitay Arpád;* I. A. Brătescu-Voineşti şi scriitorii ruşi de *Iaklovszcky Dionisiu*.

Admirabile traduceri din literatura poporană românească publică limba ungară d. *Kádar Imre*. La cronică d. *Virg. Drăghiceanu* informează despre descoperirile de la biserica domnească din Curtea de Argeş.

G. B.

Trilogia Iubirii

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Prin fereastra rahagiriei *„Enăchiţă Văcărescu"*, bomboanele conservă în gingăşia aspectului lor, ceva din nobleţea sentimentalismului frivol. Toate au acelaş drept de înzorzonare, parfum şi culoare; toate ascund în crusta lor sticloasă, poezia sânurilor migdăloase şi virginale, pentru că cele mai multe dintrânsele sunt de migdale dulci, desvoltate în orizonturi virginale — toate pretind îngăduinţa pungei cumpărătorului nehotărât, sau aceia a admiratorului hrănit cu visuri.

Şi nu ştiu cum, dar pare că astă-zi ca nici odată, dibaciul de cofetar, s'a întrecut, cu inspiraţia lui, ticluindu-le ispita — şi dintre toate, se pare că numai uneia 'i-a hărăzit întâetatea. Mare, stacojie şi voluptoasă, dintr'un tipar şi dintr'o colectivitate de văpseli stridente, cu arome, dulciuri şi metereze, se simte bine în pântecul ei elipsoidal, înbujorat sticlos şi parfumat, de o transluciditate cristalină, pe o estradă împurpurată de gherlande şi noduri exotice. E sublimă această mireasă între mirese, pe ziua de azi, şi sub reflexul ei de marţialitate, celelalte 'i se închin ofilite. Sus, pe frunte, zîmbesc lacrimile argintii ale câtor-va bobiţe de mărgăritar; jos, la picioare, între două arcade de o fineţe nebănuită, se întâlnesc două cremene cari scapără două priviri adânci; în mijloc, într'o vibrare de reflex, se întoarce în văpăi, două linii roşii, pe o undă de lumină care se înalţă şi apoi se reaşterne, înseilând în jocul ăsta lent şi nehotărât, o păreche de buze în aşteptarea altora, tot atât de înflăcărate. Intr'o parte, în hoeda umilitelor tovarăşe, se risipesc topindu-se, făşii panglici şi eşarfe, prelung îmbinate, până la poalele tronului de zahăr, într'o spuză de cofeturi, împrejmuind astfel, cu o gardă strălucită de culori mătăsuri şi lumini, această îngâmfată favorită a vitrinei.

Intr'o vreme, am intrat să cercetez rostul ăstui favoritism pe ziua de azi, dar jumătate din bomboană s'a topit grabnic în reflexul geamului, trecut brusc cu ea cu tot, în spate, odată cu mişcarea mea de a intra. Mai târziu, s'a aşezat în zăpada de afară, de unde, îi zîmbea tovarăşii de aci, care îi luase locul, de îndată ce sa crăpat uşa, şi care nu era alta de cât o copilă gătită la fel cu bomboana fugită în stradă — *„DEBUTUL DRAGOSTEI RATATE"* — alături de o... bătrână (?) inpacientă, bosumflată şi ciupită, aşteptând, cu privirea în pământ, un... *„parolist"* întârziat!..

* * *

— Aşaa... aci avem să aranjăm pianul, d-l doctorand ne-a îngăduit însfârşit... încet încet să nu zmintiţi pedalul, cât mai în colţ şi dacă se poate, cât mai lipit de părete. Jujea dragă, ia seama, pedalul, pedalul soro... acum să trecem la cele-l'alte catrafuse, una câte una, tot lângă pian, încet, cât mai la perete... haide...

Şi *„BONBOANA"* din fereastra rahageriei lui *„Enăchiţă Vacarescu"* petrecându-şi dupe grumazul brumat de praful pianului cele zece degete surori cu clapele, pentru a readuce la acia-şi ticluită pieptănătură, câţi-va zulufi risipiţi pe un omoplat de fildeş, dispăru fredonând la întâmplare o gavotă în studiu, în vreme ce Raul Mihail, student în medicină, bohem şi amorezat, rămase pe gânduri, în pragul odăii, pe jumătate goală.

Pianul în sânul căruia, de atâtea ori, în lungi şi *„italice"* nopţi de August, suferise uriaşul Schumann, în divina lui *„Träumerée"* se odihnea acum mâhnit şi iubit, alături de patul desfăşat, de câţi-va paşi de inima lui, etern închinată *ei* — pianul intransigenţei proprietărese — în pântecele căruia, trăia întreaga lor poemă de iubire, urzită în pânza solzoasă a coardelor reci, — stindardul ăsta de doliu, ridicat pe mormântul unor iluzii înfrânte, — cel mai leal tovarăş al unui epitalam de dragoste în agonie şi pentru îndurerarea căruia totuşi, proprietăreasa nu convenea în ruptul capului să smulgă din geam, biletul de închiriat. Deci pianul, îngrămădit cu noaptea în cap, în odaia doctorului, erea un simptom netăgăduit al definitivei prăbuşiri şi care avea să se producă dupe întoarcerea dintr'un voiaj de nuntă, al noului agreat.

Tot aşa cădeau frunzele şi atunci, în dupeamiaza aceia ursuză de Octombrie, când de la Fondaţie s'a oprit în poarta caselor din strada Trofeelor No. 7 bis, *ecaretu* părintesc al lui Neicuţu Vânătoru, din comitetul pensiilor, pentru a citi *„o cameră mobilată de închiriat la un student potolit şi singur"*. Bonboana la măsurat din cap până în picioare, a mormăit ceva printre incisivii pătaţi de cafea, şi spre seară Raul şi-a adus sipetul, biblioteca şi pe Billi, scheletul jubenat şi mâzgălit. In noaptea aceia, a rămas până târziu în privdor.

In zgârciurile îmbujorate de emoţie şi neastâmpăr ale proprietăresei, se aprindau, pe măsura ce întunerecul apropia mai mult de uşă, candelele unor briliante *„PE EMANET"*.

Pianul a cântat până în revărsat. Dar vremurile cele bune s'au strecurat grabnic şi toamna cade nesocotită şi neindurătoare, primenind sentimentul în frig, pasiunea în speculă, voluptatea în... *chirie!* Iar sinteza stărilor sufleteşti ale sărmanului excomunicat şi din inimă şi din iatac, din dimineaţa arborărei biletului de închiriat, manifesta simptomele unui îngrijitor diagnostic: iubire nomadă, pian cu tâlc şi chirii arierate — compuşi ai unei infinite şi iremediabile resemnări!

Dar numai pianul, pianul surd şi obosit ca şi bomboana din fereastra rahageriei *„Enăchiţă Văcărescu"*, pianul cu pântecul încărcat de amintiri, înaintea căruia Raul Mihail adormise cu buzele pe clape — „DECLINUL DRAGOSTEI RATATE", îl consola acum, falş şi dureros, în învălmăşeala unor stări de amară reverie, pentru nişte biete iluziuni şi... *chirii* de-apururi spulberate şi... neachitate!...

* * *

— Nu am cunoscut nici odată bonboana din fereastra rahageriei *„Enăchiţă Văcărescu"*.

Aceasta nu o stânjineşte însă, de a-şi manifesta în stradă, preliminările-i introducţii la oferta ei abjectă — o lecţie veche şi murdară, învăţată pe de rost — preludiul „MORŢII DRAGOSTEI RATATE". Mă trudesc totuşi, a-i sugera o altă intenţiune de care aşi fi putut fi tentat, atunci când şi-a oferit graţiile nesolicitate, de cât aceia pe care *o impune* acelea-şi nesolicitate graţii. E o depăşire pe care timpul o primeneşte într'o primejdie, într'o vreme în care, astfel de tovarăşe ale nopţilor, au înţeles-o. Atunci, în rugile lor amare, îşi revendică nepăsarea din trecut.

Din muşuroiul de dantele ridicat pe un trup frânt de insuficienţa scaunului pe care căzuse în revărsat, nu mai trăeşte de cât un ochi pe jumătate închis, bronzat de apele luminilor cari se sparg de iris, un ochi adânc şi îndurerat, înflorat de gene mate eşite din cearcănele insomniei, — un ochi pe retina căruia se ivesc umbrele trecutului ingrat, ca într'o suită de reproşuri, ochiul „BONBOANEI" din fereastra rahageriei „ENACHIŢA VACARESCU", brăbuşit ca un fluture orbit de lună, într'o orbită secată de lacrimi.

Sărmanul Klopştock

INSEMNĂRI

Un reali[illegible] GEORGE STAMATOV

L'am cunoscut la Sofia, după fuga mea din Rusia.

Intr'o seară rătăciam împreună prin uliţele oraşului, încântat că poate vorbi ruseşte. Stamatov mă ducea — poate inconştient — spre nişte cârciumi misterioase, cu geamurile învineţite de fum şi de plictiseală. Intrarăm într'un colţ unde pe o masă murdară, în crescăturile căreia se închegase cine ştie de când, sos de iahnie, se ridică ispititoare, o ulcică cu o litră de rachiu fiert. Stamatov e fericit că are cu cine vorbi ruseşte.

— Nu te uita la barba mea, acum. Odinioară purtam un adevărat cioc de Henric al IV-lea. Eram ofiţer tânăr, mai inteligent decât ceilalţi camarazi, chipeş, provocător şi obraznic. Comandam o baterie de artilerie, iar seara scriam nuvele. Ce condradicţii! Mă simţeam revoluţionar — mai de grabă un revoltat — fără programe şi teorii. După câţiva ani fui alungat din armată „de voie bună", şi de bucurie mă însurai. Tot ce am făcut, a fost dintr'un impuls de contrarietate cu mine însumi. M'am născut în Rusia, şi am fugit în Bulgaria. Am scris versuri în ruseşte — şi am tipărit o singură poezie în bulgăreşte. Am scris elegii, balade, epigrame, poeme, şi chiar drame, — am publicat însă numai nuvele. Am citit pe Puşchin, Lermontov, Byron, Heine, şi am simţit că deasupra lor mai e cineva, poate unicul, care în imensitatea creaţiunii sale cuprinde

George Stamatov

pe om intr'o măsură absolută, în tot idealizmul lui şi în toată tragedia lui. Insetam după el, fără să-i bănuesc existenţa.

Rachiul cald împăienjenesc ochii şi îndeamnă la mărturisiri.

— Am retrăit tragedia poporului rus în creaţiunea lui Gogol. Aş fi fost cel mai fericit, dacă aş fi avut putinţa — pe atunci — să fiu călăul lui Nicolae I. De râsul acru cu care m'a cutremurat Şcedrin, mi s'a lărgit gura şi mi s'au făcut jghiaburile astea pe obraji, dinadins ca prin ele să scurgă lacrămi, dar nu s'au scurs. Belinschi, genial, generos şi tuberculos, mi s'a părut jalnic: de la el am aflat cât e de neputincios spiritul critic — bisturiul raţiunii noastre pure, — şi că ideia despre infinitul dumnezeesc e la urma urmelor, numai o senzaţie a sufletului nostru. Gonciara şi Turghenev, au avut pentru mine valoarea unui compot de prune strivite: cu plăcere te lipseşti de el. In schimb, brutalitatea lui Flaubert, mi s'a părut dulce. De aceia, probabil, Gavroche din „Miserabilii" lui Hugo e singura fiinţă vie în toată literatura franceză".

Se face târziu. Stamatov bea, Stamatov e beţiv ca un câine chinezesc.

— Inchipueşte-ţi, răcneşte el, înşfăcându-şi brutal ciocul ridicol şi lucios, — închipueşte-ţi că n'ar fi existat Dostoievski. Ce sens ar fi avut atunci vieaţa? Ar fi clocotit, zadarnic şi spumos pe această planetă ciudată, s'ar fi învârtit împreună cu ea de miliarde ori, în jurul ei şi al soarelui, şi niciodată n'ar fi tresărit de panica absurdităţii sale. Dostoievscki ne-a salvat pe toţi! Oamenii se împart în două: în cei cari există şi în cei cari creiază. Terminându-şi existenţa searbădă, cei dântâi vor svâcni dureros în ceasul morţii şi se vor afunda în prăpăstiile liniştite ale morţii. Ceilalţi, creatorii, vor trăi ca să-şi plăsmuiască asemănarea cu Dostoievscki. Tot ce creiază geniul omului şi inima lui — în orice epocă a omenirii, se adaogă ca o rază de stea la idealul de artă şi de etică, ce s'a realizat în sufletul lui Dostoievscki. Hristos ne-a dat Idealul omului — **cum nu va fi niciodată!** — Dostoievski ne-a dat viziunea omului, **care trebuie să fie** — ca omul să devină altceva decât un vierme...

Tot ce am scris eu — nu face nici cât un rând din „Demonii" lui, de pildă. Tot ce ne-au dat literaturile naţiunilor e mai pre jos de suferinţa Soniei Marmeladova din „Crimă şi Pedeapsă". Singura realitate e sufletul. Să îndrăzneşti să intri curagios în el înseamnă să faci o expediţie mai grea decât toate celelalte, şi să spui sincer ce se petrece în el — înseamnă să fi creiat o operă de artă.

Fiindcă m'ai cunoscut, să nu-mi citeşti nuvelele. Ceea ce vei fi aflat, dacă aş fi izbutit să spun acolo, îţi spun aici:

— Suferă conştient! Vei înţelege pe Dostoievschi, — şi în suferinţa ta creatoare — fiindcă suferinţa conştientă e creatoare — vei găsi sens şi respect pentru viaţa ta.

— Mergem?

— Mergem!

... Pe străzile strâmbe, călcăm nesiguri, răspândind în noapte miros de rachiu fiert şi strigăte de umanitate.

G. M. IVANOV

Probleme ortografice

Â sau Î. Urmărind părerile specialiştilor cu privire la scrierea lui â şi î fie numai din a sau numai din i, am remarcat că ambele bizuindu-se pe teorii proprii, nu ţineau seamă şi de elementul natural din chestiune, care e însăşi firea limbei la un moment dat al evoluţiei acesteia. Se pretează limba scrisă astăzi la adoptarea exclusivă a unuia din sus menţionatele păreri? Credem că nu: î în mijlocul cuvântului pare stângaci, nelalocul lui, forţat; acelaş lucru pentru â la începutul cuvântului.

O regulă, în aparenţă arbitrară, dar care ar împăca toate părerile, ar fi aceia de a se întrebuinţa totdeauna î la începutul cuvintelor, chiar atunci când devin compuse şi â la mijlocul sau sfârşitul lor.

Un fonetizm bine înţeles, nu contează numai întrucât se opune etimologizmului, ci întrucât ţine seamă de toate elementele atât formale cât şi imponderabile ce constituie viaţa unei limbi.

Apostrofă sau liniuţă? O simplificare căreia nu i s'ar opune nici estetica limbei scrise, nici părerile celor două şcoli de ortografie, ar fi aceia de a se înlocui apostrofa prin liniuţă, ori de câte ori litera suprimată ar da loc la unirea cuvintelor alăturate. Apostrofa ar rămâne pentru puţinele cazuri când aceasta nu s-ar întâmpla.

De ex. în: Vin' la mine... 'I-a dat... 'Şi-a făcut-o... etc.

AL. VIŢIANU

Basmele noastre traduse în frantuzeşte

„Revue Bleue" **în** *numărul său dela 3 Mai, se ocupă, sub semnătura recensentului Nicolas Deniker, de o carte a d-lui Iorga, apărută cu titlul „Les contes roumains transposés en français". Volumul e frumos ilustrat de Nadia Boulouguine. Iată ce se scrie despre el:*

„D. N. Iorga este, fără îndoială, scriitorul care contribuie cel mai mult ca România istorică, literară, artistică şi etnografică să fie cunoscută, admirată şi iubită în Franţa. După savantele sale lucrări asupra istoriei şi evoluţiunei politice din România, după remarcabilul şi complectul său volum despre arta românească, iată că ne dă o probă rară şi fermecătoare a folklorului din ţara sa. Publică o serie de poveşti populare, cu o convingătoare savoare locală şi un farmec estetic, delicat, care te fură.

Am încurajat totdeauna sforţările cugetătorilor şi scriitorilor din toate ţările, când au vrut să scoată la iveală comorile prea puţin cunoscute şi nespus de minunate şi variate ale literaturilor şi artelor populare de pretutindeni. Nu putem decât aplauda noua tentativă a d-lui Iorga şi a saluta cu vie satisfacţie apariţia „Poveştilor româneşti".

In câteva rânduri preliminare, foarte scurte, dar foarte clare, d. Iorga caracterizează geneza şi evoluţiunea basmelor populare româneşti de-alungul secolilor preistorice, ale evului mediu şi ale istoriei moderne.

Basmul romsnesc este o producţie românească din cele mai complexe. Mai întâi au fost imbibate de legendele tradiţionale ale vechei Indii. Acestea radiând spre Bizanţ, prin Persia şi Siria, s'au înfiltrat, încetul cu încetul, prin toate ţesăturile cele mai fine ale imensei reţeli din naţiunile occidentale.

Pe de altă parte, din acelaş occident, un mănunchiu de legende a îmbogăţit literatura şi poezia populară naţională a românilor. Dar bazmul popular românesc—aceasta este caracteristica ce trebuie să ne atragă atenţia — posedă pe deasupra o originalitate proprie, *savoarea naţională.*

Citind primul bazm din această colecţie, *Copilul cerşetorului*, ai imediat impresia acelei *individualităţi a* bazmului românesc. După părerea noastră, el ar putea fi privit ca o *feerie,* atât de strălucite şi de variate îi sunt decorurile; la fiecare *pas* al povestirei, ca să zicem aşa, asistăm la o *schimbare la vedere,* la o *punere în scenă* pitorească şi nebănuită, care totuşi n'are nimic *teatral,* în sensul pejorativ în care obişnuit se întrebuinţează acest termen, în care totul rămâne limpede, plăcut şi natural: ideile imaginaţiile, metaforele şi stilul.

Şi mai departe:

Dacă regăsim astfel, în aceste bazme româneşti, strălucirea magică a feeriei, belşugul de viaţă şi de colorit, mai

N. Iorga

vedem şi pe ici, pe colo, pătrunzând nota melancolică, gravă şi profundă, care se află în poezia şi cântecul popular românesc. S'ar putea afirma că arta populară, sub toate formele ei, rămâne totdeauna cea mai adevărată, cea mai impresionantă, pentru că ţâşneşte dela izvor; este instinctul puternic şi creator întrupat în forma nemuritoare a operii de artă.

Folklorul comparat este şi el un studiu interesant şi ni-se pare că lectura „Poveştilor româneşti" ale d-lui Iorga, ar putea aţâţa cu folos pe cercetătorii şi savanţii diverselor ţări, mai ales pe ai noştri, ca să facă minuţioase anchete estetice şi etnografice, şi a cunoaşte raporturile şi diferenţele ce pot exista între cutare legendă populară românească şi alte producţiuni similare din ţări străine.

Cu toate că este veşnic despărţită prin lupte fratricide. omenirea rămâne o vastă familie. N'are decât un singur şi acelaş leagăn: pământul, fecund şi puternic, care ne poartă şi ne hrăneşte. Dacă intrigile, perfidiile şi lăcomiile politice, în scurgerea veacurilor, au ridicat între popoare atâtea bariere artificiale, se pare că arta suverană a căutat totdeauna să le dărâme şi pentru a revărsa asupra lumii valul mântuitor şi luminos al poeziei şi al legendei.

Prin religie şi prin legendă a existat fără îndoială în decursul diverselor perioade istorice, un fel de interpenetraţiune şi de interdependenţă a intelectualităţii. Dar rămâne un fapt bine precizat; soliditatea şi statornicia *legăturii latine,* care străbătând vremurile, a ştiut să grupeze conştiintele şi minţile tuturor popoarelor ce urmează acelaş drum sub acelaş soare. Din acest punct de vedere, bucuria cea mai adâncă pe care o resimţim, noi francezii, citind *Poveştile române,* e aceea de a simţi cum cântă şi vibrează sufletul latin, mama culturii noastre naţionale, legătura indisolubilă între patria noastră şi sora noastră România.

Despre poezia română

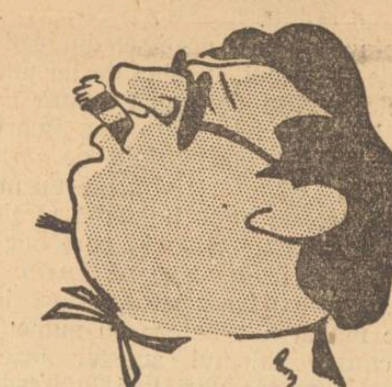
In „Les Nouvelles Littéraires" d-nul Lucien Fabre, care a vizitat de curând România, publică un articol „La Poesie Francaise en Roumanie" foarte elogios, atât pentru ţară, cât şi pentru poeţii noştri. Unele din observaţiile distinsului călător, sunt foarte juste, altele, cum sunt acelea relative

Ion Pillat

la poeţii francezi, mai noui, sunt ecoul convorbirilor cu diferite personalităţi literare din anumite puncte de vedere

După o călătorie prin Germania, Cehoslovacia şi Ungaria, d-nul Fabre soseşte în România unde, ca mai toţi francezii, se simte acasă, auzind cum se vorbeşte pretutindeni, nu o limbă franceză silită şi învăţată cu grama-

Ion Minulescu

tici, ci o limbă curentă cu care toţi românii sunt obişnuiţi.

Literatura română şi mai ales poezia este supusă influenţelor latine, slave şi orientale. Autorul se bucură constatând o mai mică influenţă germană, cu toate că mai toţi scriitorii noştri cunosc limba germană şi citesc această literatură în original. Influenţa germană nu se resimte nici în urma strânselor legături politice de până mai deunăzi, cu puterile centrale, nici prin anexiunea Transilvaniei cu grupuri de intelectuali germanizate şi ca limbă şi ca moravuri. Literatura română a rezistat influenţei germane cu toată propaganda centrelor culturale interesate.

Cei mai mulţi poeţi români şi-au făcut educaţia la Paris şi d-l Lucien Fabre e încântat de Ion Minulescu **unul din cei mai mari poeţi din Europa,** care întrebat ce vârstă are, ar fi răspuns „patru ani" — adică anii petrecuţi în capitala lumei.

Cu aceleaşi elogii vorbeşte d-nul Fabre despre poetul Ion Pillat şi închee mulţumit, văzând cât de apreciat este în cercurile noastre culturale, poetul francez Jean Cocteau.

Literatura Mondo

Există o revistă esperantistă, care se interesează de literatura română cu o asiduitate pe care o preţuim. Azi, când lumea este atrofiată de ură şi răutate, pare ciudat şi paradoxal un curent de înfrăţire a popoarelor... Şi oricât ni s'ar spune de speculatorii fluctuaţiunilor politice, viitorul literaturei nu poate fi decât al celui mai larg optimism... în credinţa de-a îndrepta sufletele prin binefacerea artei şi ale culturei...

De aceasta am remarcat de mai multe ori şi succesele ce le are limba Esperanto. Este o limbă auxiliară, poate şi greşită din punctul de vedere al construcţiunei filologice, este însă şi un impuls de-a precipita popoarelor saxone învăţarea unei limbi veritabile latine.

Literatura Mondo ultimul număr (Aprilie 1924) publică în fruntea revistei fotografia reginei României, însoţită de-o traducere din „Dor nestins".

Traducerea făcută cu dexteritate este opera cunoscutului propagandist al culturei româneşti în Esperanto, d-l Tiberiu Morariu din Bucureşti. D-l Morariu s'a dedicat meseriei de traducător în Esperanto, făcând cu aceasta cel mai mare serviciu literaţilor români, cari au astfel un nou acces în străinătate, mai ales că **Literatura Mondo,** este citită în întreaga lume. Acelaş număr aduce şi alte surprinderi: un cântec popular românesc tradus în Esperanto de către d-l K. de Kalocsay, iar d-l Lucian Blaga, care este nu numai un poet talentat ci şi un scriitor cult, scrie un scurt essay, asupra literaturei moderne române, vorbind elogios despre poeţii: Bacovia, Tudor Arghezi, Emil Isac, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Cotruş, Demonstene Botez, Al. Philipide, I. Vinea, etc.

Revista **Literatura Mondo,** care este una din cele mai forte publicaţii ale esperantismului, a făcut literaturei româneşti un apreciabil serviciu, negreşit mai mult decât unele „acţiuni de propagandă" gras plătite...

O revistă literară a criminalilor

America ne aduce mereu subiecte interesante. Fiecare zi ne aduce un zâmbet pe buze, auzind de nouile isprăvi ale lui Uncle Sam. Una dintre veştile, care ne înveselesc este şi cea mai recentă. Criminalii cari se găsesc în arestul din Bridgeport, scot o revistă literară: **„Credem în viitor".**

Revista este redactată de un fost redactor, care şi-a ucis nevasta şi din pricina aceasta domiciliază gratuit...

Colaboratorii sunt toţi condamnaţii mai grei: rubrica umoristică o conduce un umorist... condamnat la zece ani închisoare, pentru că a atentat foarte serios la viaţa soţiei, care l-a înşelat... Revista apare de vre-o trei ani şi are foarte mulţi abonaţi şi între... ţivilii, cari nu aparţin Statului ca pensionari. Şi ziarele americane reproduc versurile lirice, ce se publică în admirabila revistă de împăciuire. Revista **Credem în viitor,** publică în ultimu-i număr material interesant: un essay asupra... „iubirei de frate", aforisme de Wilde, cronici asupra lui Tutankamon, Lenin, Alexandru Blok, Goethe şi marele actor Irving. Acelaş număr publică un concurs de 20 dolari, pentru lucrarea cea mai bună, care glorifică... libertatea, iar între anunţuri, unii dintre condamnaţi, se oferă ca „bărbaţi casnici"... fireşte, pentru a se lega cu lanţuri de flori după ce vor scăpa de lanţurile neplăcute de fier... Suntem curioşi, că fiind vorba de-o revistă de... specialitate, se vor găsi abonaţi şi la noi?...

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

A apărut:

No. 1. — *M. Sadoveanu:* **Războlul Balcanic**

No. 2. — *I. Agârbiceanu:* **Diavolul.**

No. 3. — *P. I. Jouve:* **Spitalul.** (traducere de Victor Ion Popa)

No. 4. — *Gérard de Nerval:* **Mâna Vrăjită.** (traducere de Eugen Boureanul)

No. 5. — *Oscar Wilde:* **Crima Lordului Arthur Savile.** (traducere de Victor Ion Popa)

No. 6. — *A. de Herz* **Şeful Gării.**

Sub tipar:

No. 7. — *Gleb. Uspenski:* **Lăcustele.** (traducere de M. Sevastos)

No. 8. — *Gala Galaction:* **Toamne de odinioară.**

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

CUM NE VINDECAM DE REUMATISM ŞI GUTTA
BROŞURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREŢI LA. **FARMACIA VOREL** DIN PIATRA-N.

CUM NE CURAŢIM SANGELE ŞI NE INTARIM TRUPUL
BROŞURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREŢI LA. **FARMACIA VOREL** DIN PIATRA-N.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL V. — N. 183

5 LEI EXEMPLARUL ÎN ȚARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINATATE

Duminică, 8 Iunie 1924

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Cele trei năluci

Când se'ntinde-a nopții haină,
Dintr'o flacără de taină
Se arată 'n preajma mea
Trei năluci înbrobodite
Ce au fețele cernite
Ca o zi de iarnă grea.

Le privesc fără 'ngrozire
Și ascult a lor vorbire
Crudă ca un cuget rău;
Cea mai jalnică din toate,
Searbădă pe cât se poate,
Zice: „sunt trecutul tău".

Cea de-a doua tot noroasă,
Dar c'o pace mincinoasă
Scrisă pe obrazul său,
Deșirînd în a ei cale
Ghemul zilelor fatale
Zice „Sunt prezentul tău".

Cea de-a treia sub o glugă
Bombănește și îndrugă
Fel de vorbe 'n graiul său,
Ș'un cosciug ducând în cârcă,
De sub glugă geme-o hârcă:
„Eu sunt viitorul tău".

Al. Macedonsky

Viitorul nostru

Pe căile pe cari ne poartă azi iubirea
Imbălsămați de visuri și încleștați de mâni,
Ne va aduce poate cândva desamăgirea
Ori amintiri brumate când noi vom fi bătrâni.

Aceeași pomi în floare vor adumbri cărarea
Pe care risipirăm comori întregi de vise
Și ne-or privi pe-atuncia tăcuți ca resemnarea
Ce tăinue durerea atâtor răni închise.

Aceeaș lună albă în serile senine,
Ce'și picură argintul pe capetele noastre,
Ne-o'ntâmpină urâtă; cu reci priviri streine,
Și stinși vor fi în noapte șireții ochi de astre.

Pin locurile-acestea vor înflori și-atunci
Tot astfel de frumoase atâtea mii de flori,
Și nu le voiu culege buchete de prin lunci
Să ți-le-aduc sburdalnic și roșu de fiori.

Și vor pluti în aer miresme-amețitoare.
Pe care le sorbirăm în fiecare sară,
Dar cine să mai știe de mai simți-vom oare
Balsamul de miresme ce'mbată și'nfioară?

Perechi-perechi de tineri vor trece pe'noptate.
Intrerupând tăcerea cu râsul lor vioi
Și 'n fiece pereche asemenea cu toate
Vom căuta din umbră să ne găsim pe noi.

A lor va fi vieața cu flori și fericire
Ce ne înșeală astăzi cu vise trecătoare;
Ne vor fura cu'ncetul comoara de iubire
Și-or risipi-o alții pe vechea-ne cărare.

Iar noi ne vom întoarce tot mai săraci de viață
Pe-acelaș drum pe care ne poartă azi iubirea,
Și-om adormi în lacrămi târziu, strângând în brață
O floare veștejită de brumă: amintirea...

George A. Petre

Din „O mie și una de gândiri"

* * *

E foarte riscat s'aduci pe scenă divinitățile eline de când, mai cumplit decât strămoșii săi biblici cari răsturnau statuile zeilor, Offenbach a pus Olimpul în operetă.

* * *

Perfectul Don Juan trebuie să fie foarte bine născut și foarte prost crescut, să aibă mulți bani și vreme puțină, să călătorească mult și să se schimbe cât mai puțin. El va studia, în primul rând, caracterul bărbatului celei pe care vrea s'o cucerească și să facă tocmai contrariul: în adulter femeia caută un contrast, o evaziune...

* * *

Gloria lui Molierè nu e făcută din calambururi și nici a lui Racine din imagini.

* * *

Românului — și beția i se pare un dar...

* * *

Civilizația înseamnă a-ți înfrâna instinctele: atât cele rele, cât, și cele bune...

* * *

— Mi-o veni și mie ziua să ies din apa în care bălăcesc și să mă înalț repede, sburând spre soare? se întrebă un peștișor.

...Nu știa sărmanul că semenii lui cari, se înălțau așa, erau prinși de-o undiță!...

* * *

Unii fac piese de teatru în cari nu se întâmplă nimic și le botează statice.

Alții scriu drame cari o iau rasna peste câmp și le numesc dinamice.

Ce mult îți slujesc lecturile și cunoașterea termenilor technici. De câte lipsuri ne scuteste o îndemânată aplicare a esteticei!

* * *

Dacă am ști să administrăm micile noastre șiretenii bizantine am face față, cu succes, splendidei ipocrizii occidentale.

* * *

Succesul oratoric constă în a servi mulțimilor lucruri pe cari te-ai roși să le spui între patru ochi și cari, auzite dela altul, te-ar face să-l acuzi de demagogie.

* * *

Elocvența este arta de-a proclama, cu emfază, locul comun: timiditatea îl demască.

* * *

De câte ori întâlnesc „un om de spirit", mă întreb câtă înăcreală de ratat ascund glumele sale.

* * *

Teatrul bun se face cu talent, bani și vreme. Când îți lipsesc acestei trei lucruri esențiale, înlocuiește-le cu teorii.

VICTOR EFTIMIU

Spălătoreasa

— SCHIȚA —

de A. de HERZ

Samsarul spuse lui Vasile Scârțan:

— E tocmai ce-ți trebue dumitale. Stradă liniștită; nu trece tramvaiul și dacă vrei trăsură, o găsești în colț, unde e stație.

— Curte?

— Mai mult de cât trebue. Dintr'un petic, îți faci grădiniță, ca să poți mânca vara afară, iar în fund, e loc, să-ți faci, mai târziu, garaj.

Inchise un ochi, care spunea mai mult de cât toate vorbele și puse mâna pe pălărie, ca să nu mai peardă vremea în explicații inutile.

— Hai, s'o vezi! Ce te costă? Iți poți face chiar o idee de cum sunt prețurile astăzi și mai vezi și altele, ca să-ți dai seama de chilipirul ce ți-l ofer.

* * *

Pe străzile fierbinți ale orașului, fript în arșița soarelui, birja cu Scârțan și samsar, înainta, mai mult la pas, trasă de caii obosiți.

— Și cât cere?

— Ai s'o vezi! De ce să vorbim înainte. Proprietarul vrea un milion două sute, dar dacă iți convine, ți-o scot cu nouă sute. Aia las-o pe mine. Știu eu cum să-l fac să fie bine.

— Parchet?

— Ai s'o vezi! De ce să vorbim înainte.

Apoi cu o voce ce cobora tonul:

— Mi se pare că n'are.

Scârțan vru să spună ceva.

Samsarul se și repezi să răspundă:

— Și adică, nu poți să-ți pui parchet? Când cumperi casă cu un milion...

— Ziceai nouă sute de mii.

— Să zicem că n'o lasă mai jos de un milion. Ce? Adică n'arunci colea optsprezece, două zeci de mii de lei?

— Bine, dar...

— Să te vezi cu casa. Pe urmă celelalte vin dela sine.

— Crezi că parchetul vine dela sine?

— Intr'o noapte nu face nici Dumnezeu așa minuni, dar zici că te-a costat un milion și-o sută. Cu o sută de mii, îți pui și electricitate.

— Va să zică....

— N'are. Așa mi se pare. Ai s'o vezi. De ce să vorbim înainte. Uite, colea, e.

Cu un picior pe scară, ca și cum ar fi vrut să sară din trăsură, samsarul porunci birjarului să oprească în fața unei case, pe stânga.

Vasile Scârțan privi în curte. Intr'adevăr, curtea era așa cum i-o descrisese însoțitorul. Casa avea o înfățișare curată și simpatică. O marchiză de curând așezată, deasupra ușei de intrare, îi dădea un aspect boeresc și ușa cu geamuri mate, părea, pe căldura asta, să te poftească în răcoarea încăperilor largi și cu tavanul înalt.

— A cui e? întrebă Scârțan.

— Să mă crezi că nici n'am întrebat. Mi-a vorbit de ea Eschenasi, care auzind că dumneata cauți să cumperi o casă, mi-a zis că e tocmai ce-ți trebue.

O slujnică vioaie, căreia, probabil stăpânul îi spusese că dacă vinde casa îi dă și ei de-o rochie, deschise ușa larg, poftind ispititor pe mosafiri înăuntru.

Imediat apăru și stăpâna, o femee între două vârste, care se scuza de „deranjul" din casă și de toaleta sumară cu care primea.

— Pe noi să ne iertați, întrerupse Scârțan, pentru că poate venim la o oră nepotrivită.

— Mă rog, poftiți, când e o casă de vânzare, n'ai ce face. Trebue.

Și porni înainte ca să arate drumul.

— Aici e vestibulul. In dreapta e un salon mare, pe care noi l-am făcut dormitor, — apoi, sofrageria, încă o odae, bae instalată, două odăi aici și dincoace, coridorul care duce la bucătărie, și încă două odăi de slugi.

— Vezi, că nu e o casă vagon, adăogă samsarul. Le ai toate strânse la un loc.

Scârțan cu pălăria în mână, pășea binișor, strecurându-se prin odăi ca mosafirul convins că vizita lui nu face plăcere.

* * *

Odăile largi, spațioase, cu tavanul zugrăvit și tapete pe ziduri, păreau rușinate de mobila care nu li se potriveau. Se vedea că gustul proprietarului, la cumpărarea dormitorului, sofrageriei și garniturei de salon, nu s'a potrivit cu acela al arhitectului, deși casa toată strălucea de bine ce era ținută, cum sunt toate casele de vânzare. In asemenea împrejurări, ele seamănă cu femeile care se gătesc, ca să placă cu ori ce preț.

— O bomboană, grăi samsarul, făcând cu cotul, lui Scârțan, care își făcea socotelile în gând.

Stăpâna casei vroia să-l urce în pod.

— Lăsați, nu vă mai deranjați.

— De ce? Nu e nici un deranj. Trebue să vedeți podul, care e ca un alt etaj. Aci poți usca rufele. Urcați-vă.

—N'aș vrea...

— De loc. Poftiți.

Scârțan se împotrivea.

— Să vă spun drept, doamnă, e foarte jenant să intri, strein, într'o casă streină, și să scotocești prin toate colțurile. O rudă sau un amic intim al casei, vine în vizită, și se mulțumește să rămână în salon. Rar dacă se întâmplă să înainteze până în sofragerie, dacă nu e chemat. Noi, ăștilalți, niște necunoscuți, venim după stradă, nu ne-am știut până eri și poate să nu ne mai vedem niciodată, și umblăm pretutindeni, prin toate colțurile mai vizibile sau mai ascunse, intrăm prin bucătărie, încercăm lanțul dela closete, ne coborîm în pimnițe, ca niște adevărați procurori care cercetează locul crimei. Unde mai puneți că supunem și pe proprietari la un adevărat interogator judecătoresc.

— Așa e, răspunde doamna, dar câte-odată întâmplarea face așa, în cât ne cunoaștem. Da pildă dumneavoastră sunteți domnul Scârțan.

Scârțan sgâi ochii, și căscă gura mirat, ca un țăran într'o sală de teatru.

— Da.

— Am cunoscut bine pe mama dumneavoastră. Mi se pare că domnul cel bătrân a murit.

— Da. Tata a murit de doi ani.

— Ce face sora dumneavoastră?

— S'a măritat. Are și doi copii.

— Să-i trăiască.

— Mersi.

Scârțan era încântat de această veche cunoștință a familiei și acum luă curajul să viziteze casa în toate colțurile și să intre în toate amănuntele vânzărei.

La plecare, din ușă, se simți obligat să se mai scuze odată.

— Dacă îmi dați voe, voi mai veni și cu nevastă-mea.

— Poftiți ori când. Casa e vizibilă toată ziua.

— Sărut mâna.

Și Scârțan cu eleganță exagerată, sărută o mână grasă, care mirosea a parfum prost. Samsarul privea uluit la această scenă, cași cum i s'ar fi întâmplat un lucru neobișnuit, în vreme ce Scârțan se gândea cum e posibil ca proprietara unei case atât de frumoase, să aibă o mână, care cu toate îngrijirile, pare să fi fost muncită mult.

* * *

De-abea se urcară în trăsură și Samsarul, par'că uitase de casă. Il muncea un gând ciudat.

— Dumneata ai recunoscut-o?

— Pe cine?

— Pe femeea asta care zicea că te cunoaște.

— N'am văzut-o niciodată. Dar se vede că-mi cunoaște familia.

— Și i-ai pupat mâna, fără s'o știi cine e.

— Sărutarea mâinei, e o politețe.

— La cine se potrivește.

— ?!?

— Da. Bărbatul ei un fost chelner dela Bulevard și ea înainte să-și facă suma și să cumpere câteva perechi de case, spăla rufele, cu ziua, în familii boerești.

Scârțan îl privi buimăcit. Ridicând privirea și lăsând bărbia în jos, i se lungi figura, de credeai că se întinde ca o smoală.

— De ce nu mi-ai spus?

— N'o știam. De-abea când am văzut-o, mi-am adus aminte de ea. Trebuia întâiu s'o văd, — de ce să fi vorbit mai dinainte.

Și caii obosiți, duceau trăsura spre centru, în vreme ce lui Scârțan i se părea că are buzele scrobite și că sărutase o cămașă stoarsă bine, de două brațe vânjoase cu mânicele sumese.

— Ei, ce facem? întrerupse samsarul, ca să schimbe vorba.

— Alta, că aici nu mai calc în viața mea.

— Știe să și calce, că nu degeaba a fost spălătoreasă, încheе Samsarul, încântat că și-a plasat o glumă auzită dela altcineva.

* * *

Literatură pentru copii

— Scurtă privire istorică —

de PAUL I. PAPADOPOL

Articolul de faţă este de natură mai mult informativă decât apreciativă: el are darul să precizeze un punct în domeniul istoriei noastre literare, să arunce o rază luminoasă în acest angrenaj de încercări şi tendenţe, să smulgă — dintr'un neant — un fir modest şi să-l urmărească — atât cât se va putea — până 'n zilele noastre.

Cu preocupări destul de modeste, prin urmare, el se mulţumeşte să fie un simplu semnal, să deschidă un drum nebătut (şi, într'o mare măsură, nebănuit) să ofere — cu toată stăruinţa — ceva material pentru cercetări eventuale mai norocoase, să atragă atenţiunea (şi a marelui public, dar şi a profesioniştilor) asupra unei noui serii de cercetări de natură istorică şi critică-literară.

E vorba de literatura pentru copii.

Că — până astăzi — n'a fost tratat, în publicistica noastră, un asemenea subiect — e totuşi lucru de mirat, fără însă să nu-şi poată găsi cuvenitele explicaţiuni.

Să fie oare prea recentă — şi nu destul de definitivă — această literatură, la noi, spre a nu merita osteneala unei cercetări adhoc, sau să fi fost neglijată tocmai din cauza educaţiunii noastre literare greşite, a felului specific de a înţelege cele mai nobile preocupări sufleteşti?

Oricum ar fi, credem că, şi în această direcţiune a venit momentul unui început de definitivare.

Astăzi, mai ales, când fiecare cărturar, se gândeşte şi la copii, când literatura destinată acestora, a ajuns la un număr respectabil de volume, când sunt atât de numeroase publicaţiunile pentru copii şi când casele de editură oferă premii pentru opere de această natură, şi literaturii infantile i se pot închina oarecari cercetări critico-istorice.

* * *

Cantitativ — literatura pentru copii a luat, şi la noi, un formidabil avânt, astfel, încât, ştiinţa literară se vede pusă în frumoasa perspectivă de a-i creia şi închina o specială subdiviziune obiectivă. Ce păcat, însă, că, şi calitativ, nu putem zice acelaş lucru!

Şi aici, întâlnim, prin urmare, aceiaş disproporţie, între cantitatea şi calitatea producţiunii, care ne oferă — la fiecare pas — scrieri pentru copii, de toate vârstele şi de toate categoriile sociale, fără să ne facă să simţim, decât foarte rar, adevăratul fior al artei coborîte la sufletele celor chemaţi să le citească.

Şi totuşi se scrie, se scrie mult şi se tipăreşte şi mai mult, fără ca, acei cari o fac, să se simtă împovăraţi de o greutate morală, oridecâteori nu corespund îndatoririlor pe care şi le ieau; literatura pentru copii, a şi intrat în faza industrializării, care, departe de a-i fi de folos, o înjoseşte şi o omoară cu vieaţă, îi creiează (în sufletele copiilor şi ale părinţilor lor) o atmosferă pe care n'o poate respira, o face antipatică şi nesuferită.

Născută — prin urmare — dintr'una din cele mai reale şi mai imediate nevoi sociale (nevoia copiilor de a-şi avea cartea, albumul, gazeta sau revista lor) — ea a evoluat, şi la noi, ajungând, dela primitivul gând de bine, înfiripat, cum se putea, acum 30 de ani, la adevărate realizări artistice literar-editoriale, ca acelea care ne sunt contemporane.

Aceasta ar fi prima fază în evoluţiunea genului nostru. Din nenorocire, ea a trecut din mâinile celor pricepuţi în ale celor nechemaţi; şi-a substituit pagină de pagină şi clişeu de clişeu, a uitat cu totul elementul moral şi moralizator, şi-a înlocuit versurile duioase cu searbede ifose de copii îndopaţi de bunătăţi sau cu mutre de candidaţi la filantropie poruncită, şi-a acoperit jumătate din pagini cu traducţiuni cum dă Dumnezeu întovărăşite de neomenoase mâsgăleli (numite desenuri) — a decăzut, uneori, mai jos de nivelul iniţial.

Astăzi, literatura infantilă, prezintă tocmai această înfăţişare curioasă: pedeoparte, opere de toată lauda — adevărate perle etico-estetice — pe de alta, însă, o grămadă de gunoiu şi imoral şi neliterar.

* * *

Cum însă şi starea actuală a literaturii pentru copii nu e decât o ultimă fază a mersului acestui soiu de manifestaţiuni scrise — voiu încerca, în cele de mai jos, să fixez câteva popasuri din istoricul chestiunii care ne interesează, spre a se vedea, dacă nu altceva, care au fost promotorii şi susţinătorii acestei idei literare-educative la noi.

In general acest lucru se poate face în trei direcţiuni:

1) pe calea **manualelor şcolare** (îndeosebi, a acelora pentru cursurile primare), cea mai veche. Nu mă ispiteşte gândul unei întreprinderi de această natură. Mă voiu mulţumi numai să menţionez un nume (şi nu dintre cele îndeobşte cunoscute) de poet al copiilor şi de scriitor didactic căruia, încurând, îi va reveni, locul ce i se cuvine în istoria scrisului românesc. Este vorba despre canonicul Zach. Boiu, mort în 1903, ca membru corespondent al Academiei române, oratorul de frunte şi luptătorul politic care l-a secondat atât de minunat pe marele Şaguna în opera sa patriotică şi religios-culturală.

Că şi pe această cale Boiu, a fost nedreptăţit 1), dovada cea mai bună sunt cele peste 15 poezii pentru copii pe care le împrăştie, fără milă, prin „Abecedarele" sau „Cărţile sale de cetire". Din una din acestea din urmă 2) voiu face, mai jos, câteva menţiuni şi pentru fondul lor sufletesc, atât de potrivit cu vârsta copilăriei, dar şi pentru... puţina lor noutate.

E vorba despre arhicunoscutele poezioare pe care, şi azi, copiii noştri le memorizează cu deosebită plăcere, dar care, în manualele lor nu poartă numele niciunui autor. Ale cui să fie oare toate aceste producţiuni? Intâmplarea a făcut să constat că, multe din ele, se datoresc lui Zach. Boiu, fie pe deantregul, fie în traducere numai. Dintre cele dintâi amintesc: „Visul copilei", „Omul şi pasărea", „Masa cea mare", „Ingerul păzitor", „Către şcolari", iar dintre celelalte: „Şcolarul şi pana", „Dumineca" (ambele după Hey), apoi: „Sfat bun" (după Rückert) şi „Ospătarul bun" (după Uhland), toate caracteristice prin naivitatea şi sinceritatea lor desăvârşită, prin fondul lor precis didactic, moral şi religios, prin forma lor simplă şi vădit — poporană.

Reproducem — ca exemplu — poezioara „Duminica":

Dumnezeu a cuvântat:
„Şeapte zile eu v'am dat;
Şease zile să lucraţi,
Traiul să vi-l câştigaţi;
Iar a şeaptea-i ziua mea,
Sfântă voi o veţi ţinea".
Dumnezeu ce-a cuvântat
Bine trebue urmat.

b) Dar literatura infantilă se poate urmări şi în **bibliografia de după 1890**: nenumărate sunt operele pentru copii scrise în aceşti ultimi 30 de ani şi numai în această direcţiune, istoricul scrisului românesc, ar găsi un imens material de studiu, căci va trebui să se intereseze de aproape de nume atât de disperate, şi ca valoare artistică şi ca inspiraţie ca acelea de mai jos:

1) **clasici definitiv consacraţi** ca: Iulia Haşdeu, G. Coşbuc, St. O. Iosif;

2) **poeţi contemporani de valoare neîndoelnică**: I. A. Basarabescu, Elena Farago, Th. D. Speranţia.

3) **scritori cu renume** ca: Natalia Negru, A. de Herz, V. Demetrius, Lia Hârsu, Nestor Ureche, P. Dulfu;

4) **poeţi contemporani cu precise elemente artistice**: Em. Bucuţă, Alexandrina Scurtu, Emil Dorian, Ion Barbu, Hrisant P. Dăscălescu;

5) în fine: **scriitori pur şi constant didactici** ca: Dr. C. Popescu, Ioan Pas, Sarina Casvan-Pas, I. G. Bratu, G. Budu, G. V. Butnariu, V. Costescu, Ap. P. Culea, Rodica, Ali-Baba, M. Biciulescu, Zamfira L. Dumitrescu, Mafteiu Gradu, Ana Codreanu Niculescu, Serafim Ionescu, Fl. Christescu, etc. etc. pentru a-i menţiona numai pe aceia pe cari mintea mi-i readuce în momentul scrierii acestui articol.

Iată — aşadar — o întreagă literatură, bogată, precisă şi variată, completă ca inspiraţie şi clasificaţie, adâncă, universală şi bine scrisă, care-şi aşteaptă cercetătorul de atâta vreme, care vrea să fie drămuită, aleasă, caracterizată şi erarhizată. Şi să nu se uite că alături de ea, în de aproape vecinătate, se găsesc:

1) operele celor două **regine** (Elisabeta şi Maria);

2) nenumărate **traduceri** (Swift, Collodi, Jules Verne, La Fontaine, Cervantes, etc);

3) o întreagă **literatură pentru tinerime**;

4) numeroase **opere de vulgarizare ştiinţifică**;

5) **scrierile**, în fine, **pentru săteni**.

Toate atât de apropiate şi atât de potrivite cu mintea copiilor.

c) Dar mijlocul cel mai comod prin ajutorul căruia s'a propagat literatura pentru copii au fost **periodicele**-biblioteci, colecţiuni, reviste, ziare. Putând fi căpătate, mai totdeauna, pe un preţ derizoriu şi găsindu-se, cu uşurinţă, prin numărul mare de exemplare în care se trag la îndemâna oricui — publicaţiunile au contribuit — în cea mai largă măsură, la răspândirea gustului de cetit la copii, pe deoparte, dar şi la ridicarea acestei literaturi, pe de alta. In felul acesta, astăzi se poate reconstitui un catalog al periodicelor pentru copii, pe baza căruia să se întreprindă alte serii de cercetări apreciative. Ceva mai mult: dacă până acuma s'a vorbit numai despre o literatură pentru copii, datorită acestora trebue să înlocuim termenul prin acela complex de artă, căci poeziei scrise vine să i se alăture ideia de desemn, de muzică, de joc, de calcul etc., făcând din publicaţia modernă infantilă o multiplă manifestaţiune artistică-educativă, în stare să captiveze pe copil din cât mai multe direcţiuni simţual-intelectuale.

In cele de mai jos — voiu încerca o modestă enumerare, din care, o spun dela început, va lipsi tot ce nu priveşte copilul până la 12 ani ca: publicaţiuni pentru tineret, reviste şcolare, etc.

In general, vom deosebi trei grupe de periodice: **biblioteci, reviste şi pagini speciale.**

1) Din categoria întâia ne aducem aminte doar de:

a) colecţiunea pe care, acum 25 de ani, o publică **I. M. Riureanu** şi care constă din broşuri îngrijite a 150—200 de pagini conţinând duioase povestiri morale, traduceri şi adaptări potrivite pentru mintea copiilor; apoi:

b) „Biblioteca copiilor", editată la Buşteni, înainte de răsboiu, de d. Teodor Castrişeanu, în broşuri lunare de 52 de pagini 1);

c) „Biblioteca copiilor şi a tinerimii", tipărită la Chişinău, imediat după încheierea păcii, de d. Al. Terziman;

d) „Steaua copiilor şi a tinerimii" contemporană.

1) Vezi studiul nostru comp... asupra acestui poet.
2) tipărită la Sibiu, 1867.

2. Publicaţiuni pentru copii — la noi — au început să se tipărească abia după 1880. Până atunci, operele de această natură îşi găseau loc în ziarele şi revistele timpului.

In felul acesta nu e de loc de mirare dacă, răsfoind colecţiunile unor publicaţiuni (de dată chiar mai recentă) ca: „Vatra", „Gazeta Familiei", „Gazeta Săteanului", etc. le vom găsi îmbogăţite şi cu literatura infantilă.

După 1880, lucrurile se schimbă: la început modeste, şi în format şi în conţinut, cu pagini puţine şi mici, cu ilustraţiuni primitive necolorate, cu literatură prea didactică şi puţin distractivă, ele evoluiază cu vremea ajungând la ceiace ne oferă tiparul de azi.

Iată câteva din treptele pe care le-am putut restabili în evoluţiunea acestui gen publicistic:

a) Din „Foaia copiilor" 2) am putut vedea numai numărul cu data de 23 Aprilie 1882;

b) In 1891 (1 Iulie—1 August) apar numai 3 numere din „Gazeta copiilor", „jurnal ilustrat pentru copii" scris şi îngrijit de d-na Aglaia M. Arcadius. Conţine: relatări despre anotimpuri, despre şcoală, despre carte, poezii franţuzeşti, etc.;

c) o a treia încercare (de astădată mult mai serioasă) întâlnim abia peste 5 ani: e vorba despre „Revista Copiilor", pe care, cu multă stăruinţă, o face să apară d. Th. D. Speranţia, între 5 Febraurie 1896 şi 5 Oct. 1897. Colecţiunea 4) e şi interesantă şi bogată; răsfoirea ei ne-a putut pune în posesiunea următoarelor informaţiuni istorico-literare:

Printre colaboratori (afară de numele directorului care duce tot greul, publicându-şi, aici, pentru prima dată, cele dintâi şi cele mai bune anecdote, întâlnim câteva nume cu destulă reputaţie literară azi ca: I. A. Basarabescu, N. Rădulescu-Niger, N. Ţincu, Gh. Ionescu-Tutoveanu, L. Dauş, Mircea C. Dimitrieade, Th. M. Stoenescu, N. Istrati, Marin Ştefănescu, pe lângă cari vin să se adaoge, într'o perfectă armonie sufletească, altele de interes trecător: Ştef. Cruceanu, Alex. Dascălul, N. Furcă, D. Popa, Th. Deleanu, C. I. Bondescu, Dem. Moldovan, I. Piroaşcă, S. Teodor, etc.

In fruntea tuturora însă, trebueşte considerat marele cugetător B. P. Hasdeu, care contribue cu poezioara „Renaşterea":

Bătrânul şi copilul mergeau glumind pe drum.
Acelaş cuget tainic au amândoi pe faţă:
Din nou copil să fie bătrânu-i gat'acum,
Copilul mai fusese bătrân în altă viaţă.
Bătrân, copil — tot una. Atâta eu le spun:
S'ajungă fiecare din ce în ce mai bun.

Pe lângă literatura propriu-zisă, revista mai are: ultima pagină ilustrată, probleme şi fotografii de-ale deslegătorilor. Intre aceştia din urmă găsim pe: **Henri Coandă**, despre care se zice că „După lucrarea ce ne-a trimes se prevede un talent literar şi spirit de observaţiune" 5) şi pe **Mircea Djuvara** 6) care „după fotografie seamănă îndrăzneţ, inteligent şi dotat cu iniţiativă", iar printre autorii de şarade, pe fiul directorului, astăzi poetul Eugeniu Speranţă 7).

D. N. Ţincu publică, într'unul din numere, câteva interesante traduceri epigramatice, după Piron, din care spicuim:

LENEŞUL

Petrişor se odihneşte
In acest mormânt tăcut;
In întreaga lui viaţă
Altceva nu a făcut.

PIRON

E 'ngropat aicea un om de nimic
Căruia destinul i-a fost inamic;
Cât a fost în vieaţă n'a putut să fie
Nici măcar un membru în Academie.

AVARUL

Sub această piatră zace adâncit
Un avar de frunte care a murit
Tocmai în ajunul anului cel nou,
Să scape de grija de-a da un cadou.

d) Intre 1 Iulie 1905 şi 30 Sept. 1906, apare revista, în mai puţină legătură cu subiectul nostru, „Comoara tinerimii" de sub conducerea unui comitet din care făceau parte: Ecaterina Arbore, Sofia Nădejde, Mih. Pastia, Spiridon Popescu şi D. A. Teodoru;

e) In 1909 apare, pe hârtie cromo, admirabil ilustrată de artistul I. Jalea, în 16 pagini mari, revista „Fluieraşul", de care ne aducem aminte cu atâta plăcere, condusă de d-nii Fl. Christescu şi Teodor Castrişeanu, doi fruntaşi ai scrisului pentru copii. Simpatia de care se bucură în rândurile cetitorilor (ajunsese la 6000 de abonaţi din toate ţinuturile româneşti), cum şi colaborările preţioase (printre care erau: Carmen Sylva, Delavrancea, I. Adam, etc.), ne face s'o regretăm cu toată sinceritatea;

f) Numai după câţiva ani d-nii C. G. Costa-Foru şi Barberis fac să apară „Revista copiilor şi a tinerimii" în vieaţă şi astăzi, graţie priceputei conduceri şi bogatei colaborări;

g) De interes secundar este „Buletinul Cercetaşilor" pe care, cu un anumit scop, d. Gh. Adamescu, îl face să apară în 1914; cum şi

h) „Revista Tinerimii", editată de un comitet de profesori şi intelectuali, membrii ai societăţii „Tinerimea română" condusă de d. N. Dumitrescu.

Intrucât priveşte publicistica de azi, ea stă sub ochii tuturor şi nu poate fi relevată de cât minunata „Dimineaţa Copiilor", lectură nespus de instructivă şi de amuzantă.

* * *

Prin urmare, se poate vorbi şi la noi despre literatura pentru copii, despre o preocupare specială a scriitorilor şi pentru aceşti puţin înţelegători, dar dornici de lumină cetitori, despre o atenţiune deosebită din partea celor bătrâni pentru sufletele sfioase şi naive în faţa cărora viaţa are ceva din mirajul necunoscutului şi nepermisului.

E un adevăr necontestat: copiii sunt avizi după carte. In cele mai umile bordeie şi în cele mai îndepărtate cătune îi veţi găsi la fel: cetind, căutând să pătrundă înţelesul adânc şi mistic al vieţii, încercând să se familiarizeze — ei, umilii — cu bogăţia altor suflete, mari.

De aici obligaţiunea, pentru ceiace vor să-i hrănească sufleteşte, de a le da numai lucruri curate: curate ca artă, scrise în cea mai sfântă cunoaştere a limbii literare şi a psihologiei copilului, dar şi ca morală, atingând perfecţiunea etică.

PAUL I. PAPADOPOL

1) Au apărut 7 numere.
2) La Academie sub numărul IV ...
4) La Academie sub No. 1 504.
5) născut la 26 Maiu 1886.
6) născut la 18 Maiu 1886.
7) născut la 6 Maiu 1888.

O rază de soare...

Un biet cerşetor, care'n trudnica viaţă
Răscumpără mila cu-atâta sudoare
O, câtă speranţă nu-i picură 'n suflet,
O rază de soare!

Un biet condamnat, care 'n temniţa neagră
Se 'ndoaie sub lanţuri şi strigă că-l doare,
O, câtă speranţă nu-i picură 'n suflet,
O rază de soare!

Dar tu, cel bogat, care nu simţi durerea
Şi 'nţepi cu privirea ta cea sfidătoare,
Ce poate să-ţi picure ţie în suflet
O rază de soare?

G. Nikita

* * *

Isvorul gurii tale

Cuvintele îţi susură grăbite
Iubito, ca apa de isvor,
Şi gura mea şi auz pe rând le 'nghite
Şi-ascultă frematarea 'nceată a lor.

Urechea mea le-a prins ca o garafă
Şi le-a sorbit adânc în mine-apoi;
Şi fiecare ochiu, ca o agrafă,
Aruncă 'n jur reflexe verzi din noi.

Isvorul tău de vorbe stă pe-o vale
Şi curge-adăpostit de un tufiş
— De părul tău cel mătăsos şi moale —
Sub care apa minţii-o adâncişi.

Şi apa curge 'n picuri — în cuvinte, —
In picuri cu reflexe de smarald...
Dar nu vin la isvor ca mai 'nainte:
Isvorul tău îmi pare azi prea cald.

De ce-i atât de cald doar pentru mine
Când pe cărarea palidei poteci
Urechea mea să se adape vine?
Eu îţi doriam cuvintele mai reci.

Când vin drumeţii ceilalţi să se adape
Isvorul tău e rece, cristalin,
Şi veseli de răcoarea acestei ape
Şi-ademeniţi de ea, cu toţii vin.

Eu am venit la fel trudit, odată,
Incet, cum în toiag vine un orb,
Şi gura — Valea ta cea minunată —
Mi-a zis ca din isvorul tău să sorb.

Dar sufletului meu i-e iăraş sete
Şi mai departe, suflete, — o să pleci
Căci vorbe calde doar iubita-ţi dete,
Şi tu vrei vorbe reci ca ghiaţa, reci...

IOAN CIORĂNESCU

* * *

Sensaţii

Un mesteacăn ruginit priveşte 'n apă
De pe malul sterp şi povârnit;
A venit un bou şi se adapă;
Lacul pare de-aur vechi în asfinţit.

Ierburi veştede, frunze roşite,
Işi aşterne bronzu 'n preajma lui;
Dar, trecu un vânt de mirişti înăsprite,
Ierburile au mişcat din cap, verzui.

A căzut o frunză aspră de pe-o creangă
Şi pătează vânăt liniştea pe ape
Undevà, ecouri de talangă:
E vre-o stână pitorească pe aproape...

Te gândeşti la farmecul ei, poate,
La seninul nopţilor de vară
Când cădea argintul lunii peste sate
Şi-ascultai din ţânuri mers greoi de cară...

Ţi-aminteşti vreun marmur, rece, de fântână
Ori lătratul vreunui câine ciobănesc
Sfâşiind nostalgic liniştea din stână:
Ţi-aminteşti trăitul farmec muntenesc...

...Şi de mult amurgul a murit pe apă,
Lacul mişcă straniu valul lui coclit;
Boul alb, în iarbă, pare doar o pată,
Ce-a rămas din vara care-a asfinţit.

Mircea Gheorghiu

* * *

Nocturnă

Astănoapte am cutreerat
vraiştile negre'n lung şi'n lat.

M'am furat pe mine însu-mi şi-am fugit din sat
Pâlpâiau opaiţe în fum de zări;
tihna aşternea velinţe pe cărări
şi-am văzut... sau, poate, am visat...

Noaptea întindea aripi de liliac
peste case vinete, peste fântâni
şi din prispa unui om sărac
amuţeau, în ceara lunii, câini.

Din lăstar zbură un stol de şoapte
Obosite, ele apoi s'au lăsat,
lunecând pe căile de lapte,
la o stână, în celălalt hotar de sat.

Şi tăcerile durau chilii de piatră
pentru gânduri negre 'n cugetele bune,
că muria în spuza stelelor, pe vatră,
o poveste cu'n tăciune şi-un cărbune.

. . . .

Astănoapte am cutreerat
vraiştile reci,
înfiorările senine
şi suspinul tău curat
noaptea l-a adus pe aripi dureroase pân 'la mine.

PETRE STRIHAN

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

Kyra Kyralina

romanul d-lui Panait Istrati

de DEM. THEODORESCU

In potopul de cărţi care inundă librăria franceză înecând curiozitatea şi celui mai sârguincios cititor, o carte şi un nume isbutesc să se impună şi să domnească, cu un firesc şi cu o vigoare simplă cari contrastează cu gălăgia numelor şi volumelor cu banderole de premii inexistente şi încoronări echivoce...

Cartea aceasta senzaţională e *Kyra Kyralina*, iar autorul ei e *Panait Istrati.*

Sunt titlul şi numele cele mai rostite azi în critica şi preocuparea europeană. E primul nume românesc — în domeniul artei scrisului — care umple cu gloria lui spontană, necăutată şi neadministrată de cunoscutele autogospodării ale reputaţiilor silite, *psicho-sfera* Planetei.

Panait Istrati nu e un scriitor făcut, cu instrucţie specială, şi nici măcar cu voinţa de a fi scriitor... Intâmplarea — o tragică întâmplare — a făcut pe cineva să bage de seamă că Istrati are geniu... Observatorul acesta era însuşi *Romain Rolland*. Superbul apărător al lui *Mahatma Ghandi* a văzut dintr'o simplă scrisoare exasperată că Istrati — repetând, în mare şi trist, păţania d-lui Jourdain — făcea proză fără să ştie...

Panait Istrati

...In genere, scriitorul are mai întâi conştiinţa geniului său şi apoi pofta de a scrie. Istrati a fost unul din rarii scriitori cari n'a ştiut că are geniu! E'un miracol. Cum un miracol este opera — aşa de formidabil simplă — a acestui neaşteptat şi turburător învestit al explorării ascunzişurilor sufletului şi lumei! Fără ştiinţă, fără artificiu, fără atitudine studiată, — ci numai cu o repezire bruscă de ochi, de o siguranţă uneori sălbatică, acest uluitor artist al observării şi sincerităţii luminează toate adâncurile şi sfâşie toate draperiile hipocriziei şi aparenţelor — ale oamenilor ca şi ale sufletelor!

E forţa primară, elementară, — am zice barbară — a geniului în exerciţiul nemijlocit al funcţiei ei needucate şi necăutate: creaţiunea, creaţiunea pură şi simplă, fără *industruositatea artei,* dar cu toată arta adevărului, care începe de sigur cu curajul de a te mărturisi întreg pe tine însuţi.

* * *

Dar, să las pe Romain Rolland să vorbească, fiindcă el ne dă cea mai completă imagină a lui Istrati:

In primele zile ale lui Ianuarie 1921, o scrisoare îmi fu transmisă, din spitalul dela Nisa. Ea fusese găsită asupra unui desperat, care îşi tăiase beregata. Erau puţine speranţe că va scăpa cu viaţă. Am citit scrisoarea şi am fost prins de tumultul geniului. Era ca un crivăţ de foc care se revărsa asupra câmpiei. Era spovedania unui nou Gorky din ţări balcanice. A fost salvat. Am voit să-l cunosc. O corespondenţă începu între noi. Devenirăm prieteni.

Se numeşte Istrati. E născut la Brăila, în 1884, dintr'un contrabandist grec pe care nu l'a cunoscut şi dintr'o ţărancă română, o femee admirabilă, a cărei viaţă de muncă fără odihnă i s'a închinat. Cu toată dragostea lui pentru ea, la 12 ani o părăsi, mânat de un demon al pribegiei, sau mai ales de trebuinţa arzătoare de a cunoaşte şi de a iubi. Douăzeci de ani de viaţă rătăcitoare, de extraordinare aventuri, de munci istovitoare, de frunzăreli şi de suferinţi, ars de soare, udat de ploi, fără adăpost şi prigonit de vardiştii de noapte, flămând, bolnav, stăpânit de patimi şi crăpând de mizerie. El face toate meseriile: chelner, cofetar, lăcătuş, cazangiu, mecanic, salaor, hamal, servitor, purtător de reclame, zugrav de firme, vopsitor de vapor, ziarist, fotograf... Se amestecă o vreme în mişcările revoluţionare. Parcurge Egiptul, Siria, Iaffa, Beyrouth, Damascul şi Libanul, Orientul, Grecia, Italia, mai totdeauna fără un ban şi deseori ascunzându-se pe vr'o corabie, unde pe drum e descoperit şi de unde e aruncat pe uscat la prima escală. E lipsit de toate, dar înmagazinează o lume de amintiri şi deseori îşi înşeală foamea citind cu lăcomie mai ales pe maeştrii ruşi şi scriitorii din Occident.

E un povestitor născut, un povestitor din Oreint, care se încântă şi se înfioară de propriile-i povestiri şi aşa de mult se lasă robit că odată naraţiunea începută, nimeni nu ştie, nici el însuşi, dacă va dura o oră sau o mie şi una de nopţi. Dunărea şi mlaştinile ei... Acest geniu de povestitor e aşa de iresistibil că, în scrisoarea scrisă în ajunul sinuciderii, îşi întrerupe de două ori jelaniile desperate pentru a nara două istorii hazlii din viaţa sa.

L'am decis să-şi scrie o parte din povestirile sale; şi el a pornit la o operă de îndelungată muncă, ale cărei prime două volume sunt scrise. E o evocare a vieţii sale; şi opera ca şi viaţa sa ar putea-fi dedicată Prieteniei; căci aceasta este în el o sfântă pasiune. Pe drumul său, el se opreşte în amintirea chipurilor întâlnite; fiecare are enigma destinului său pe care caută s'o pătrundă. Şi fiecare capitol al romanului constitue o nuvelă. Trei sau patru din aceste nuvele, în volumele pe cari le cunosc, sunt demne de maeştrii ruşi. Diferă de ei prin temperament şi lumină, prin decisia spiritului, veselia tragică, această bucurie a povestitorului care liberează sufletul asuprit.

Va trebui să ne amintim că omul care a scris aceste pagini aşa de svelte a învăţat singur franţuzeşte, acum şapte ani, cetind pe clasicii noştri".

Aşa ni-l prezintă Romain Rolland.

Ce-am putea adăoga acestei sentinţe definitive, dictate de judeţul cel mai incontestabil al spiritului contemporan? Am avea numai de întâmpinat că povestirea lui Istrati nu e rusească, ci e de cel mai clar şi precis românesc. Ceeace a interesat, desigur, pe marele gânditor de la Villeneuve, a fost tocmai noutatea acestei înfăţişări, căreia el i-a dat, în necunoştiinţa specificităţii spirituale româneşti, eticheta de „rusesc". Nu, nu e nimic rusesc în scrisul lui Istrati. Lumina, sfătoşenia, — acea veselie tragică ce-a lovit mai ales atenţia lui Romain Rolland, sunt însuşirile de seamă ale minţii româneşti.

Violenţa, brutalitatea prezentării lucrurilor, surâsul acela jumătate de milă, jumătate de neîncredere, ironia, pofta de glumă, îndrăsneala hazului, nu sunt ruseşti. Ele sunt de aici, din sufletul şi din pământul care se învederează astfel capabile să dea interesului universal opere de unanimă preţuire.

Mulţi scriitori de-ai noştri visează universalitatea... E dreptul, e chiar datoria lor. Dar, ahtiaţi de dorul recunoaşterei Occidentului, ei se pomenesc falşificaţi... Scriu ca pentru străinătate! Adică scriu ca străinii, — fac pe francezii sau pe nemţii. Şi de aceea, prezintă opere cari nu interesează nici pe francezi, nici pe nemţi... Şi, cu atât mai puţin pe români!

Panait Istrati n'a făcut nici pe neamţul, nici pe francezul, nici pe rusul, — a fost el, el singur, cum se simţea în clocotul inspiraţiei şi, dacă vreţi, nepreparaţiei sale literare. Şi de aceea a interesat, de aceea s'a impus, de aceea domină. El e primul scriitor care deşi nu scrie româneşte, prezintă străinului originalitatea povestirii româneşti. Pe câţi dintre scriitorii noştri, traducându-i în franţuzeşte, nu i-ar găsi franţuzii în propria lor literatură...

Pe Panait Istrati, Romain Rolland nu l'a găsit calchiat după vr'un scriitor străin. Şi de aceea, cugetătorul dela Villeneuve a strigat cu atâta nobilă bucurie descoperind o nouă originalitate pentru literatura europeană.

Ce cuprinde primul volum din această serie a „Povestirilor lui Adrian Zograffi" la care *Kyra Kyralina* e doar introducerea? Nu e un roman după regulile clasice ale genului. E o spovedanie simplă, cu zig-zagurile naturale ale unei povestiri, dar mânată cu o putere de observaţie dusă până la cruzime şi cu o sinceritate mânată până la eroism şi poezie pură... Nu e o carte de arhitectură obişnuită, dar simţi dela primele pagini că o mână uriaşe te înfaşcă iresistibil şi te duce până la capăt purtându-te parcă în faţa unor ocheane miraculoase cari au furat şi fură într'una în câmpul lor cele mai voalate taine ale vieţii.

Kyra Kyralina e romanul unor „estropiaţi sufleteşti". Calificarea e a lui Istrati însuşi. E povestea, neîndurătoare prin sinceritate dar nespus de blândă prin mila care o învăluie, a unei vieţi care supravieţueşte sufletului pierdut. Principalul erou al romanului începându-şi trista şi cuceritoarea-i poveste, exclamă:

„Ah! ce de nedreptate e în viaţă! Când vezi un om estropiat de un picior sau de-o mână, nu-i arunci dispreţul tău, ci dimpotrivă, ţi-e milă de el. Dar, toată lumea întoarce capul, nimeni n'are milă de un estropiat al sufletului!..."

Bunătatea, iată caracteristica acestui scriitor de sălbatecă sinceritate. Eroii lui sunt toţi din aceeaşi rasă a nefericirii care predomină literatura rusă. Dar, Istrati nu priveşte la ei cu răceala unui savant împietrit. El îi iubeşte îi iartă, sufere cu ei, — fiindcă sunt copiii lui, sunt cu toţii el-însuşi...

Şi în toată povestea e răbufnirea continuă a unei iubiri care a fost mutilată în prima ei copilărie, — aşa cum fac exploatatorii de copii cu pruncii cari le cad în braţe. Eroii lui Istrati sunt oameni cari au o sete nebună de iubire, dar cari nu ştiu să iubească. E drama ascunsă, discretă, dar formidabilă, a sufletelor dăruite.

Şi iubirea aceasta necheltuită, înăbuşită, se risipeşte năvalnic, cu grandoare de epopee sau cu prăbuşiri de crimă, pe zeci de căi lăturalnice, artificiale, oribile, ucigaşe sau incestuoase... Şi par'că pentru a se odihni din când în când, spiritul autorului schiţează episodic o iubire adevărată, firească, eroică şi sănătoasă.

Povestea ţiganului Trandafir care înşela pe ţărani la bâlciu cu *„uite popa, nu e popa"*, pentru a-şi întreţine amanta, — e stăpânitoare de amintire. S'o mai auzim odată:

— Salepul tău, spunea ţiganul Trandafir, — nu mă va face niciodată să câştig destul pentru ca să pot să adaug, la fiecare şase luni, un nou galben la salba cu galbeni a dragei mele Mironda şi atunci, băiete, fata se duce la altul, căci, vezi tu, dragostea e sburătoare..."

Dar, iată că ţiganul o păţi într'o zi...

„Tânărul ţăran jefuit de avutul său nu mai vroi să-i dea drumul lui Trandafir şi amândoi, după o goană nebună peste câmpuri, veniră la mine ca să mă ia de judecător. Ţăranul zise: dacă nu-mi dă banii, atunci să mă înveţe şi pe mine meşteşugul lui; da, meşteşugul lui; voi face ca el! Trandafir ridică din umeri: E nebun coceanul ăsta! Ce belea, ce belea!

— „Nu, băiete, zise celălalt, dă-mi banii ori dă-mi meşteşugul tău! Văd că nu face să fii cinstit, voi lucra ca tine.

— Dar, nici tu nu eşti mai cinstit ca mine, strigă Trandafir; ai voit să-mi câştigi banii, am fost mai şmecher ca tine şi ţi i-am câştigat eu, iată tot!

— Da, conveni ţăranul, n'am fost mai cinstit ca tine. Pentru aceea îţi las un galben: dă-mi pe ceilalţi patru. Dăca nu, mă arunc în Ialomiţa şi e păcat... Am acasă nevastă tânără şi singură... Ne-am luat din dragoste... Şi cei cinci galbeni erau singurii cari atârnau în salba ei... Ii luasem pentru a cumpăra doi cai ca să lucrez pământul.

„Trandafir sări ca ars cu fierul roşu: „Cum, prostule, iei galbenii femeii ca să cumperi cai? Ah, nu eşti în stare să ai o femeie cu salbă!

„— Dar, ce să fac?, zicea bietul om.

„— Ce să faci?, urlă ţiganul; ei bine, du-te de-i fură la trei poşte de aici şi pune-i în salba nevestei"

„Şi adresându-se mie, Trandafir zise: „Ai mai văzut vr'un Român aşa de prost ca ăsta? Zicând aceasta, el deveni gânditor, trase din lulea şi scuipă. Ţăranul plângea în mâni. Atunci, văzui asta: Trandafir se întoarse către ţăran, îi desfăcu mânile dela ochi, şi, repede ca un fulger, îi aplică două palme.

„— Pentru ce mă baţi?" strigă pălmuitul.

„— Fiindcă eşti prost!... Nu pot să sufăr oameni cari plâng, zise ţiganul mişcând ochii de cărbune, ca un drac. Acum, iată cei cinci galbeni şi du-te acasă! Aşteaptă acolo să auzi în zorii zilei o puşcă... Am să-ţi aduc eu cei doi cai şi am să-ţi mai dau două palme... Asta ca să te învăţ să nu te mai atingi de salba nevestei decât ca să-i adaugi noui galbeni..."

Acest cult al iubirii, pierdut în mici istorioare naive de eroism simplu, e sursa permanentă a puterilor cari înaripă geniul lui Istrati.

Scrisul lui nu are nimic meşteşugăresc şi e dispreţuitor de ceeace burghezia literilor numeşte „literatură". E un fel de jurnalism cuprinzător, plin de scântei şi de dispreţ pentru „făcut" şi artificiu, — e felul de a scrie al ruşilor, al lui Mirbeau şi al unui Romain Rolland... E contactul direct cu lucrul observat şi cu sufletul cititorului, peste regulile efemere ale „frumosului" gol, sub cari se ascunde de cele mai multe ori nulitatea literară industrialieră...

Istrati e unul din acei puternici cari se reped în mijlocul asaltului de revoluţionari şi a oceanului de rutină, cu îndrăsneala de a-i nesocoti pe toţi prin firescul existenţii lui proprii nepreocupată să ştie dacă e ca unii sau ca alţii!

Răsare, trăeşte, se înalţă, — din propria lui rădăcină.

E din cei puţini cari nu continuă şi nici nu ilustrează o modă sau un curent. — e din cei cari *încep.*

SONET

Ai fost a mea... Zâmbindu-mi fericită,
Mi-ai oferit ca'n vremi de bacanale
Superbul rod al frumuseţei tale
Rotundul şold şi sânul ce palpită...

Eu nu ştiu dacă 'n trupul tău iubită
A fost infern sau doruri de vestale;
Ai fost a mea!... Cu flori şi ossanale
Viu azi spre forma ta desăvârşită!

De m'ai iubit sau m'ai urât, nu'mi pasă!...
In noapte-aceia ştiu c'ai fost frumoasa
Ca o divinitate întrupată...

Şi chiar de-ai fi fost simbolul amăgirei
Slăvită fii şi binecuvântată
Tu ce mi-ai dat iluzia iubirei!

Mircea Rădulescu

* * *

Prin stepa Dobrogeană

Prin câte locuri am colindat, unele pline de măreţie, măreţie apăsătoare, cum ar fi prin potecile munţilor în vânătorile mele, sau prin regiunile păduroase ale dealurilor unde mi-am legănat visele şi toată copilăria, nici un colţ de pământ nu mi s'a lipit mai mult de suflet, ca pământul dobrogean.

„Ce găseşti tu p'aici", m'a întrebat într'o zi, un prieten, „în acest ţinut bătut de vânt şi cu faţa pământului ondulată, în acest colţ de ţară, în care doar un sărman rege Lear, ar mai putea fi încoronat?"

. . . .

Zorii de aur ai dimineţii, mă cheamă la drum. Spun tătarului meu să înhame caii, cari bat zgomotos în grajd şi ronţăe ovăzul, iar tătarul, mai voios ca totdeauna, încarcă cu fân uscat şi mirositor, căruţa ferecată şi unsă.

Cai nechează strânşi în hamuri şi, afundat în fân, pornesc la drum, îmbătat de aerul răcoros al celei mai frumoase dimineţi de Maiu.

Ies prin bariera oraşului şi înaintea mea se întinde covorul înverzit al holdelor de grâne, pătat de roşul aprins al macilor şi albastrul cicoarei, de par'că făşii de purpură şi făşii de cer, s'au desprins din nu ştiu ce stindard sdrenţuit.

Ca un sol al acestui pământ iubit, mă văd purtat peste dealuri şi ponoare ocolind tranşee, urcând şi coborînd coastele uşoare ale drumului fără sfârşit.

Sunt frate cu iarba, cu drumul, cu florile din picioarele şi nările cailor, cu tine de-a-valma, pământ dobrogean! Al tău sânt astăzi, în mădularele tale, în seva buruenilor! Vorbesc prin sâsâitul ţânţarilor şi al miilor de greeri şi gândaci; m'aplec şi mă răsfăţ în bătaia vântului! Ce dor mă cheamă să mă topesc în pământul tău mănos!

Ciocârliile îşi iau sborul dinaintea căruţei şi graurii în stoluri se 'nalţă şi coboară din grâne sau fâneţe. Câte un drumeţ fereşte din cale, se opreşte şi se uită în urma noastră; câte o căruţă tătărească scapără în aceeaşi goană pe lângă noi. Din vârful unei pante de drum se văd în zarea albă, siluete întunecate de pomi şi printre ele, se lămuresc acoperişuri de case.

— Abdula! zice tătarul, întorcându-şi capul spre mine.

Din nou coborîm şi satul dispare.

Pe aripi de vânt, vine până la noi, în răstimpuri, lătrat de câini şi nu departe sunet de tălăngi şi behăit de miei.

Incă un deal şi o vale şi iată-ne în Abdulah. Soarele e deasupra noastră. Hanul dela marginea satului, stă închis, cu ferestrele oblonite.

Maşini vechi de treerat, stau de-a-valma cu pluguri şi secerători, într'o curte largă, plină de buruieni. Un câine latră după noi; copiii fug din drum.

Străbatem satul în mers potolit. La ieşirea din sat, este un puţ cu ghizduri de piatră, umbrit de bălării. Ne oprim. Tătarul sare din căruţă, scoate căpestrele cailor, îşi ia găleata, pe care o leagă cu o frânghie şi-i dă drumul în puţ.

Plecat pe marginea ghizdului, trage cu mâinile vânjoase, cu mişcări repezi, găleata, care apare legănându-se lăsând să cadă picături lungi şi reci. Caii întind nerăbdători capetele spre găleată şi cu sorbituri prelungi, o golesc în câteva clipe.

Mă întind în căruţă pe fânul aşezat şi cu mâinile pe după cap, privesc cerul senin.

Inchid ochii. Trupul începe a se desmorţi şi o odihnă plăcută mă cuprinde.

Şi, cum stau aşa, o melodie molcomă şi dulce, cu cuvinte într'aripate, care cresc din ce în ce mai lămurit, mai sonor, îmi farmecă auzul:

Sus e luna, jos e norul
Departe-i mândra cu dorul;
Departe-i mândra, departe;
Două vămuri ne desparte;
Două vămuri şi-un deal mare,
De nu poţi trece călare.
Dar nu-i vina calului
Nici a potcovarului,
Ci e vina mândrei mele
C'a pus casa 'ntre vâlcele

Cântecul se aude tot mai aproape, tot mai limpede, şi deodată încetează.

Mă ridic.

O fată sveltă, cu faţa bronzată, vine la puţ ca să-şi adape caii. Scoate din bălării o găleată. Tătarul meu îi ea găleata şi vrea s'o ajute. Rezemată de cel mai bătrâni dintre cai, priveşte la mişcările iuţi ale tătarului.

O întreb:

— Cine te-a învăţat să cânţi aşa de frumos?

Ea ridică ochii spre mine, apoi îi lăsă în pământ.

— Cine să mă înveţe?

— De unde eşti?

— Dup' aici!

— Ai cui sunt caii?

— Ai mei.

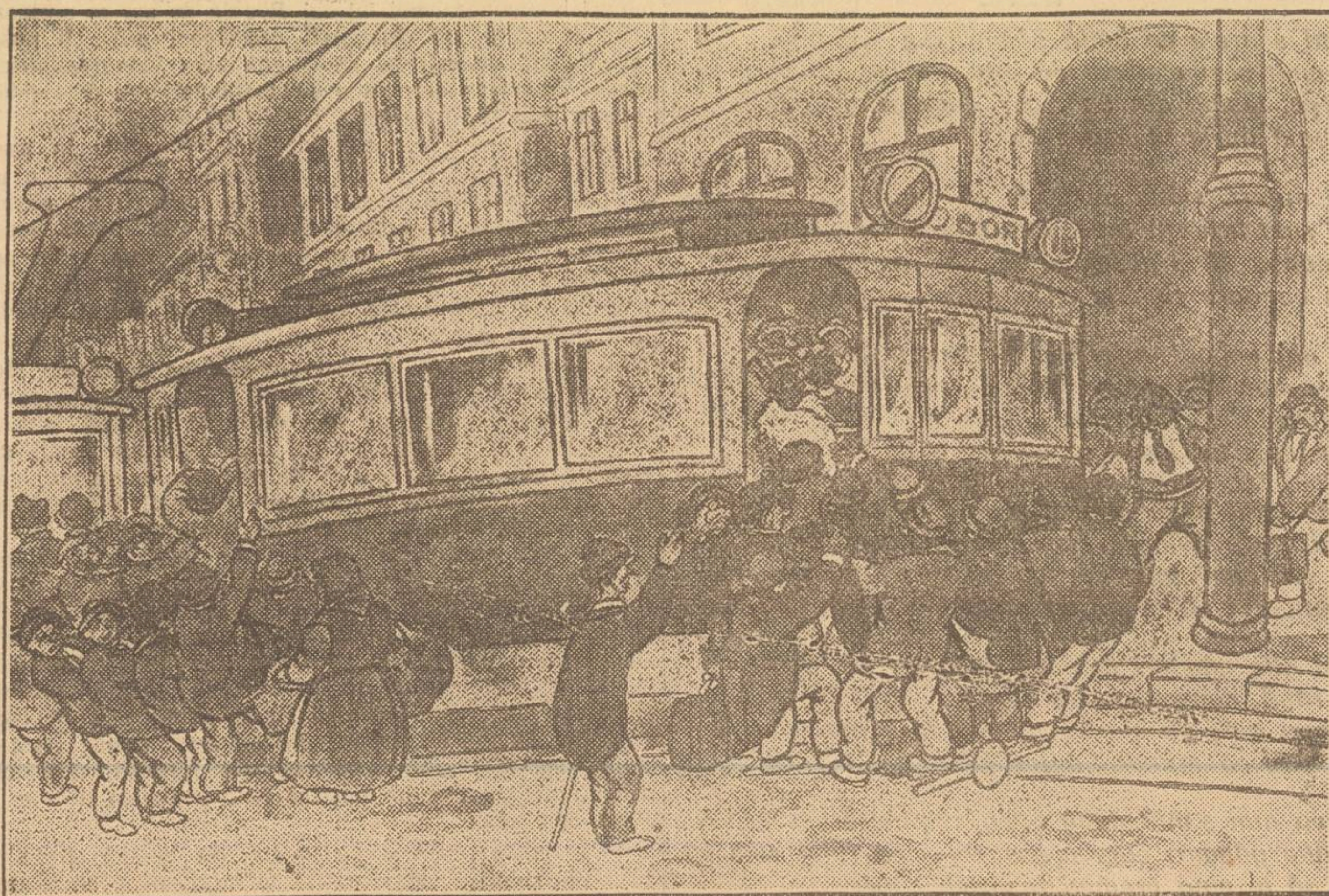
— Mai sunt p'aici fete aşa de frumoase ca tine?

Ea scoate un chiot, se 'ntoarce şi fuge. Caii ei, cu setea potolită, smulg liniştiţi din buruenile de lângă puţ, ea rupe o buruiană şi dă după ei; şi când se depărtează începe iar să cânte.

Tătarul e gata. Căruţa e smulsă din loc şi pornesc înainte, urmărit de chiotul tinereţii, prin ierburile înalte şi mirositoare, ale stepei, departe de lume, departe...

GEORGE [illegible]

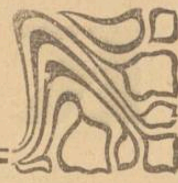
Salonul umoriştilor

IORDACHE. Avansaţi înainte!

LITERATURA STRAINA

ROLAND DORGELIS

Crucile de lemn

MOARTEA LUI GILBERT

— Mă doare... vai, cum mă doare...

Așa gemea Gilbert cu jumătate de glas, de par'că ar fi vrut, plângându-se, să-și îmbuneze durerea. Rămăsese culcat pe o parte, așa cum căzuse, și de câte ori se străduia să-și ridice puțin capul greu, un sughiț fără lacrimi îi zguduia pieptul.

Durerea îl amorțise și nu-și mai simțea nici membrele, nici capul, nu-și mai simțea decât rana, plaga adâncă ce-i râcâia pântecele.

Nu pierduse cunoștința nici o clipă, și cu toate astea, timpul trecuse mai repede decât dacă ar fi fost treaz deabinelea. Acum, când se mai desmeticea, începea să simtă că suferă. Cel dintâi gând ce-i veni îl zgudui mai rău ca o rănire: „Oare o să vină brancardierii ?"

Fu cuprins de spaimă și se ridică pe jumătate să vadă. Dar durerea, smucindu-l, îl trânti la pământ.

O să vină oare brancardierii ?... Da, desigur, când se va fi întunecat bine. Dar dacă nu vin? O groază neagră îi întuneca mintea și rămase o clipă nemișcat, ca zdrobit și aproape fără suferință. Apoi redeschise ochii.

Amurgul făcea încă și mai jalnică pădurea aceea tragică, cu copacii fără crengi, ca niște cruci fără brațe. La câțiva pași era culcat un soldat cu trupul ghem, și i se vedea albul cămășii prin mantaua descheiată, par'că și-ar fi căutat rana înainte de a muri. Un altul, ceva mai departe, părea că se odihnește, rezemat de un trunchiu ros și cu capul aplecat pe umăr. Și petecul acela de stofă albastră, n'o mai fi încă unul? Ba da, încă...

Frica îl cuprinse iarăși. Dece să fie el singurul viu în pădurea asta de hoituri? Ca să stai culcat aici, nu trebuie să fii mut ca ei, rece ca ei? Nici nu se putea altfel, trebuia să moară...

Dar numai cuvântul ăsta — să moară — în loc să-l copleșească, îl revoltă. Nu și iar nu... Nu vroia să moară, nu vroia! Cu mintea încordată, cu pumnii încleștați, căută să-și dea seama unde se află. Nici o urmă, nimic... Ghiulelele își întretăiau zborul pe deasupra pădurii, ori cădeau sfărâmându-se aproape de tot, scormonind pământul, sub somnul cadavrelor. Să fie ghiulele nemțești sau de ale noastre? Auzia din când în când scurte împușcături la marginea pădurii, dar nu se putea orienta. Inaintaserăm? Sau Nemții recuceriseră pădurea?... Nu era nimeni să-i răspundă. Căci în pădurea aceea mutilată, numai el trăia cu spaima lui, printre morții aceia cari nu mai știau ce-i spaima.

Către amurg totuși, bombardamentul se mai liniști; sufla un vânt rece aducător de ploaie, iar pământul umed îi îngheța picioarele. Simția cum îl cuprinde frica, neagră ca întunericul.

Deodată, i se păru că aude un foșnet printre crengi. Printr'o sforțare bruscă, se ridică întrun cot și chemă:

— Pe aici... Sunt rănit...

Nici un răspuns, nici o mișcare. Zdrobit de oboseală recăzu pe o parte, gemând. Durerea îi înșfăcase pieptul pântecele, șalele, îi rupea tot trupul. Aiurind, murmura:

— N'o să mă mai mișc... Jur că n'o să mă mai mișc, dar să nu mă mai doară atâta...

Și, ca să-l îmbuneze pe Zeul nevăzut care-l făcea să sufere, rămânea nemișcat, cu ochii închiși, cu degetele — ca niște ghiare — înfipte în pământul rece.

Incet, încet, suferința se mai domoli și atunci, un gând i se trezi în mintea-i înfrigurată:

— Nu trebue să stau nemișcat... Dacă leșin, n'or să mă vadă, or să mă lase să mor. Trebue să mă scol, trebue să strig.

Atunci, cu o voință îndărătnică, el se hotărî: — „Mă sprijin de un copac și mă pansez... Și când or să treacă soldați, o să strig... Trebue... Mi-e pielea în joc..."

Nu îndrăznise încă să-și atingă rana, îi era frică, și mâna-i se îndepărta chiar de pântece, ca să nu simtă, să nu știe.

— Hemoragia trebue să se fi oprit, se gândi, nu mai curge. Să mă pansez...

Cu dinții strânși, să nu țipe, se ridică cu greu, se târî, apoi se lăsă jos, rezemat de un copac. Simțea cum pulsează rana-i dela șale, ca o inimă în friguri. Stătu o clipă să se odihnească, cu ochii închiși: i se părea că se salvase puțin...

Işi scoase pansamentul din cartușieră și-i rupse învelitoarea. Urma acum să ajungă la rană, s'o pipăie. Mâinile-i lunecară de câteva ori spre pântece, dar șovăiau, n'aveau curaj. In sfârșit, se stăpâni și, pregătindu-și banda, își atinse hotărît plaga. Era deasupra șoldului stâng. Mantaua-i era ruptă, și degetele-i timide nu simțeau decât ceva lipicios. Incet, ca să nu sufere, își desfăcu centura, își deschele mantaua și pantalonii, apoi încercă să-și ridice cămașa. Fu ceva îngrozitor, i se păru că-și smulge măruntaiele din loc, că-și rupe carnea... Chinuit de durere, se opri cu mâna pe carnea-i goală. Simți ceva căldicel prelingându-i-se încet în lungul degetelor. Atunci, îngrozit, ca să-și oprească sângele, își luă pansamentul și, fără să-l desfacă, îl apăsă ca pe un tampon, pe rană. Puse învelitoarea de pânză groază pe deasupra, apoi batista, și ca să țină totul bine strâns pe rana-i sângerândă, își încheie pantalonii — chin mai grozav ca toate — și care-i frânse șalele.

La urmă, istovit, își lăsă brațele în voe, și, cu capul pe spate, se adânci în suferința-i. Răsufla cu horcăituri scurte. Intunericul îi intra în ochi, de par'că ar fi vrut să-i umple. Trupul îi era rece ca gheața, în timp ce capu-i zbârnăind de friguri se încinsese într'atât, că nici vântul rece ce bătea în întuneric nu putea să-i mai răcorească fruntea. Câteva picături de ploaie, mari și grele, îl mai ușurară, plesnindu-l peste obraz. Ar fi vrut să rămână așa mereu, până la sosirea brancardierilor.

Gândurile i se zbăteau sub tâmple, înfrigurate. Nu, n'or să vină după el... Vor să-l pedepsească. Dece, în ajun, nu se dusese să-l ridice pe rănit? Toată noaptea gemuse. Da, vor să-l pedepsească; o să-l lase și pe el să moară...

Se gândea mereu la omul acela pe care-l auzise văitându-se toată noaptea, în mijlocul pustietății negre. Il obseda mereu... Delirând, își spunea:

— Dacă reusesc să nu mă mai gândesc la el, sunt scăpat... Numai el e de vină că nu mă vindec... Nu trebue să mă mai...

Și-și repeta mereu: „Vreau, — vreau...", dar cu glasul slăbit, ca de copil ce adoarme plângând.

In întuneric, glasuri tragice se înnălțau. Auzi pe un Neamț rugându-se, într'o franțuzească stricată:

— Aici, rănit francez... Veniți, francezi...

Apoi, deodată, un râs îngrozitor, un râs de nebun zgudui întunericul.

— Mă, camarazi... striga unul,... am scăpat de militărie... Ia vedeți, băieți, nu mai pot fi militar, nu mai am picioare...

Muribunzii se trezeau unii pe alții, își răspundeau... Apoi se făcu iar liniște, o liniște de gheață.

Gilbert își simțea capul tot mai greu, iar trupul i se făcea grămadă... O singură dată mai încercă să țină piept durerii. Acum că s'a întunecat, trebuiau să vină brancardierii, sau trupele de ajutor, cineva în sfârșit... Nu trebuia să adoarmă, nu trebuia să moară...

In mintea-i înnegurată, cele două mame se confundau: a lui și aceea pe care muribundul o chemase toată noaptea... Care era a lui?... Nu, nu trebuia să se mai gândească la asta. Cu palmele lipite de pământul rece și moale, cu obrazul întins către ploaia binefăcătoare, el se uita în noaptea neagră în care nimic nu se mișca...

Trebuia să stea așa multă vreme, oricât va fi nevoie, până va veni cineva. Trebuia să nu mai cugete la nimic, să se străduiască a nu mai cugeta. Atunci, cu glasul sugrumat, că se îngrozea el însuși, începu să cânte:

Cum viu din Montmartre
Din Montmartre spre Paris
Dau de un prun cu prune plin...
Ce vremuri frumoase!

Sulpart, camaradul lui, îi stătea în față, chiuind de-i lua auzul. Micul Broucke juca în spatele lui, căci nu mai era mort...

Ce vremi frumoase
Tri diri dirină
Ce vremi frumoase
Numai să țină.
Ce vremi frumoase pentr[illegible]

Ploaia, acum cădea, tot mai deasă, în vijelii reci, clipotind mai asurzit pe mantalele morților... I se prelingea pe obraji, ca niște fiori de gheață, ogoindu-i frigurile. Iar el, fără să mai priceapă ce spunea, cânta [illegible] delirând, glasul întrerupt din timp în timp.

[illegible] de un prun
[illegible] prune plin.
[illegible]ârl cu bâta'n el, dau jos câte[illegible]
Ce vremi frumoase

Părea că noaptea începe să umble pe miile-i de picioare de stropi ce plescăiau. In lungul trunchiului ud ce-l susținea, un cadavru lunecă și căzu grămadă, fără a se fi trezit din delir. Gilbert nu mai cânta. Răsuflarea i se stinsesee într'un murmur acoperit de [illegible] ploii. Dar buzele-i păreau că se mai mișcă:

Ce vremi frumoase
Tri diri dirină
...Frumoase, numai să ți[illegible]

Ploaia se prelingea ca plânsul pe obrajii [illegible] slăbiți... Apoi, două lacrimi grele i se scurseră din ochii înfundați în orbite, cele două din urmă...

Traducere de S. RIVAIN

* * *

Maurice Maeterlinck

Cântec

Ei, trei fetițe au tăiat
Să vadă 'n inimă ce au.

Intâia inimă erà
de fericire plină
și unde sângele a curs
trei șerpi, trei ani au șuerat.

A doua inimă erà
de bunătate plină
și unde sângele a curs
mioare trei, trei ani păscură.

A treia inimă erà
de suferință plină
și unde sângele a curs
arhangheli trei, trei ani veghiară.

trad. de **H. Robeanu**

* * *

UPTON SINCLAIR

Din cartea vieței

Capit. X. Eu și aproapele meu

Am văzut în capitolele precedente, care sunt evenimentele mari și însemnate din viață. Incet, cu o răbdare fără margini, în chinuri, eșecuri de tot felul, risipire de timp, totuși cu o consequență dârză, viața omului se transformă, se îmbogățește prin puterea spirituală a cugetului, îndemnat de plăcerea și bucuria ce'ți-o pricinuește săvârșirea, unei fapte creatoare, călăuzit de simțul răspunderei, de instinctul de a servi pe cel ce-i alături de tine, călăuzit de toate fenomenele pe care le subminăm în noțiunea „conștiință". E datoria noastră, să desvoltăm aceste facultăți superioare în noi; e măreața țintă, scopul vieței, căruia trebue să ne consacrăm în întregime.

Acum putem defini noțiunea „moral": Numim morală acea faptă care cultivă formele vieții cele mai sublime și înalte, care desvoltă în ele suprema putere; imorală e orice acțiune capabilă să distrugă viața superioară sau să împiedice rapida ei progresare spre un punct culminant.

Vom judeca cu această măsură faptele omenești; mai întâiu acele ale individului, ca ființă singulară, apoi ca ființă socială, făcând parte din complexul societății omenești. Ce datorii am eu, om față de mine însumi, care'mi sunt dorințele față de omenirea în mijlocul căreia trăesc?

Aceste întrebări diferă puțin de acele ale moralei după concepția veche. Isus propovăduia mai întâi iubirea Domnului, Dumnezeului atotputernic, apoi iubirea către aproapele, pe care să'l iubești ca pe tine însuți. Unii vor zice poate, că cugetarea modernă a exclus pe Dumnezeu; eu aș susține, că gândirea modernă a ajuns la concluzia, că găsim pe D-zeu în propria noastră conștiință, capabilă de o desvoltare uimitoare, atunci când tindem spre aceasta. Datoria noastră către D-zeu constă în veșnica sforțare de a face din noi întruchiparea cât mai desăvârșită a Divinității

Datoria noastră către aproapele este să-i dăm tot sprijinul nostru, pentru ca și el să ajungă la această perfecționare a ființei sale.

Intrebuințând în mod practic aceste, două formule, vedem că sunt strâns legate una de alta, că se complectează, că devin indisolubile: ambele datorii sunt de fapt una și aceiași datorie, atât doar că e privită sub aspecte diferite. Recunoaștem, că datoria către noi înșine constă în desvoltarea maximă a facultăților noastre intelectuale și descoperim, că prin aceasta devenim cetățeni mai buni, suntem mai apți să ajutăm pe semenii noștri. Vroim să ne punem în servicul altora, muncind pentru curățenia și higiena orașului nostru natal și descoperim, că cu acest chip ne-am ferit pe noi înșine de contaminarea unei epidemii.

Regula admisă de toți, sau mai bine zis, predicată de toți e „Regula de aur": „Să faci celorlalți, ceiace ai ai vrea ca ei să-ți facă ție". Privită în mod absolut, regula e bună, totuși ea lasă de o parte tocmai punctul esențial: Ce anume trebue să cerem să ne facă ceilalți? Dacă sunt copil, voi cere tuturora să'mi dăruiască zaharicale; urmând regula de aur, datoria mea de căpetenie ar fi deci să împart bomboane lumii întregi. Regula de aur se pretează la orice formă a autorăsfățărei, deasemeni poate fi pusă în concordanță cu oricefel de stagnațiune: Urmarea strictă a acestei reguli ar duce la o civilizație tot atât de rigidă, ca și cea chineză.

Sau să luăm formele lui Kant: Poartă-te în așa fel încât purtarea și acțiunele tale să poată contitui o pildă, o linie de conduită pentru toată lumea". Și aci găsim aceiași problemă. Există o sumedenie de regule generale din care unii preferă pe cutare, alții pe cutare. Nu putem să negăm faptul, că omul trebue mai întâi să hotărască, ce vrea să facă din viața lui până a nu putea hotărî, în ce fel să se poarte.

La formula emisă de Isus: Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți", urmează în mod automat întrebarea: Dar dacă aproapele meu nu e vrednic de această iubire? E drept, că e cam greu să te judeci pe tine însuți și pe semenul tău; dar eu pot fi de pildă un inventator genial iar aproapele meu un om pervers și corupt. Bine înțeles că totuși îl pot iubi, într'o măsură oarecare; pot iubi cele mai ascunse posibilități ale firii sale, ce-ar putea fi trezite și înrâurite de extazul religios. Insă se prea poate, ca toate sforțările mele și extazul religios să nu mai folosească nimic, boala lui — fie fizică sau morală — fiind într'un stadiu prea înaintat, în care caz s'ar impune necesitatea închiderei, sau castrărei, ba chiar uciderei — fără suferință! — a bolnavului. Afirmația, cum că aș fi dator să iubesc pe un astfel de om, ca pe mine însume, nu e tocmai clară — ca să nu zic altfel. Predicând această formulă, dăm loc la înșelăciuni, iar valurile falșului sentimentalism ni s'ar urca peste cap.

Cugetarea modernă ne învață: Să iubești posibilitățile cele mai sublime ale vieții, să le îngrijești și să le cultivi și deoarece viața e un continuu proces de desvoltare, iar spiritul omenesc poate întrezări perspective veșnic nouă, să'ți deschizi intelectul, să stimulezi dorinta ta de-a cunoaște și de-a înțelege și să fii totdeauna gata, să începi viața din nou.

Iată formula adevărată. Nu e simplă, iar căutând s'o aplicăm, ne dăm seama, că se complică din ce în ce.

De încercăm să cunoaștem datoriile către noi înșine, vom găsi, că în sufletul nostru sălășluesc multiple ființe, din care fiecare își are trebuințele și datoriile sale proprii, ce de multe ori se contrazic. In noi trăește omul fizic și omul economic, care'și cer fiecare dreptul și care trebue să primească, măcar în parte, aceste drepturi, înainte de a putea ține seama de cerințele omului intelectual, moral și artistic. Astfel viața noastră devine un șir de compromise și adaptări între mii de dorinți și datorii contrare, între diferitele ființe, ce-am putea fi, dar pe care nu-le putem întruchipa decât parțial, până la un punct, la anumite timpuri. Noi nu avem niciodată o siguranță absolută, un drept absolut, o datorie absolută; niciodată nu putem înainta, orbește, închizând ochii și lăsând la o parte toate considerațiunile. Dimpotrivă, ne aflăm, asemeni unui inginer iscusit pe observatoriul independentei dispuneri de noi înșine; trebuie să fim cu ochii ațintiți asupra unui număr însemnat de diferiți manometri, apăsând ici pe o pârghie, dincolo pe un regulator, să simțim: „Acum e momentul oportun pentru o viteză mai mare, acum trebue să procedăm cu mai multă băgare de seamă...

Și întotdeauna trebue să fim conștienți, că nu numai propria noastră siguranță, dar și aceea a multor pasageri e în funcție de hotăririle noastre din fiece clipă.

(Traducere de **E. MARGHITA**)

* * *

Edmond Rostand

Elesteul

Când soarele pe boltă și'mprăștie lumina
Sclipind vezi eleșteul cu nuferi albi, din zori
Și-așă, ieșind din apă, par gingașele flori
Betealǎ aurie în talere de China.

Alți nuferi, stând pe unda ce 'ncepe a face cute
Nu sunt înfloriți încă, și-așteaptă ne'ncetat
Și dânșii să-și deschidă butonul lor bronzat
Din cutioare fine și cu parfum umplute.

Iar alți boboci, mici încă, un cerc aparte fac
Căci sunt făgăduința acelor ce-au să vină
Și-și leagănă 'ncet trupul sub apa clară, lină,
Și frunza lor lucioasă cu lustru ca de lac.

Așă-s și-a mele gânduri ce-mi înfloresc mereu
Sunt unele 'nflorite, deschise 'ntâia oară
Ce șed cum șade ceașca pe o farfurioară,
Asemeni cu-albii nuferi ce cresc pe eleșteu.

Sunt alte gânduri încă ascunse, ce se 'nșiră
La rând, nevinovate ca floarea de lămâi
Și mai ales pe ele cu mintea le mângâiu
Căci tot ca mândrii nuferi abià îmi răsăriră.

Ci eu mai simt, lăuntric, că 'n mine drum își sapă
Și alte gânduri care cresc rând pe rând și vor
Ca să le vină vremea însufleții lor
Ca nuferilor care sălășluesc sub apă.

trad. de IOAN CIORĂNESCU

* * *

Paul Gèraldy

Abajurul

Mă'ntrebi de ce rămân fără de grai.
E că venit-a marea clipă
Când ochii se privesc zâmbind,
Seara, și că în astă seară mai dragă'mi ești ca niciodată
In brațe strânge-mă. Mi-e dor de desmierdări.
De-ai ști tu tot ce'n astă seară urcă 'n mine
Ambiție, trufie, dorință, îndrăzire
Și bunătate !... Dar nu, tu nu-noți ști !...
Mai lasă abajurul puțin. Va fi mai bine.
In umbră inimile șopotesc,
Și-apoi se văd cu mult mai bine ochii
Când lucrurile mai puțin se văd.
Prea mult în astă seară te iubesc
Ca să-ți mai pot vorbi de-a mea iubire
O, strânge-mă la pieptul tău !
Aș vrea să fie rândul meu
De-a fi cel desmierdat...
Puțin mai lasă încă abajurul.
Să nu vorbim. Să fim cuminți.
Și nemișcați să stăm. E-atât de bine
Cu-a tale calde mâini pe fața mea !...
Dar ce mai e ? Oare ce vrea ?
A ! Ni se-aduce-acum cafeaua !
Bine, pune-o acolo!
Mai repede! Și'nchide ușa !...
Ce îți spuneam mai înnainte ?
Luăm cafeaua... chiar acuma ?
E adevărat: ție fierbinte-ți place.
Nu vrei să te servesc ? Așteaptă dar s'o [illegible]
E tare astăzi. Zahăr ? O singură bucată ?
De-ajuns ? Nu vrei s'o gust ?
Aici e ceașca ta, iubito, iată...
Dar ce'ntuneric ! Negru-i împrejurul...
Ridică deci puțin tu abajurul.

„To[illegible] et Moi" Trad. de ION M. GANE

* * *

NOTE

Numele scriitorului american Upton Sinclair e prea cunoscut în toată lumea pentru a-i mai adăoga lungi comentarii. Scrierile sale filozofice și sociale „Dschungle" — cele mai multe în jurul problemelor muncitorești, — au fost traduse în toate limbile europene, cunoscând un uimitor succes de librărie. Pretutindeni apar ediții peste ediții. Succesul nu e legat numai de subiectele, cu interes general, dar și de stilul limpede și viguros al literatului care scrie pe înțelesul tuturor. Fragmentul pe care îl publicăm e tradus din partea întâia a triologiei „Cartea vieții" și constitue cap. X din *Cartea Spiritului.*

* * *

La Paris pe piața Madelenei, s'a inaugurat zilele trecute în prezența președintelui de consiliu, a delegaților oamenilor de litere și ai academiei, a familiei și a numeroșilor intelectuali, statuia lui Victorien Sardou cel mai fecund și mai variat dintre dramaturgii francezi din ultimele decenii.

Victorien Sardou — *l'homme théatre* — cum i s'a zis totdeauna, pentru că nimeni nu l'a întrecut în iscusința meșteșugului scenei, este părintele acelui teatru modern, în care tehnica rivalizează cu precisiunea în amănunte a pieselor istorice și cu adânca cunoaștere a mediului în care se petrece acțiunea.

Autor a peste șeapte zeci de piese — drame, drame istorice, comedii, Sardou, a dat viață trecutului reînviând anumite epoci cu o preciziune istorică de erudit, a analizat subtila poezie a sufletului femeesc de totdeauna a izbutit în șarje contra contimporanilor. Piesele lui mai de seamă sunt, *Patrie, La Haine, Divorçons, Rabagas, La famille Benoiton, Fedora, Gismonda* și nemuritoarea *Madame Sans-Gêne.* Sarah Bernhardt, Coquelin și Rèjane i-au fost primii interpreți.

Descindea dintr'o familie din Provența. Bunicul său slujise ca medic în armatele revoluției și apoi în cele ale primului imperiu, îngrijind de un ofițer costeliv care avea să devină Napoleon. Tatăl său fusese profesor și a publicat o mulțime de cărți didactice, încurajându-și copilul, în cariera literilor, văzând că e plin de talent. Inceputurile lui Sardou — cu toată buna voință a lui Victor Hugo — au fost grele și i-a trebuit multă vreme, dramaturgului, până când să-și vadă o piesă jucată. Primele piese au căzut una după alta, și de-abea cu o comedie Sardou putu să se afirme. Din ziua aceea gloria, averea, succesul și Academia i-au zâmbit în chip deosebit de norocs.

* * *

Ultima rugăminte

— Schiţă —

de N. DUNĂREANU

Atunci când s'au petrecut evenimentele acestea, nu le dedeam nici o atenţie; oare în ceasurile acelea de luptă şi cumpănă, flămânzi şi sleiţi de oboseală, hărţuiţi pretutindeni de inamic, şi veşnic cu groaza morţii în suflet, mai era vreme de sentimentalizm?

Dar astăzi, după atâţia amar de ani, amănuntele luptelor şi a suferinţelor, toate pornirile de jertfă şi brutalitate îşi desvăluesc în graniţele sufletului meu locul lor de onoare.

Şi de aceia nu te-am uitat, iubite Lavrenic Ivan Cotleraiuc.

Ştiu că mergeai întotdeauna în fruntea plotonului, tăcut şi crunt, cu capul în piept, cu barba mare neagră ca o mătură, revărsată peste mantaua verde, pe care totdeauna nu ştiu de ce, o purtai descheiată...

La orice ordin primit, repetai banala formulă militărească „Am înţeles, să trăiţi d-le sublocotenent" apoi te uitai în dreapta, în stânga, parcă ai fi căutat pe cineva; îţi descopereai capul, te aplecai ca în faţa preotului şi începeai să te închini... Şi plecai... pe vânt, pe ploaie, în păduri ori în munţi, ca să-ţi faci datoria, fără să întrebi ceva, fără să murmuri ori să te dai în lături, deşi prin locurile acelea neam de neamul tău nu călcase.

Şi întotdeauna te întorceai, cu izbândă... Ori aduceai un prizonier, sau îl ucideai pe drum, ori veniai gâfâind să spui exact poziţia nemţilor.

Eu te cunoşteam ca soldat bun, ca un erou... Şi ştiam că eşti lipovean, pescar, din Dobrogea noastră iubită şi atâta tot... Sufletul tău, viaţa ta... eram departe de a o adânci.

Dar într'una din zile, după un marş lung şi greu, scoşi de nemţi din adăposturile noastre, la o bucată de cale ai rămas în urmă.

Şi atunci căpitanul călare, a întors calul şi cu o cravaşă lungă a început să te lovească...

Tu ai pus capul în piept, şi te ai încovoiat, primind loviturile căpitanului, cu resemnare.

Şi când el şi-a îndeplinit opera, ai ridicat ochii spre cer, şi-ai şoptit:

„La ce baţi la mine, domnu căpitan, eu om bolnav..."

N'am putut să rabd, şi am sărit la căpitan înfuriat căutând să-l mustru.

— Domnule sublocotenent, uitaţi că sunteţi inferiorul meu şi puteţi fi chiar împuşcat.

Am tăcut, m'am uitat la el, şi la tine...

Apoi zilele au trecut grele şi triste pentru noi... Cu fiecare ceas tot mai puţini ne număram la apel şi tot mai mic rămânea cuprinsul ţării. Copleşiţi de numărul duşmanilor, de puterea focului ucigător, ne retrăgeam.

Batalionul nostru avusese cinstea să cadă arier-gardă. Intr'una din nopţile grozave ale anului 1916 Noembrie în 20, ajunserăm după sforţări supraomeneşti la Fulga-Degeratu.

Ploua, apoi ploaia se schimbă în zăpadă, şi un vând îngrozitor ne ţinea locului, în clisa desfundată care ne ajungea la genuchi.

Din poalele munţilor, nemţii trimiteau ghiulele şi gloanţe, lumini de rachete şi focuri de bombarde.

Am intrat în sat şi am poposit în căsuţele umile, aşteptând rândul să intrăm în tranşee...

Eram sleiţi peste măsură, şi cum am dat de căldură, pe dată am adormit...

Ce s'a petrecut în urmă cu mine nu-mi dau seama, atât îmi aduc aminte că într'un târziu, cineva m'a zgâlţâit puternic.

— Neamţu, domn sublocotenent, să fugim... şi deodată, ca o minge m'am simţit, ridicat în spatele unui om zdravăn.

Am vrut, să întreb, să vorbesc dar sgomotul împuşcăturilor ori urletul vijeliei care nu încetase, mă făcea să nu spun un cuvânt.

Şi eu mă lăsam dus da braţele mari şi voinici, în spatele uriaşului, printre gloanţe, în întuneric adânc, şi printr'un noroi înspăimântător...

Când am eşit afară din sat matahala neagră m'a lăsat jos.

— Şi acum spune ce s'a întâmplat, întrebai eu pe Lavrentie.

— Nu e vreme... să fugim... nemţii au intrat în sat, mulţi de ai noştri din pluton au fost prinşi, eu am scăpat... am omorît un soldat neamţ.

Şi a voit să mă ia din nou în spate dar nu l'am lăsat.

Din ziua aceia devenisem cei mai apropiaţi, cei mai legaţi unul de altul.

Când mă perdea... vedeam că mă caută cu ochii în mulţime... că vrea să-mi spuie ceva deşi nu-mi spunea nimic...

In repaos îmi făcea ceai, mă învelea cu mantaua lui, ori, de unde nu ştiu venea cu un braţ de paie pe care îl punea sub mine...

Odată l'am întrebat:

— Ai copii...?

— Da, opt...

— Dar avere?

— O lotcă şi nişte vintire...

Şi a început să plângă, ştergându-şi lacrămile cu mâneca murdară a mantalei...

Da, uriaşul acela fără pereche, plângea...

— Are să moară de foame... dom sublocotenent...

— De ce vorbeşti aşa?...

— Am să mor... am avut un vis rău...

Şi Lavrentie fără să mai spue o vorbă, s'a sculat îndepărtându-se.

Toată ziua fusese linişte în tranşeele noastre... Nemţii par'că anume căutau să ne înşele...

Din când în când câte-o împuşcătură rară venea să trezească văzduhul adormit. Cerul era cenuşiu, posomorât, iar de sus, fulgi uşori, cădeau uşor topindu-se pe obrazul nostru.

La o vreme, aproape de căderea serei, simţii o mişcare în traşeea noastră... Căpitanul se strecura grăbit printre picioarele soldaţilor venind spre mine.

Când s'apropie îmi întind o hârtie mototolită. Citesc:

— „Compania a 4-a va ataca şi scoate pe nemţi din tranşee cu orice preţ".

Şi căpitanul scoase ceasornicul, şi l-a privit lung... „Mai avem jumătate de ceas". Eu, fie de emoţie, fie din neatenţie nu observasem că în ordin era scris orele 5.

Şi acum, dragă prietene, mai am o rugăminte, vorbi căpitanul...

„Dacă mor, şi-a început să plângă... Nu uita ce ţi-am spus... Scrie mamei mele... în satul... C.... judeţul R.-Sărat Şi m'a îmbrăţişat îndepărtându-se să comunice ordinul şi celuilalt sublocotenent din companie.

— Să nu uiţi nici adresa... logodnicei mele l'am rugat eu...

Şi-am căzut pe gânduri fără să observ că lângă mine sta Lavrentie.

— Domn sublocotenent, vorbi el după o lungă tăcere.

— Ce e Lavrentie?

— Iată ce eu cer la Dumneavoastră...

Eu... eu... scrişi şi la mine adresa... la nevasta... eu am să mor...

Să ştie Aculina măcar atât... că eu murit... la luptă poate... domn general face ajutor... la dânsa.

— Ce vorbeşti Lavrentie, tu nu mori.

— Eu la mine visat... vis rău... şi-a început să clatine din cap.

— Dar de unde ştii că nu mor eu... şi-atunci?

— A nu d-voastră nu muriţi... La mine spune inima... D-voastră mergeţi acasă sănătos...

Clipele treceau grele... Fie-care minută părea un veac.

Soldaţii în aşteptarea ceasului sorocit, începură să se închine, câţiva fumau... O, feţele lor galbene, mai lungi şi par'că descompuse în faţa morţei...

Cum am pornit la atac nu ştiu... Imi aduc aminte că nemţii ne-au primit cu o împuşcătură grozavă îndată ce-am eşit din tranşee...

Ca într'un fulger ne-am repezit spre ei, şi-am intrat în tranşeele lor. Lupta a fost scurtă, năduşită, fioroasă. Paturi de puşcă, creeri împrăştiaţi, urlete şi gemete... gemete...

Când ne-am deşteptat din visul acela rău, în tranşeea inamică, şi m'am uitat în jurul meu, văd pe căpitan venind spre mine gâfâind, palid fără chipiu...

— Ce s'a întâmplat?

El mă privi galeş, clătină din cap... întinse mâna...

— Iată colo, la capătul tranşei... era să fiu omorît... doi nemţi sărise pe mine... pe unul l-am omorît cu un glonţ... dar al doilea... gata era să mă străpungă... atunci Lavrentie, se iveşte din spatele meu... si se repede la neamţ...

— Şi l-a omorît? întrebai eu...

— Nici vorbă răspunse căpitanul, dar ce păcat, în aceeaşi clipă, neamţul a avut vreme să descarce un glonţ în Lavrentie...

Căpitanul se uită la mine, şi clătină iarăşi din cap, par'că ar fi vrut să-mi spue ceva... Tăcu însă şi oftă...

Fără s'aştept, l'am luat pe căpitan de mână şi-am pornit spre capătul tranşeei...

Lângă trunchiul unui copac, Lavrentie, adormise cu o mână pe armă, cu alta încleştată în mantaua neamţului.

Ochii lui abea închişi păreau că visează.

De pe frunte i se prelingea pe faţă o dâră de sânge roşu ca rubinul.

Ne-am închinat în faţa trupului şi-am plecat.

Pe seară sanitarii l-au îngropat la rădăcina copacului unde murise.

Din ordinul căpitanului, un gornist a sunat înăbuşit onorul, iar câţi-va soldaţi, au prezentat arma în clipa când il târau în groapă.

A doua zi, compania noastră a fost înlocuită... Pe când ne retrăgeam, căpitanul se apropie de mormântul lui Lavrentie, şi rămase câte-va minute nemişcat, cu capul gol... M'a ajuns în curând, şi avea ochii în lacrămi; tot drumul a tăcut... Din ziua aceea nu l'am mai văzut bătând soldaţii, nici măcar înjurându-i.

Acasă, Aculinei, n'am scris... Cu toată dorinţa mea n'am putut îndeplini ultima rugăminte a mortului, Dobrogea fiind ocupată.

Dar astăzi, cu sufletul pătruns de amintirea ta, scriu acestea. Iubite Lavrentie, ca să ştie şi acei ce le vor ceti că tu ai murit moarte de erou, scăpându-ţi şeful care... târziu a înţeles ce suflet aveai!

***

Obsesie

Sunt două primăveri în atmosferă
şi între ele — eu, înfrigurat..
aştept, bănuitor, un vis uitat
şi trist, — ca o iubire efemeră...

Miresme tari de floare de salcâm,
linişte, stele, gând de departe...
— o umbră 'ntr'un balcon, — ţipăt de moarte,
şi-un om s'a prăbuşit pe caldarâm...

.. Au împietrit în noapte zări senine
şi primăveri târzii au înflorit —
— ştii? — ţipătul de moarte îngrozit —
va izbucni, ca un ecou, în mine.

GEORGE SILVIU

***

Profesorul de matematici

O noapte întreagă creerul meu trecuse prin cele mai grele încercări. Sub lumina vinetelor pâlpăiri de lampă, plecaţi pe cartea cu figuri trigonometrice ochii-mi îngreuiaţi de somn se încercau pentru a nu ştiu câta oară să descifreze pe grozavul Sin şi Cosin care vârâse spaimă în noi toţi.

Era în ultimul trimestru când profesorul nu făcea altceva decât să asculte la îndreptarea notei.

Figura profesorului meu de matematici era de o severitate calculată; sufletul însă îl avea bun. Bun aşa cum era, noi tot tremuram de el pentru-că nu-şi arăta bunătatea pe faţă niciodată. Inchis, posac, tăcut, nu-mi amintesc să fi ieşit vreodată şi să vadă ce mai este dincolo de teoremele lui. Şi dincolo de teoremele lui erau multe lucruri frumoase pentru noi: fete, literatură, început de tinereţă, alei tainice cu nopţi ninse de lună, beţie.

El nu voia să ştie nimic din toate acestea. Lecţia trebuia să i-o spunem pe de rost; inteligenţă nu cerea. Aşa fiind mă încercam şi eu să înţeleg trigonometria. Dar nu se prindea de mine cum nu se prinde focul de apă. După o noapte de toceală în capul meu era un haos de formule zăpăcite. Papagalizam teoriile fără să înţeleg o iotă din ele.

A doua zi trebuia să mă asculte. Când intră în clasă se făcu o tăcere ceremonioasă şi fiecare urmăriam cel mai mic gest al profesorului. Deschise catalogul şi începu să-l răsfoiască. Cestorul îi dădu absenţele. Jumătate clasa lipsea.

— Aştia trag la fit, bă?

— Nu Domn'e, ne repezirăm noi în cor.

— E tot răul lor, bă. Mâine poimâine când vor ieşi în viaţă să conducă frânele statului vor trage chiulul tot ca acum. Nu este aşa, bă?

— Da Domn'e, ne repezirăm noi în cor.

Se făcu iar o tăcere mai apăsătoare. Colegul meu de bancă — Steinbach — mă smuci brusc:

— M'a nenorocit! A rămas cu degetul pe foaia mea.

Respiram satisfăcut. Era rost să nu mă asculte. De-odată însă dete trei foi de catalog înainte.

Auzii pe Ionescu dela spatele meu:

— M'a topit! Să-mi suflaţi fraţilor. Agitat, cu ochii în tavan, bolborosea formule pe din afară. Steinbach respiră satisfăcut. Toţi eram neliniştiţi, cu sudorile ieşite pe frunte.

— Pe mine mă scoate...

— Ce? Sunt chinez.

— Ştii să calculezi pe Sin?

— Dacă nu m'ar asculta pe mine.

Vorbele se întretăiau pline de emoţie. Profesorul răsfoi câteva secunde catalogul apoi rămase pe foaia mea.

— Ia să poftească... să poftească...

Amărăscu

Cola

şi... Constantinescu.

Când auzii numele meu mă pierdui peste fire. Ieşirăm din bănci, abătuţi ca nişte condamnaţi la moarte.

Puse Amărăscu mâna pe cretă şi pe burete. Ii tremurau genunchii. Cei din bănci ne priveau cu o compătimire laşă.

— Amărăscule, i-a să văd caetul tău!

— D-le profesor, îngăimă colegul, îl am, dar l'am uitat acasă. Intrebaţi băeţii.

— Pe cine minţi tu Amărăscule?

— Zău, d-le profesor.

— Pe cine tragi tu pe sfoară Amărăscule? Bă, tu mă crezi pe mine prost, bă?

— Nu, d-le profesor.

— Atunci? (după câteva clipe) Mi-ai lipsit mereu...

— Am fost bolnav, d-le profesor.

— ...o sumă de absenţe...

— Sunt motivate, d-le profesor.

— Pe ziua de 16 de ce ai lipsit Amărăscule?

— A fost mama bolnavă, d-le profesor, şi a trebuit să stau acasă să-i cumpăr doctorii.

— Pe ziua de 21 dece ai fugit dela oră Amărăscule? Uite te văd aici fugit.

— N'am fugit Domn'e, întrebaţi şi băeţii. Mă durea o măsea.

— Dar pe ziua de 25 şi pe ziua de 27 ce mi-ai avut Amărăscule?

— Pe ziua de 25 mi-a curs sânge din nas, iar pe ziua de 27 am avut o înmormântare în familie.

Şi băiatul întinse braţul stâng care într'adevăr era înfăşurat cu o bandă neagră. Noi însă ştiam că acea bandă nu o punea decât în ora de matematici.

Puţin câte puţin profesorul se lăsă muiat de spusele băiatului.

— Imi pare rău că ai suferit o nenorocire în familie.

— Da, d-le profesor, mi-a murit o bunică şi d'aia n'am putut să prepar pe azi lecţia.

— Bine, Amărăscule, treci la loc.

Rămăserăm doi: eu cu Cola. Cum se făcu că mă luă întâi pe mine. După ce-mi răsfoi caetul:

— Constantinescule, ia să-mi calculezi tu mie pe Sin de 30°, 40' şi 20". Ce trebuie să faci?

— Trebuie să calculez pe Sin de 30°, 40' şi 20".

— Foarte bine. Vedeţi? Ei, ia. Ce trebuie să mai faci?

— Trebuie să caut în tabla de logaritme.

— Foarte bine. Vedeţi? Ei şi ce mai faci?

— Trebuie să caut în tabla de logaritme pe Sin de 30°, 40' şi 20".

— Şi ce găseşti?

— Găsesc că Sin de 30°, 40' şi 20" este de...

— De cât?

— Este de...

Eu nu ştiam să caut neam în table dar chipurile mă făceam şi eu. Mă sucii, mă învârtii, căutam să-i las impresia că este doar o zăpăceală de moment, o emoţie.

— Nu ştii, Constantinescule. Vedeţi?

— Ba ştiu, d-le profesor.

— Ce ştii, bă?

— Să caut pe Sin de 30°, 40' şi 20".

— Caută, bă.

Caut, Domne.

— Ce cauţi, bă?

— Sin de 30°, 40' şi 20".

— Şi ce găseşti, Constantinescule?

— Găsesc că Sin de 30°, 40' si 20" este de... este de...

Aici mă poticneam.

— Va să zică, nu ştii?

— Ba ştiu, d-le profesor, dar mă zăpăcii.

— Păi, te las corijent, Constantinescule; vii la toamnă când se numără bobocii.

— Treceţi-mă, domn'e, şi pe mine.

— Nimic.

— Treceţi-l, domn'e, şi pe el — îngânară băeţii.

— Tăcere! Boilor!

Muie nervos tocul în călimară. Voi să-mi trântească un trei dar se opri.

— Ce este tatăl tău, Constantinescule?

— Plăpumar.

— Sunteţi mulţi copii?

— Şapte.

— Tu eşti cel mai mic?

Puţin câte puţin începu să se moaie, devenind domol până la bunătate.

— Credeam că eşti rudă cu Ghiţă Constantinescu, reluă el. De altfel nu eşti tu băiat rău — dar uite — pe întâi ai insuficient, pe al doilea tot insuficient. Ce să-ţi dau pe al treilea?

— Daţi-mi un bine, d-le profesor.

— Ce spui bă? Ştii că nu te gândeşti rău? Clasa începu să râdă. Profesorul îşi potrivi ochelarii pe nas, zâmbind. Il montasem.

Incepuse să-l asculte pe Cola. In mâna lui osoasă creta lovea tabla lăsând grăbită în urma ei semne albe, linii, cifre, unghiuri, figuri. Cu mâinile la piept, cu ochii blegi, băeţii îmi păreau nişte biete maşini.

Iar eu aşteptam să sune clopotul ca să ies afară şi să respir din adâncul plămânilor aerul curat al unei vieţi mai libere.

Şi în aşteptarea mea mă gândeam că o noapte întreagă stătusem sub lumina obositelor pâlpăiri de lampă, cu ochii plecaţi pe cartea cu figuri trigonometrice, fără să înţeleg ceva.

SAVIN CONSTANT.

Salonul umoriştilor

VICTOR ION POPA. Cei care aşteaptă...

Miresmele

Fusese cald, zăduf, iar către seară
S'a îndurat o boare să răsfire
Suferitoarea frunză, — şi 'nviază
Pe lujeri ale florilor potire,
Sfioase şi plăpânde ca de ceară.

Miresme-adânci, trufaşe, iubitoare,
De pe vanilii, roze, iasomie,
Plecară, ca 'ntr'o zi de sărbătoare,
In pânza de crepuscul străvezie,
Un stol de albe umeri de fecioare!

Miresmele pluteau amestecate,
Îmbrăţişau în drum pe trecătorii
Puţini şi visători, şi spăimântate
Işi destrămau în umbră firul horii,
Se risipeau de boare spulberate.

Şi-atâta tot! Departe de cămine,
De cuibul lor molatic de petale;
Fărmate 'n vânt, cu şoapte, în suspine:
Miresmele urmau ne'ntoarsa cale,
In noaptea naltă, plină de destine!

V. Demetrius

***

Vine doamna şi domnul General

COMEDIE IN DOUĂ ACTE

de GH. BRĂESCU

ACTUL 1

Cucoane, Ofiţeri, Soldaţi

Scena reprezintă salonul Cercului Militar. Uşi în fund şi în lături. Ferestre mari, draperii grele de catifea măslinie. Covor. Biurou mare aşezat în colţ încărcat cu cărţi, dosare şi monitoare. Bibliotecă cu cărţi vechi voluminoase. In faţa biuroului două fotolii. Dealungul pereţilor bănci-canapele. Intr'un colţ masă-iconostas cu candela aprinsă. In alt colţ trepied cu drapele. Portretele familiei regale. Tablouri militare proaste, uriaşe, între ferestre. Pian vechi, dezacordat.

La ridicarea cortinei, cucoanele — în vizită la d-na colonel care locueşte chiar în localul Cercului unde sunt instalate şi biurourile administrative ale regimentului — lucrează, în toalete matinale.

SCENA I-a

D-nele Merişor, Popescu, Vintilă, Grossu, Constantinescu lucrează, iar d-şoara Lenuţa cântă la pian — descifrând aproximativ „Songe d'amour". Vals scris de capelmaistru în onoarea ei.

M-me POPESCU *(împletind)*. — Ce-ai mai făcut, M-me Merişor?

M-me MERIŞOR *(lucrând la o cămaşe)*.— Ce să fac dragă...

M-me VINTILĂ. — Ce ne mai spui?

M-me MERIŞOR. — Ia vino Lenuţo maică, de-mi bagă în ac... Ce să vă spun. Voi, cari veniţi din oraş... Eu dacă stau la club, nu mă întâlnesc cu nimeni... *(Lenuţa se repede sprintenă şi-i bagă în ac. M-me Merişor o sărută)*. Să trăeşti maică... *(Lenuţa se întoarce cuminte la pian)*.

M-me POPESCU. — Ce mai nou, cucoanelor?...

M-me VINTILĂ. — S'a prăpădit a lui Barbă-Lată!...

TOATE. — Taaci!...

COCA. — Vai săraca!...

M-me POPESCU. — Bine de ea c'a murit. Mai bine să moară decât să se canonească.

COCA. — Putea să mai trăiască... era tânără... Abia se măritase. De ce a murit?

M-me POPESCU. — Pentru că i-a venit rândul.

M-me VINTILĂ. — Curat! Par'că n'o să ne ducem toate.

M-me POPESCU. — La rând, una câte una.

CASIERIŢA. — Eu şea din urmă.

M-me POPESCU. — Ei, nu se ştie dragă...

COCA. — Ce-a avut de a murit aşa repede?

M-me VINTILĂ. — Cică tifos.

M-me POPESCU. — Ce tifos dragă, anvort în toată regula.

COCA. — Vai săraca, aşa repede!...

M-me VINTILĂ. — A fost infectă dragă, şi pe căldura asta...

M-me MERIŞOR *(tuşeşte, arătând semnificativ în spre Lenuţa)*. — Mai rar Lenuţo, mai rar maică. *(Se ridică să meargă în întâmpinarea lui Ion, care intră pe uşe)*.

SCENA 2-a

Aceleaşi. Ion

Ion, în ciorapi de lână, uniformă de ordonanţă, şorţ alb, fără haină. Ţine tava cu dulceţi şi pahare cu apă. Câte o prună în farfurioară. M-me Merişor îl învaţă să servească, învârtindu-l de mânecă.

M-me MERIŞOR *(fără răutate)*.—Treci ici, nu acolo, că-i domnişoară, prostule!...

ION *(râzând prosteşte)*. — Păi eu de un' s'o cunosc...

M-me MERIŞOR. — Taci...

M-me POPESCU *(mestecând)*. — Foarte bună dulceaţă... da trebuia niţel mai legată... Nu mult, o idee. Eu o fierb repede, într'un clocot... iasă prunele ca aurul.

CASIERIŢA. — Eu las perjele mai crude. *(prefăcută)*. Da di ţi spui mata că-i deslegată... eu văd că-i tare bună.

M-me MERIŞOR. — Apăi Popeasca... Treci ici că-i mai mare, ţi-am mai spus.

ION *(logic)*. — Ziceam să le fi luat la rând.

(Cucoanele râd toate).

M-me MERIŞOR *(râzând indulgentă)*. — Ia uitaţi-vă la el cât e de prost.

COCA *(desgheţată)*. — Lasă-l, M-me Merişor, că are haz. Ia spune, mă Ioane, care ţi-ar plăcea dintre noi.

TOATE *(fals scandalizate)*. — Oo... o, o...

M-me POPESCU *(severă)*. — Da ce-ţi veni, soro?

CASIERIŢA *(amuzantă)*. — Hai, spune răpide care-ţi place...

ION *(ruşinându-se)*. — ...

COCA. — Spune mă, nu-ţi fie ruşine. Imi pare c'ai pus ochii pe cucoana lui domnu Colonel...

M-me POPESCU *(închinându-se flatată)* — Ce ţi-e dragă... Doamne fereşte!...

M-me MERIŞOR *(râzând prietenoasă, se prinde în glumă)*.— Răspunde nerodule, n'auzi ce te întreabă cucoanele...

ION *(tace şi oftează din greu.*

M-me MERIŞOR. — Ieşi afară...

SCENA 3-a

Aceleaşi. Sub-Locot. Florian

SUB-LT. FLORIAN *(intrând repede, se opreşte în uşe alarmat)*. — Sărt'mâna M-me Merişor, aţi aflat?...

M-me MERIŞOR *(îngrijată)*. — Ce?

FLORIAN *(adresându-se la toate)*. — Nu ştiţi nimic?

TOATE *(în picioare)*. — Nu.

FLORIAN *(înaintând)*. — Nu v'a spus nimeni?

M-me MERIŞOR. — Ce să ne spue? Unde-i Colonelul?... I-a venit rău?

FLORIAN *(după o pauză)*. — Vine D-na şi D-nul General. A venit telegramă...

M-me POPESCU. — Când?

COCA. — Parol?

CASIERIŢA. — Şini?

M-me MERIŞOR *(bănuitoare)*. — Fugi că minţi.

M-me VINTILĂ. — Şi eu cât p'aci să-l crez, dar pe urmă mi-am spus... imposibil, adineauri a fost maiorul la poştă...

FLORIAN. — Da e adevărat, pe onoarea mea.

M-me MERIŞOR *(îndoită)*. — De, cucoanelor.

M-me VINTILĂ. — Ei, fugi, uite ce bine se preface.

CASIERIŢA. — Da, când ai învăţat mata să spui aşa minciunele... Nu ţi-e ruşine... te vede duduia Lenuţa.

FLORIAN *(mergând să-i sărute mâna)*— O, pardon. Bonjour domnişoară... Nu v'am văzut...

LENUŢA *(roşie)*. — Merçi.

FLORIAN *(aprins)*. — Da e adevărat, pe onoarea mea. Am văzut telegrama.

M-me MERIŞOR. — Piei drace.

FLORIAN. — Pe ochii mei dacă vă mint... Să n'am parte de...

M-me MERIŞOR *(îl întrerupe, punându-i mâna la gură)*. — Fugi, nu te mai jura că eşti tânăr. Ei vă place?... Asta ne mai trebuia! Ce ziceţi cucoanelor?...

SCENA 4-a

Aceiaşi. Intră colonelul şi ajutorul. Colonelul, în culise, dă ordine. S'aude: ofiţerii la club!... Să-i caute pe acasă. Să vie toţi! Să nu lipsească nimeni! Intră apoi în scenă, grav, consternat, cu telegrama în mână, însoţit de ajutor.

D-na MERIŞOR. — Uite Colonelul.

TOATE. — Bonjour domnule Colonel. *(Ajutorul salută corect)*.

M-me MERIŞOR. — Cică vine gheneralul, e adevărat?

COLONELUL. — Uite telegrama.

M-me MERIŞOR *(ia telegrama şi o trece casieriţei)*. — Ia citeşte dragă, n'am ochelarii cu mine.

M-me POPESCU *(ţâfnoasă)*. — Adă s'o citesc eu...

CASIERIŢA. — Da di şi mă rog matale, atâta carte am învăţat şi eu. *(Citeşte tare)*. Sosesc astă seară cu vaporul împreună cu soţia mea. Comandantul diviziei, Generalul Popescu.

M-me MERIŞOR *(îngrijată)*. — Oare la ce vine... face inspecţie?

COLONELUL *(necăjit)*. — Dracu ştie!...

SCENA 5-a

Intre culise civilii interpelează pe ofiţeri cu glume. Se aude: Du-te la club... aţi dat de dracul... Vă vine gheneralul... Să ne spui şi nouă... Te aştept la Apostolescu... fac cinste. Ofiţerii intră năvală în ghete, în cisme, rostesc simultan: Trăiţi! Sărut mâna, Am onoare să vă salut.

COLONELUL *(înfrigurat, numărându-i, în timp ce ofiţerii se grupează câte doi, trei)*. — A venit toată lumea? *(Cucoanele se aşează jos)*. Compania I-a?... Prezent... A doua... A treia.

FLORIAN. — Lipseşte Soran. *(Uitându-se pe geam)*. Aa, uite-l că vine. *(Făcându-i semn de trap cu mâna, strigă)*: Hai mai tare, Ionel.

SCENA 6-a

Aceiaşi. Soran

SORAN *(chose, tunică scurtă, ras, pudrat, monoclu. Salută graţios în dreapta şi în stânga*. — Am onoare să vă salut, domnule Colonel... vă rog să mă iertaţi, mi-a stat ceasul.

AJUTORUL *(grav, sentenţios)*. — Cam des îţi stă ceasul d-tale; să-l mai dai la reparat.

COLONELUL *(sever)*. — Treci la locul D-tale. Au sosit toţi? Şedeţi, luaţi loc. S'aducă scaune. *(Ofiţerii chiamă ordonanţe, cari aduc scaune. Se aşează făcându-şi farse)*.

SCENA 7-a

Aceiaşi. Toată lumea se aşează, afară de colonel, care este în picioare. Ofiţerii pe la spatele cucoanelor.

COLONELUL *(grav, preocupat, cu sprâncenele ridicate)*. — Domnilor, la ora 9,30, post meridiane, soseşte domnul gheneral, Comandantul Diviziei, după cum mi-a depeşat, cu d-na. V'am adunat aci pentru ca împreună cu soţia mea şi a d-voastră, noi, cari formăm precum se ştie familia militară, pentru că vine şi soţia d-lui gheneral, să le pregătim o primire care să fie la înălţimea reghimentului; iar nouă să ne facă cinste şi să ne onoreze în deosebi, mai ales că din capul locului, ca să zic aşa....

M-me MERIŞOR *(enervată)*. — Fugi frate d'acilea... Vorbă multă, sărăcia omului. Timpul trece, acuş e noapte. Ce mai este până'n seară... Trebuie să le dăm masă.... când târguieşte, când găteşte. *(Intreprinzătoare)*. Cine-i cu popota?

FLORIAN. — Pârjolescu!

PARJOLESCU. — Eu, sărt' mâna. Dar piaţa e închisă. Azi e sărbătoare.

CUCOANELE *(toate mirate)*. — Ce sărbătoare?

PARJOLESCU. — Ilie Pălie.

CUCOANELE. — Vai şi noi am lucrat!

CASIERIŢA. — E sărbătoare mică, ţăranii nu lucrează?

PÂRJOLESCU. De, cine a ştiut... Ieri a fost berechet, puteam să iau peşte. Il puneam la ghiaţă, frumos, cu maioneză, era o splendoare... A fost şi fragi... o frumuseţe... de, cine a ştiut.

AJUTORUL *(sever)*. — Trebuia să te îngrijeşti din vreme, să fii pregătit. Şi eu am fost popotar, când am fost ca d-ta. Dam şampanie la comandă.

COLONELUL *(îngrijorat)*. — Ce-i facem, Elizo?

M-me MERIŞOR *(necăjită)*. — Pe mine mă 'ntrebi? *(adresându-se către ofiţeri)*. Ce ziceţi domnilor... Pe d-voastră vă priveşte... Sunteţi în casa d-voastră, noi suntem musafiri, nu e aşa cucoanelor?

CUCOANELE. — De sigur... E aşa... Vai, M-me Merişor!

M-me MERIŞOR. — Ei, ce ziceţi?

SORAN. — Să facem ceva la iuţeală.

SPÂNU *(hotărît şi încruntat)*. — Să se rechiziţioneze de la birt.

CASIERIŢA. — Da dacă am găti fiecare ci avem pi acasă. Am făcut aşa un Mai la Vaslui, la grădina lui Angheluţă, ş'o fost tare bini. Am pitricut admirabil.

M-me MERIŞOR *(se ridică uşurată şi o sărută sgomotos)*. — Bravo, dragă, minunată idee! Gătim şi trimitem la club.

CASIERIŢA. — Atunci fă mata o însemnărică, fiecare cu ce se anagjează, ca să vedem ce ne lipseşte. Iacă, eu iau dulciurile pe conta me.

M-me MERIŞOR. — Eu gâscă pe varză. Da' d-ta M-me Popescu?

M-me POPESCU. — Nu ştiu, să mă înţeleg cu colonelul. A găsit ieri carne de purcel. Aveam de gând să fac nişte sarmale... colonelului meu îi plac grozav, şi eu nu mă laud, dar le nimeresc foarte bine: grase, scăzute, rumenite şi un praf de boia deasupra!

Căp. ANTON. — Ai luat carne de purcel dela Enache? Am luat şi eu... şi i-am spus nevesti să facă sarmale de purcel, sunt bune... cu mămăliguţă şi vinişor *(făcând cu ochiul)* lunecă al dracului.

M-me VINTILĂ. — Apropos!... Lui Enache i-a făcut nevasta un băiat...

CASIERIŢA *(suspinând ruşinată)*. — Sărăcuţa di ie... faci şăpti la rând...

M-me MERIŞOR *(indignată)*. — Las'o păcatelor.. curată nesimţire, ba nu zău.

MAIORUL VINTILĂ. — Asta-i nostim! Par'că ne-am fi vorbit! Şi la mine a făcut Petre nişte sarmale... Se topesc în gură... Se vede că tot din purcelul ăla...

CĂP. ANTON. — Găteşte bine oţul... E dela mine din companie *(capabil)* eu vi l'am ales.

COL. MERIŞOR *(tainic, frecându-şi mânile cu mulţumire)*. — Taceţi că s'a brodit bine. Şi eu am sarmale. Care va să zică avem un fel asigurat.

M-me MERIŞOR *(sărind indignată)*. — Că doar n'ăi vrea să chemi gheneräleasa la masă să-i dai sarmale!...

COL. MERIŞOR *(logic)*. — Păi n'am chemat-o eu, soro, s'a poftit singură. Mănâncă ce se găseşte... à la fourchette... Ş'apoi cine nu mănâncă sarmale... Pe urmă avem şi gâsca ta, nu e aşa domnilor?...

TOŢI *(într'un glas)*. — Da, d-le Colonel!

COLONELUL *(în continuare)*. — Mai pune o friptură de pui, că pui sunt slavă domnului, o fructă, o saladă de ţări, o brânză. *(harnic)*. Ia să vedem. Care din d-voastră se pricepe să facă programul. D-ta, Căpitanu Spânu, că eşti băiat de cofetar.

CĂP. SPÂNU. — Am mâncat şi la palat... când eram la Sinaia, în Vânători.

COLONELUL *(satisfăcut)*. — Bun! Treci colea de scrie. *(Spânu se aşează la biurou)*. Zi-i: Program de masă.

CĂP. SPÂNU. — D-le Colonel, se zice menui

COLONELUL *(intransigent)*. — Lasă d-le... ziceţi-i pe româneşte... program de masă... pe răspunderea mea. Incepem cu ţuica. Eu zic să le-o dăm la primire, în antreu.

AJUTORUL *(grav)*. Depandă.

OFIŢERII *(ostili ajutorului)*. — Da, da, în antreu, totdeauna s'a servit în antreu, chiar când a venit d-nul gheneral Crăinicelu.

COLONELUL *(triumfător)*. — Bun. Scrie: Ţuică în antreu.

SPÂNU *(scrie şi anunţă)* — ...în antreu.

COLONELUL. — Adaugă mă rog ţie: bătrână, c'o s'o luăm dela primar...

SPÂNU. — ...Bătrână dela primar.

COLONELUL *(plimbându-se inspirat, cu mânile la spate oprindu-se din când în când)*. — Măsline, salam, sardele.

COL. POPESCU. — Infipte cu scobitori ca la Mercur.

PÂRJOLESCU. — Şi la Craiova.

COLONELUL. — Bun... adaugă cu scobitori, ca să nu se uite.

SPÂNU. — ...Scobitori..

COLONELUL. — Pâine tăiată bucăţele.

SPÂNU. — ...Bucăţele.

COLONELUL. — Bun! Care va să zică antreul l-am regulat. Trecem în sufragerie, scrie: Program:

SPÂNU *(categoric)*. — Aici trebuie să-i zicem menui.

COLONELUL *(conciliant)*. — Zi-i, dacă-i aşa vorba. Trecemă pe mine întâi: Eu salată de ţări.

M-me CONST. — Eu, borş de pui.

SPÂNU. — M-me Constantinescu, borş.

COLONELUL. — Acum vine rândul sarmalelor *(numărând cu mâna)* va să zică eu, Popescu, Anton şi d-ta patru sarmale.

SPÂNU. — ...Patru sarmale. *(oprindu-se)*. D-le Colonel, la Palat, menuiul era scris pe franţuzeşte, după cât mi-aduc aminte.

COLONELUL *(îngrijat)*. — Altă comedie!

OFIŢERII *(naţionalişti)*. — Pe româneşte, noi vrem pe româneşte. De unde dracu ştii cum le zic franţuzii la sarmale.

AJUTORUL *(superior)*. — Franţuzii nu mănâncă sarmale.

SPÂNU. — La mămăliguţă ştiu că-i zice polentă.

M-me MERIŞOR. — Pe franţuzeşte, pe româneşte, vorba e dăi mai repede, că ne apucă noaptea.

M-me POPESCU. — Păi curată vorbă, că trebuie să ne apucăm de gătit, sarmalele trebuie să fiarbă bine.

COLONELUL. — Lasă d-le, ce polentă te găsi. Zi-i mămăliguţă, pe răspunderea mea. Unde am rămas?

SPÂNU. — La sarmale.

COLONELUL. — Treci gâsca nevestei, pune şi friptura de pui, *(adresându-se lui Pârjolescu)*. Vezi să-i frigă ţiganca cumse-cade, să nu-i scape prin cenuşe, cum îi e obiceiul.

MEDICUL REGIMENTULUI. — Scrie-mă şi pe mine, medicul regimentului, să vă fac o salată cum ştiu eu...

CĂP. ANTON. — Cu aţifelnic...

CORBEANU. — Cu sublimat...,

ALTUL. — Cu iodoform...

(Râsete).

COLONELUL *(râzând părinteşte)*. — Bată-vă să vă bata. *(Intorcându-se către nevastă-sa şi dând din umeri)*. Copii!

M-me MERIŞOR *(maternă)*. — Aşa copii... Vrabie pui.

COLONELUL *(grăbit)*. — Zi-i să isprăvim. De acu se ştie, pere, mere, ce s'o găsi. Vin alb şi roş, două damigene dela via popei. Ee... stai. Şampanie, trebuie să le dăm şampanie.

CĂP. ANTON *(făcând cu ochiul)*. — Asta-i una la mână. Fără şampanie se poate?...

TOŢI. — Siigur!...

COLONELUL *(larg)*. — Zece sticle dela Dăscălescu.

LENUŢA *(timidă)*. — Aţi uitat brânza.

COLONELUL. — Aşa e... Staţi c'am încurcat-o. Cu brânza e controversă. O dăm la sfârşit de tot? Cum dracu să mănânci brânză după şampanie... Să ne facem de râs...

M-me POPESCU. — Unii o dau după îngheţată.

CĂP. ANTON. — Eu o mănânc cu ţuică la început, şi e bine.

COLONELUL *(către Spânu)*. — Cum era la palat, domnule?

SPÂNU *(sigur de el)*. — Nu se obişnuia.

COLONELUL *(interesat)*. — Taaci! Se poate... de ce?

SPÂNU. — Era prea sărată...

CĂP. ANTON. — Luaţi-o cum vă spun eu, colea, bătrâneşte, la început.

CASIERIŢA. — Da di şi...puneţi-o pi masă şi când or vrea, atunci or mânca...

COLONELUL. — Aşa, bun. Am terminat.

(Se stârneşte oarecare tumult, ridicându-se toţi grăbiţi, să plece).

COLONELUL. — Staţi domnilor că nu s'a isprăvit. Vine o parte şi mai delicată... Vorba e ce ne facem după masă?

SORAN. — Să facem un bal pân' la ziuă.

LOCOT. GEORGESCU. — O nimerişi... cine a mai pomenit bal pe căldura asta. Mai bine facem un chef cu lăutari, colea, pe iarbă verde.

LT.-COL. POPESCU. — Ce bal te găsi? Se moaie gulerul.

CĂP. IONESCU. — ...Prăpădeşti mănuşile. Salonul nefrecat de astă iarnă.

COLONELUL *(tradiţionalist)*. — Nu se poate fără bal.

LT. GEORGESCU. — Atunci daţi-ne voie să venim în bluze.

M-me MERIŞOR *(aplepisită)*. — Are dreptate bietul băiat... în bluze... nici nu mai încape îndoială.

M-me SPÂNU. — Dar cucoanele?

M-me MERIŞOR. — In rochii de stradă, nici nu mai e de vorbit.

SORAN. — Este şi teatru... A venit trupa lui Răiciulescu.

COLONELUL *(radios)*. — A venit teatru?! *(transportat)* Trimite să vie degrabă mă rog ţie... acu să vie... la trăsură.

GROSSU *(la fereastră)*. Nu te mai osteni... uite-l că vine ca calul la grajd. Mi-a mâncat sufletul.

SCENA 9-a

Aceiaşi. Răiciulescu

COLONELUL *(vesel)*. — Bună ziua Răiciulescule... bine că venişi... tocmai de tine vorbeam. Măi, ce înţelepţi erau bătrânii frate: vorbeşti de lup şi-i vezi coada. Ce mai faci?... Şezi colea.... *(I-se oferă scaune pe'ntrecute)*. Uite,noi suntem adunaţi... diseară vine domnul gheneral. *(Punându-i mâna pe genunchi)*. I-ascultă bre... nu ne faci tu un program mai ales, mai subţire cum s'ar zice?...

RAICIULESCU *(în timpul ăsta a strâns cu putere mâna tuturor şi s'a aşezat lângă colonel)*. — Pentru d-voastră... Vai de mine, săr în foc. *(Scoţând un caet unsuros din poalele unei redingote şi mai unsuroase)*. Poftim repertoriul, o sută de piese... alegeţi ce vreţi... dramă sau comedie. Dar dacă aveţi încredere în mine, v'aş aranja un program fain... Am o dramă nouă: „Fecioara blestemată" în cinci acte şi sfârşim cu o comedie: „Mireasa şi iapa". Vă mai spui şi nişte versuri. Aranjez eu.

COLONELUL *(admirativ)*. — Buun, atunci du-te tu şi aranjează. De priceput ştiu eu că te pricepi când vrei.

RAICIULESCU. — Lăsaţi pe mine... doar nu mă cunoaşteţi de ieri... Vă cunosc dela Huşi... eraţi locotenent. Ce timpuri! Ehe! Altfel erau ofiţerii pe atunci! Pân'la ziuă, zii mă!... Alte vremuri *(brusc fără tranziţie)*. Domnule Colonel fă-ţi pomană... săraci lipiţi. La Vaslui ne-a plouat... ne-a plouat şi la Negreşti... am intrat la apă pe onoarea mea. Să mă bată Dumnezeu, dacă am de o pâine în buzunar!

COLONELUL *(indulgent)*. — Bată-te să te bată! Tot aşa te-am pomenit! *(către casier)*. Dă-i *(nehotărât)* cât să-i dăm?!

CASIERUL. — Două-zeci de lei!

RAICIULESCU *(ars, volubil)*. — Aoleu! ce stai de vorbeşti nenişorule... opt persoane... hotel, bagaje, birt trăsură. Să-mi dea măcar o sută de lei în contul biletelor. Pe d-voastră care vă cunosc de copil pot zice.

M-me MERIŞOR. — Ci dă-i frate şi isprăveşte odată...

COLONELUL. — Să-i dăm dacă-i aşa vorba...

AJUTORUL *(sentenţios)*. — D-voastră ştiţi că regulamentul opreşte...

COLONELUL *(apăsat)*. — Da, da regulamentul nu opreşte sosirea gheneralului. *(răstit către casier)*. Dă-i domnule!...

CASIERUL *(ursuz)*. — Vin'de fă chitanţă... vezi de timbru. *(ies împreună)*.

SCENA 10-a

Aceiaşi mai puţin casierul şi Răiciulescu

OFIŢERII *(în cor făcându-şi semne, dându-şi cu cotul)* — Domnule Colonel ne-ar trebui şi nouă... avem nevoie să ne cumpărăm mănuşi, bărbierit, mai una mai alta... se duce.

AJUTORUL. — Alaltăeri s'a plătit soldele!... ce faceţi cu banii?

COLONELUL *(indulgent)*. — Las!... dă-le şi lor, numai să iasă bine, fă un tablou să'l iscălesc eu, *(ridicându-se)*. Diseară toată lumea în păr la danţ şi la teatru. Culcaţi-vă după prânz, odihniţi-vă bine...

M-me CONST. — M-me Merişor, bine că mi-am adus aminte.... Poate or vrea să se culce... trebue să le pregătim odaie.... aşternut.

M-me MERIŞOR *(îngrijată)*. — Aşa-i dragă, bine zici... Trebue de mătase, de unde le luăm... Ale mele s'au tocat de tot.

M-me POPESCU *(răutăcioasă)*. — Să dea Lenuţa pe ale ei că's noi.

LENUŢA. — O, nu!...

M-me MERIŞOR *(cu înţeles)*. — Nu te teme dragă, o să doarmă aşa de liniştiţi... nu e aşa cucoanelor?...

TOATE. — Da. Sigur. Mai ştii.

LENUŢA *(jenată)*. — O, nu te rog...

COCA *(revoltată)*. — Are dreptate, e aşa de simplu

COLONELUL. — Să cerem dela greaca.

TOATE. — Da. Adevărat.

LT.-COL. POPESCU *(important)*. — Fotografia...

COLONELUL *(ars)*. Hai!

AJUTORUL. — N'avem portretul d-lui Gheneral şi ar fi bine să'l avem.

COLONELUL *(îngrijat)*. — Aşa e... Ce-i facem... de unde să'l avem.

AJUTORUL *(cu aer salvator)*. — O am eu... da, e în Colonel, pe când comanda reghimentu la T.-Jiu.

COLONELUL. — Nu face nimic... Las'că e bună... Ne-o iertă şi el...

LOCOT. CONST. — Doar nu-i cu răutate.

LT. GEORGESCU. — ...Dacă ne-o întreba îi spunem, c'a comandat şi n'a venit.

M-me MERIŞOR *(nerăbdătoare)*. — Isprăvişi... s'a făcut unu... la revedere domnilor *(ofiţerii salută şi se retrag)*. Hai Colonele...

COLONELUL. — Hai dragă... Maior Vintilă, salonul, mă rog ţie... ai grije...

M-me MERIŞOR. — Ci hai frate odată, doamne păzeşte.

COLONELUL. — Du-te tu, eu rămân cu Căp. Spânu să dăm ordine... viu şi eu...

(Ies toţi salutând... se aude sărut mâna, trăiţi).

SCENA XI

Colonelul, Căp. Spânu

COLONELUL *(se plimbă agitat câtva timp cugetând profund, apoi dictează. Ofiţerul scrie exclamând din când în când: da. (oprindu-se hotărât)* Zi-i: Treizeci a şaptea 900. Ordin la raport... Ai scris?...

CĂP. SPÂNU. — Da.

COLONELUL *(reluând plimbarea dictează oprindu-se din când în când, accentuând energic unele fraze)*. — Astăzi la ora 9.30 p. m. urmând a sosi în garnizoană D-nul Comandant al Diviziei, se ordonă:

I. D-nul Gheneral va sosi cu D-na.

CĂP. SPÂNU. — Da.

COLONELUL. — 2. Trăsura reghimentului va fi prezentă la debarcader. Caii va avea copitele unse şi coşul ridicat pentru a nu se umplea de praf.

CĂP. SPÂNU. — Da.

COLONELUL. — 3. D-nii ofiţeri şi soţiile d-lor se va aduna la ora 6 p. m., în ţinută de serviciu, d-nele prevăzute cu flori, pentru a le oferi cine doreşte, d-nei şi d-lui gheneral, *(hotărît)*. Nu se admite nici o scuză.

CĂP. SPÂNU. — Da.

COLONELUL. — 4. Maestrul croitor se pedepseşte cu şase zile carceră, cusând prost galoanele la tunica D-lui Colonel, trebuia mai înapoi.

SCENA 12-a

Aceiaş M-me Papaianis

(înaltă, cu pene multe, rochie lungă, ceas de aur cu lanţ împletit, umbreluţă şi mitene)

M-me PAPAIANIS. — Buuzur d-le colonel, ţe faţi?... ţe faţe M-me Merişor... sunteţi bine, îmi pare bine. Dacă este sănătate, este de toate.

COLONELUL *(inspirat)*. — Nu mă întrerupe Chiria... Zi-i domnule: Muzica va cânta în tot timpul mesei...

M-me PAPAIANIS. — Ascultă culunele. Să nu dai pe Lenuţa lui Florian.

COLONELUL *(dictând mereu)*. — După următorul program: Fantesie arabă, Polka cu triluri.

M-me PAPAIANIS *(urmărindu-şi ideia)*. — Să mă erţi n'are uiti pantaloni.

COLONELUL. — Visul cadeţilor.

M-me PAPAIANIS. — Să nu-ţi faţi pacato... să nenoroceşti cupila.

COLONELUL. — Lasă-mă Chiria... spune repede ce vrei. A propos, bine c'ai venit. Să ne dai trichelurile şi tacâmurile de argint, o faţă de masă şi plăpumi de mătase. Diseară ne vine gheneralul.

M-me PAPAIANIS. — Am auzit... e deverato... Dau bucuros, de ţe să nu dau... Te ştiu ei, sunt tineri n'are uiti cămaşe.

COLONELUL. — Da D-ta n'ai fost tânără?... Cine te-a întrebat de cămaşă?

M-me PAPAIANIS *(râzând ascuţit)*. — Hi, hi, hi... Chite ştii, chite ştii... Me duc să văd pe M-me Merişoru.

COLONELUL. — Du-te, du-te... Scrie domnule...

SCENA 13-a

Colonelul. Căp. Spânu

COLONELUL. — 7. Se recomandă d-lor ofiţeri linişte şi ordine în timpul mesei. Intrebaţi va răspunde: Da D-nă gheneral, nu D-le gheneral, după caz. Altfel ar fi cacofonie vorbind toţi deodată.

SCENA 14-a

Aceiaşi, Ion în cămaşe cu scufa albă pe cap

ION *(apărând în prag)*. — Trăiţi dom'le colonel... A spus cucoana să poftiţi la masă.

COLONELUL. — Spune-i că viu. *(Energic)* Scrie domnule: 8. Masa cu aperitive va fi aşezată în antreu având la stânga şi la dreapta doi sergenţi deştepţi cu şorţuri albe şi mănuşi de bumbac.

CĂP. SPÂNU. — ...Bumbac!

COLONELUL. — Al câtelea urmează?

CĂP. SPÂNU. — Asta a fost al 6-lea, acuma vine al 7-lea.

COLONELUL. — Bun. Zi-i: Va fi şervete curate. La neajungere se va cumpăra din comerţ, trecându-se în contul spoitului cazanelor. Dă mai repede. La şampanie, reghimentul va ţine un toast.

SCENA 15-a

Aceiaşi — Ion

ION. — Trăiţi dom'le Colonel, se răceşte mâncarea.

COLONELUL. — Marş... Zi-i: Se ordonă ca nimeni să nu rămână neangajat la danţ.

Pentru aceasta se recomandă să se înţeleagă între sine care cu cine dansează. La primul cadril domnul Colonel va angaja pe d-na gheneral având de vis-a-vis pe ajutor cu soţia d-lui Comandant al reghimentului. La al doilea cadril viţe-versa. La ora 1 p. m. Hai? p. m. ori a. m.?

CĂP. SPÂNU *(repede)*. — p. m.

COLONELUL. — Eşti sigur.

CĂP. SPÂNU. — Ba mi se pare că a. m.

COLONELUL. — Zi-i 1 din noapte, să nu greşim, va avea loc supeul în care timp se va servi şi muzicii o gustare constând din pâine şi măsline. Pâinea se va da din economii, iar măslinele se vor cumpăra din comerţ.

SCENA 16-a

Aceiaşi. M-me Merişor

M-me MERIŞOR *(în pragul uşii în capod, cu şervetul la gât, cu gura plină, furioasă)*. — Ai de gând să isprăveşti? A mâncat tot oraşul... te las nemâncat să ştii.

COLONELUL. — Spânule mai complectează şi tu... Apropo, spune lui Corbeanu să reciteze „Bine-i Nuhăm" şi Florian drama „La icoană" c'o spune bine *(îngrijat)* aveţi grije că's multe: teatru, muzică, salonul.

SCENA 17-a

Aceaişi. M-me Merişor

M-me MERIŞOR. —Hai frate odată, pentru Dumnezeu...

COLONELUL *(extenuat urmând'o)*. — Hai uite că viu *(către Spânu)*. Du-te şi tu de mănâncă. *(Către nevastă)*. Da dragă ce să-ţi fac, tu crezi c'aşa se conduce un regiment.

CORTINA

(Actul al doilea în No. viitor)

Mişcarea culturală

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA" Editura „Adevărul"; *A. de Herz.* — *Şeful Gării* (schiţe).

Biblioteca „Dimineaţa" de sub conducerea d-lui Iosif Nădejde îşi propune să tipărească într'un format portativ o bibliotecă cuprinzând pe lângă operile scriitorilor români consacraţi, traduceri îngrijite din autorii străini, contribuind astfel la o necesară expansiune culturală. Prin ieftinătatea preţului şi selecţiunea lucrărilor, această bibliotecă este menită să contribuie la popularizarea operilor literare, la stimularea şi îndrumarea maselor pe drumul cititului, constituind un efort lăudabil de propagandă culturală, — singura cale pe care se poate realiza unificarea sufletească a României Mari.

Primele numere conţin lucrările d-lor Mihail Sadoveanu, I. Agârbiceanu şi A. de Herz.

* * *

Şeful gării e un volum de 64 de pagini, conţinând zece schiţe de A. de Herz. Scris cu vervă spirituală, umor şi dialog susţinut, volumul se citeşte cu sentimentul că se termină prea repede. Autorul consacrat al pieselor „Păiajenul", „Mărgeluş", „Bunicul", „Cuceritorul", „Domniţa Ruxandra", etc., este şi în nuvelă, acelaş fin observator, „causeur" spiritual, psiholog umorist. Gluma d-lui A. de Herz distrează fără să supere, înveseleşte, fără să jicnească. Un spirit, care se înrudeşte cu cel galic, original însă, fiind extras din ambianţa românească Eroii d-lui A. de Herz, sunt oameni din viaţa de toate zilele, nici mai buni nici mai răi, fără manii şi fără ticuri ieftine. Sunt indivizi din media socială, cari sub ochiul ironic al autorului se deformează, fără să se caricaturizeze. Situaţia comică naşte din întâmplarea care întreţine viaţa de toate zilele. Tipul are obiceiurile lui. E suficient ca să fie pus într'o situaţie nouă ca să se încurce şi să devie comic. Dar acest comic nu e superficial şi produs al unei situaţii căutate. E un comic sufletesc şi privit cu oarecare perspectivă, râsul explosiv din primul moment se transformă la sfârşit într'un surâs crispat. Astfel, Vasile Bucşan călătorea în trenul de Constanţa. Stătea de vorbă cu doctorul băilor de la Tekirghiol, când conductorul trenului intră şi ceru biletele. Bucşan, mucalit din fire, întrebă pe conductor:

— Bun băiat e Anghelescu. Tot el e şeful din Feteşti?

Conductorul căscă ochii:

A. de Herz

— Anghelescu? Niciodată n'a fost vreun Anghelescu şef de gară la Feteşti.

— „Ei asta e! Nu sunt eu prieten cu Anghelescu din Feteşti — şi făcu cu ochiul doctorului, care nu pricepea rolul convorbirei.

— Nu e domnule, dacă-ţi spun eu! Nu trec eu pe-aici de trei ori pe săptămână. Aici e şef domnul Ionescu! Andrei Ionescu.

— Că bine zici, aşa e! Il confundam. Andrei Ionescu! Unul înalt şi oacheş.

— „Domnul Ionescu e scurt, gras şi cu mustaţa tunsă.

— Il ştiu, îl ştiu! Aşa e! Mi-aduc aminte de Andrei Ionescu.

Şi făcând semn doctorului că habar n'are de Andrei Ionescu, continuă cu interogatorul..."

. . . .

La Feteşti se schimba maşina defectată. In furnicarul depe peron, şeful gării, Andrei Ionescu alerga, preocupat. Mai erau câteva minute până la plecarea trenului, când Bucşan se aplecă peste fereastră şi începu să strige:

— „Andrei.

— Da!

Şi şeful ridică ochii, încântat să găsească o cunoştinţă.

— „Andrei! Ce faci, Andrei?

— „Bine! Unde eşti? Cine mă strigă?

— „Aici, aici, la fereastră! Ce faci, mă?

— „Bine... domnule!... Dar... cine eşti dumneata?

— „Ce nu mă mai cunoşti? Vai de mine! In halul ăsta ai ajuns?

Andrei Ionescu căscă ochii mari, căuta să-l recunoască şi să-l aducă aminte dar era cu neputinţă. Atunci îi veni în gând, că poate domnul de la fereastră îl confundă şi i se adresează zâmbind politicos:

— Mă confuzi, domnule! Poate e alt Andrei pe care îl ştii dumneata. Eu nu te ştiu de loc.

— „Vai de mine, Andrei, băiatule! Se poate! Nu mă mai recunoşti?

Şi aducându-şi aminte de tot ce-i spusese conductorul, începu să-i înşire:

— „Te felicit. O măriţi pe Margareta. Să fie cu noroc. Bun băiat. Am auzit că-l face căpitan.

Şeful îngălbeni. Vorbele acestea căzură pe capul lui, ca două lovituri de piston. Vasăzică se cunosc. Nu e eroare şi totuşi nu-şi putea aduce aminte de unde ştie pe cel care îi vorbea dela fereastră.

— „Cine eşti, domnule?

— „Asta e! Cine sunt? Ia ghiceşte!

Doctorul murise de râs în spatele lui Bucşan, care urma:

— „Complimente soacre-ti. Am auzit, că e aici, a venit pentru nuntă. Mi-a părut rău, de ce-am auzit, cu piciorul! Ei, ce să-i faci, la vârsta dumneaei poate să umble cu bastonul. Spune-i să mai lase găinele. Acum e rândul Margaretei să vadă de gospodărie.

— „Cine eşti dom... mai vru să zică Andrei Ionescu, dar îi fu cu neputinţă. Bucşan urma ca o veche cunoştinţă care ştie toate. Amănuntele acestea îl făceau pe Ionescu să înebunească.

Ionel. Săracul, bine c'a scăpat. Scarlatinele astea sunt primejdioase.

— „Cine eşti, domnule, întrebă desperat şeful...

Un fluerat scurt, sunetul trompetei şi un „gata" lung şi pe nas dădu semnalul plecării. Şeful avu un moment gândul să oprească trenul, dar grija răspunderii îl făcu să şi-l schimbe.

— Cine eşti, domnule, mă'nţelegi, cine eşti, de mă cunoşti atât de bine!

— „Ce, Dumnezeu, Andrei băiatule, te ai tâmpit în halul ăsta?

Şi trenul se puse în mişcare.

„Domnule!...

— „Te-ai tâmpit! Te-ai tâmpit, strigă Bucşan dela fereastră...

Totul fu zadarnic. In hazul călătorilor şi al doctorului, trenul luă viteza. Andrei rămânea în urmă, tot mai în urmă, până când rămase pe loc, trăsnit, privind o batistă, care se îndepărta fluturând.

In fiecare zi aştepta trenurile care vin din jos, poate să-l regăsească pe necunoscut şi se jură că de astădată nu mai dă drumul „garniturei" până când nu i-o spune cine e!

Noaptea se frământă îngrozitor să-şi reamintească figura şi glasul aceluia care îl cunoaşte atât de bine. De multe ori, visând, se asvârle vijelios în trecut, apucă de gât pe cineva, îl scoate la lumină, se uită la el, dar când să-l recunoască se trezeşte şi în lumina dimineţei ce-i risipeşte ultima nădejde, aude un glas care îi spune tot mai stins şi tot mai departe:

— „Andrei băiatule „te-ai tâmpit... te-ai tâmpit!"

Acelaş comic duios îl găsim şi în schiţa *„Comisionul"*. Domnul Scondrea se dusese în timpul verii, într'un orăşel de munte ca să scape de căldurile din Bucureşti. Doamna Nisipeanu îl roagă să-i facă un comision în Capitală. Ascultaţi explicaţiile Doamnei Nisipeanu, care se pot compara cu paginile cele mai bune din „Momentele" lui Caragеale:

Uite! Asta e cheia dela poartă. O bagi de-a'ndoaselea, cu botul în sus. Mai e un lanţ gros închis cu un lacăt. Deschizi lacătul cu cheiţa asta care nu ocupă loc mult în buzunarul dela jiletcă. Indată ce-ai deschis poarta, intri în curte, dar să bagi de seamă la gura de canal, pe care am lăsat-o deschisă, că se spărsese capacul. Asta e cheia dela casă; cheia de din dos. Deschizi uşor şi întorci numai odată. Să nu întorci de două ori că e broscă stricată şi se înţepeneşte. Pe dinăuntru are un cârlig, pe care îl desfaci, băgând mâna printr'un ochi de geam spart. Vezi, că e cârligul cam sus, aşa că trebue să te apleci, ca să poţi ridica braţul. Cum s'a deschis uşa intri în coridor. La dreapta sunt odăile pentru slugi, pe stânga, bucătăria! Treci pe lângă trei uşi şi dai de cea din sală. Acolo, te-apleci puţin şi cauţi în dreptul pragului o crăpătură adncă; bagi mâna şi găseşti o cheie. E cheia dela sală, o scoţi şi deschizi cu ea. Cu toate că e cam întuneric, sunt sigură, c'o să nemereşti iute. Din sală dai în iatac, prima uşe pe stânga, când stai cu faţa încolo! In colţul iatacului la fereastra care dă în stradă e dulapul cu oglindă. Uite şi cheia dela dulap. Umbli cu ea binişor; să n'o forţezi că nu se mai încue la loc. Ca să fii mai sigur, împinge puţin uşa înăuntru, când descui. Ai să găseşti patru rafturi. Sus, sunt rufele mele, mai jos sunt cutii, sticluţe cu parfum şi alte nimicuri. In primul raft de desupt, vasăzică al doilea de jos şi al treilea când numeri de sus, cauţi cu mâna în fund şi printre batiste, dai de-o cutioară. Aia e!"

Dar domnul Socndrea exasperat că nu poate îndeplini un comision atât de simplu!..., renunţă la vilegiatură şi înapoiază prin scrisoare recomandată cheile d-nei Nisipeanu.

Ancheta Soluţia lui Nenea Iancu, Un vechiu prieten P. T. T., Pe drum, sunt întâmplări de toate zilele, schiţate în aceiaş notă de comic duios, scrise cu nerv, simţ de observaţie şi multă psihologie. Schiţa d-lui A. de Herz nu este o însemnare grăbită, lipsită de culoare şi adâncime. Din potrivă. Este o sinteză concentrată, susceptibilă de amplificări teatrale sau novelistice. In tocmai ca la Caragiale, unde tipurile lui Jupân Dumitrache, Chiriac, etc., au fost expuse la început în schiţe glumeţe publicate prin revistele umoristice, tipurile din volumul d-lui A. de Herz, Şeful de Gară, Scondrea, etc., vor putea fi utilizaţi la rândul lor ca eroi de teatru, nuvelă sau roman. Ei sunt prinşi din viaţa de toate zilele, trăiesc o existenţă proprie, au o stare civilă şi un sufletesc caracteresc, sunt oameni cu adevărat.

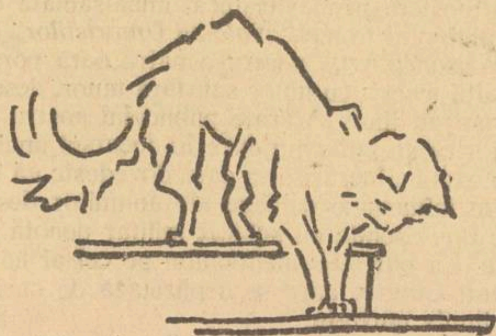
D. A. de Herz, care prin talentul său dramatic a contribuit la biruinţa teatrului românesc, ne îndreptăţeşte prin aceste schiţe să aşteptăm dela d-sa un volum de umor românesc în proză, aşa cum dela Caragеale încoace, n'am avut încă.

Insemnări teatrale

Biruitorul, piesă în 3 acte de Al. Băbeanu şi V. Russu-Şirianu.

Piesa de debut a d-lor Băbeanu şi Russu-Şirianu ne îndreptăţeşte cele mai frumoase speranţe, deoarece, cu toate defectele inerente oricărui început, autorii piesei *Biruitorul* au dovedit că stăpânesc dialogul, ştiu să mişte oamenii pe scenă, se fac ascultaţi, prind şi interesează. Efectele sunt dozate şi gradate. Mijloacele de cari uzează sunt în genul Bernstein şi Bataille. Acţiunea e vie, concentrată şi nervoasă. Se simt reminiscenţe destul de multe şi variate. Dar piesa e bună şi azi trăieşte. Meritul autorilor reiese însă din scenele de dialog pur. Acolo unde s'au lăsat furaţi de amintirea situaţiilor din teatru francez, autorii noştri n'au putut birui. Nu e de mirare întrucât teatrul lui Bernstein şi Bataille ne pare acum demodat. Insă prin calităţile strălucitoare de dialog, formă şi conducere a acţiunii pe care d-nii Băbeanu şi Şirianu au dovedit că le posedă, credem că teatrul românesc a căpătat o forţă de seamă în aceşti doi autori şi suntem mulţumiţi să putem consemna aceasta.

SCARLAT FRODA

La stăvilar...

La stăvilar e-un vuet ausurzitor şi-aproape
Ca-ntr-o Veneţie iată canalul lin al morii,
Se-nchide ziua-n noapte ca ochiu-ntre pleoape
Si ca scafandrii-nfunduri de mări, suspar-că-s-norii...

Alene vin pescarii cu plasele pe-un umăr,
Prin stuhuri îşi pierd urma şi stau acolo ceasuri.
La stăvilar e-un vuet de valuri fără număr
Ce-nvălmăşite-n repezi căderi au mii de glasuri...

Ah, cine-a scos deasupră-mi ceasornicu-i de aur?
Tic, tac: inima-mi bate, simt inima-mi ca luna
Şi ca-ntr-un basm când Craiul ucide pe balaur
Simt sufletu-mi cu firea că nu-i de cât tot una!

Al. Viţianu

PILDA

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

— Tot în bordeiul din „ecaretu" Domnului Ghiţă brutaru cu favoritele de untelemngiu, revărsate în două caere de argint, peste platca de inişor a cămăşii ţărăneşti. Sub umbrela unui roşcov sălbatec, Madam Veruş, cu un pantof de brunel şi altul de fontă, „confecţionat" la Travizarny, discret ivit din tivul bogat al malacovului de mohair, curăţa bob. Domnu Lixandru ipistatu, aşeza panglici roşii în coama lui Bubi. Din spatele Pârcălaboaei, înainta înclinată, tuşa Lina, pentru... niscaiva ceai cu împrumut, până avea să vină Domnu Costandin de la Minister, cu leafa. Căpriţă plăpâmaru, da la arc nişte lână chiofteliţă, fredonând cântări josnice, şi înălţând spre bolta cu struguri proşti, pe fierul instrumentului plăpâmăresc, hălci îmbâcsite de scamă, cari se topeau în lumina uzinei, în pete argintii. Mama tămâia nişte covrigi fără susan, informi şi spălăciţi, eşind şi intrând cu ei din tindă în atac, cu o tavă scălâmbăiată care mai păstra încă, nedesluşit, resturile unui desen şters şi din care mai luceau abia, sprâncenele înfiorătoare şi diadema nestemată a unei cadâne celebre. Drojdia frumuseţilor vestite se pierdeau în cocleală. Un flaşnetar, înălţa de undeva, din cutia lui melodioasă, madrigalul primăverii, îndreptându-şi cacatoesul cu creasta spre Madam Veruş. Bubi armăsarul îşi vărsa neastâmpărul prin nările lui de gumă, poleite cu foc, împroşcând lâna lai Căpriţă, deşteptând papagalul din poartă, din reveria lui mocnită, şi abătând văpaia luminării, dintre covrigii mamii. Tabloul rămânea o vreme în mişcarea asta de nehotărâre şi de uluială. Cacatoesul trecea apoi la altă ulucă, cerşind şi acolo repatriarea lui, cu sori eterni, Căpriţă îşi relua cântecul lui milog, turburând văzduhul cu lâna înebunită de prigoana arcului, mama plimba cadâna cu obrazul mâncat şi acoperit de covrigi, printre şirurile de spălătorese şi pantofari, Bubi îşi potolea suspinul lui imens în plămânii fierbinţi, Madam Veruş, potrivindu-se pe talpa ei şontoroagă, prefira înapoi din poală, în mâinle însăcsânate cu inele nesăbuite, de o valoare incertă, cu piatră multă şi metal mult şi apoi, iar în poală, boangele verzi de bob, fredonând cu o graţie de pendantism fals, un crâmpei din cântărea grunjoasă a plăpâmarului. In mijlocul preocupărilor astea, simple şi migăloase, amuzante şi odihnitoare, angajate aşa... la întâmplare, între nişte suflete şi mai simple, ca nişte inofensve stupefiante pentru paşnica obidă a lumii Domnului Ghiţă brutaru din Olymp, între lumînărica din pomana mamei care aoreola cu calicia ei îndurerată, splendoarea apusă din fundul tăvei cu covrigi, între arcul plăpâmarului care zmintea zadarnic o lână nefolositoare, înpânând văzduhul cu fluturi de mucegai, între ruinele celei ce a fost vestita Doamnă Veruş din meleagurile lui Plaino, încremenită într'un jeţ scămoşat, pe un picior de fier şi pe altul burduşit de gută, înglindinsindu-se, în declinul ei funebru cu înumărătoarea mărgelelor de bob, între Domnu Lixandru ipistatu care rămânea îngândurat lângă botul plin cu văpăi al lui Bubi, alergând între luxul de al păstra încă, şi între zâmbetele unui preţ pe el, bun de dat un „banc" monstru la „CLUBUL POMULUI VERDE", între flaşneta din poartă, care plimba în cutia ei înpetecată, tragedia prăbuşirii putătorului ei olog, mărind melancolia captivului cu grai de om, din poartă în poartă, păstram şi eu, la rândul meu, pe... Victoraş, alături de coşmarul corijenţelor, printre ruinele coteţului de porumbei, transformat de mama în vreascote de foc, printre amintirile misiriiilor, măcelăriţi tot de mama, ca dovediţi mai în urmă fătălăi, d'asurda hrăniţi, printre momielile şi îndeletnicirile din bătătura omului cu favoritele de argint şi cu cămaşa ţărănească peste care se încolăcea un chimir pompieresc, ghiftuit cu chirioarele nevoiaşilor de sub roşcovul sălbatec.

— **Victoraş,** sticletele stropit cu zemurile tutulor holdelor din lume — umila şi paşnica mea mângâere — acea reuniune mângâetoare de culori, care învălue ca într'o minune, pene şi pufuri de mătase şi prin care, străbate semeaţă şi grăbită, chemarea câmpului şi poezia codrului.

Sticletele copilăriei!

Vraja nostalgiei unei colivii povârnite, printre zăbrelele căreia se prelingea versul nevinovăţiei şi indignarea sufletului răstignit pe sîrmă şi unde, nici sepia de aur, nici miezul de smochină şi nici sâmburele de rodie nu erau bune de nimic!

Acolo, nările lui de os, unflate de plânsori, treceau mâhnite pe lângă toate îndulcirile astea nefolositoare şi ochii lui de ametistă, îşi îndreptau lacrimile spre braţele dârze ale roşcovului sălbatec, cerşindu-le îndurarea. Şi în tinicheaua răsturnată în nisip, apa se zvânta şi ciocul trecut grabnic prin ea o înfierbânta. Şi cântarea iar se înălţa amară spre umbrela roşcovului şi frunzele se înfiorau în atingerea lor solzoasă şi frământarea lor şi rugăciunea sticletelui, nici gând nu aveau să aducă libertatea. Colivia îşi păstra înainte, ferecată, uşcioara ei de şindrilă şi în gratiile căreia fulgera umilă, o fundă din care purta la gât şi Victoraş. Dar într'un timp cântarea contenea. Ametistele din ochi, încremeneau spre roşcovele pline. Dintr'acolo, venea spre închisoare, ecoul îndurărei. Dintr'acolo, venea mâhnirea celuilalt sticlete, abătut din bozii, la strigătul d'aci, şi care nu putea să rupă o fărâmă din libertatea lui. Acolo, printre fructele de oţel ale roşcovului copt, el îi aştepta zădarnic dezrobirea. Şi tânguirea din colivie, iar trimetea zvonul deznădejdiei spre cel deznădăjduit din roşcov.

Şi boabele lui Madam Veruş, lovind falangele uscate, se prelingeau huruind, în poala plină de alte boabe; arcul plăpâmarului îşi înălţa fulgerul lui de fier, în norii puturoşi ai scamei; mama depăna printre noi transporturi de covrigi spre flămânziţii din poartă; ipistatul cerceta migălos măselele armăsarului, hotărând în gând preţul, dupe carii; papagalul îşi apropia din nou pălăria lui de fulgi, de uluca brutarului, trimiţând şi el, în limba lui, spre închisoarea lui Victoraş, partea lui de jale.

Atunci, amar îndurerat, nu cu destulă hotărire, am crăpat uscioara stropită cu funduliţa cea stacojie, păstrând regretul pierderei ce mă sosea. Victoraş a luat în gura lui de os, un sâmbure de rodie, a svâcnit o vreme, în palmele mele grăbite de a mai aduce pentru cea din urmă oară la pieptul meu, pieptul lui înflăcărat, apoi şi-a îndreptat săgeata penelor spre dezrobitorul din roşcov. Acolo, printre păstăile fructelor, au pus în grabă la cale, ceva despre care, numai cacatoesul de pe flaşnetă, ne-ar fi putut vorbi; 'ia strecurat în guşa lui gălăgioasă, bobul de rodie, şi-a rotit ametistele ochilor spre mine, în troscotul împuţit de scama plăpâmarului, unde mă tăvăleam d edurerea piederei lui Victoraş, apoi, pe aceia-şi săgeată a penelor, a bătut grabnic la poarta închisorii lui!

Şi în mijlocul ăstor crâmpee de patimi şi decoruri, de suflete şi de umilinţi, de nevolnici şi de scăpătaţi, unde celebritatea trăia în vecinătatea ruinei, plânsul alături de humor, sărăcia la umbra obbidei; în invălmăşeala asta de năzuinţi şi de tabeturi, în patriarhatul ăsta al resemnării, unde ingratitudinea soartei îşi găsea cel mai comod amuzament şi unde totul erea subordonat zumzetului paralâcului din chimirul Domnului Ghiţă brutaru, în lumea asta de firimituri de viaţă, de trecuturi turburi şi de dorinţi înăbuşite, se înălţa mai presus de toate, ca o apoteoză a superbului altruism, acea îndumnezeită şi intraripată uitare de sine a lui Victoraş, care sfinţea pe beţişorul osândei lui nemeritate, cu jertfa libertăţei, pilda resemnărei, nevoiaşilor de sub roşcovul sălbatec.

Sărmanul Klopştock

Cărţi şi Reviste

LA REVUE DE GENEVE (Mai) Intr'un articol, **Francis de Miomandre** pune chestiunea cunoaşterii Americei latine. Necunoscută, sau aproape necunoscută, până acum de Europeni, cultura latină-americană îşi va găsi odată omul care să-i discute originea, cauzele şi efectele. Deocamdată Francis de Miomandre, conştient că **literatura este pretutindeni expresia infailabilă a sufletului unei rase,** o studiază din acest punct de vedere. Două raţiuni au oprit până acum cunoaşterea efectivă a vieţii intelectuale latine-americane. Cea dintâi era iluzia că dacă popoarele Americei trăesc într'o complectă anarhie politică, desfăşurarea intelectuală trebue să fie redusă, căci totdeauna anarhia politică a fost duşmană progresului cultural. A doua raţiune ni se pare încă mai puternică: Mirajul gălăgios al Americei anglo-saxone, cu toate atracţiile ei, în genere, de ordin material. Ambele raţiuni însă s'au risipit astăzi.

Elementele esenţiale care intră drept componente în ţiesutul intelectual al Americei latine, sunt Franţa şi Spania. cea din urmă a infuzat Lumei-Noi sângele dar n'a putut, în acelaş timp, să-i dea şi caracterul spiritual pe care i l'a dat Franţa liberală şi idealistă.

Francis de Miomandre încearcă în articolul de faţă şi o schiţă de istorie literară a Americei latine. Cel dintâi mare dramaturg, Alarcon, nu poate fi socotit ca scriitor al ei. S'a născut la Mexic, dar a trăit toată viaţa lui la Madrid şi în operile sale ambianţa nu e deloc creolă. Din contră în ţinutul Peru, mişcarea literară se anunţă puternică cu Juan de Caviedes, celebru prin campania anti-molierească în contra medicilor şi **Inca Garcilaso** ale cărui „Comentarios Reales" au o foarte mare valoare istorică. In Mexic, după Alarcon, începe poema de dragoste a lui **Sor Juana Ines de la Cruz,** care a mai îmbăgăţit literatura şi cu o serie de sonete mistice. Miomandre numeşte printre romantici pe scriitorii: **Sarmiento,** polemist, om de acţiune şi poet, şi **Ricardo Palma,** marele istoric peruvian.

Mişcarea simbolistă latino-americană are deaseminea reprezentanţii ei: un **Ruben Dario,** deja cunoscut şi apreciat, **Amado Nervos,** care aduce în versurile lui un freamăt metafizic şi mistic. Citâm printre poeţii simbolişti o femee: **Gabriela Mistral** „la plus noble femme d'Amérique". In câteva zeci de rânduri, bine închiegate, este caracterizat gânditorul uraguyan **José Enrique Rodo.** El consideră America latină ca un tot organic, ca o persoană care trăeşte, al cărei rol este de o opune idealului pozitiv şi material al Anglo-Saxonilor, idealul juridic, moral şi intelectual al latinităţii.

Dar literatura actuală a Americei latine încă este la început şi Francis de Miomandre, crede a se aştepta dela ea lucrări uriaşe.

RAMURI — DRUM DREPT (15 Mai) deschide numărul cu un articol al d-lui **N. Iorga** despre **Eduard Grenier, „care a fost câtva timp secretarul, credinciosul şi iubitorul secretar, capabil de un lung şi sincer devotament, al nobilului şi tragicului Domn al Moldovei, pregătitor desinteresat al Unirii Principatelor, Grigore Ghica".**

O poesie a d-lui **N. Milcu,** colaborator la noi, aduce strofe pline de imagini, în care imprecisul neliniştitor al unui început de primăvară se sălăslueşte în suflet odată cu noianul amintitor al altor vremi:

Prietene, prietene... ia-mi braţul
Şi ca în alte vremi să hoinărim...
Vom merge 'n parc... şi să scurtăm din cale.
Ne-om strecura uşor prin ţintirim...

Când pe cărări îşi răspândesc belşugul
Caişi 'n roadă, aromatul dar,
Noi vom gândi ce trist, şi-cât de mică
Se scutură o floare 'ntr'un pahar.

... Cu glasul rar şi întrerupt pe-alocuri
— Mi-ei povesti iubirea ta de-acum —
Şi vom păşi sfioşi şi 'ncet alături,
Şi ne-om ţinti privirile în drum...

... Şi-atunci, visa-vom c'adormim, drept pernă
Pe mâna ce-om uita că ne-a lovit,
Şi nu vom şti: lumină e de lună
Sau pomii toţi în parc au înflorit?...

In restul numărului poezii de d-nii **N. Iorga, Nichifor Crainic** şi **Ion Sân Giorgiu,** o schiţă Aminadov) de d. **Al. Al. Leontescu.** Cronica semnată: N. Iorga şi N. I. Herăscu.

IDEEA EUROPEANA (18—25 Mai) **Un lung şi documentat articol al d-lui Dragoş Protopopescu despre Lord Byron, cu ocazia centenarului. Extragem un pasaj referitor la poezia acestui mare cântăreţ al libertăţii popoarelor:**

„Poezia devine astfel pentru Byron, organul de revanşe genială, o oficină de victorii contra vieţii care îl respingea până eri, un arsenal înfrigurat de transpunere a tonurilor mari omeneşti în tonuri minore imediate, de intrusie a „personaei" în toate problemele noastre generale, dela literatură la morală, dela ideea de religie la aceea de Stat, dela starea de castă la aceea de emancipare, şi dela necesitatea de a mânca, la pofta de a iubi.

Toate acestea devin oglinzele unui palat prin care castelanul se plimbă scobindu-se în dinţi!... Oglinzi care tocmai că trebue să reflecte un nimic atât de cotidian. devin scumpe, indispensabile maniacului. Nu există alipire mai pasionată, fuziune mai caldă între preţ şi operă, ca în cazul lui Byron. Lucrul poate friza paradoxul. Nu acordăm încredere declamaţiilor, dar uităm ca un om îşi poate da sufletul strigând! Retorismul lui Byron nu e discurs, ci pledoarie; el nu apără umanitatea, ca Hugo; se apără pe sine. Opera acestuia înseamnă câteva nume comune scrise cu literă mare; a lui, o puzderie de nume proprii cu litere mici..."

Un articol al d-lui Emil Riegler despre Max Reinhardt şi teatrul său, împreună cu obişnuitele note, complectează numărul.

GEORGE BAICULESCU

INSEMNĂRI

„Astra" la București

Capitala României întregite a trăit deunăzi una din cele mai frumoase zile din câte i s'au hărăzit dela războl încoace. Imbrăcată de sărbătoare a primit oaspeți din Ardeal, îmbrăcați în strălucitul lor costum, păstrat ascuns în lavițe până în luminoasa zi a unirei.

Membrii asociațiunei pentru cultura și literatura poporului român din Transilvania, ai acelei bătrâne societăți „Astra" creată de marele român, mitropolitul Andrei Șaguna, ajutat de o generație bogată în inițiative și dârză în crezul ei pentru unitatea neamului românesc, au vizitat orașul nostru, de unde atâtea alte generații, în scurgerea vremilor, i-au trimis, prin granițele închise, salutul lor de îmbărbătare.

Regele României, principele moștenitor, așăzămintele de cultură, intelectualii, școlile, publicul, le-au eșit întru întâmpinare și pretutindeni a domnit acel suflu de înfrățire, care dă putere neperitoare unui neam, hotărît să nu piardă nimic din ceeace s'a cucerit prin sânge. Rămâne ca sufletele să consolideze această victorie.

Temeliile acestei societăți au fost puse de români inimoși, acum 60 de ani, când poporul românesc de peste munți, asuprit de stăpânirea maghiară, privea cât aproape este visul unei întregiri, a doua zi de la unirea principatelor supuse domniei otomane. Gh. Barițiu și Timotei Cipariu zăreau în luminoasa lor înțelepciune, posibilitatea realizărei unui ideal și au ajutat pe Șaguna să înfăptuiască opera care avea să joace un rol însemnat în avântul nostru național.

„Astra" a ajutat prin burse pe studenții săraci care aveau nevoe de lumina apusului; a susținut școli și biserici pentru a nu le lăsa o clipă să intre sub influența streină și la Sibiu a înființat cea dintâi școală românească de fete, convinsă că numai mamele bune pot întreține în sufletul micilor vlăstare dorul de patrie și dragostea de românizm.

Mitropolitul Andrei Șaguna

Literatura și știința au fost unele din marile preocupări ale lui Șaguna și urmașii lui. Ajutând pe scriitori, înființând biblioteci și muzee, publicând revista „Transilvania" — una din cele mai vechi publicațiuni din Ardeal, — „Astra" în fața căreia se descoperă orice român, și-a îndeplinit în toate împrejurările rolul cultural la care fusese chemată.

A pregătit în primul rând *sufletele* pentru ziua mare în care nădăjduia. Victoria armelor și vitejia soldaților sunt neputincioase în războaele mari, când sufletele n'au în ele dragostea și credința în izbânda care încunună efortul. Nici o națiune din lume nu și-a putut cuceri un loc stimat, până când nu s'a pregătit sufletește. Și pregătirea sufletească a românilor de peste munți a fost făcută de „Astra". Iată pentru ce steagurile Bucureștilor s'au închinat în fața acelora care în cutele portului național, mai duceau ecoul plânsorilor de eri.

Concursuri literare

Institutul de editură *„Cartea Românească"* a premiat următoarele lucrări prezentate în manuscris la concursul instituit de această societate pentru anul 1923:

Cărți de povestiri pentru copii:

„Isprava lui Ursu" de d-șoara Alice Gabrielescu cu lei 6000.

„Familia Bunescu" de d-na M. Renaud cu lei 3000.

„Povestiri în versuri" de Ioan I. Ciorănescu cu lei 3000.

„Cartea babei Floarea" de Narcis Pletescu cu lei 3000.

Povestiri în legătură cu răsboiul nostru pentru unitatea națională:

„Pribeag în țara mea" de maior V. Gorski cu lei 4000.

„Spion?" de Henric Stahl cu lei 4000.

Pământul neamului românesc:

„In munții Bucovinei" de căp. A. I. Gheorghiu cu lei 3000.

Ingrijirea copiilor:

„Copilul. Ingrijirea lui modernă" de dr. Horia Slobozeanu cu lei 5000.

„Cum să ne creștem copiii de dr. I. Glăvan cu lei 5000

Industrializarea și comercializarea fructelor și legumelor de Ing. Agric. D. I. Ștefănescu cu lei 4000.

După cum se vede, trei dintre colaboratorii noștri, d-ra Alice Gabrielescu, și d-nii Stahl și Ciorănescu sunt printre cei distinși de „Cartea Românească".

Atheneul Roman

Colaboratorul nostru d. Victor Eftimiu, ales membru al Atheneului Român, și-a ținut deunăzi discursul de recepție în marea sală de festivități a acestei instituții, vorbind despre viața lui Alexandru Macedonsky, mort în iarna anului 1920. A prezidat d. dr. C. Angelescu, ministrul instrucțiunii publice.

„Am ales ca subiect al cuvântării mele — spune d. Eftimiu — pe Alexandru Macedonsky, fiindcă mi-se pare cel mai nedreptățit dintre marii noștri scriitori.

Victor Eftimiu

El a avut de îndurat multe loviri, din partea celor ce nu-i aprobau crezul artistic, cultul formei, sonoritatea latină a versului său și cari, admiratori ai lui Eminescu, nu s'au mulțumit să lovească numai în opera marelui său rival, dar și în viața lui de toate zilele.

Macedonsky a fost fiul generalului Macedonsky, fost ministru de răsboiu.

El a început să scrie foarte tânăr, sub influența lui Eliade Rădulescu, Bolintineanu și Alecsandri, — acești apostoli ai regăsiri noastre latine pe căile sufletești ale Franței — și-a continuat tradiția lor de lumină mediteraneană.

Volumul de debut al lui Macedonsky este „Prima verba" publicat în 1872. Urmează, după zece ani, *Poemele* editate de Haiman, publicate, cele mai multe în revista „Literatorul" la care au colaborat, pe lângă scriitori uitați ca *Th. Stoenescu, B. Florescu* și *Carol Scrob*, talente de valoarea lui *Duiliu Zamfirescu, Cincinat Pavelescu, Al. Obedenaru, etc.*

Macedonsky a scris și teatru: *Iadeș, Unchiașul, Sărăcie, Saul* (în colaborare cu Cincinat) jucate la Teatrul Național cu Nottara și Aristizza în rolurile principale.

Are și două piese inedite: *Moartea lui Dante* și *Le fou* (aceasta în franțuzește). Tot în franțuzește a scris el *Bronzes*, culegere de poeme și *Le Calvaire de feu*, roman fantastic.

In „Cartea de aur" publică o proză armonioasă, plină de culoare, iar în volumele de versuri „Excelsior", „Flori sacre" și „Cartea nestematelor" cunoaște o ascensiune uimitoare într'o literatură în care lucrurile cele mai bune se scriu la debut.

Sunt prea puține versurile cari se pot cita cu folos din prima perioadă a activității lui Macedonsky.

Nici în „Prima verba" și nici în Poeziile publicate zece ani mai târziu la Haiman, nu găsim modelele perfecte de mai târziu.

Inchipuindu-și că lansează o nouă formulă, el scrie lungi poeme „sociale" lipsite de farmec, articole de ziar versificate, în stilul lui François Copée, fiind la nivelul vulgului. ele îi aduc o mare glorie populară. Macedonsky se desbară însă, repedeè de această atitudine civică și, intrând în maturitate, devine artistul adevărat, care-a rămas până în ultima clipă, cântărețul înseninărilor de Mai, al splendorilor plastice, poetul rozelor și al Orientului miraculos, autorul rondelelor și al psalmilor cari sunt tot atât de mi-

Al. Macedonski

nunate ca liricele lui Eminescu; iar „Nopțile" sale n'au egal în literatura noastră decât „Luceafărul" și satirele genialului său contemporan.

E vremea rozelor ce mor
Mor în grădini și mor în mine
Erau atât de viață pline
Și-acum se sting așa ușor...
E vremea rozelor ce mor
Urcând pe pomii, suind pe casă,
Le surpă rozele grămadă!...
Se surpă rozele 'n cascadă.

Și din acest rondel al rozelor, iată trecerea bruscă la cântecul ploaiei:

Plouă... Plouă...
Plouă cât poate să plouă
Ca ploaia ce cade, m'apasă
Durerea cea veche, cea nouă
Afară e trist ca și'n casă
Plouă... Plouă!..

Plouă... Plouă...
Plouă cât poate să plouă
Răpăie 'n geamuri ca'n tobe
Spintecă inima'n două
Cântecul ploaiei de cobe
Plouă! Plouă!...

D. Victor Eftimiu citește admirabile nopți de Decembrie și Maiu, precum și unele poezii, mai puțin cunoscute, dar de-o mare valoare literară:

Țărână suntem toți — țărână
E de prrisos orice trufie
Ce-a fost în veci are să fie
Din noi nimic n'o să rămână...

Zadarnic falnice palate
Nici o pieire nu samână
Despoți cu frunți încoronate
Poeți cu harfe inspirate
Țărână sântem toți — țărână!...

In *Rondelul urcărei spre cer*, Macedonsky strigă:

La cer s'ajunge dintr'un salt
Sau nu s'ajunge 'n veci de veci
Aruncă 'n el un cântec nalt
La cer s'ajunge dintr'un salt!...

Și iată-l în clipa dorului de ducă, pe malul mării, gata de plecare:

PLECARE

Intindeți pânzele băieți!
Un vânt supțire se ridică
Albastra mare se despică
Pe cer s'alungă norii creți
Intindeți pânzele băieți
Un vânt supțire se ridică
Urcați în vârfuri de catarg
Și puneți steagul de plecare
Durerea mea dacă e mare
Pământu-acesta este larg
Urcați în vârfuri de catarg
Și puneți steagul de plecare.
De unde sânt și cine sânt
Voesc să uit pe veșnicie.
Ah, de-ar porni o vijelie
In valuri s'aflu un mormânt
De unde sânt și cine sânt
Voesc să uit pe veșnicie!...

Alexandru Macedonsky, care a fost mult lovit în viață, a avut parte de-o înmormântare apropiată de funeraliile naționale. Statul și diferite instituții culturale au luat parte la această ceremonie, reparând nedreptatea care s'a făcut câteva decenii poetului și stabilind locul pe care, alături de Eminescu, generația nouă i l-a hărăzit celui ce-a scris „Noaptea de Mai".

„Salonul umoriștilor români"

Intr'o atmosferă primăvăratecă, îmbălsămată cu parfumul umorului și al ironiei, *„Salonul Umoriștilor"* își deschide, la „Maison d'Art", pentru a patra oară porțile. Unii harnici, alții leneși; cu umor sau fără umor, desenatorii noștri umoriști au ținut să arate publicului nostru amator de veselie, tot ce au putut produce în decursul unui an.

Anestin expune lucrări prin care dovedește că se poate scutura de influențele dulcege ale anumitor desenatori străini. Cele două schițe cu subiect militar denotă destulă personalitate. Ca portrete, menționăm pe cel al lui Iancovescu și Tanți Cutava, care se depărtează de caricatură, rămânând simple portrete.

Fredy expune desene destul de banale, atât ca formă cât și ca fond. Totuș, se remarcă printr'o schiță de panou cu calități de compoziție.

Daniel a ținut să expună la *„Salonul Umoriștilor"* trei bucăți care și-ar fi avut rostul numai într'o expoziție de pictură. Sincer și naiv pe alocurea, el își filtrează subiectele printr'o prizmă aparte.

Gic este acelaș vesel și harnic muncitor de totdeauna. Cu linia sa caracteristică, combinată cu un admirabil fond decorativ-pictural, cu o ușoară ironie, ne dă *„Mare Finanță"*, bucată ce atrage atenția.

Ghinsberg se prezintă, ca tehnică de lucru, puțin deasupra nivelului de anii trecuți. Aceleași construcții de picioare și mâni, aceleași nuduri, care vor rămâne să-și vadă subectele tot prin prizma trandafirie a frivolității.

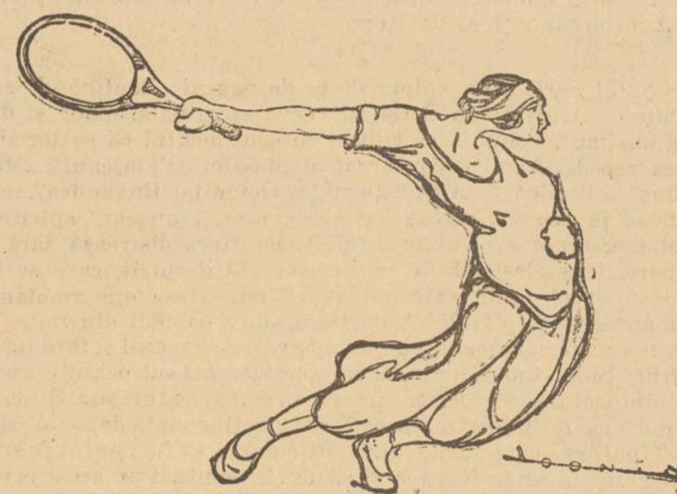
Iorgulescu se relevă mai ales prin lipsa sa. O singură bucată îl reprezintă într'o expoziție unde ar fi putut dovedi încă o latură a talentului său.

Iordache se relevă printr'un progres ce dovedește că ne va putea da, cu timpul, lucrări de adevărată valoare artistică. „In așteptare" și „Avansați mai 'nainte", bucată pe care o reproducem în acest număr, sunt lucrări ce făgăduiesc.

Ioanid aduce o notă nouă în expoziție, prin linia sa corectă și unitară. De remarcat „Jucătoarea de tennis", bucată interesantă ca mișcare.

Popa tot așa de fecund ca și în ceilalți ani. Aduce lucrări noi, probleme noi, rezolvate cu succes.

Liniile cad și se întretaie într'o armonie desăvârșită. Cu „Ion Nebunu" Victor Popa face un pas mare, ieșind din domeniul caricaturii și al desenului umoristic. Tăiat—cioplit par'că, apare așa de adânc studiat, încât portretul fizic deabia se mai poate recunoaște pe scheletul celui sufletesc. „Ion Nebunul" pare un singuratic în atmosfera plină cu veselie a „Salonului".

IOANID. Tennis

Papadat a făcut foarte rău de a expus o singură lucrare cu care nu poate trece de nivelul celor pe care le cunoaștem de aiurea.

Superficialitatea de diletant iese prea mult în evidență.

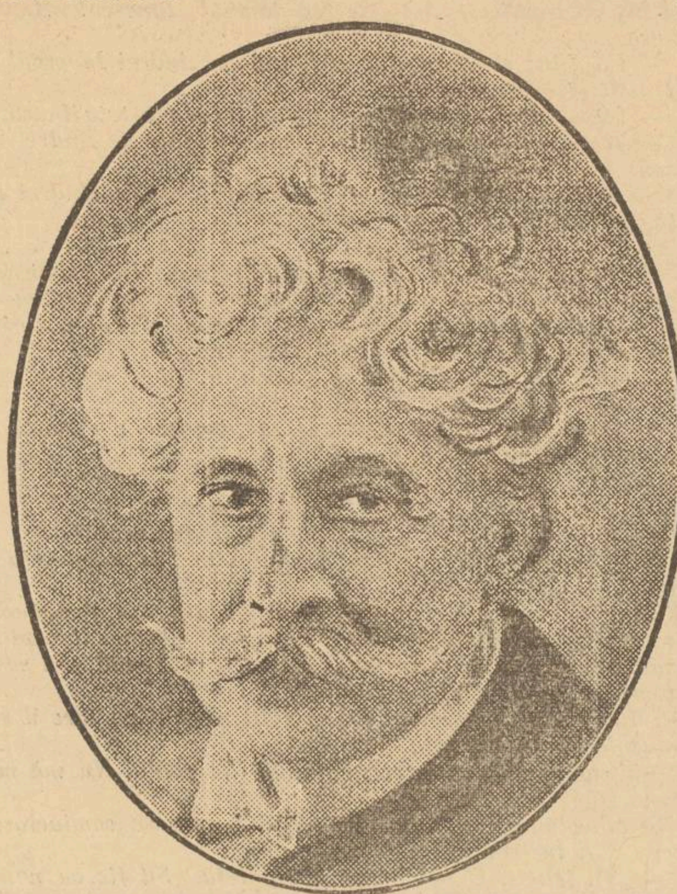
Din mijlocul celor ce au expus se simte lipsa lui Ross, Maur, Gruia.

Porto-Riche

Comedia Franceză a înscris în repertoriul ei piesa „Le vieil homme" de Georges de Porto-Riche. Este un nou omagiu adus celui mai de frunte dramaturg contemporan.

„Le vieil homme" în traducere românească: „Omul de altă dată" s'a reprezentat și la noi pe scena Teatrului Național, iar celelalte două piese de Porto-Riche *(Amoureuse* și *Le Passé)* au fost jucate una de d-ra Ventura și cealaltă de d-na Bulandra, la teatrul Regina Maria.

Opera dramatică a lui Porto-Riche constitue *Teatrul Amorului*. Reducând studiul caracterelor și al ambianței sociale la singura necesitate de a descrie just ființe omenești care trăesc real, desprețuind intervenția lesnicioasă a destinului, înlăturând cât mai mult sau atenuând efectele exterioare ale acțiunei, Porto-Riche consacră toată arta sa prezentărei a două suflete care se iubesc. Drama purcede din conflictul lor, din pricină că unul din ele nu *știe* să iubească.

Georges de Porto-Riche

El studiază în dragoste conflictul egoismului și deosebirea de dorințe.

Limitat prin voință și temperament la această unică analiză a sufletului și mai ales amorului sensual, teatrul lui Porto-Riche ni se înfățișează concis și etern. Concis, pentru că se reduce la veșnicul *tu* și *eu;* etern, pentru că e bogat în emoții, în adevăr, în claritate neprevăzută și în dureroase nuanțe. Maestrul teatrului psihologic modern (Bataille, Berustein, Donnay) el este unul din aceia care nu pot fi uitați, pentru că a introdus în dialogul sentimental un ton de realitate fizică necunoscut până la el.

Ales, anul acesta, membru al Academiei, înaltul așezământ de cultură a corespuns dorinței unanime a intelectualității franceze, care nu înțelegea să se repete cu Porto-Riche, odioasa greșală făcută odinioară cu Molière.

Un manuscris prețios

Mai toate piesele și fanteziile țesute în jurul legendarei figuri a lui *Don Juan* sunt inspirate din celebra piesă a lui Tirso de Molina intitulată *El Burlador de Sevilla.* Manuscrisul acestei lucrări de-o mare valoare literară se găsește în biblioteca Lordului Ramsay, la castelul său din Belford.

Lordul a cumpărat acest manuscris, la Paris în 1900, când cu vânzarea cărților spaniole celebre ale eruditului Pedro Linau, care și el, îl cumpărase la Londra în 1870. Legenda spune că acest manuscris fusese găsit de un general francez, în biblioteca mânăstirei Soria, pevremea lui Napoleon, într'o bătălie în Spania.

ANUL V. — No. 184

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 15 Iunie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888-1897
CONST. MILLE 1897-1920

FONDAT în 1893

DIN POVESTIRILE LUI ADRIAN ZOGRAFI

PESCUITORUL DE BUREŢI

de **PANAIT ISTRATI**

In vecinătatea lui Acropoli se afla, prin 1907, o stradă mărginaşă a Atenei care purta un nume ce-mi scapă. Strada asta şi numele ei de atunci, se poate să mai existe şi azi, după cum se poate foarte bine să-şi fi schimbat numele sau să fi pierit cu totul. Ceeace 'mi aduc însă aminte e că pe această stradă se găsea un restaurant cu o mică terasă, de unde privirea cădea glonţ pe uimitorul templu de marmoră cocoţat pe muchea lui Acropoli; şi acest restaurant, — aşa cum se întâmplă cu toate lucrurile mici dispuse în preajma celor uimitoare, — se numea, D-zeu ştie de ce, **„Locanda Acropoli"**.

Stând la masă şi ciopârţind un gustos biftec, tânărul călător Adrian se întreba cu drept cuvânt:— „Ce renume poate câştiga un birt împrumutând numele unui monument minunat, pe când, dacă şi-ar fi zis, de pildă: **„Locanda la Biftecul Fraged"**, trecătorul ar înţelege că aci se poate mânca bine".

Şi cum era din fire vorbăreţ, Adrian îşi ţinti ochii pe un vecin de masă, care şi el părea nedumirit de legătura între un „biftec fraged" şi o minune a vremurilor de mult apuse, — dar vecinul acesta avea o înfăţişare suferindă, netrădând de loc dorinţa de-a intra în vorbă.

Era pe la sfârşitul lui August. Cu toate că se însera, groapa în care se află situată Atena era înăbuşitoare ca o etuvă.

Vecinul de masă al lui Adrian ceru o cafea şi întrebă pe chelner dacă are ţigări, iar la răspunsul negativ al acestuia, Adrian sări:

— „Puteţi să vă serviţi dintr'ale mele,"

zise el cu bunăvoinţă, oferindu-i tabacherea. Necunoscutul se servi, cam cu stângăcie, mulţumi, şi fu nevoit să intre în vorbă... căci nu-i nimic de făcut când ai de-aface cu un om binevoitor.

De la primele cuvinte, atât unul cât şi cellalt, îşi dădură seama că greceasca ce-o vorbeau era departe de-a fi ateniană:

— „Mi-se pare că eşti român"!

făcu Adrian, cu îndrăsneala orientalului. Convorbitorul său surâse, ceea-ce-i schimbă cu totul fizionomia, dându-i un aer mai prietenos, ştiut fiind că multe cusururi se ascund sub facultatea de a râde.

— „Da, sunt român"...

— „De unde"?

— „Din Sulina, dar am trăit multă vreme la Bucureşti".

* * *

La acest scurt dialog se mărgineşte, de regulă, toată curiozitatea călătorului prudent, în lumea asta largă. Foarte mulţi n'au nici chiar această curiozitate, ori cât ar fi ea de schiloadă şi săracă în simţiminte umane. Alţii, — foarte puţini, — o împing ceva mai departe, adăogând, aşa de pildă:

— „Şi ce cauţi matale pe aci"?

— „Am venit, mânat de dorul de-a cunoaşte, de a şti, şi de-a iubi".

— „Hm"!...

Hm!... Ce bazaconie!..

Adrian şi noua sa cunoştinţă părăsiră „Restaurantul Acropoli", după un sfert de ceas de convorbire în care cel dintâi pusese toate întrebările, cel din urmă se mărginise să răspundă. Şi dintre toate răspunsurile sale, unul singur se înfipsese în creerul lui Adrian:

— „Am plecat ca să văd lumea"...

Mergând tăcuţi unul lângă altul, pe o noapte de căldură apăsătoare, Adrian îşi inspecta însoţitorul şi întorcea fraza asta pe toate feţele:

— „A plecat să vadă lumea!.. Şi el pare a fi un pârlit ca şi mine... Cum? Pleacă pârliţii, aşa, nitam-nisam, să vadă lumea"?

Adrian se gândi la toţi acei pe care-i întâlnise „văzând lumea": ei nu vedeau nimic. Unii, cu interpretul lângă ei şi cu Baedekerul în mână, căscau gura la o piramidă, la o statue, sau la o bucată de lemn învechit: aceştia vedeau ceeace le debita prostia dragomanului şi înţelepciunea Baedekerului. Alţii fugise din ţară ca să scape de militărie, se însurase şi luptau cu sărăcia: aceştia „vedeau lumea" fără voea lor. In sfârşit, mai era o categorie: aceia cari plecase să „vadă lumea" şi devenise codoşi.

Adrian nu putu să claseze pe însoţitorul său în nici una din aceste trei categorii. Atunci, apucându-i mâna, el îl împinse spre o bancă din grădina Zapion, unde se aflau, se aşeză lângă dânsul şi-i zise:

— „Ia spune'mi: cum ai plecat ca să vezi lumea?.. Şi ce vezi?"

* * *

— „Am venit pe lume cu doruri multe şi mijloace puţine. Asta e un rău mai mare de cât dacă te-ai naşte prost... Mai rău chiar dacă te-ai naşte fără ochi.

„Intrăm în viaţă datorită unei scurte bucurii ce târăşte după ea un lanţ de amărăciuni. Adesea, trudindu-mă să mă înţeleg pe mine şi rostul faptelor ce mă înconjoară, am ajuns să cred că făuritorul lumei a fost un smintit. Că a avut gustul să umple pământul, subpământul şi apele de-o puiţă mişcătoare, asta i-o ert, căci neroziile sunt mai mari acolo unde e putere multă; dar că şi-a silit vieţuitoarele să trăiască de-a'ndoaselea de cum le era firea, asta nu pot s'o iert. Şi el asta a făcut. El a dat drumul peştilor pe uscat şi le-a spus: **„Urcaţi-vă în arbori şi căutaţi-vă hrana"!..** Vrăbiilor el le-a ordonat: **„In fundul mărilor să trăiţi"!..**

„Tata era barcagiu la Sulina. Mama se chinuia să crească şapte neghiobi, — fraţii mei, — şi un singur om cu minte, — eu. Da, eu.. Asta e uşor de dovedit. Fraţii mei fac astăzi ceeace au făcut părinţii şi răspărinţii lor: muncesc de frica foamei; mănâncă şi beau de frica morţii; dorm de osteneală; se bat şi se prăsesc fiindcă aşa le vine. Doi dintre aceşti şapte neghiobi au ajuns oameni cu multă stare. Ei n'au schimbat de cât în două puncte vechiul fel de trai: nu mai umblă pe jos şi se duc des la biserică, unde cască în tot timpul slujbei dumnezeeşti. Pe părinţii noştri, bătrâni şi săraci, ei i-au lăsat să moară de foame şi de frig. Aşa vrea Dumnezeu.

„Eu am vrut şi-am făcut altfel. La zece ani am lăsat şcoala şi m'am băgat la stăpân, o băcănie, unde furam pâine şi hamsii, pe cari le duceam la bătrâni acasă. Bătrânii, murind cu toate hamsiiile mele, m'au lăsat singur.

„Aveam treisprezece ani... In jurul meu, o lume de fraţi, — fraţi din neamul celor şapte neghiobi.

„Atunci m'am desgustat de muncă zilnică şi orânduită şi am început să hoinăresc prin port, unde făceam treburi de „te-miri-ce-şi-mai nimic", tocmai cât avea nevoe un băeţan care umbla desculţ şi dormea printre stive.

Panait Istrati

Din când în când, o făşie de ziar sau foi desprinse de prin cărţi, mă ţintuiau locului vorbindu-mi de tot felul de lucruri alese, pe când soarele îmi prăjea spinarea şi caldarâmul îmi frigea tălpile. Intr'o zi citesc următoarele rânduri pe una dintre aceste foi purtate de vânt:

„Cetăţenii ţărei noastre sunt egali în faţa legei
Ei au aceleaşi drepturi şi aceleaşi datorii".

„Am râs aşa cum mi-se întâmplă rar. In clipa aceia, un căpitan de remorcher mă privea, se apropiă şi mă'ntrebă de ce râd. Ii întinsei hârtia:

— „Ei bine, ce-i de râs"?.

— „E de râs, domnule căpitan. M'am gândit la părinţii mei: ei erau egali în faţa legei şi aveau aceleaşi drepturi, numai atât că au murit amândoi de foame tot plătind la datorii. Aşa că rândurile astea trebue să fie scrise de-un neghiob."

* * *

„In lume însă nu întâlneşti numai neghiobi. Căpitanul de remorcher fu un om. El m'a adunat din gunoi, mi-a dat muncă înţeleaptă pe vasul său şi o privire caldă în ceasurile de slăbiciune firească. Timp de şase ani, bătând porturile Dunărei între Sulina şi Turnu-Severin, am trăit o viaţă de muncă şi de demnitate, în care vreme am învăţat tot ce trebuie să se ştie pe un vas: maşinăria, cazangeria, dulgheria, vopsitoria. Dintre toate însă, cârmuirea singură m'a pasionat. Am ajuns cu greu la comandă, căci căpitanul era un om care împărţea bunătatea cu linguriţa: „Bunătatea fără socoteală, îmi spunea el, e, uneori, mai dăunătoare de cât crima". Totuşi, el n'a încetat o clipă de-a mă apropia de persoana sa, şi când s'a încredinţat că judecata mea era în măsură de-a conduce vasul, el mi-a dat pe mână harta şi compasul. Nu era vorba de a mânui cârma unui remorcher pe Dunăre, ceea-ce poate face orice marinar cu experienţă. El era comandant de vapor maritim şi-mi cerea să ştiu unde mă aflu, orientarea pe mare, calcularea distanţelor. Iar când a văzut că mă pricep, — într'una din acele neuitate şedinţe când capetele noastre se atingeau, plecate pe aceeaşi hartă, când fumam şi beam cafea în cabina lui, ca şi cum i-aşi fi fost fiu,—bunul comandant şi proprietar al remorcherului „Răbdarea" mi-a zis: „Acum poţi să te duci în lume, dacă'ţi vine gust să mă părăseşti. Trebuia să fii un hoţ. Aplicarea ta şi bunăvoinţa mea, au făcut dintr'un derbedeu un om necesar societăţii. Nu'ţi mai trebue acum decât o diplomă. Acolo, iarăş va fi nevoie de un examinator cu inimă, care să nu-ţi caute cârcotă în lucruri de nimic. Caută-l. Poate-l vei găsi".

„Nu l'am găsit... nici nu l'am prea căutat... Moartea neaşteptată a comandantului „Răbdărei" şi serviciul militar, m'au smuls din lumea liniştită a plutirilor pe apă şi m'au aruncat în vâltoarea Bucureştiului, căci neputând fi la marina militară altceva de cât un spălător de covertă, am preferat să fac trei ani la infanterie şi să scap. I-am făcut şi am scăpat; dar liber nu eram.

„Omul nu e liber. Sau, anumiţi oameni nu pot fi liberi. Unele sclăvii ne sunt mai scumpe decât libertatea: aşa, femeia, această altă „Locandă" cu pretenţii de Acropoli. Ea te urcă pe toate culmile, pentru ca să-ţi fie căderea şi mai ameţitoare. Nu e vina ei... Dar nici a mea. A mea a fost numai căderea.

„Tot ce-a zidit un om de inimă în şase ani, a fost năruit în câteva luni, şi când m'am ridicat de la pământ am băgat de seamă că nici o valoare nu mai rămăsese pe picioare. Capu 'mi-era gol; simţirea de asemenea. După zece ani de progres m'am regăsit în acelaş loc de unde mă adunase căpitanul de remorcher, cu deosebirea că de astă dată dormeam noaptea pe maidane şi ziua tăiam câinilor frunză prin Cişmigiu.

„Atunci m'a apucat dorul de lumea largă şi-am plecat.

* * *

„Am ales Pireul ca punct unde să „arunc ancora". Ştiam greceşte de la Sulina şi voiam un port unde să-mi caut pâinea. Am înemerit rău. Grecia e bogată în „căpitani" şi săracă în pâine. Pe cheiurile Pireului, „căpitanii" fără vapor mănâncă măsline, saladă, ori ţâri şi se mulţumesc cu comanda unei bărci, — ceea-ce nu-i împiedică să aibă inimă bună şi să-şi povestească la cafenea isprăvi eroice pe cari nimeni nu le ascultă.

„Le-am ascultat, eu. Şi am văzut că din câte dureri sunt pe pământ, nicăeri tragicul nu e mai crâncen de cât acolo unde caraghiosul se amestecă. Ridicolul e o ciupercă veninoasă care continuă să crească la rădăcina copacului despicat de trăsnet. In portul Pireului, omul flămând şi zdrenţăros îşi uită mizeria, îşi crează legende şi trăeşte din fantezie.

„Intr'un birt curăţel unde obişnueşte să prânzească chiar Vangheli, — căpitan de carcobot ce-şi dă aere de amiral, — toate lichelele dau busna. Neputând să-şi plătească o masă, ei îşi comandă un rachiu, discută cu el greutăţile navigaţiei, îi ridică şandramaua la rangul de cuirasat, şi privindu-l cum înghite miel cu spanac, înghit şi ei după dânsul în sec. Uneori, bieţii oameni îşi dau seama că vorbesc singuri. Atunci aleargă la cafeneaua căpitanilor scăpătaţi unde vorbesc cu toţii deodată şi se înţeleg de minune, fiindcă nici unul nu mănâncă miel cu spanac.

„Aceştia sunt sentimentalii, fiinţe cu doruri multe şi cu mijloace puţine.

* * *

„In lume însă nu întâlneşti numai sentimentali. Lângă greere stă încolăcită năpârca. Năpârca umană are doruri puţine şi mijloace covârşitoare.

„Intr'o după amiază călduroasă de Mai, pe când mă plimbam flămând pe chei, un om mă întâmpină:

— „Vrei să lucrezi, patrioti"?

— „Da, vreau... Ce fel de muncă"?

— „La pescuitul bureţilor, spre Alexandreţa, pe coastele Siriei".

„Mă gândii: de ce tocmai pe coastele Siriei? Il întrebai. El îmi răspunse:

— „Fiindcă în Arhipelag suntem prea numeroşi; plutim fără folos; pierdem vremea".

— „Cât plătiţi"?

— „Atâtea drahme pentru trei luni de sezon, plătite integral la îmbarcare."

„Rămăsei uimit. Suma era enormă într'o ţară plină de haimanale. Examinai figura omului. Ea era liniştită, banală, sub pieliţa scorojită de vânturile mărilor. Capul năpârcei, de-asemenea, nu se deosibeşte prea mult deale celorlalţi şerpi. Pe cobra trebue s'o calci pe coadă, ca să se supere, să-şi lăţească gâtul, umflându-l, şi să-şi ridice jumătatea dinainte a corpului. Oamenilor nu le trebue nici atât. Ei vin pe lume supăraţi din naştere pe tot ce e frumos, sfânt şi drept.

„Tălmăcii această mărinimie a propunătorului ce-mi sta în faţă, amintindu-mi că munca la pescuitul bureţilor e mai silnică de cât tăiatul cărbunilor în mină: nu se adună muştele deasupra unei farfurii cu oţet. La noi se zice că foamea scoate pe urs din vizuine. La Pireu, foamea scoate pe guraliv din cafenea şi-l întinde cu burta la soare.

„Neputându-mă hrăni, ca ei, cu soare, cu viteji închipuite şi cu un picior de caracatiţă, am primit propunerea necunoscutului. Un alt inimic, tot aşa de puternic ca şi foamea, mă împinse la hotărîre: dorul de-a cunoaşte alte ţinuturi, acest duşman neîmpăcat care dă pinteni pribeagului sentimental de câte ori îl vede pe cale de-a'şi croi un cămin. El e, sub o formă mai ideală, un produs al aceleiaşi închipuiri care face pe barcagiu să creadă că, undeva, cândva, a comandat un vapor şi a făptuit o vitejie.

„Siria... Cuvânt cu vrajă... Toate cuvintele cu vrajă luate în serios ne costă scump.

* * *

„Patronul meu mă însoţi la făcutul târguelilor ce se impuneau şi plăti peste tot, tăcând mereu. Imi venea să cred că dăduse chilipirul peste mine... Apoi sărirăm într'o barcă ce ne aştepta la chei şi, după o jumătate de ceas de lopătare, urcam voioşi pe puntea unei corăbii cu pânze ancorate departe în radă.

„Aci, patronul îşi păstră voioşia. Eu însă o pierdui. Vreo zece feţe posomorîte, printre cari un frate al patronului, mă făcură să întrevăd o Sirie mai puţin magică. In curând aceste feţe aveau să mă facă să văd stele verzi. Dar mai întâi, o mică abatere.

„Cred în presimţire. — Aceşti nouă tâlhari, cât şi cei doi şefi ai lor, nu făceau nimic care să îngădue vreo bănuială. Şi totuşi, privindu-i cum se strecurau întunecaţi pe punte, vorbind puţin, răspunzând scurt, înţelegându-se în şoaptă şi surâzând cu făţărnicie, mi-au înfipt în inimă credinţa că numai conştiinţi curate nu pot să aibă asemenea făpturi.

„In afară de ei, se mai aflau pe corabie, la sosirea mea, încă cinci nepricopsiţi ca mine. I-am recunoscut numaidecât că nu erau din bandă. Doi greci, doi tineri armeni şi un senegalez. Grecii, bucuroşi de-a ronţăi o galetă, luase deja comanda corăbiei şi se certau la stabilirea itinerarului. Ceilalţi trei se stricau de râs ascultându-i. Nici unul nu vedea pe ce mâini încăpusem.

„A doua şi a treia zi după venirea mea, alţi patru derbedei fură prinşi cu arcanul şireteniei şi căraţi pe corabie. Erau doi italieni şi încă doi greci. Aceştia din urmă intervenirä pe loc, cu luminile lor, în închipuita conducere a vasului, care se văzu dăruit cu patru căpitani neaşteptaţi. Italienii, doi napolitani, odată sătui, înjghebară între ei jocul **„la more"** Eu rămăsei singur, deşi eram acum zece prizonieri ai aceleiaşi soarte.

„In seara acestei a treia zile, un strigăt răsună pe punte:

— „Haideţi!. La ancoră"!.

„Ne puserăm la tras ancora, în mijlocul unei forfoteli în care ordinea îşi dădea coatele cu dezordinea. Un grec se cam lăsa pe tânjală. O lovitură de picior, dată cu bărbăţie dinapoi, îl făcu să uite căpitănia. In aceleaşi clipă, un italian mă întrebă la ureche:

— „Nici tu n'ai făcut contract"?

— „Nici eu... cu haimanalele nimeni nu închee contract.."

„Crepusculul, la orizont, sângera, ca o inimă ofensată.. Corabia începu să alunece pe nesimţite, ca o trădare.

* * *

„Am plutit zile şi nopţi între cer şi apă, în care timp un vânt prielnic ne mâna uneori cu iuţeală spre ţintă; alte ori, un vânt contrariu ne da îndărăt. Pe vreme rea, manevrarea era aşa de istovitoare că hrana devenea de prisos. Adesea nu mâncam de cât odată pe zi. De altfel, ideia unui prânz nici nu ne prea ispitea, căci mâncarea caldă, — de la care ne venea doar mirosul, — era împărţită numai între cei unsprezece bandiţi ai mărei, pe când noi trebuia să ne mulţumim cu galete şi peşte sărat. Atunci am văzut câtă dreptate aveau leneşii Pireului de a fi leneşi; ei ştiau că — muncind ori nemuncind — tot o galetă şi un ţâr sunt partea lor în viaţă; la ce bun să-ţi rupi oasele? Adevărul acesta mi-a fost ilustrat de minune într'o zi liniştită, de către unul dintre cei doi napolitani de pe corabie, care îmi povesti snoava următoare:

— „Tu ştii, îmi zise el contemplându-şi palmele rupte de frânghii; de câte ori doi câini se întâlnesc în drum, ei au obiceiul să se miroasă la nas mai întâi, apoi sub coadă. E un fel al lor de a-şi constata starea civilă şi socială. Aşa fiind, un câine de şapte hotare, flămand şi jigărit, întâlni într'o zi un câine boeresc, gras şi strălucind de curăţenie. Conform legei paşapoartelor, ei se miroşiră la nas, apoi îşi trecură nasurile dindărăt. Câinele de lux făcu un pas înapoi, dezgustat:

— „Ce?. Nu'ţi plac?" întrebă şarla râioasă.

— „Uah"!... se strâmbă cellalt. „Cât eşti de urât şi scârbos dindărăt"!..

— „Te cred, frate"..., replică jigăritul. „Dar, ia spune-mi: ce am eu de bun dinainte, ca să fiu frumos şi plăcut îndărăt? Am eu ca tine un bun ciolan cu carne pe el? Am eu, cum ai tu, un adăpost? Un pătuţ călduros? O desmierdare? Nimic din toate aceste bunătăţi, dinaintea mea! Atunci, cum vrei să fiu ştraşnic dindărăt?"

„De ce să fie straşnice şarlele umane din lumea întreagă? Ce pilde de muncă, de cinste şi de omenie are leneşul dinaintea sa, pentru ca să-i fie ruşine de pantalonul găurit dinapoi?. Omul fără Patrie şi fără D-zeu n'are nici un interes să scoată bureţi din mare, căci nu există burete care să poată şterge ruşinea lumei.

* * *

„Nu ştiu cum s'o fi făcând astăzi pescuitul bureţilor. Acum cincisprezece ani însă, fiecare burete scos din mare avea în el o picătură din sângele pescuitorului.

„In dimineaţa zilei când lanţul Libanilor apăru ochilor noştri, neştiind ce ne aşteaptă, cu strigăte de bucurie salutarăm cerul, pământul şi pe albatroşii cari descriau rotocoale în văzduh. Stăpânii noştri salutară pe dracu din sufletele lor negre şi pregătiră în tăcere funiile şi cuţitele.

„Prin părţile astea ale Mediteranei, şi pe o întindere de sute de mile pătrate, fundul mărei se ridică stâncos până la 10 sau 15 metri de la suprafaţă. Uneori vârful stâncilor iese din apă. Aci e unul dintre cele mai bogate domenii ale buretelui, vaste băi singuratice, străbătute numai de caicele pescuitorilor de bureţi. Aci, fiecare metru parat de apă a văzut apărând la suprafaţa sa o băşi-

(Continuare în pagina II-a)

că de aer care, spărgându-se, lăsa să scape, către nemilostivirea lumei, un geamăt mut ieşit din pieptul omului ce se trudea în fundul mărei să desprindă din piatră un burete. Câteva luni mai târziu, acest burete se trudea, la rândul său, să curețe o parte din murdăria omenească.

„Zece gâzi, înşiruiți de jur-împrejurul corăbiei, țin în mâini frânghia şi viața unui om. Fiecare om, gol cum a venit pe lume, ține în mână un cuțit scurt şi foarte tăios. Fiecare frânghie are legată un pietroi. Locul de pescuit ales şi corabia ancorată, comandantul dă ocol vasului, făcând sondagii unul lângă altul şi strigând:

— „Doisprezece metri!. Opt! Unsprezece!. Paisprezece!. Nouă!."

„In urma-i, şi după fiece strigăt al lui, sclavul şi călăul se postează. Cel dintâi aspiră o bună doză de aer în plămâni şi într'o clipă se trezeşte la fund, unde, cu ochii deschişi, poți vedea un ac coborând şi locul unde se depune. Fundul e tapisat cu bureți de toate mărimile. Omul înşfacă pe cel mai mare şi vrea să-l taie. Buretele însă ține la viața lui, ca orice vietate, şi se apără. Apărarea-i constă în materia cleioasă de care e îmbibat şi care-l face să alunece din mână ca argintul viu, pe când rădăcina face corp cu stânca. Aci stă toată tragedia pescuitului bureților: doza de aer se epuizează repede, inima începe să bată cu putere, urechile pocnesc, ochii se injectează. Atunci, cu sau fără burete, eşti nevoit să tragi de funie. Intr'o secundă, te afli la aer. Dacă îndămânarea ți-a îngăduit să aduci un bun burete, eşti răsplătit cu câteva clipe de răsuflare, binefăcătoare ca un alintat de femee iubită. Dacă aduci un burete zdrențuit, sau dacă n'aduci nimic, un pumn zdravăn, primit în coastă, te face să-ți blestemi viața şi pe creatorul ei. Nu durerea loviturei e mare, ci ura şi dorul de-a înfige cuțitul în burta tiranului, sunt fără măsură.

„S'au găsit oameni cari, otrăviți de ură, au uitat primejdia şi au dat cu cuțitul. In clipa următoare, ei se prăbuşeau în mare cu inima străbătută de un glonț.

„Pe vasul nostru senegalezul fu singurul sclav care îndrăsni să plătească cu viața această clipă de revoltă. El ne servi de exemplu. Omul e laş, iar viața, când nu ținem noi la ea, ține ea la noi, ori cât am fi de ticăloşi, — căci scopul creațiunei n'a fost să umple pământul cu ființe demne, ci cu dobitoace.

„Dobitoace prizoniere, noi am continuat să strângem din dinți, să aducem bureți pe corabie, sau să venim cu mâinile goale şi să încasăm ghionți. Departe, spre coastă, Alexandreta, Mersina, țărmul, ne păreau un pământ al făgăduinței. Acolo omul era liber să fie haimana, liber să crape de foame, liber.

„Deabia la sfârşitul lui Septembre am fost aduşi la țărm şi vărsați uscatului ca nişte unelte netrebnice. Sărmane haimanale, fără nume şi fără D-zeu!. Atât de mare le fu bucuria de-a putea alerga pe pământ, în cât, câțiva nu se mai treziră din beție timp de-o săptămână; iar când se treziră, erau doar buni de-a fi din nou prinşi cu arcanul şi duşi la cine ştie ce alt pescuit.

* * *

„Eu n'am făcut ca ei.. Şi nici o şiretenie n'a putut să mă mai prindă în ghiare! E adevărat c'am rămas un om fără rost. Dar cui îi pasă că un om e fără rost? Ce-i pasă lui D-zeu dacă o piatră, căzând din cer, striveşte pe pământ un bob de fasole ori un om cu mare rost?

PANAIT ISTRATI

Istoric

Inmugurise primăvara 'n ulmi
Şi eu creşteam cu soarele pe culmi

Când înflorise 'ntâi lilieci
Prin gând cu umbre-ai început să-mi treci.

Sărea 'ăcuste verzi prin lanuri coapte,
Noi ne pierdeam pe drumuri fără şoapte.

Işi despletise toamna ploaia 'n crânguri
Fieştecare, trişti, rătăceam sânguri.

Şi-acuma când toamna a trecut de mult
Mă plec deasupra mea şi mă ascult.

Şi-mi pare că mi-e sufletul un sat
Pe care-un râu mâlos l'a inundat.

Prin case văruite, prin grădini
N'au mai rămas icoane, nici albini.

Şi-i peste tot o limbă de potmol
In care ți-ai încrustat trupul gol.

ZAHARIA STANCU

Lămurire...

— Schiță —

de ION DONGOROZI

Mulți dintre bucureşteni — chiar dintre cei get-beget — habar n'au unde-i stradela Crepuscului. Stradela Crepuscului, e totuşi în centru, în plin centru chiar; mulți dintr'ânşii au trecut de cine ştie câte ori dealungul ei, dar n'au întors pe semne capul că citească tăblița văpsită cu săniliu: stradela Crepuscului, fostă Lemnari. Stradela Crepuscului, înoadă două artere principale: deoparte calea Petre Mavrogheni, de alta, strada Sf. Spiridon. Stradela Crepuscului are pe dreapta — când intri din Sf. Spiridon — în colț, o casă mare cu două caturi, apoi vine un fel de maidan, 4 funduri de curte, o bodegă şi o frizerie; — ambele cu intrarea prin Petre Mavrogheni. Pe laturea din stânga, fundul unui parc boeresc, cu zidăria groasă ca de cetate, 3 depozite de lemne — câte şi treile cu fațada'n Minotaur — o ulicioară îngustă de tot, şi apoi în colț, un chiosc mare, despărțit în două: jumătate pentru ziare, jumătate pentru franzele şi cornuri. Cei doi amanți, au descoperit stradela întâmplător, într'o seară. Cum la doi paşi numai, pe partea cealaltă, venea o cunoştință care ar fi bătut la sigur darabana, dânsul a plecat umbrela spre dreapta, i-a luat brațul, şi au cotit-o frumuşel pe stradela Crepuscului. Nu se putea o stradă mai potrivit croită pentru întâlnirele lor, „întâlniri pe fugă" cum le spune dânsa, cu toate că şi astea, n'ar putea fi socotite întâlniri pe fugă, căci uneori țin câte două ceasuri şi mai bine. Zisei: nu se putea o stradă mai potrivită, şi aşa e, de oarece stradela Crepuscului, e la doi paşi numai de casa amândorora, şi rar de-i tăiată de vreun trecător, mai cu seamă când se face vremea rea. Până au câte-o „noapte" întreagă — prilej nu tocmai rar dela o vreme — simt mare nevoe să se vadă, să schimbe măcar pe fugă o vorbă două, o strângere de mână, un sărut; după ce-au avut „noaptea", simt şi mai mare nevoe de a se întâlni. Primăvara, când musteşte şfichiul ierbii printre bulgării caldarămului, când teiii şi salcâmii din parcul boeresc îşi distilă otrava, iar pe atlasul sâniliu al cerului abea se desluşesc în tremur licuricii, dânsa-i sglobie ca o fetiță de pension. Toamna, când cerul burduşit atârnă greu, picevii se țes într'una, iar pânurile de întuneric spânzură moi şi încâlcite, dânsa-i scumpă la vorbă; iarna însă, când crivățul destrama ceața amorțită, vânzoleşte în sul zăpada, iar stelele se'mbuzesc unele într'altele, dânsa-i iar sglobie şi vorbăreață. Dragostea lor, în urcuş mereu, împlineşte în primăvară, 3 ani de zile.

* * *

Dânsul, Sorin Vladimirescu, e prezident de secție la Tribunalul Ilfov, şi conferențiar la Academia de Comerț. Are 37 de ani împliniți, statura potrivită, figura distinsă. E însurat de 8 ani — din ajunul războiului — şi are o fetiță de 5. Dânsa, d-na Aura Tempeanu, e soția cunoscutului petrolist şi om politic, Şerban Tempeanu. Are 40 de ani, şi trece, dacă nu chiar printre cele mai frumoase, în orice caz, printre cele mai elegante bucureştence. Sorin Vladimirescu, e al treilea amant al d-nei Tempeanu; dânsa, a crezut la început, că şi legătura aceasta va fi o legătură „pasageră"; la vreo 3 luni însă, s'a dumerit că se înşelase. Acum una din două: sau că iubeşte de rândul acesta cu adevărat, sau că dragostea lui Vladimirescu, dragoste mare şi curată, o încercueşte atât de strâns, încât îi dă iluzia că iubeşte şi dânsa cu adevărată pătimă. Sorin Vladimirescu şi-a urmărit dela început şi cu încăpățînare ținta: s'o despartă de Tempeanu, şi s'o ia. Dragostea lui mare, şi firea lui dreaptă, nu se puteau împăca cu împărțeala. Vroia ca Aura lui, să fie a lui şi numai a lui, şi mai vroia să nu-şi mintă nevasta. Din primele luni chiar, şi-a dat seama că trei îi sunt duşmanii cu care are de luptat. Aura, deşi de foarte bună familie, avere personală nu avea; cu greu însă s'ar fi putut lipsi acum de milioanele lui Tempeanu. Viața „mondenă", viața dusă şi ca fată acasă, şi ca măritată, ajunsese pentru dânsa o adoua natură. Teama apoi, că s'ar putea trece mai curând decât Vladimirescu, era norul ce-i întuneca vederea, şi când te aşteptai mai puțin. Cu cei doi duşmani, a luptat mai cu succes Vladimirescu; cu al treilea însă, n'a fost chip de luptă nici fățiş, şi nici pe ascunsele. Aura a renunțat treptat treptat şi în bună parte la călătoriile ei în străinătate, la jour-fix-uri, vernisage, concerte, ba dela o vreme, nici pentru găteală numai risipea atâta bănet. Pe măsură ce lui Sorin Vladimirescu i se pare că retează câte un fir din smocul, care-o ține pe Aura încă înstrăinată de el, nădejdi noui îi muguresc în suflet.

* * *

7... 7¼... 7,25... Sorin Vladimirescu nu-şi mai găseşte loc. Trece de pe o parte pe cealaltă, tresare tot la fiece siluetă care aduce câtdecât cu Aura, numai cată dacă vreunul dintre trecători nu l'ar cunoaşte, pune şi'nlătură cu aceiaşi grabă, feldefel de presupuneri. Aura nu lipsise niciodată dela întâlniri; de întârziat, mai întârziase dânsa uneori, dar aşa de mult ca acum, nu. „Ce să fie? Să nu vie azi? S'o fi supărat de scrisoare?"

In ajun, după o săptămână întreagă de sbucium, Sorin îi făcuse o scrisoare, prin care o implora să se hotărească într'un fel, de oarece dânsul numai poate juca farsa pe care o joacă de 3 ani de zile. Ii mai spunea în scrisoare, că fusese recomandat pe baza lucrărilor ca agregat de drept penal la Cluj, şi-i cerea să hotărească tot dânsa într'un fel: ori să primească dela toamnă o catedră dela facultatea din Cluj, ori să-şi dea demisia din magistratură, şi să facă advocătură în Bucureşti.

„S'o fi supărat ceva din scrisoare?... Să nu fi putut veni?... Nu, că mi-ar fi trimis două rânduri prin şofeor la Tribunal."

* * *

O birjă cu coşul ridicat opreşte în colțul străzii, lângă castanul îngrădit. Aura sare sprintenă, se uită lung îndărăt, odată, de două ori, apoi o porneşte repede.

— Dragul meu drag, tu eşti supărat, nu-i aşa?

— Nu Auro... nu-s!

— Nu minți... te cunoşti după glas! şi luându-i capul între mâini, îl sărută cu pătimă pe ochi şi pe buze.

— Dar nu-s aşa de vinovată, Sorine!

— Nu, nu te-am învinovățit, Auro.

— Ba da, ba da, mă învinovățesc glasul, privirea ta...

— Exagerezi răsfățato!

— Să vezi... dar mai bine nu-ți spun... nu-ți spun c'ai să te superi şi mai rău.

— Mă supăr dacă nu-mi spui... aşa ne-a fost vorba, răutate mică? Sorin Vladimirescu îi cercueşte mijlocul cu stânga, iar cu dreapta îi mângâie uşor obrajii.

— De vină-i numa Toto!

— Care Toto frate?

— Toto Miculescu.

— Miculescu?

— Da, a generalului Miculescu!

— A, da!

— Tu ştii bine, Toto mi-i colegă de pension.

— Par'că.

— Cum par'că? De câte ori ți-am spus-o?

— Am uitat, iartă-mă şi tu! şi Sorin Vladimirescu o sărută prelung şi apăsat pe gât, apoi pe sfârcul urechii.

— Toto a fost la dejun la noi... Şerban invitase pe general de ieri... După prânz nu, nu, să mergem la M-me Luchiardopol că-i supărată foc pe mine, că de 6 luni şi mai bine nu i-am călcat pragul, şi câte şi mai câte... Insfârşit am cedat... am cedat însă cu greu... nu zâmbi... te rog... nu fii rău Sorine... tu ştii bine cât te iubesc... o ştii, şi totuşi mă chinueşti oridecâteori poți!

Ei, nu era mai bine să nu-ți fi spus?

— Dac'aşi fi aflat că m'ai mințit, m'aşi fi supărat foc! Ş'apoi dece te necăjeşti: doar nu mi-ai promis că n'ai să mai calci la M-me Luchiardopol?

— Sorine... taci... taci te rog!

Buza de jos, răsfrântă, îi tremură uşor, iar ochii îi înnoată în ceață de lacrimi.

— Iartă-mă Auro... iartă-mă te rog... şi căit îi sărută întâi dreapta, apoi şi stânga, înmănuşată strâns.

— Cine mai era la M-me Luchiardopol?

— Lume... cine să fie?

— Tot îmbufnată eşti? Tot?

După o pauză mai lungă, dânsa:

— Ba nu, mi-a mai trecut. Aicea scutură din cap, ca şi când ar fi făcut vânt unei poveri, şi cearcă să zâmbească.

— Da.

— Era şi Marcel Trestian.... procurorul dela Curte... Tu ştii pe Trestian trăeşte cu M-me Schuller.... a lui Allois?

—Nu, nu ştiam.

— Toată lumea ştia la M-me Luchiardopol.

— Cred.

— Dar ghici cu cine trăeşte acu M-me Luchiardopol!

— ?

— Cu ambasadorul unui stat vecin... e un om foarte distins diplomatul ăsta.... nu-l cunoşti?

— Nu.

— Şi el a admirat mult rochia mea... ai avut dreptate micule, că nu m'ai lăsat să pun garnitura de fir... e mult, mult mai distinsă fără garnitură... ia te uită... aşa e?... Daaa?

— Nici vorbă, te prinde de minune!

Şi pe măsură ce dânsa se aprinde, depănând notanul de impresii culese în palatul armatorului Luchiardopulos, lui Sorin i se zgârceşte inima de durere. Minută cu minută, simte cum se adânceşte prăpastia dintre dânşii, prăpastie pe care se trudise în răstimpul celor trei ani neîncheiați, s'o umple măcar pe jumătate.

— Tu ai primit scrisoarea mea?

— Da... sigur... dar uitasem cu totul... de vină eşti numai tu! In loc să discutăm lucruri serioase, mă descoşi într'una!

— Ai dreptate Auro... ai toată dreptatea... sunt mai curios ca o femee...

— Te iert de răul ăsta... cu toate că n'ai merita-o! şi zâmbind cu toată fața, luminos, îi întinde dreapta să i-o sărute; semn de împăcare. După o clipă de tăcere:

— Ce să zic Sorine dragă?... Frumos... la 38 de ani profesor universitar... e foarte frumos chiar!

— Va să zică eşti pentru prima soluție?

— Şi a doua m'ar încânta! Dece nu?

— Va să zică primeşti Auro, primeşti?

— Cum n'aşi primi Doamne?

— Eram sigur Auro, Aura mea dragă şi scumpă!

— Dar ia gândeşte-te Sorine... peste 10 ani, tu vei avea 47 nu?... Vei fi în pline puteri... încununat de glorie poate... eu, eu voi avea 50... te voi mai putea ține încleştat?... Nu-ți voi fi oare povară? Spune!

Lacrimele se'mbulzesc unele peste altele şi-şi croesc înfârşit vad pela rădăcina nasului.

Sorin, prostit, o priveşte lung; capul şi mâinile îi spânzură fără de vlagă.

— Dac'aşi fi cu 10 ani mai tânără, da, oricând, şi oricum ai vrea tu... şi eu te iubesc mult, mult Sorine... eu mi-aşi da oricând viața pentru tine... m'auzi tu dragule? M'auzi? Şi cu buzele umezite de lacrămi, îi sărută apăsat şi de nenumărate ori, podul palmelor.

— Ce ai la stânga micule, te-ai sgâriat?

— ?

— Cum de te-ai sgâriat aşa de rău, Doamne?

— ?

— Cu ce te-ai sgâriat Sorine?

— M'a muşcat cățeluşa, minte el

— Cățeluşa ta?

— Da... Veronica.

— Cum asta dragă?

— Eu cred că-i turbată.

— Turbată? Crezi tu?

— Mai mult ca sigur!

(Aicea, dânsa-i sloboade amândouă mâinile, şi se trage speriată un pas îndărăt.)

— Ce, ți-e teamă Auro?

— Mda... nu... m'a impresionat însă pentru o clipă.

— Te-ai gândit la mine, nici vorbă!

— Da, la tine, minte ea.

— Aşa e, că tu eşti gata oricând să mori pentru mine.. par'că aşa spuneai adineaori... şi muşcându-şi buza de sus, o sfredeleşte cu privirea adânc, tot mai adânc.

— Rău eşti Sorine... rău... şi plânsul nestăvilit o sgudue toată. Pe măsură ce dânsul, uluit din cale-afară, cearcă s'o potolească, plânsul, ațâțat în adânc, gâlgâe tot mai sporit.

S'au despărțit târziu de tot în seara ceia, sleiți de puteri, şi'nstrăinați unul de altul, ca niciodată.

Hotărârea luată de Sorin Vladimirescu în noaptea de 6 Martie, n'a fost împlinită nici până'n zi de azi. In schimb s'a despărțit de nevastă-sa, a internat fetița la „Pompilian", şi s'a avântat în advocatură.

Legătura cu d-na Tempeanu, a ajuns din toate punctele de vedere, şi a ajuns pentru amândoi, o adevărată legătură „mondenă".

Din „O mie şi una de gândiri"

Am un mare avantagiu asupra ipocriților: ştiu să fac pe imbecilul.

* * *

Lasă totdeauna femeilor impresia că ele te-au părăsit: e cea mai delicată dintre ironii.

* * *

Cine stă de vorbă, cu vorba rămâne.

* * *

Aşteptând, fă altceva.

* * *

Nu există rase. Există, cel mult climate: Occidentul şi Orientul. Popoarele tinere şi cele bătrâne. Ruşii, noi şi alte neamuri, proaspăt chemate la viața umanității, facem tot, bine şi rău, frumos şi urât, din instinct. Nu beneficiem, încă, de conştiință şi disciplină, cari sânt cuceririle supreme ale civilizației.

* * *

Exaltăm progresul maşinei, dar nu admitem evoluția conştiinței. Revizuim legile şi nu ne schimbăm sentimentele. Inventăm lucruri noui, dar nu permitem sufletului să evolueze şi prejudecăților să dispară.

* * *

Urmărind o piesă de Ibsen, simt în mine prezența neliniştitoare a unui detectiv care se străduește să-i lămurească misterul.

* * *

Marea artă este să înghiți, fără să capeți indigestie succesele confraților.

In fond, e un sfert de ceas desagreabil care trece cum trec toate pe lumea asta.

* * *

Nu e nimeni cinstit de plăcere.

* * *

Anumite lucruri mă desgustă, dar nu mă descurajează.

* * *

Nu există peisagii. Există numai ochiul care le vede.

Cea mai plictisitoare, desigur, dar este o artă să ştii aştepta.

* * *

Până când nu se coace bine, rodul nu cade din pom. Sânt însă unele fructe cari încep să putrezească şi nu mai au de ce să cadă.

* * *

Unii cred că dacă sunt puțini le ajunge să constituie o elită...

VICTOR EFTIMIU

* * *

O sută şi una de gândiri

de G. Pallady

Femeile sunt complexe, iar complexitatea lor, noi bărbații nu o putem înțelege.

Există un mijloc de a înțelege femeile: acela de a le iubi.

* * *

Unii oameni cred că se poate iubi cu ironie.

A iubi cu ironie înseamnă a iubi cu spiritul, şi acest fel de iubire nu este iubire adevărată.

Căci sentimentul adevărat este serios, incapabil să priceapă ironia, cu atât mai puțin să şi-o aplice sie-şi.

* * *

Fugim într'o goană nebună după modă, şi nu ne dăm seama că alegem din moda aceasta tot ce are ea mai mediocru.

* * *

Intelectualismul nostru sufere de boala pesimismului.

Şi doar pesimismul este abia o filosofie.

Aş zice că este mai degrabă un fel de literatură sulemenită cu fardul unei retorici banale şi uzate.

* * *

Găsesc cam ridicol pe omul care-şi trăeşte liniştit viața, adăogând în fiecare zi o pagină nouă la litania asupra deliciilor morții.

* * *

Contrast

E linişte, e noapte, şi-i târziu,
Şi somnul întârzie să coboare;
Imi smulg gândirea neagră din pustiu
Şi te privesc cum dormi, neştiutoare.

Cu — obrazul drept în palma mâinii drepte
Şi stânga peste plapumă uitată —
N'aş vrea ca gândul meu să te deştepte
Din lumea fără gânduri, fără pată.

Căci gândurile mi-s aşa de grele
Că te-ar ucide sub căderea lor,
Şi-aş vrea să te feresc mereu de ele
Ca să-ți continui somnul tău uşor.

Din zâmbetul ce-ți tremură pe gură
Şi flutură pe fruntea ta senină,
Ghicesc că visul înadins te fură
In lumea lui de pace şi lumină.

El ştie sbuciumul ce mă frământă
Şi bănuind ce frică mă 'nfioară,
Cu amăgiri frumoase te încântă
Să nu m'auzi gemând sub grea povară.

Şi astfel, pe când tu visezi o viață
In slăvi de linişte şi poezie,
Eu mă cufund tot mai adânc în ceață
Ca să mă sbat în griji de sărăcie.

George A. Petre

* * *

FRÂNTURI

GHEREA

Şi-a croit el calea spre nemurire; — n'a murit însă Nemuritor.

O simplă greşeală de tipar: o intervertire de majuscule şi minuscule, ar fi în stare să-mi zădărnicească bunătate de preambul, prin care vroiu să spun că Gherea a decedat fără să fi fost membru al Academiei. Şi nu membru onorar, şi nu membru **actuale** (sau activ), dar nici măcar membru corespondent.

Fusese propus în sesiunea din 1891, — alături de O. Schrader dela Iena, Theodor D. Speranţiă şi B. Iorgulescu.

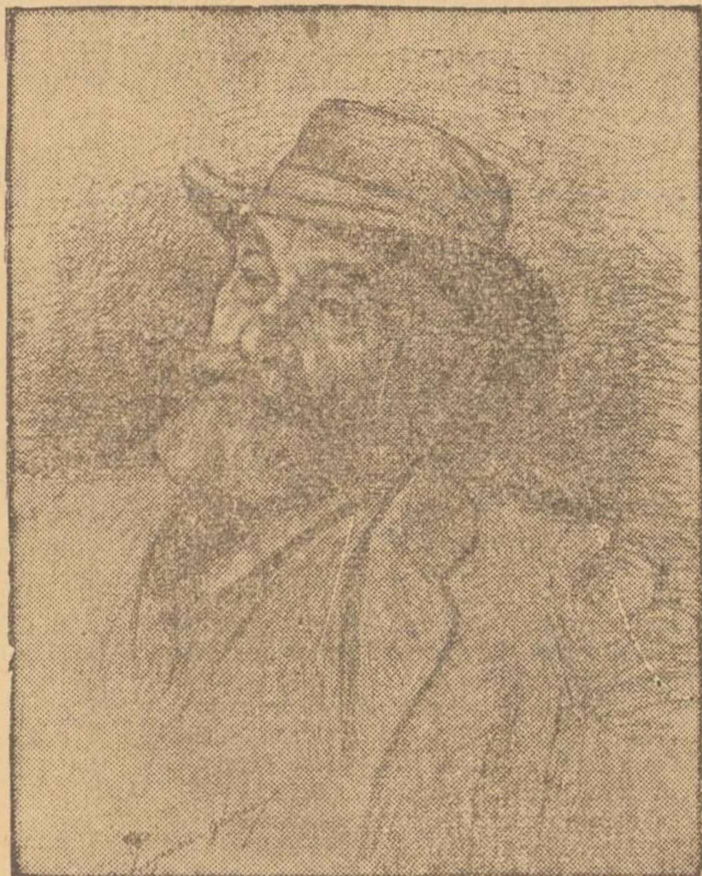
Dar rezultatul votului în şedinţa Academiei Române dela 30 Mart din acel an, fu următorul:

O. Schrader întruneşte 21 voturi pentru şi 2 contra.

T. Speranţiă întruneşte 18 voturi pentru şi 4 contra.

Preşedintele (B. P. Hasdeu) îi proclamă pe aceştia aleşi membri corespondenţi pentru Secţiunea literară; în schimb anunţă respingerea lui Const. Dobrogeanu-Gherea care (la fel cu B. Iorgulescu) întrunise 10 voturi pentru şi 11 contra.

Şi cum Analele Academiei Române sunt, în această privinţă, nu numai de un laconism lycurgic, dar de-a dreptul eliptice şi brachiloge, nu pot să'mi dau seamă dacă pentru preîntâmpinarea unei eventuale noui căderi sau pentru înlăturarea unei viitoare propuneri de acceptare a lui Gherea printre academicieni, doctorul D. Brândză a cerut în aceeaşi şedinţă (iar P. S. Aurelian, Petre Poni, General Fălcoianu,

C. Dobrogeanu-Gherea

I. Caragiani, G. Chiţu, Bacaloglo, Grigorie Cobălcescu şi Florian Porcius au semnat) ca să se limiteze de aci încolo membrii corespondenţi pentru fieştecare Secţie „la un număr ce rămâne să se determine de Academie".

* * *

Uriaşele desfăşurări de masse cari au întovărăşit cosciugul Maestrului până la cimitirul Sfintei-Vineri făceau parte — mai ales — din „batalioanele plebei proletare" şi din acei oşteni ai intelectualităţii despre cari medicul poet Adrian Verea spune că:

Erau din „armata lui Gherea".

Dar de onoruri militare, n'a avut parte la 'ngropăciune, ca unul ce ieşise din viaţă fără să fi fost decorat. Adică fusese decorat în teorie, dar murise fără decoraţie.

In Mart 1909 Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii publice îl pusese pe Gherea printre medaliaţii cu Bene Merenti cl. I, dar până să i se comunice decretul, el se găsia „în neplăcuta situaţie de a nu putea primi această distincţie".

Intrebat de un reporter:

— **„Va să zică nu acceptaţi?"**, — Gherea răspunse:

„Se înţelege. Cu toate că e în totdeauna greu să refuzi ceea ce ţi se oferă în definitiv cu bunăvoinţă, — cu atât mai mult cu cât aceasta s'ar putea interpreta de unii ca o lipsă de delicateţă sau ca o reclamă personală, cu totul streine firii mele, — dar nu pot face altfel pentru că principiile mă opresc de a primi orice soi de distincţie'

Caragiani

După tălmăcirile din Odyseea ale lui Cesar Papacostea, după arhitecturalele şi mlădioasele rezămisliri din ineditele scoase la iveală după moartea lui Coşbuc (în „Transilvania") şi cu deosebire, după cyclopeana versiune a lui George Murnu (tipărită de Cultura Naţională), credeam că traducerea veche a lui Caragiani va trece 'n rândul ipoteticilor lucrări, în veci năzuitoare către o vază fugace, şi pururea **vacante.**

Am recetit-o. Şi pot s'o spun: am izbutit, în proza lui resfrângătoare, să-l zăresc pe „Menelau cel bălan", s'o privesc cu deamănuntul pe Atena „cea cu ochii de cucuvae", să-l contemplu pe — **adunătorul de nouri** Joe, să prind mişcările Ermiei celui **cu varga de aur.** Şi ţi l'am cântărit din ochi pe Odyseu cel mai îndrăzneţ.

Şi fii încredinţat, o! cetitorule, că nu trebue să faci numai decât parte dintre firile uşuratice ca, lăsându-te vrăjit de **Nausicaa cea cu braţele albe,** să priveşti măcar în treacăt, să le priveşti cu ochi de estetician, înfăţişate cum sunt de Caragiani, slujnicele homeriane „cu cosiţele cele frumoase".

Simţi că, la fel cu Atena care luase chipul lui Mente sfătuitorul lui Telemach, zeul Phoibos Apollo a trimis de astădată o drăgălăşie dumnezeească în unele din frazele în proză ale lui Caragiani, când redă versurile Părintelui Poeziei şi al poeţilor.

Cearcă — să te vedem! — cearcă să ceteşti acea tălmăcire fără să schiţezi dacă nu gestul acelui „zguduitor-al-pământului" Poseidon, ori pe cel al frângătoarei strângeri-în-braţă a **vânosului Ercule,** dar măcar ritmica batere-din-vâsle al Tufienilor celor iubitori de cârme.

Ştiu una, că deşi 'mi port paşii prin hârtoapele mahalalelor oraşului, dar pare că 'mi mişc picioarele — de o potrivă cu **pulpoşii Acheeni** sau „Acheii cei cu frumoşi cioareci" — prin prăpăstioasa Lacedemona.

Şi mă trezesc din când în când invocând astfel o umbră bălae şi cu sceptru:

„De Joie hrănite, Menelae! Iată acum nişte străini, doi bărbaţi, şi seamănă cu neamul marelui Joie. Dar spune dacă trebuie să le deshămăm aici caii cei iuţi, sau să-i trimitem să meargă la altul care să-i ospăteze".

Şi, dacă n'am avut norocul să fiu contimporanul Boltei Reci depe vremea lui Creangă şi a lui Eminescu, mă mângâi, atunci când osteneala 'mi cuprinde sufletul şi mădularele, cu următoarele 'nviorătoare paragrafe (Hasdeu care nu se dădea în lături dela adolescente jocuri-de-cuvinte ar fi zis, poate **paragarafe**):

„Astfel ziceau; iar el se scoborî în pivniţa cea cu bolta naltă şi largă atatălui său, unde se afla îngrămădit aur şi aramă, şi straie în lăzi, şi destul untdelemn bine mirositor. Intr'însul stăteau la rând rezămate de părete şi chiupuri de vin vechiu dulce la băut, având înăuntru o dumnezeească băutură neamestecată cu apă, doar s'ar întoarce vreodată Odyseu acasă, chiar şi după ce ar suferi multe dureri. Iar pe deasupra erau acoperite cu scânduri potrivite, cari se închideau cu două aripi; iar într'însa şi nopţile şi ziua era o femee chelăriţă, care păzia toate cu multă pricepere a minţii sale... Ei atunci îi zise Telemach, chemând-o în pivniţă:

— Dadacă, aide dar acuma de'mi scoate în chiupuri un vin dulce... Umple dar douăzeci, şi potriveşte-le pe toate cu astupuşe. Iar în burdufuri bine cusute toarnă'mi făină, şi să fie douăzeci de măsuri de cea mai de frunte făină măcinată cu moara..."

Limba lui Caragiani nu este a unui **translator,** ci a unui prelucrător. Nu-i graiul târgovăţ, de uzură, uscat şi uscăţiv, sterp când trebue să alunece în cărturăresc, îngust când vrea să fie concis. Ci e o proză pătrunsă şi pătrunzătoare, de mlădioşenia unor versuri, ageră chiar şi atunci când e încruntată, pline de miresme, şerpuitoare prin văgăuni, temeinică şi cumpănită chiar când oglindeşte crailâcuri şi chiulhanuri, trainică şi atunci când are să fixeze pânza Penelopii „care ziua lucra la stativă, iar noaptea desfăcea". un grai care e punte şi nu stavilă.

Barbu Lăzăreanu

* * *

Ploae de vară

Se sfinse soarele, 'nghiţit
De-un nor, ce 'ndată-a sângerat.
Cuprinsul tot a 'nvineţit;
Şi temeri vagi plutesc, se-abat.

Se'ndoae, zbuciumă, jelesc
Copacii desnădăjduiţi,
Cărările se 'ngustă, cresc,
Sub cortul serii scund, cernit.

Cirezi de bivoli vin mereu
Să pască-al cerului albastru;
Văzduhu'i plumburiu şi greu.
Putinţa unui larg dezastru.

Se furişază ca pe un clin
In cugetele tuturor; —
Săgeată pasările vin,
Ţipând, la cuiburile lor.

In zări, pe-o margine de cer,
E discul lunii, şters, oval;
Ca un înfricoşat străjer
Priveşte cenuşiul val

Ce 'ntreg pământu — a cotropit,
Ce urlă 'n uliţi şi câmpii,
Ce-a spart al mării vas tihnit
Şi sună 'n surle de mânii.

Lumina cearcă une-ori
— Un vârf de suliţă de aur —
Să spargă zalele de nori,
Să 'mpungă pielea de balaur.

Ca sârmele, pârae vii,
De foc, înseilă şi pier,
Ca în nisipuri de pustii,
In smoala grămădită 'n cer.

Pe neştiute se deschid
Ferestre 'n ceruri. Niciodat'
Aceleaşi! Grabnic! Şi se 'nchid!
Sântem pândiţi neîncetat!

Se pare-au arsenal drăcesc
Tot cerul. Cască, farmă peşteri!
Descarcă fiare, făuresc,
Duşmani neînchipuit de meşteri!

I-o pregătire de titani
Ascunsă, de ne'nlăturat!
Şi noi, putere de sărmani,
O aşteptăm înfrigurat.

Un sgomot surd, un descleştat
De fălci de fier! Unde-a trăsnit
Şi cum de nu s'a despicat
Pământul? Dar, a amuţit!...

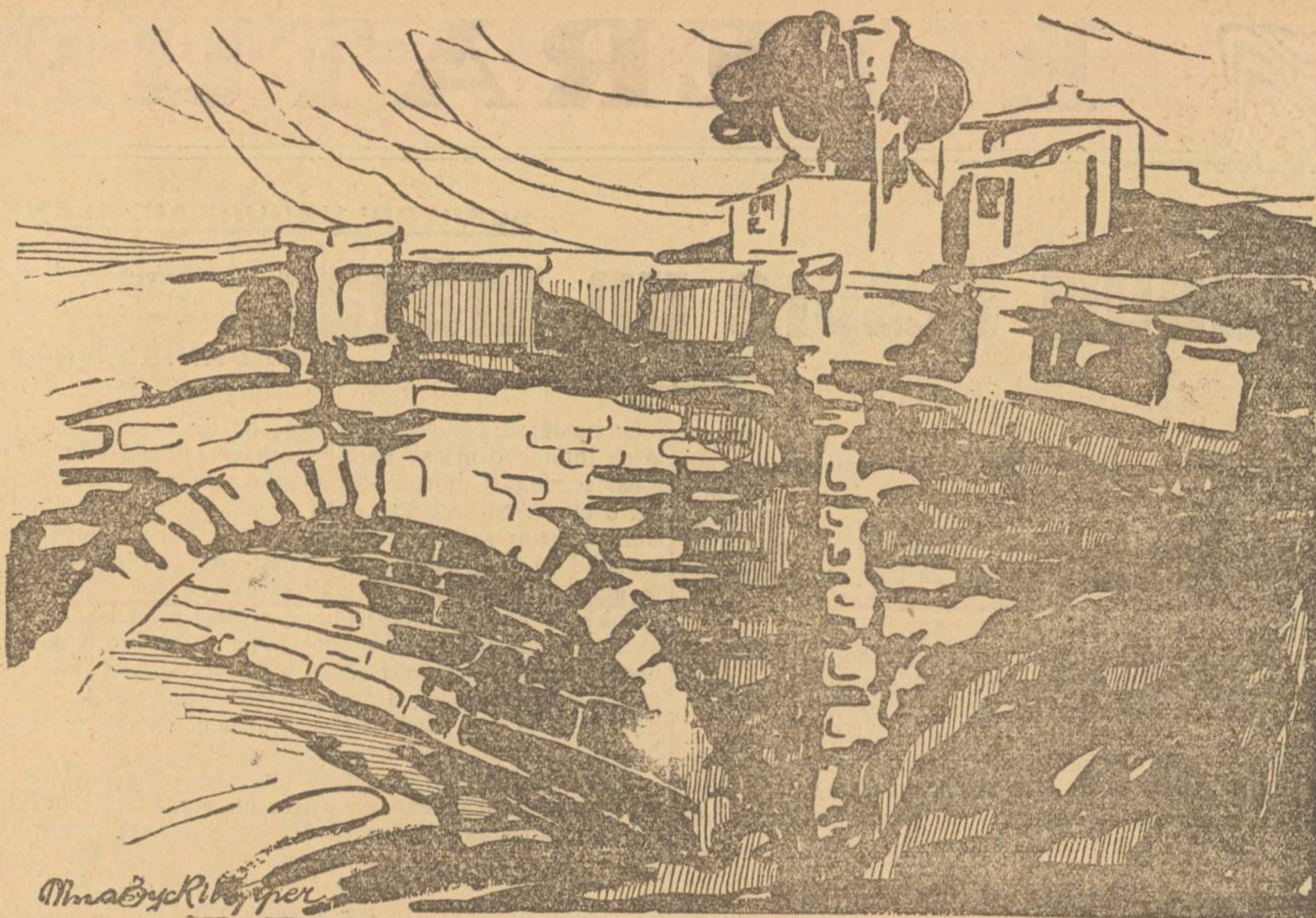
Tăcere scurtă. Un susur
Şi ploaia 'n spice lungi de plumb
Işi vântură bogatul ciur
Din plin, cu foşnet de porumb.

Se mişcă turlele de plopi
Incet în noapte. Incordat
Ascult: prin cântecul de stropi
Se 'nalţă-o rugă ne'ncetat.

Sânt mulţumirile a mii
De ierburi, frunze, vietăţi.
O, tâlcul unei vijelii
E un isvor de bunătăţi.

V. Demetrius

* * *

Un conşcolar al lui Eminescu

In 1914 se împlinea un sfert de veac de la moartea lui Eminescu. Revista **Flacăra,** sau mai drept neastâmpăratul ei de secretar de atunci Petre Locusteanu, mi-a cerut, pentru circumstanţă, să povestesc viaţa poetului. Cu destule şovăeli şi greutăţi, am ajuns să dau la iveală o biografie de vre-o sută şi ceva de pagini de tipar, format mic. Scriind viaţa lui Eminescu am învăţat câte obscurităţi prezintă această viaţă şi de câte ori biografii lui stau la tocmeală şi la ceartă, mai cu seamă când e vorba de anii pribegiilor marelui cântăreţ.

Pe unde a colindat Eminescu între 1863 şi 1869? Din ce trupe de teatru a făcut parte? Pe la ce şcoli s'a mai oprit şi câte clase gimnaziale a mai trecut? Aceste întrebări, grozav de neînsemnate şi de neroade, când te întâlneşti cu ele fără de veste, sunt ciudat de interesante şi de aţâţătoare, când ai intrat deabinelea şi metodic în studiul documentelor biografice.

Una din primele incertitudini cu cari se întâlneşte cercetătorul vieţii lui Eminescu, este aceasta: **In ce an vine Eminescu la şcoală, în Cernăuţi?** Gheorghe Iminovici, tatăl poetului, a avut cinci feciori, mai mari de cât poetul: Şerban, Nicolae, Iorgu, Ilie şi Matei. Se pare că toţi aceşti cinci feciori au făcut şcoala primară, ba chiar şi liceul, în Cernăuţi.

Bătrânul gospodar de la Ipoteşti, ţinea în casă pedagog neamţ, ori de nu chiar neamţ, bun cunoscător de limba germană. Copiii lui, când intrau în şcolile din Cernăuţi, ştiau bine nemţeşte.

Când începe Eminescu şcoala din Cernăuţi? In 1856, ca elev în clasa I primară, sau în 1858, deadreptul cu clasa III-a primară, după un examen prealabil, de celelalte două clase?

Fapt este că în matricolele şcoalei primare din Cernăuţi — după cercetările de până acum — Iminovici Mihail apare deabia în clasa III, adică în anul 1858.

In biografia din 1914, am scris următoarele: „Profesorul de germană pe care tatăl său îl ţinea în casă, pentru copii, a trebuit să-l înveţe şi pe Eminescu. Mai mult de cât atât, învăţătura lui Eminescu a trebuit să fie sistematică şi cu anume scop. Eminescu a învăţat în casă atâta carte câtă învaţă un copil în clasa I şi II primară şi anume după programul din Cernăuţi. Numai aşa s'ar explica faptul că Eminescu a putut să fie primit dintr'odată în Cernăuţi în clasa III primară. Să presupunem că Eminescu a fost dus la Cernăuţi la vârsta de şease ani, cum zic unii, şi că acolo a învăţat, în particular, clasa I şi II: — ar fi o şubredă presupunere. Căci dacă a fost dus la Cernăuţi la 6 ani, de ce era să rămână să înveţe în particular? Intra în şcoala publică, chiar din clasa I; elevul era în câştig, iar părinţii nu mai aveau nici grija, nici plata pregătirii în particular. E mult mai probabil, însă, că Eminescu, venind în Cernăuţi, în anul 1858, ştia atâta carte cât trebuia, ca să poată intra în clasa III, precum a şi intrat, şi poate că în urma unui oarecare examen".

In vara aceluiaş an 1914, cu câteva zile mai nainte de izbucnirea războiului, eram în Câmpulung. Alexandru Vlahuţă a venit şi a rostit la Şcoala Normală (la un fel de cursuri de vară) o neuitată conferinţă asupra celor ce văzuse prin Danemarca şi Suedia. Cu acest prilej, Vlahuţă m'a făcut prieten cu un om nespus de preţios — cu un fost conşcolar al lui Eminescu!

Deabia ieşise de sub tipar biografia poetului şi nu uitasem nici una din nedomiririle şi din ipotezele mele. Conşcolarul lui Eminescu era un om de peste 70 de ani. Fusese un renumit şi sărbătorit profesor şi acum trăia retras, în acest frumos oraş de munte.

Am prânzit împreună şi l-am rugat pe venerabilul bătrân să-şi întoarcă gândul înnapoi, spre copilărie şi spre Bucovina. L-am întrebut cu sfială: Mai ţineţi minte împrejurările primei întâlniri cu Eminescu? Ceream prea mult! Cine putea să presimtă şi să noteze că, în această droaie de şcolari zglobii şi îmbujoraţi la faţă, este unul care se va numi, într'o zi, Mihail Eminescu!

Am întrebat atunci: — Ce spun amintirile D-v.? Eminescu a făcut la Cernăuţi tot cursul primar sau numai clasele III şi IV? Matricolele găsite până acum ni-l arată şcolar numai în aceste clase.

Din răspunsul fostului conşcolar mi-a rămas impresia că ipoteza mea este greşită. Se părea că Eminescu a făcut tot în Cernăuţi şi clasele I şi II, dar într'o şcoală semi-oficială, şcoala confesională ortodoxă, şi apoi a trecut în şcoala Statului.

Dar peste ziua aceea, peste convorbirea noastră şi peste proectele mele şi ale tuturora — s'a prăbuşit Războiul Universal. Alexandru Vlahuţă s'a dus la cele vecinice.... Bătrânul dascăl din Câmpulung a rămas neclintit, în vijelia anilor şi a prefacerilor, ca un fag centenar.... L-am revăzut, după zece ani. Era neschimbat; pare că ne despărţisem în săptămâna trecută. Aceiaşi minte limpede şi originală; aceiaşi vorbă tihnită, deapururi serioasă şi pură de banalităţi....

Numai că sunetele vin încet, ca o apă adâncă, peste care zac nu ştiu ce neguri stăruitoare.

Sunt aproape 70 de ani de când învăţă carte în aceiaşi clasă cu Mihail Eminescu!

Intrebarea mea de acum zece ani, revine stereotipă şi sâcâitoare... De data aceasta, patriarhul îmi răspunde limitat, numai pe cât ştia:

— M'am întâlnit cu Eminescu, în clasa III, la **Musterhauptschule...** Se pare, deci, că în răspunsul cel dintâi se strecurase şi o umbră de ipoteză, ipoteza cu şcoala eparhială.

Totuşi, întâlnirea cu Eminescu, deabia în clasa III primară, nu exclude de loc posibilitatea unei şcoli, (alta de cât Musterhauptschule) unde Eminescu a putut să facă primele două clase.

Importanţa cestiunei, fireşte, este infimă. Eminescu nici nu credea că cineva poate să-şi bată capul cu asemenea probleme:

„Şi când propria ta viaţă singur, n'o ştii pe de rost,
„O să-şi bată alţii capul s'o pătrunză cum a fost?"

Cu toate acestea!... Cât de recunoscători am fi înţeleptului bătrân din Câmpulung, dacă s'ar hotărî să adune, în câteva pagini de caet, şi să ne dăruiască amintirile sale despre Eminescu!

Cartea cea definitivă asupra vieţii şi operei genialului poet stă ascunsă în viitor. Să strângem, pentru marele arhitect necunoscut, tot ce putem să mai strângem.

G. GALACTION

* * *

Gara

Ce ne'nţeleasă pare tumultoasa gară
Cu trenuri nesfârşite şi felinare verzi;
Aicea se frământă viaţa 'n veci fugară
Şi 'n largul ei de sbucium ca 'ntr'un ocean te pierzi.

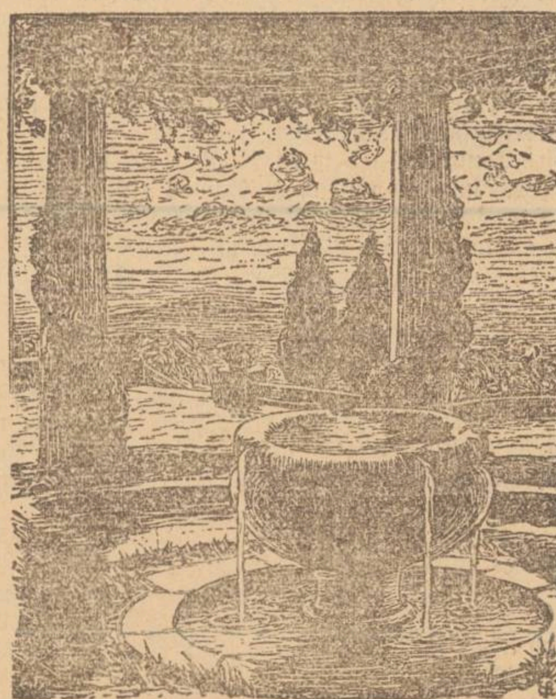
Prin negurile nopţei străbat locomotive ;
De unde vin pribege, spre care ţări pornesc ?
Spre ce oraş himeric cu turle şi ogive
Fug trenurile negre de nu se mai sfârşesc ?

Ca nişte şerpi gigantici alunecă, se'ndoaie,
S'aruncă peste poduri fantastic dantelate
Brăzdează 'ntunecimea cu ochii de văpăie
In ritm sonor de osii şi roate ferecate.

Purtând lumini şi visuri fug negrele vagoane:
S'au dus ...Dar nu se curmă eterna frământare;
În gară cântă larma de glasuri şi ciocane
Şi'ndată alte trenuri stau gata de plecare.

Un şuerat, o şoaptă, o lacrimă fugară,
— Aşa porneşti, odată, şi'n depărtări te pierzi:
Iar îndărăt viaţa rămâne ca o gară
Cu trenuri nesfârşite şi felinare verzi !

MIRCEA RADULESCU

LITERATURA STRAINA

SCRIITORI UNGURI ARDELENI

Gânduri despre un măgar

de DANIEL NAGY

I

Azi am auzit un măgar zbierând. Ţinea gâtul întins, ochii închişi şi zbiera cu glas inform, zgâriat, de măgar... Oamenii s'au oprit o clipă înaintea lui, au zîmbit şi au plecat mai departe. Nimeni n'a chemat sergentul, n'a alergat nimeni pe stradă, nimeni nu l'a izbit în cap, nimeni n'a fugit de el... oare pentru ce?

Pentru ce?

Pentru ce e mai deosebit un măgar decât un om? Căci, nu-i aşa, se întâmplă uneori, că şi unuia dintre oameni îi vine — şi ar vrea — să urle de ceva. Dar ce s'ar întâmpla oare cu el dacă ar începe să urle? Lumea s'ar îngrămădi în jurul lui, sergenţii ar veni în grabă, ar răsuci la spate mâinile fratelui nostru până ce ar pârâi bine. şi l-ar duce la casa de nebuni, — şi dacă şi acolo ar mai urla —, l-ar vârî într'o celulă subpământeană, ca să tacă.

Pentru ce?

Pentru ce un măgar are mai mult drept să zbiere decât un om?

Poate pentru că flămânzeşte?... Dar omul?

Sau poate că se plictiseşte?... Dar omul?

Sau îi este frig?... Dar omul?

Sau poate că e greu carul pe care trebue să-l tragă ?... Dar omul?

Sau i-a venit în minte locul mărăcinos al odihnei?... Dar omul?

Sau poate că îl doare ceva?... Dar omul?

Sau că soarta lui e desnădăjduită?... Dar a omului?

Sau că în viaţă nu simte nici o bucurie?... Dar omul?

Ori atunci a zbierat numai din instinct?

Ori pentru că nu poate vorbi decât astfel?

Ori... pentru ce? Pentru ce el poate zbiera? Are pentru asta mai multe motive decât fratele nostru? Nu. Nici atâtea. Ba nici pe jumătate atâtea. Ba la drept vorbind nu are nici un motiv, căci măgarul e o fiinţă mai distinsă decât sunt eu şi tu, pentru că el are un privilegiu: simpatica lui prostie; — dar mai ales pentru că din nervii lui cerebrali lipseşte o fibră nervoasă — cu totul de prisos şi nefolositoare — aşa numitul nerv al blestemului, care este, în schimb, privilegiul omului. Nervul acesta e cel care îţi cântă în ureche moartea, deşertăciunea, golul fără ţintă; — el îţi cântă veşnicul scârţâit: că viaţa — în nici o împrejurare, în nici un fel, chip si situaţie — nu are rost; căci, ori cum ai lua-o, la urmă te aşteaptă tot moartea, furcile, ghilotina: căci este indiferent cum vei muri, prncipalul e că vei muri, — şi starea ta de aici nu se deosebeşte de starea dintre cei patru pereţi ai închisorii, a unui condamnat, decât prin faptul că tu nu te vei împărtăşi nici cel puţin de graţia regească.

Nu este nici o scăpare. Nu e... şi dacă nu e, pentruce nu poţi urla şi tu dacă îţi vine?

Sau poate că nu îţi vine niciodată?

Atunci eşti destul de prost.

II

— Şi eu? — m'ar putea întreba jicnit vreunul mai îngâmfat.

— Nu, — i-aş răspunde, — d-ta nu eşti prost, căci pe lumea aceasta n'a fost decât un singur prost, — un înţelept, care era stăpânit de mania, ca să transforme lumea cu totul. La marginea grădinei acestui înţelept era un lac mare şi în lac erau broaşte. Orăcăitul broaştelor tulbura însă gândurile adânci ale înţeleptului şi atunci el se hotărî să înceapă transformarea lumii dela broaşte. Se coborî la lac, se aşeză pe marginea lui şi socoti, până în cele din urmă, că marea muncă se va putea începe, în chipul cel mai înţelept, uniformizând limbile broaştelor. Toate broaştele să orăcăie la fel!... Luă în mână o nuia de salcie, intră în apa lacului, izbi odată cu nuiaua, în semn de linişte, şi strigă la broaşte:

Fiecare să orăcăie ca cea cu burta mare, de colo, din colţ! Aşa, frumos, mezzo-sopran. Pe cea care va cuteza să orăcăie într'altfel, o voi lovi în cap!

Şi începu să gesticuleze cu nuiaua... sfârşitul a fost însă, că a călcat într'o groapă, s'a scufurdat, şi — mai înainte de aş-i fi terminat marea operă: — i-au mâncat broaştele.

III

— Dar ce legătură are asta cu măgarul? — ar putea întreba nesocotitul îngâmfat.

— Acelaş legătură, — i-aş răspunde — ca cea dintre noi doi, adică: nici una. Vorbesc doar, aşa, — aş continua — pentru că am limbă şi mă tem de Dumnezeu, care — s'ar putea întâmpla — să se mânie odată pe lumea aceasta pentru marile şi hidoasele noastre păcate, — să ia biciul şi să bată crâncen pe toţi măgarii de aci: pe oameni, pe broaşte, pe măgari... să-i bată până la cea mai sângeroasă zdrenţuire, — şi să slobodă, apoi, asupra hoiturilor ceata lui de vulturi hrăpitori...

— Pentru ce — m'ar putea întreba din nou îngâmfatul, cel peste măsură de prost.

— Uite domnule — i-aş răspunde — d-ta pari a fi un om inteligent, însă eu nu voi mai discuta cu d-ta până ce nu vei da un răspuns potrivit unei întrebări de ale mele. De pildă: spune-mi câte picioare ai d-ta?

— Două — ar răspunde şi eu mi-aş clătina capul tăgăduind.

— Nu, domnul meu, d-ta ai patru picioare, întocmai ca măgarul. Dar firea a îndreptat mijlocul d-tale numai pentru simplul motiv, ca — atunci când vei cădea — să cazi cât mai de sus. Şi ştii ceeace este mai grozav, mai de de desnădăjduit? D-ta eşti tocmai în cădere, tocmai te clatini, şi asta încă dela începutul încolţirei d-tale la viaţă; aşa cum o vezi...

— Sau poate că nu o vezi? Atunci, să am iertare, retrag, atunci au fost doi nebuni pe lume...

IV

— Dar... — ar bâlbăi îngâmfatul ofensat — dar... şi eu i-aş tăia vorba.

— Ţi-ai putea închipui pentru o clipă viziunea asta mare, tăcută? Pământul pe care n'a mai rămas nimic decât pământ nesfârşit, pământ plicticos şi pustiu, pe învelişul căruia se întinde o uriaşe pată neagră de oameni morţi, flori moarte, măgari morţi;—ţi-l-ai putea închipui, astfel, pentru o clipă? Şi ce crezi, dacă de sub loviturile biciului lui Dumnezeu ar scăpa un singur măgar, — ce ar face acesta, când cu ochii lui rotunzi şi trişti ar privi împrejur peste această panoramă tăcută? Crezi că ar începe să pască? Ar paşte scăieţi sălbatici? Nu e probabil. Eu cred că s'ar ridica în două picioare şi ar zbiera prelung în liniştea din jur, cu un zbierăt puternic, speriat, căci l-ar durea inima. Şi vezi, dragă prietene, deosebirea dintre d-ta şi un măgar este, că el are curajul să sbiere dacă îl doare inima, pe când d-ta nu.

— Sau poate că pe d-ta nu te doare niciodată inima? Asta ar fi ciudat, căci d-ta nu mănânci scăieţi... Şi cu toate acestea ştii d-ta pentru ce a zbierat măgarul acela? L-a durut inima, sărmanul.

Trad de I. Lupu

* * *

JULES RENARD

Portretul

Ca să iau o poză naturală, m'aşez cum am obiceiul; întind piciorul drept şi stângul rămas îndoit, strâng o mână şi întind pe cealaltă pe genunchiu, mă ţin ţeapăn şi întors cam în trei sferturi, fixez un punct şi surâd.

— Pentru ce surâdeţi? îmi zice fotograful.

— A! Surâd prea de vreme?

— Dar cine v'a spus să surâdeţi?

— Vă cruţ de-a mi-o cere. Cunosc obiceiul. Nu mă fotografiez pentru prima oară. Nu mai sunt un copil căruia să-i spui: „Micule, uită-te la păsărica ceea". Surâd singur, dinainte, şi pot să surâd mult timp aşa. Asta nu mă oboseşte de loc.

— Domnule, zice fotograful, e hotărât că vreţi o fotografie bună, şi nicidecum o imagine oarecare, impersonală şi vagă, despre care chiar linguşitorii n'ar putea spune decât, extrem de politicoşi: „Da, e ceva!"

— Vreau o fotografie, zic, în care totul să fie asemănător, plin de viaţă, uimitor, gata să vorbească, să strige, să sară din ramă, etc... etc...

— Pentru aceasta, îmi zise atunci fotograful, încetaţi de-a mai surâde. Cel mai fericit om din lume preferă grimasa. Când suferă, când e necăjit, când munceşte, are pe faţă o grimasă. Tot aşa când iubeşte, când urăşte sau când e vesel. Fără îndoială, dumneavoastră surâdeţi uneori streinilor, câte-o-dată surâdeţi în faţa oglinzii, când sunteţi sigur că nu-i nimeni să vă vadă. Dar părinţii şi prietenii dumneavoastră, nu vă cunosc decât ca o figură posacă, ursuză, şi dacă ţineţi să le oferiţi un portret pe care să-l garantez, credeţi-mă, domnule, faceţi o grimasă.

* * *

NOTE

La Paris a fost scoasă în vânzare publică biblioteca defunctului Arthur Meyer. Volumele din rafturile acestei biblioteci celebre a provocat curiozitatea tuturor intelectualilor pentru că printre ele se află „Pensèes" de Pascal cu un autograf al autorului către d-na Perier şi un exemplar din tragedia lui Corneille „Horace" cu o dedicaţie pentru poetul Pellisson.

Printre alte autografe de mare valoare există şi una din scrisorile pe care regina Scoţiei, Maria Stuart, o adresează, din închisoare, marei sale rivale Elisabeta a Engliterii

* * *

Ultimul volum al marelui poet şi dramaturg german Hauptmann poartă titlul: *A nu se citi.*

* * *

In Italia circulă o listă de subscripţii, pe care toţi şcolarii se înscriu cu gologanul lor, pentru a contribui la suma necesară ridicărei unui monument în amintirea lui Edmondo de Amicis, celebrul autor al romanului „Cuore".

* * *

Premiul Nobel, pentru literatură, va fi cerut anul acesta de Turci spre a încununa opera literară a poetului lor Abdul-Hak-Hamidbey.

* * *

Unul din duşmanii neîmpăcaţi ai lui Heine a fost, precum se ştie, fostul împărat al Germaniei Wilhelm II. Acesta n'a putut mistui nici odată usturătoarele strofe din *Atta Troll.* Marele liric german, a cărui poezie limpede ca lacrima a cucerit toate popoarele şi toate inimile, era un proscris al ultimului Hohenzollern încoronat la Berlin Zadarnic admiratorii lui au vrut să-i ridice o statuie la Düsseldorf, în zadar se amintea, că Franţa i-a dat lui Heine un loc de onoare în cimitirul Petre Lachaise, Wilhelm al II-lea, înconjurat de Moltke, Hindenburg şi Reventlow... n'a văzut de cât un „trădător" în genialul poet. Şi pieţele Germaniei pline de statuile tuturor generalilor, profesorilor şi miniştrilor — n-au o singură statuie a lui Heinrich Heine, poetul eternelor dureri şi iubiri a' omenirei.

Astăzi un grup de scriitori, din care fac parte cei m[ai] mari artişti germani lansează un apel, pentru ridicarea — chiar în Düsseldorf — unei statui marelui exilat Heine!. Şi apelul, o filipică la adresa lui Wilhelm al II-lea, este salutat cu entusiasm de admiratorii marelui poet.

Statuia lui Heine este un semn de expiare a păcatelor. Este necrologul lui Wilhelm al II-lea. Intruchipează însă şi ideia triumfătoare. Heine a învins pe Impăratul Germaniei.

* * *

Daniel Nagy, autorul „Gândurilor despre un măgar", este preţuit ca fiind unul dintre cei mai talentaţi scriitori unguri din Ardeal. Tânăr încă, a cucerit succese frumoase câştigând diferite premii literare importante. Işi risipeşte spiritul şi talentul, — fără economie, — în articole, povestiri, nuvele, romane şi teatru.

In prezent conduce, împreună cu Z. Franyo, cea mai mare revistă literară ungurească: „Genius" din Arad.

Cralevicìul Marco si Mina din Costur

— BALADA POPULARĂ SÂRBESACĂ —

Stă Marco cu maica-i la cina de seară,
Cu pâine uscată şi vin din cel roşu.
Dar Marco primeşte trei cărţi de departe
O carte venise din marele Stambul,
Veni dela Ţarul Poiazet vestitul.
Din Buda, cetatea cea mare-i a doua,
Trimisă de Craiul stăpân peste Buda
A treia e carte din Sibii venită,
O scrie voivodul, cel Iancu Sibianul.
In cartea ce-i scrie Sultanul Poiazet,
Il cheamă pe Marco în oastea-i să vin[ă]
Să lupte departe cu — Arabii sălbateci.
In cartea venită din Buda cea albă,
Frumos îl pofteşte cel craiu dela Buda,
Ca naş îl pofteşte pe craiu să-l cunun[e]
Cu Doamna crăiasă în ziua de nuntă.
In cartea venită din Sibii cetatea,
Cel Iancu voivodul frumos îl pofteşte,
La pruncii din leagăn el naş să le fie.

* * *

Iar Marco întreabă pe maica-i bătrână:
„Invaţă-mă, maică, să fac cum e bine
Şi unde se cade întâi a mă duce:
In oastea turcească să merg mai'nainte,
Ori, poate-i mai bine la craiul din Buda
Cununa de nuntă să pun eu pe capu-i?
Ori merg la Sibiiul, la Iancu voivodul,
Ce vrea să-i fiu naşul la pruncii din leagăn?"
Şi vorba-i 'ntoarse bătrâna zicându-i:
„O fiule scumpe, tu Cralevici Marco!
De mergi tu la nuntă, e din veselie,
De mergi la botezuri, e din datorie,
Dar numai nevoia te duce la oaste.
Ci du-te, băiete, la Ţarul Poiazet
Şi Domnul din ceruri ne iartă greşeal[a]
Iar turcii mai bine se poartă cu tine."
Ascultă şi Marco de spusele mă-s[ei]
De grab'se găteşte la oaste să meargă,
Pe sluga Goluban o duce cu dânsul.
Dar când fu să plece, îi zise bătr[âna]
„Ascultă, bătrâno, tu maică-mi iubită!
De vreme să'nchideţi a curţilor poartă,
Târziu dimineaţa din nou s'o deschideţi.
Am ceartă de sânge şi mare 'mi-i sfad[ă]
Cu Mina procletul, cel Mina din Costur
Că, maică, mi-i teamă că află şi vine
Şi-mi pradă, — 'mi dărâmă şi curte şi ca[să]

* * *

Şi Marco se duse la Ţarul în oaste,
Luând şi pe sluga Goluban cel tânăr,
Iar când ajunseră popasul al treilea,
Stă Marco la masă, la cina de seară,
Goluban îi toarnă din vinul cel rumen.
Ia Marco paharul, dar somn îl apucă,
Il scapă din mână şi cade pe masă.
Trezit e de slugă ce-astfel îi grăeşte:
„Stăpâne puternic, tu Crălevici Marco!
In oaste tu fost-ai cam des până astăzi,
Dar nu ştiai să tremuri şi frică să-ţi fie,
Din mână să-ţi cadă paharul de teamă!"
Se scutură Marco din somn şi din visu[l]
Şi sluga Goluban astfel îi vorbeşte:
„Goluban, tu slugă plecată şi bună!
Puţin aţipit-am, ş'un vis ce visat-am,
Ciudat, nu se spune, şi'n vreme ciudată:
O groaznică ceaţă şi neagră şi deasă,
Se'nalţă din Costur, cetatea cea albă,
Şi'n jurul cetăţii din Prilep se lasă.
In ceaţă e Mina, voivodul din Costur,
Şi pradă, dărâmă şi curtea şi casa-mi,
Aprinde şi arde averile-mi toate,
Cu caii săi trece pe maica-mi bătrână
Şi duce'n robie pe — Anghela-mi iubită,
Din grajduri răpeşte toţi caii mei sprinten[i],
Imi ia şi comoara de aur, procletul!"
Iar sluga Goluban lui Marco-i grăeşt[e]
„N'ai frică, stăpâne, tu Crălevici Marco!
Voinicii visează tot visuri de-acestea.
Minciună e visul, dreptatea-i la Domnul!"

* * *

La Ţarigrad Marco şi sluga veniră.
Iar Ţarul ridică puternică oaste.
Dincolo de marea cea'ntinsă porniră,
In ţara-arăpească, la oameni sălbateci,
Cetăţi de pe ţărmuri în mâini le trecură.
De-acasă lui Marco o carte-i soseşte,
Că sunt dărâmate şi arse sunt toate,
De cai e călcată cea maică bătrână,
Că scumpa-i nevastă e dusă'n robie.
Atuncea sărmanul Crălevicìul Marco
Lui Ţarul Poiazet căzu la picioare:
„Stăpâne şi Ţare ce mi-eşti ca părinte!
Imi sunt dărâmate şi curte şi casă,
Soţia-mi iubită e dusă'n robie.
Şi maica-mi bătrână de cai fu călcată,
Prădată, răpită-i comoara-mi de aur,
De Mina din Costur, de Mina procletul."
Il mângâie Ţarul şi astfel îi vorbeşte:
„N'ai frică, voinice, tu fiule Marco!
De-s arse, stricate şi casă şi curte,
Iţi fac eu de grabă mai bune, frumoase,
Alături de-a mele şi aşa de frumoase.
De Mina voivodul averea-ţi răpit-a,
Te fac să fii agă ce birul îl strânge,
Şi strângi bogăţie de trei ori mai mare
De-i dusă'n robie Anghela nevasta-ţi,
Iţi dau eu nevastă mai bună ca dânsa".
Dar Marco se 'ntoarse şi-i zise grăind[u-i]
„Mulţi ani, o stăpâne, prea bune părinte!
Când tu lângă tine palat îmi dura-vei,
Mă blestemă veşnic norodu-mi sărmanul:
„Priviţi la spurcatul, la câinele Marco!
„Duşmani-i prădară şi casă şi curte,
„El uită de toate şi-şi uită norodul!"
De vrei să fiu agă ce birul îl strân[ge]
Nu pot dela lume să cer să plătească,
Mă blestemă iarăşi norodu-mi sărmanul:
„Priviţi la spurcatul, la câinele de Marco!
„Averea-i cea veche prădată fu toată,
„Pustie rămână-i averea cea nouă!"
Şi nu-i cu putinţă să iau o nevastă,
Când scumpa-mi Anghela e încă în via[ţă]
Din oaste-ţi alege-mi ieniceri trei sute,
Şi dă-le lor coase mai bune-ascuţite,
Şi dă-le trei sute prăjini mai uşoare,
Voi merge la Costur, la Mina procletu[l]
Căci, poate, nevasta-mi o scap din robie

* * *

Polazet îi dete ieniceri trei sute,
Le dete şi coase mai bune-ascuţite
Şi dete trei sute prăjini mai uşoare,
Iar Marco-i învaţă şi astfel le grăeşte:
„Voi fraţi şi tovarăşi, trei sute ienicer[i]
Să mergeţi de-adreptul la Costur cea alb[ă]
Ş'atunci când ajungeţi cu toţii'n cetate,
Vă'ntâmpină grecii cu vesele vorbe:
Ce bine, vor zice, argaţi că veniră,
Să-i punem la vie să sape mai eftin.
La-a grecilor vorbe nu daţi ascultare,
Ci corturi întindeţi sub Costur cetatea.
Şi vin şi rachiuri să beţi fără milă,
Pân' însumi veni-voi pe voi să vă'ntâmpin[]
Şi merg ienicerii, trei sute la număr,
Merg drept spre cetatea cea dalbă din Cos[tur]
Iar Marco se duse la Sfânta Agora,
Păcatele-şi spune ş'apoi se grijeşte.
Vărsat-a mult sânge'n viaţă viteazul.
In haine se'nbracă smerit de călugăr,
Işi lasă şi barba de mijloc să-i treacă,
Potcap de călugăr, pe capu-i îşi pune.
Şi sprinten se-aruncă pe Şaraţ vestitul,
Şi'n goană se duce la Costur cetatea.

* * *

La Costur stă Mina şi vin din cel roşu
Tot bea şi-i slujeşte nevasta lui Marco.
Iar Mina din Costur pe Marco-l întreabă:
„Pe Domnul, ia spune-mi, tu negre călug[ăr]
„De unde găsit-ai tu calul bălţatul?"
Iar Marco se'ndreaptă şi vorba-i în[toarce]
„Mă jur eu pe Domnul, voivode puterni[c]
C'am fost în oştirea lui Poiazet Ţarul,
In ţara pustie, la-Arapii sălbateci.
In oaste-i fusese un prost oarecare,
Ce Marco mi-l cheamă, Cralèviciul Marc[o]
Pe câmpul de luptă el moartea găsi[-o]
Iar eu fui acela la groapă ce-l dusei.
Cum scrie la carte şi-i datina veche,
De suflet pomană îmi deteră calu-i."

* * *

Când Mina din Costur acestea aude,
E vesel şi sare în sus în picioare,
Şi-i zice grăindu-i lui Crălevici Marco;
„Ei, negre călugăr, mulţi ani sănătate!
Acum se'mpliniră ani nouă de zile,
Ce-aştept să-mi aducă o veste ca-aceasta.
Stricat-am lui Marco şi casă şi curte,
Stricat-am şi aprins-am averea lui Marco,
Luat-am ca roabă nevasta-i frumoasă,
Dar încă nu este nevasta-mi în lege,
Că tot aşteptat-am să piară procletul.
Acum că venit-ai, fii naşul, părinte,
Fii naş, ne cunună pe mine cu dânsa".
Cralèviciul Marco ia cartea cea sfântă,
Ia cartea, cunună pe Mina voivodul
Cu cine?... cu Iela, nevasta-i de lege!
Iar când isprăveşte cea slujbă de nuntă,
Şezură cu toţii la vinul cel rumen,
Golesc ei pahare şi-i mare huzurul
Incepe cu vorba cel Mina din Costur:
„Ascultă-mă, Ielo, tu suflet, lumină-mi!
Fuseşi pân'acuma nevasta lui Marco,
De-acum eşti stăpâna şi Doamna lui Mina,
Ci du-te tu, suflet, în beci la comoară,
Ducaţi din cei galbeni adu-ne trei cupe,
Plocon ca să-i facem acestui călugăr."
Se duse şi Iela în beciu la comoară,
Ş'aduce trei cupe ducaţi din cei galbeni;
Dar nu sunt din banii lui Mina voivodul
Ci sunt din averea lui Crălevici Marco.
Şi sabia lui Marco ce-i rău ruginită,
O-aduce ş'o pune în mâna lui Marco.
„Primeşte-o, părinte, în dar dela mine,
„La suflet pomană lui Marco să-i fie."
Iar Marco se uită ş'o tot învârteşte,
Se'ntoarce spre Mina din Costur grăindu[-i]
„Stăpâne, voivode, tu Mina din Costur!
Se poate şi-i slobod la vesela-ţi nuntă
Să joc eu o horă, o călugărească?"
Şi Mina-i întoarce cuvântul zicându-i:
„E slobod, fireşte, tu negre călugăr
„E slobod, fireşte, dece să nu fie?"

* * *

Ce iute şi sprinten în sus sare Marco:
De două, de trei ori se'ntoarce, se'nv[ârte]
Se sgudue casa până'n temelie.
Şi trage din teacă cea sabie tăioasă,
O'nvârte spre dreapta, o'nvârte spre stâng
Şi capul lui Mina pe loc îl retează.
Şi strigă pe urmă din toată puterea-i:
„Acum daţi năvală, tovarăşi ieniceri!
„Căci Mina din Costur e dus de pe lume."
Năvală dădură trei sute ieniceri
In curtea şi casa lui Mina din Costur,
Dărâmă şi pradă şi casă şi curte,
Dărâmă şi focul aprind dup'aceea.
Ia Marco nevasta-i, se duce cu dânsa,
Şi strânge ş'averea lui Mina din Costur
Şi merge viteazul la Prilep cetatea,
Şi-i vesel viteazul, tot cântă pe drumuri.

Tradusă din originalul sârbesc
de N. BATZARIA

* * *

La Montmorency

— O casă de ţară în Franţa —

de H. SANIELEVICI

N'am auzit în viaţa mea, şi nici n'am crezut să aud vre-odată, atâtea privighetori câte fluerau la Montmorency, — o mică localitate la un kilometru de Enghien-les-Bains şi la vre-o 20 de km. de Paris.

Am stat acolo din Mai 1921 până în Mai 1922. Graţie unei întâmplări fericite, găsisem cea mai poetică şi cea mai pitorească dintre locuinţi...

... Iei, în faţa gării Enghiens, tramvaiul electric care, printre tainice grădini şi vile de o discretă eleganţă, duce până la staţia Orangerie (acolo a fost odinioară sera de portocali a ducelui de Montmorency), de unde urcă şerpuind dealul pe care's aşezate în terase, una peste alta, casele şi grădinile din Montmorency (cu o dureroasă nostalgie îmi aduc aminte de vilele, înconjurate de grădini în pantă, de unde se vede turnul Eiffel şi toate împrejurimile Parisului!...) La Orangerie te dai jos şi urci, printre case somnoroase, strada Luxemburg; şi iată-te în faţa unui zid gros şi vechi, cu proptele şi cu 'n strat de ederă de jumătate de metru, deasă şi bătrână, contopită cu dânsul şi încununându-l, pe tot parcursul, pătruns de patru porţi mari, în patru străzi diferite aşezate la înălţimi cu totul deosebite...

Să intrăm împreună, cetitorule, prin poarta de fier care ne 'ntâmpină mai întâi. Locuinţa asta, aşa ruginită cum o vezi, a făcut doară parte, altădată, cu grădina ei încâlcită, din parcul ducelui de Montmorency: „orangeria" e la câţi-va paşi.

Intrând, vedem o grădină de arbori fructiferi şi de legume, care duce până la poalele unei pante foarte repezi, acoperite de arbori de o înălţime extraordinară, îmbrăţişaţi de ederă deasă, şi purtând în vârf tufe mari de vâsc, ca nişte cuiburi de ciori....

Intunericul dintre arbori e mărit încă de arbuşti încâlciţi şi copleşiţi de plante agăţătoare, ce-şi împletesc uriaşele ghemuri de fire şi de flori, cu ramurile copăcelului de gazdă.... Perdeaua de arbori şi de arbuşti, îndărătul căreia se ascunde casa, şi care pare o fâşie de pădure, adusă deagata, cu potecile ei întunecoase şi cu privighetorile ei — e pătrunsă de o scară de piatră, care urcă în terase, cu foarte multe trepte, drept în sus, şi e mărginită de o balustradă de fier artistic lucrată, dar ruginită de vreme... — ultim vestigiu al aspectului aristocratic de altădată...

Inainte de a urca scara asta atât de dreaptă, ne atrage atenţia o tainică boltă de ederă deasă. Intrăm, şi iată-ne într'o cameră de piatră, în faţa unui mic basin cu apă neînchipuit de limpede pe un fund de nisip auriu. Apa se scurge prin trei guri de ţevi, cari duc... unde? Nu se ştie.... De venit însă, vine pe o mică rigolă de piatră, pe pardoseala de piatră a unei subpământene bolţi de piatră, în care poţi intra plecându-te şi pe care o urmăreşti cu ochii, îngrijit zidită, până la o depărtare de vre-o 50 de metri, unde coteşte — încotro?... Nu se ştie... Merge departe, foarte departe... O tradiţie spune că-i primejdios să intrii în această subterană şi nimeni nu 'ndrăzneşte să înfrunte primejdia... Către un gang asemănător, pe nişte trepte ce scoboară, duce o uşă din fundul pivniţei casei...

Să eşim din boltă şi să urcăm treptele de piatră ale grădinii. Sus de tot, în faţa casei e o curte în pantă, care vine de la a doua poartă, din capătul cel mai înnalt al străzii Luxembourg, şi urcă, cotind, pe lângă o peluză plină de arbuşti de trandafiri, către a treia poartă, din str. Daval, aşezată pe deal. Mai sunt — deasupra acestei curţi şi ţinând de dânsa — şi alte terase, susţinute de zid de piatră, apărate de grilaj de fier şi pline de stânjenei, de stufişuri de liliac, şi de trandafiri sălbăticiţi... De unul dintr'aceşti pereţi de piatră, încălziţi de razele soarelui, se razămă un smochin tânăr care produce toamna fructe cu adevărat coapte şi foarte dulci...

Clădirea e veche şi construită din celebrul calcar eocenic de Paris; pe zidul de piatră se caţără până la catul al doilea, trandafiri de multe soiuri, albi şi roşii, în buchete... Intrarea principală e împodobită de o boltă de trandafiri mici roşii, cari cresc în ciorchine... Casa e ciudat clădită: pe două feţe are patru caturi, primul cat formându-l pivniţa, cu odăi bune, luminoase, în care se adăpostesc iarna olendrii şi palmierii... Pe altă faţă are numai trei caturi, la primul cat fiind intrarea principală. Iar pe a patra faţă, unde e scara de serviciu, — singura intrare pentru etajul întâi şi al doilea — are numai două caturi şi jumătate... Curtea, pornind de la poartă, urcă mereu, ocolind casa...

Dacă grădina, cu arborii plini de muşchiu, de ederă şi de scorburi, cu stufărişul năpădit de plante agăţătoare, în care tot felul de vietăţi se simt în deplină siguranţă, îţi dă impresia vechimei şi a bătrâneţii, apoi interiorul locuinţei se potriveşte cu grădina. Odăile, spaţioase, dar puţin înalte, te isbesc prin tot felul de ciudăţenii. Intre zid şi tapet este un larg spaţiu, aşa încât camera are pereţi de hârtie, ca la teatru... Dulapuri mari şi adânci se află în toţi pereţii, de poţi să te ascunzi în ele... Lângă paturile din dormitor, o cabină întunecoasă, luminată cu electricitate, pentru haine... Unele dulapuri gem de cele mai felurite lucruri, — vechituri pe cari francezul obicinueşte să le strângă, deşi nu se mai pot întrebuinţa. Pe pereţi, nenumărate tablouri, teracote şi alte flecuşteţe, cari nu se mută din loc cu anii, ca să nu se sperie praful dindărătul lor... Iată — în etajul întâiu — o cameră împărţită în trei, prin dubli pereţi subţiri de lemn: sufragerie, dormitor şi cameră de toaletă. Iată un vast salon, cu mobile scumpe şi trainice; jumătate dintr'însul e despărţită, prin aceiaşi pereţi de lemn, în trei părţi; o cameră de cărţi şi de alte lucruri, într'o parte; o cabină-alcoov, fără fereastră şi c'un imens pat dublu, în cealaltă parte; între amândouă, un coridor de trecere. Cabina-alcoov se deschide în salon prin nişte porţi ca de garaj, iar dincolo de pat cabina răspunde printr'o uşă în coridorul de trecere: pe semne, ca bărbatul să se urce în pat pe o parte şi femeea pe cealaltă parte!...

Dar încăperea cea mai interesantă era biroul meu, în parterre, (6 luni am locuit în parterre, iar şase luni am ocupat etajul întâiu). O cameră mare, dar joasă. Mobile de lemn negru şi greu, încrustate cu sidef şi împodobite cu bronzuri; cam ruinate, dar totuşi preţioase pentru vechimea lor. O masă de lucru, acoperită cu postav verde şi atât de vastă, încât un uriaş ar fi putut dormi pe dânsa. O bibliotecă, plină de cărţi, până în tavan. Pe pereţi, gravuri cu scene din trecutul Franţei. In loc de ferestre, trei uşi, cu geamuri mari, apărate prin grilajuri de fier, artistic lucrate, pe cari se căţărau pe din afară trandafirii. Din curtea în pantă, sumbră din pricina arborilor uriaşi, se 'nnălţa parfumul arbuştilor de trandafiri... Ţi se părea că priveşti într'un parc bătrân, de la fereastra unui vechiu castel...

Şi ce privelişte de la oricare din ferestrele casei!... Ici bolta de trandafiri roşii în ciorchine; colo, arbuşti de liliac; dincolo zidul încărcat de ederă şi, pe alocurea, de trandafiri agăţători, iar deasupra lui, catedrala veche, cu vitrouri splendide, aşezată pe un vârf de deal întărit prin pereţi de piatră; departe în vale, împrejurimile Parisului, înnecate într'un ocean de verdeaţă... La alte ferestre, parcuri, ca bucăţi de codru secular, cu tufe de vâsc în vârful arborilor... Toate împreună formaseră odinioară parcul ducelui de Montmorency. Intr'unul din ele vezi un adevărat raiu de straturi înflorite, de spaliere, şi de arbori fructiferi. Un bătrân funcţionar, cu faţa ca zidul de adormită, cu barba ca edera de încâlcită, gata, parcă, să se prefacă şi el într'un trunchiu scorburos, îmbrăţişat de ederă, purta de dimineaţa până seara foarfecele şi stropitoarea, cu mişcările somnoroase ale unui preot bătrân care oficiază în altar... Clopoţelul care suna arhaic de câte ori se deschidea portiţa zidului împrejmuitor, ţinea parcă şi el de leturghia catolică... A cultiva ca pensionar o grădină de poame şi de flori, — nu-i asta o religie pentru orice franţuz?...

In casa din rue Luxembourg am trăit retras un an de zile, muncind câte 12—15 ore pe zi şi eşind la 3—4 săptămâni odată, pentru o plimbare de un ceas. La Paris mă duceam la fiecare două luni. Plimbarea mea zilnică era în grădină, pe care ocolind-o cu terasele ei, de câteva ori, — în timp ce mintea depăna formularea unei teorii — mă ostenea destul... Ce farmec să găseşti trandafiri sălbăticiţi în iarba deasă, ori căţărându-se pe vre-un colţ pierdut al zidului împrejmuitor... Aveam impresia că dorm împreună cu Franţa care-şi visează trecutul... Casele şi grădinile, mobilele şi ceasornicile, manierele şi vorba, toate povestesc strălucirea trecutului... Francezul se crede măsura şi modelul lumii; liniştea lui amabilă şi suficienţa lui graţioasă, par a spune că nu se sperie de nimic şi că nu are de la nimeni nimic de învăţat...

In biroul meu spaţios şi puţin înalt, întunecat de mobilele negre şi de lumina crepusculară a grădinii sumbre, dar înviorat de trandafirii cari se căţărau la ferestre, lucram până la 1 după miezul nopţii. In casa ori cărui franţuz se găsesc o jumătate de duzină de vechi ceasornice de masă, de diferite stiluri, şi cel puţin o duzină de vaze de flori, preţioase şi rare. Inşiram paisprezece din aceste vaze, pline de trandafiri (aşi fi putut umplea zilnic şi mai multe) pe biroul meu de lucru şi întovărăşit de parfumul lor, exploram epocile trecute ale globului pământesc... Ca Dionis prefăcut în vis în călugărul Dan de pe vremea lui Alexandru cel bun, îmi aduceam aminte de viaţa mea trecută ca de aceia a unui străin...

Nicăeri ca în Franţa, atmosfera nu-i mai prielnică intelectualului... Liniştea, quietudinea, respectul pentru personalitate al acestui popor bătrân, îţi îngăduie să te cufunzi în visurile tale, neturburat de realismul sgomotos şi cam brutal al raselor germanice...

Se vede că de aceia şi păsările cântătoare — artişti cu gusturi aristocratice, iubitori de singurătate — nu trăesc nicăeri mai bine ca în Franţa...

Pe la 4—5 după masă începea susurul melancolic al mierlelor, ce pare însă-şi vocea crepusculului... Iar în lunile Mai şi Iunie, după ora şase, se pornea flueratul privighetorilor şi dura neîntrerupt până la 6 dimineaţa... Ori de câte-ori mă trezeam o clipă, îl auziam... Sunt în Montmorency atâtea privighetori, încât la fiecare zece metri cântă alta, — parc'ar vrea să-şi râdă de aserţiunea cărţilor de cetire că această pasere e rară... Şi flueră cu atâta putere, încât vecina mea din catul al doilea, soţia profesorului englez de la Hautes-études — o englezoaică puţin cam sucită — se văita că nu poate dormi noaptea, deşi închide ferestrele şi obloanele... In faţa casei, pe arborii foarte înnalţi, purtând în vârf tufele de vâsc ca nişte uriaşe cuiburi de ciori, — sub cari pasărea îşi avea cuibul în arbuştii încâlciţi şi împletiţi cu uriaşele ghemuri de fire şi de flori ale plantelor agăţătoare — privighetoarea îşi spunea toată noaptea, de trei-patru ori pe minut, fără întrerupere şi ostenire, viersul ei de foc, — romantic şi pasionat ca un amor de tinereţe... Iar trandafirii purpurii trimeteau sub altă formă acelaşi prinos nopţilor de Mai...

In a nopţii liniştire, o divină melodie
Ca suflarea unui geniu printre frunze lin adie,
Şi tot creşte mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă
Pân' ce umple lunca 'ntreagă de-o vibrare-armonioasă.

In astfel de ambianţă, însă-şi hârca lui Iguanodon, a lui Megatherium ori a lui Dinoceras mirabile se 'mpregna de poezie şi pitoresc... Descifrând viaţa care a fost pe pământ cu milioane de ani mai înainte, mă simţeam parcă stăpânul globului întreg... Cu sfâşiere de inimă, ca de o femee iubită, mă despărţeam de aceste dihănii, pe la 1 după miezul nopţii... Dar mă consolam: eşti ostenit, vei adormi numai decât, iar în somn noaptea trece ca o clipă; mâine vei relua...

A doua zi mă sculam pe la 9. In parcurile împrospătate şi înveselite de roua nopţii, nişte păsărele (piţigoi?), mustrându-mă parcă de lenevia mea, strigau în cor, cu obrăznicie de gavroche: „plus vite, plus vite, plus vite!..."

SENATUL

Lasă mă în casă, lasă mă la masă... lasă mă în pat.

Când, la 1864, s'a înfiinţat Senatul, Universitatea, — sau cum îi se zicea atunci „Academia" — i-a oferit, generos, ospitalitatea dându-i cea mai frumoasă sală: aula.

De la primele şedinţe ale „Corpului ponderator", domnii senatori au simţit o nevoie irezistibilă de a se întinde şi astfel, încetul cu încetul, punând piciorul azi peste o sală, mâine peste alta, apropiindu-se tot mai mult de mumia Muzeului de Antichităţi, au acaparat tot mijlocul şi toată aripa stângă a clădirei universitare, silind pe studenţii de la „Şcoala de Belle Arte" să se caţăre la mansarde, „Muzeul de antichităţi", „Muzeul de istorie naturală" şi „Pinacoteca" să coboare în subsolul igrasios, impunând „Imprimeriei Statului" şi răposatei „Biblioteci Naţionale" — adăpostite şi ele în acest prea ospitalier local — să-şi caute alt domiciliu.

Apoi Senatul a încercat aceeaşi mişcare în spre dreapta clădirei, luând şi de acolo o sală pentru poştă şi telegraf, una mare pentru bufet şi una mai mică pentru cancelaria stenografilor. Cuprins însă de un scrupul — sau poate şi prin faptul că Universitatea avea un reprezentant de drept, şi evident neales prin politică, în Senat — maturul corp s'a mulţumit cu cele cucerite. Pentru ca să nu mai aibă tentaţia de a mai anexa vre-o nouă sală de studii, a zidit uşa de comunicaţie a stenografilor cu săilile de cursuri, apoi, pentru ca nici un sgomot tineresc să nu turbure liniştea veneratului corp, s'a închis poarta principală a Universităţei, s'a zăvorit şi uşa de sus dând în lungul geamlâc din faţa încăperilor puţine lăsate studenţimei.

Astfel fiind, tineretul universitar, profesorii lor, evacuaţi din propria lor casă, împinşi iarăşi în spre grădiniţa în spre Str. Colţei — unde fusese mânăstirea Sf-tului Sava, în chiliile căreia un Gheorghe Lazăr, un Heliade Rădulescu, fuseseră pe vremuri dascăli, — nu pot pătrunde în casa lor decât furişându-se prin îngusta intrare de serviciu de lângă Dubluvece. Pe aci se pătrunde în Universitatea din Capitala ţărei, pe scara slugilor, şubredă şi îngustă, scară de brad văpsit, cu trepte înnalte, păzite de o rampă anemică traforată de carii şi rezemată pe gratii subţirele de fier, ce clanţănă continuu de frică să nu se prăbuşească cele două etaje de trepte când, înveseliţi de o bilă albă, studenţii coboară vârtej vechea scară din 1856, ce tremură de emoţiune.

In vreme ce pentru miile de studenţi ai facultăţilor de drept, litere, teologie, ştiinţe, există o singură sală ceva mai încăpătoare şi mai luminoasă, sala IV-a dar vecinic cu aerul viţiat — pentru că mai toţi profesorii au ambiţia să vorbească în sala ilustrată de un Maiorescu — în vreme ce profesorii cu elevi mai puţini îşi fac cursurile în săli unde gazul arde şi ziua, în vreme ce studenţii, neavând o cameră a lor, se înghesuie ca pe Calea Victoriei, în săliţa îngustă de la capătul scărei, din faţa cancelariei profesorilor, şi în nori de fum de tutun glumesc şi discută atât de inimos încât, cu toată intervenţia patriarhală a barbetelor lui „Moş Marin", decanul uşierilor, convorbirile împedecă ţinerea în linişte a multor cursuri, în vremea aceasta Senatul, cu multiplele lui săli încăpătoare, este pustiu nouă luni pe an. Contaminat de microbul şedinţelor, praful îşi aşterne de dormit peste băncile goale ale fostei aule, peste canapelele biroului preşedintelui, cancelariei miniştrilor, secretarului general al Senatului, ale celor cinci săli de secţii, etc., peste rafturile cu dosare din arhivă, peste pietrele de morminte milenare înghesuite la intrarea Senatului, (era să zic Universităţei).

Contrar hibernanţilor, Senatul iese din letargie la începutul iernei, la 15/28 Noembrie, ca şi cum biciuirea Crivăţului l'ar deştepta. Atunci, gârbovita galbenă clădire, buimăcită de somn, privind prin mii de geamuri iarna, se miră de pomii pudraţi de chiciură din grădiniţa de peste drum, se miră de strania blană de hermină pe care Lazăr, Mihai Viteazul, Heliade, şi-au pus-o pe creştet şi umeri; iar Crivăţul, furios că prea stă serioasă bătrâna şcoală a tinerimei acaparată de Senat, adună în grabă de prin grădini omătul, i-l svârlă în obraz şi aşterne o geană de zăpadă pe fiecare ochiu de geam. Apoi, vântul năbădăios, alergând iar pe Bulevardul Academiei, prin grădina fostului palat domnesc al lui Şuţu, ridică munţi de fine albe cristale, îngroapă treptele toate ale scărei de onoare, şi, adunând zăpadă tot mai multă, o svârlă de peretele străvechiu al „Academiei"; dar, duna de zăpadă, ca cuprinsă de remuşcare, intimidată, se opreşte, se dă în lături şi lasă, chiar lângă zid, o pârtie prin care studenţii se strecoară spre scara de serviciu, în casa lor rechiziţionată pe veci.

După amiezi, la 2 şi ceva, Senatul se deşteaptă complect la goarna gărzei venită să'l păzească, la energicele cuvinte scurte cu cari, parlamentar, domnii vardişti şi comisari de poliţie păzind intrările Senatului, dau în lături studenţii ori curioşii ce cască gura la automobilele, cupelele şi trăsurile ce încep să sosească lanţ. Sus pe acoperiş, vulturul, care de pe vremea lui Ghica Vodă, stă cu aripele întinse în echilibru pe vârful triunghiului de zidărie, încadrând basoreliefuri şi pus ca o capelă de paiaţă peste cele 6 coloane dorice ale faţadei clădirei, datorită fostului rector Alexandru Orăscu, se apleacă atât de tare să privească în spre Capşa cum vin senatorii, încât coroana ce o are în cap vulturul, ar cădea de n'ar fi fost prinsă cu ciment; Mihai Viteazul, cu barda în mână şi negru de mânie, ameninţă pe cei ce înghesuie studenţimea în săli prea înguste; Heliade, cu un gest desnădăjduit, pare a zice: „Ce să le fac? Sunt la putere!"; iar Lazăr, privind spre colţişorul rămas studenţimei pe locul vechilor chilii ale Sfântului Sava, le arată, mângâitor, cartea.

Lucru curios este că domnii senatori se opresc nu la poarta de onoare ci la intrarea din stânga, la Muzeul de antichităţi, şi pe acolo, cu ascensorul, urcă etajul unic şi se îndreaptă spre sala de şedinţe: aula. Pe scara de onoare, intră grăbiţi, funcţionarii, gazetarii, publicul. Nimeni nu priveşte la centenarele pisanii, la milenarele pietre de morminte romane din vestibul; publicul abea de zăreşte busturile lui Matei Basarab şi Vasile Lupu de la mijlocul scărei duble de marmoră în graba ce o are să remită un mic bileţel albastru uşierilor ca să le găsească un loc bun în tribune.

„Domnii senatori sunt rugaţi să poftească în sala de şedinţe la apelul nominal", strigă grav şi solemn uşierii în haine negre cu lanţ de gât şi, prin cele două înguste culoare dintre amfiteatrul sălei de şedinţe dreptunghiulare şi cele două rânduri paralele de loje astupând toate geamurile, se strecoară încet membrii maturului corp spre incintă şi de acolo urcă amfiteatrul, ocupând cele 80 fotolii de piele, poleite cu aur pe margini, confortabile şi adânc odihnitoare, fiecare alegându-şi locul după importanţa în partid. Cuvioşii părinţi, senatori de drept, ocupă stranele din stânga, de sub „Tribuna Doamnelor", întorcând spatele la luxul decoltat al rochiilor multicolore, planând peste rochia neagră a rassii călugăreşti. Pe dreapta, în faţa băncei prelaţilor şi a tribunei doamnelor, este „Banca ministerială", absolut neîncăpătoare decând cele 8 portofolii au fost dublate în vremea deficitelor budgetare. Deasupra băncei guvernului este „Tribuna Diplomatică", prelungită cu „Tribuna Oficială", în cari poţi pătrunde datorită prieteniei parlamentarilor sau cu umila protecţie retribuită a unui simplu uşier. De cealaltă parte, în rând cu tribuna femenină, este tribuna gălăgioasă a gazetarilor, curtenită mai mult poate decât tribuna sexului frumos de parlamentarii trecuţi de 40 de ani. In faţa amfiteatrului, în fund, pe o estradă, este biroul preşedintelui, dominat de tronul regal veşnic acoperit de o perdea roşie. Sub biroul preşedintelui vine îngusta tribună a oratorilor, încadrată de două urne de vot prea mari, la care ajungi urcând patru trepte şi mai jos, în incintă, este, încercuită de un grilaj meschin de lemn, masa cu 4 scaune, unde stenografii, în cadenţa unui ceasornic sunând discret din 5 în 5 minute, înşiră pe hârtia albă, cu vertiginoasă iuţeală, stranii ieroglife, ca viermişori cuprinşi de delirum tremens, şi trec astfel la nemurire cuvântările cari, graţie „Monitorului" vor sluji de model de limbagiu parlamentar învăţătorilor, notarilor şi preoţilor de sat aspiranţi la deputăţie. Sus, deasupra lojilor lipită de tavan, de jur împrejurul sălei de şedinţe, este „Tribuna publică" unde, pe scara întunecoasă ce duce în podul universităţei, se urcă pe dibuitele marele public, luat cu efuziune în braţe pe întunerec, de un agent al siguranţei ca să constate dacă nu cumva ascunde vre-o bombă sau revolver.

La „Cucurigu" vin mai ales studenţi, nu atât din dorinţa de a lua lecţii de politicianism, cât mai ales pentru că acolo e tare bine şi cald iarna, chiar când Universitatea trebuie închisă din lipsă de lemne.

Şi trei luni de zile, fabrica de legi funcţionează impecabil, asigurând fericirea ţărei şi apoi, brusc, deodată cu sosirea primăverei, recade în letargie atât de adâncă, încât Senatul habar n'are că de 10 Mai, i se astupă toată faţada cu scânduri şi pânze, nu simte că i se înfig lungi piroane în tot corpul clădirei, rabdă să i se strice toată tencuiala, să i se găurească şi scofâlcească burlanele, pentru ca Onor. Comisiune Interimară, profanând un monument, să ridice tribunele, de cel mai mitocănesc gust, de unde cei ce votează cu guvernul să poată privi cu ifose parada.

Senatul e ca anesteziat în lunga-i gestiune de 9 luni, şi în toată clădirea adormită şi inutilă, doar busturile de marmoră ale politicianilor iluştri şi ai câtorva oameni mari, se căznesc să nu închidă pleoapele lor grele, împietrite de somn.

H. STAHL.

(Din volumul „Schiţe Parlamentare" (1906—1913) ce va apare la toamnă).

Voi morţilor, cari aţi murit...

de EMIL ISAC

Voi morţilor, cari aţi murit
Spuneţi cum aţi murit?
Aţi fost fericiţi cînd v-a sărutat
Pe buze veşnicia?
Vi s'a deschis soarele, ca să pătrunde
Cu toate chinurile voastre?
Ori v-a înrădăcinat pămîntul
Cu îmbrăţişare de fier?
Aţi auzit cîntînd slava şi miros de floare
V-a acoperit privirea smulsă din lume?
V-a chemat în adînc, în abis, un glas strein
Dulce?
O, cum este moartea bună ori rea,
Durere ori plăcere?
Chiot ori tăcere?
Şuer de vînturi de mare, ori zîmbet de m...
V-aţi ridicat, ori v-aţi cufundat?
Cum a fost moartea voastră?

Bat la mormîntul vostru cu plînsul meu!
Il auziţi? De ce nu-mi răspundeţi?
Incurajaţi-ne pe cei, ce tremurăm şi aştept...
Şi nu ştiu ce ne aşteaptă.
Nu ştiu, nu ştiu, nu ştiu nimic.
Voi, toate ştiţi şi tot nu ne spuneţi.
Sbier răguşit: cum aţi murit?
De ce-aţi murit? De ce murim?
Mamă, tu, care m-ai iubit, căci din iubire m-ai născut,
De ce nu-mi răspunzi? Tu, care aveai atîtea cuvinte
Pentru copilul iubit, cum ai murit?

Unde te-ai dus, căci în pămînt nu te-ai oprit,
Creşti în floare, împietreşti în piatră, ori te-ai ţesut în vînt,
In stele străluceşti
Ori ai înoptat în noapte,
In lacrimile unei căprioare eşti,
Ori poate ca val spargi catarguri,
O flacără de foc te-ai făcut, ori te topeşti ca fulg de zăpadă,
Ori poate eşti chiar hîrtia pe care fuge gîndul condeiului meu.

Unde te-ai dus, cum ai murit?
De ce nu răspundeţi?
Nu răspundeţi...

Morţilor, voi mulţi, mîinile voastre
Feţele voastre triste
Trupul vostru stins,...
Unde plutiţi, unde v-aţi ascuns
De nu vă regăsesc?...

Şi stelele se aprind. Şi noaptea înfăşoară lumea chinuită.
Pe cărarea albă de razele de lună mă duc tăcut,
Şi sună paşii mei veseli,
Gura-mi cîntă: trăesc.
Trăesc.
Morţilor, voi aţi murit, eu trăesc.
Mă aşteaptă gură caldă de femee,
Braţele femeei aşteaptă.

Iubirea este cheia morţei,
Şi 'ncerc să deschid cu ea poarta veşniciei,
Să văd izvorul care curge necontenit.

Vine doamna şi domnul General

COMEDIE IN DOUA ACTE

de GH. BRAESCU

ACTUL AL 2-lea

SCENA 18-a

Scena se petrece pe malul Dunărei. Colonelul în ţinută se plimbă cu paşi mărunţi cu chipiul pe ceafă citind. Apare Vameşul ras de mustăţi, sărăcuţ îmbrăcat, pantalon pipit, jachetă ponosită, pălărie de paie.

VAMEŞUL *(apropiindu-se cu pălăria în mână).* — D-le Colonel daţi-mi voe.

COLONELUL *(repezit).* — Du-te, du-te, du-te... am dat lui Răiciulescu...

VAMEŞUL. — Pardon...

COLONELUL. — Du-te domnule nu'nţelegi.

VAMEŞUL. — Da...

COLONELUL. — Lasă-mă d-le!... Duceţi-vă la dracu. Sunteţi mai rău ca ţiganii...

VAMEŞUL. — Scuzaţi,... daţi-mi voie...

COLONELUL *(răcnind).* — Marş!... fugi..., să nu te văd... m'aţi înebunit... eşti turc, am dat lui Răiciulescu... Nu, stai! Apropo..., Ascultă colea, că voi actorii vă pricepeţi... unde oi greşi să mă îndrepţi. E toastul care are să'l ţie reghimentul...

VAMEŞUL. — Mă rog, da daţi-mi voie.

COLONELUL. — Taci, ascultă colea...*(citind)* D-le Gheneral! Prezenţa D-voastră în faţa corpului ofiţeresc şi în mijlocul soţiilor noastre *(peste ochelari)* c'o să fie şi ele... Va fi pentru noi o amintire ce va rămâne sculptată ca o fotografie în sufletul şi'n inimile noastre. Rugăm pe bunul Dumnezeu ca să vă urce cât mai sus pe D-na Gheneral *(peste ochelari)* c'o să fie şi ea, şi pe D-voastră...

VAMEŞUL *(răcnind şi el).* — Vameşul!... Eu sunt vameşul Domnule nu's actor. Sunt vameşul cel nou.

COLONELUL *(radios).* — Ee!... Cum se poate bre?!... Mă da eu par'că te cunosc pe tine. N'ai fost la Giurgiu?...

VAMEŞUL. — Regret...

COLONELUL. — Nici la Corabia?

VAMEŞUL. — Nu.

COLONELUL. — Atunci la Galaţi.

VAMEŞUL. — Mă iertaţi, eu am fost numai la munte.

COLONELUL *(venind de acasă).* — Ei vezi de acolo te cunosc eu. *(se recomandă)* Colonel Merişor, Comandantul Regimentului.

VAMEŞUL *(se recomandă).* — Tănăsescu, îmi pare bine. M'a adus din Centrală. In ziua de azi, dacă n'ai protecţie... Am lăsat nevasta încurcată, un băiat la Liceul Lazăr, altu la Matei Basarab, o fată mare grande demoiselle şi pe cei mai mititei i-am luat cu mine... ce să fac? D-voastră nu sunteţi căsătorit?

COLONELUL. — Ba sunt însurat şi eu.

VAMEŞUL. — Aveţi copii.

COLONELUL. — Nu, iacă nu ştiu cum s'a făcut dă n'am. Eu oiu fi de vină — ori n'a fost ea de soi, Dumnezeu ştie... Vorba e că n'am *(răcnind subit).* Unul D-le de sămânţă, fie ş'o fată mă'nţelegi?... Ei, nu s'a putut şi pace.

VAMEŞUL. — Cine are să-i trăiască, cine...

COLONELUL. — Ştiu dar iacă nu-i bine.

VAMEŞUL. — Poate, de aci înainte.

COLONELUL. — Bată-te norocul să te bată! Dacă n'a fost pân'acu de acu înainte...

VAMEŞUL. — ...Şi ce aşteptaţi D-voastră?

COLONELUL. — Cum ce aştept, vaporul n'ai auzit? Vine D-na şi D-nul Gheneral.

VAMEŞUL. — Aşa, apoi deacum trebue să sosească.

COLONELUL. — Cine?

VAMEŞUL. — Vaporul.

COLONELUL. — Şi D-ta mă ţii de vorbă? *(către santinelă)* tu eşti de santinelă?

SOLDATUL *(pe nerăsuflate).* — Trăiţi D-le Colonel. Eu soldatul Puiu Gheorghe fiind de santinelă la postul No. 3 şi având în primire, onorul, focu, şi sgomotu...

COLONELUL. — Bun, bine băete lasă... ştii la Domnul Colonel Popescu?

SANTINELA. — La D'on Colonel Popescu! Ştiu să trăiţi D'on Colonel.

COLONELUL. — Lasă puşca colea şi dă fuga de-i spune s'adune repede ofiţerii să vie la ponton, că vine vaporul, ai înţeles?

SOLDATUL. — Da să trăiţi.

COLONELUL. — Fugi.

SOLDATUL. — Trăiţi, D-le Colonel, am de datorie să nu părăsesc postul.

COLONELUL. — Bun, da fiindcă te trimit eu...

VAMEŞUL. — Te trimite domnul Colonel mă...

SOLDATUL. — Noi aşa avem ordin.

COLONELUL. — Pe răspunderea mea.

VAMEŞUL. — Dă puşca la mine.

SOLDATUL *(pregătindu-se de atac).* — Stai cine?

VAMEŞUL *(ridicând mâinile în sus se retrage speriat).* — Om bun şezi binişor nu trage — fii de treabă.

COLONELUL. — Mişcă-te mă, că te bag la carceră. Chiamă caporalul.

SOLDATUL *(răcnind).* — Domnul capurar de gardă!

SCENA 19-a

Aceiaşi. M-me Popescu şi mai pe urmă caporalul de gardă

M-me POPESCU. — Să nu se mai ducă *(către soldat)* Nu te mai duce, le-am spus eu, le-am trimis vorbă la toţi.

COLONELUL. — Vin?

M-me POPESCU. — Vin.

COLONELUL. — Şi cucoanele?

M-me POPESCU. Şi.

COLONELUL. — Da nevasta mea?

M-me POPESCU. — Vine şi M-me Merişor, i-a trimis vorbă colonelul, măcar că n'a fost pus la alegere.

COLONELUL. — Las, am eu grije, numai vedeţi să eşim bine.

CAPORALUL. — Trăiţi D'on Colonel.

COLONELUL. — Tu eşti şef de post?

CAPORALUL *(pe nerăsuflate).* — Trăiţi D'on Colonel, eu caporalul Sahaidac fiind şef de post c'o gardă de trei oameni. In timpul serviciului meu nu s'a întâmplat nimic.

COLONELUL. — Vezi ai grije, vine domnul gheneral, pune unul mai îmbrăcat.

CAPORALUL. — Trăiţi D'on Colonel, toţi sunt rupţi.

COLONELUL. — Atunci ia-l să nu-l mai vadă gheneralul. La cine eşti în companie băete?

SOLDATUL. — Trăiţi D'on Colonel eu sunt în companie la D'on Locotinent Costache Grossu.

COLONELUL. — Bine ai făcut că n'ai părăsit postul. Să-i spui lui domnul Locotenent că am spus eu să-ţi dea 8 zile permisie; da altă dată când te-oi trimite eu, să te duci că te ia mama dracului. Hai, plecaţi de aci.

CAPORALUL. Drepţi, direcţia la Corpul de Gardă înainte după mine, marş *(pleacă călcându-se).*

SCENA 20-a

Colonelul, Vameşul, M-me Merişor

M-me MERIŞOR *(cu un braţ de flori, suflând).* — Ai auzit? Vine vaporul, ţi-am adus decoraţiile.

COLONELUL. — Bine zici, le uitasem, dă-le încoace.

M-me MERIŞOR *(închinându-se).* — Ah! Costică, de-ar da D-zeu să eşim bine să-ţi vie rândul la brigadă, să ne mutăm şi noi la Piteşti.

SCENA 21-a

Vin grămadă ofiţerii, cucoane cu flori. Schimb de saluturi, amoroase bonjours, să trăiţi, vin să ne mai sărutăm odată.

COL. POPESCU *(raportând cu ifos).* — Ce-am păţit până i-am adunat. Un ceas de când alerg.

COCA. — Bonjour M-me Merişor, vai ce fugă am tras.

M-me VINTILĂ. — Eram să-mi pierd pantoful.

M-me SPÂNU. — Eu eram gata de mult, când am auzit am şi plecat.

CASIERIŢA. — Eu dormeam dusă.

COLONELUL. — Aţi venit, ia poftiţi să ne aşezăm.

TOŢI. — Se vede?...

VAMEŞUL *(care în timpul ăsta s'a recomandat tuturor Tănăsescu, îmi pare bine, ajunge la coloneleasă).* — Nu se vede nimic, a intrat între ostroave.

COLONELUL. — Se vede nu se vede, e vorba să ne cunoaştem locurile. Treci d-ta M-me Popescu la dreapta că eşti mai făcută. D-nii ofiţeri... căpitani în rândul întâi.

VAMEŞUL *(către M-me Merişor).* — D-voastră aveţi copii?

M-me MERIŞOR. — Ştii vre-un leac?

M-me POPESCU. — D-ta ai?

VAMEŞUL. — Şase.

MAIOR VINTILĂ. — Şase bucăţi ca la fotograf.

SUB.-LT. FLORIAN. — E în serie.

CĂP. ANTON. — Vinde mâna să mai câştige şi altu.

COLONELUL. — Lasă-ne, avem treabă nu ne arde de asta.

SCENA 22-a

Aceiaşi. Soran întârziat

AJUTORUL. — Iar ţi-a stat ceasul?

SORAN. — Nu, da am crezut că e pentru Severin.

COLONELUL. — Hai?

VAMEŞUL. — Ce vapor aşteptaţi d-voastră?

COLONELUL. — Austriacul din spre Severin.

VAMEŞUL. — Apoi ăsta-i Rusescu din spre Galaţi.

MAIORUL VINTILĂ. — Aşa-i, numai Rusescu are sirenă!

CĂP. ANTON. — Şi vine din spre Galaţi.

M-me MERIŞOR *(către M-me Popescu).* — Numai încurcături faci.

M-me POPESCU. — Aşa-i, faci bine să-ţi auzi rău.

M-me MERIŞOR. — Ce bine madam, ce bine Nu auzi că-i rusescul.

M-me POPESCU. — Da dacă se întâmplă să fie Austriacul aşa-i că vă părea bine?

VAMEŞUL. — Austriacul are întârziere mare nu se ştie când vine.

COLONELUL. — Cum d-le, ce porcărie e asta, tocmai azi v'aţi găsit D-voastră să întârziaţi? Să faci ce ştii... Avem masă e D-na şi D-nul Gheneral pe vapor.

AJUTORUL. — Vorbeşte la telefon.

SUB.-LT. SORAN. — Cum să vorbească la telefon

AJUTORUL. — Dacă nu ştii, taci.

VAMEŞUL. — Mă scuzaţi, nu pot face nimic.

M-me MERIŞOR. — Ce-i vinovat omul?

AJUTORUL. — E, hei! La nemţi nu se petrec de astea.

VAMEŞUL. — Nu depandă de vamă. V'am salutat cu respect. *(ese).*

SCENA 23-a

Aceiaşi, Sub-Lt. Pârjolescu

SUB-LT. PÂRJOLESCU. — Să trăiţi D'on Colonel, întreabă madama să pună puii la frigare?

COLONELUL. — Ce pui D-le? Ce pui? spune-i madamii să nu dea zor că este vreme! Ce-i facem Elizo? Eu zic să mergem şi să le oprim.

M-me MERIŞOR. Cum o să mâncăm frate, cum o să mâncăm... Cum o să laşi oamenii singuri la masă. *(închinându-se)* Doamne fereşte şi apără.

CĂP. ANTON. — Da cu teatru cum rămâne?

CĂP. SPÂNU. — Banii i-au luat.

TOŢI. — Să dăm biletele înapoi.

CĂP. SPÂNU. — Par'că ăla e nebun să le primească.

CĂP. ANTON. — Atunci să se amâne teatru.

CASIERIŢA. — Da di ce mă rog matale? Eu zic să înceapă teatrul mai de vreme şi când s'o sfârşi venim la vapor.

M-me MERIŞOR *(sărutând-o).* — Bravo dragă.

COLONELUL *(înseninat).* — E dată dracului moldoveanca, aşa să facem. Dă fuga cineva să nu se atingă nimeni de masă.

AJUTORUL. — S'a dus Pârjolescu.

COLONELUL. — Du-te Căpitan Anton, du-te de grabă şi spune lui Răiciulescu că am dat ordin să înceapă teatrul mai de vreme. Şeful de cornişti să pândească şi să mă anunţe când s'o ivi vaporul în dreptul ostrovului.

COCA. — M-me Merişor ce să mai mergem la teatru? O prăfărie. Să te duci, să te întorci, aici e mai frumos să vie muzica să ne cânte.

COLONELUL. — Ştii că, nu-i rea ideia? Ce zici Elizo?

TOŢI. — Recităm, dansăm.

M-me POPESCU. — Jucăm jocuri de societate.

MAIOR VINTILĂ. — Mai luăm câte o ţuiculiţă.

M-me MERIŞOR. — Şi, aşa, nu ne mai umplem de praf, să vie muzica.

SUB.-LT. SORAN *(trecând ca la cancan din mână'n mână).* Châine anglais.

M-me POPESCU *(copilăroasă ia la braţ pe Corbeanu).* — Iţi place vecinica.

AJUTORUL. — D-le Colonel şi M-me Merişor, după cum spune Vameşul are să întârzie mult. D-nul Gheneral sigur că n'are să stea nemâncat până la miezul nopţei. Sigur că are să ia masa pe vapor. Fiindcă azi e sărbătoare şi pentrucă ne-am adunat cu toţii eu cred că cel mai nimerit lucru ar fi să mergem să mâncăm.

M-me MERIŞOR. — Şi eu zic. Dac'o fi le facem un ceai şi pace.

AUTORUL. — Eu mai fac o propunere. Vaporul are să întârzie mult, cum zisei şi când o veni nu ne putem prezenta, D-nei şi D-lui Gheneral plini de praf şi năduşiţi; eu zic să mergem să facem o baie straşnică să ne curăţim înainte de masă.

CUCOANELE *(încântate).* — Şi noi cucoanele?

AJUTORUL. — Da de ce nu. Mă rog unde găsiţi D-voastră ceva rău într'asta.

CUCOANELE. — Dar n'avem costume.

COLONELUL. — N'au costume.

AJUTORUL. — Asta-i, n'aveţi costume, în cămaşe e destul de convenabil, noi deoparte şi D-voastră de alta ca la Constanţa. Ce credeţi că acolo costumele îs mai grozave!

COLONELUL. — Bine frate în cămăşi.

COCA. — Luăm pe cele de noapte că's mai lungi.

COLONELUL. — Ce zici Elizo, par'că nu prea vine la socoteală.

D-na MERIŞOR. — Casieriţa merge?

CASIERIŢA. — Da di ci nu? Merg bucuroasă mai ales dacă mergi şi mata.

CUCOANELE *(răd şi bat din palme. Ofiţerii îşi dau ghionturi pline de înţeles. Ura—Bravo. Trăiască D-nul Colonel Popescu).*

AJUTORUL *(beat de succes).* — Luăm şi ordonanţele să ne şteargă cismele, să ne cureţe hainele.

COLONELUL. — Bine, hai, fie şi'n cămăşi, dar să le luaţi pe cele de noapte.

COCA. — Vai, da ale mele sunt aşa de decoltate.

SUB-LT. SORAN. — Intoarceţi-o cu capul celălalt. *(răsete, pudicitate ofensată).*

COLONELUL *(ameninţându-l cu degetul).* — Mă ştrengarule.

TOŢI. — La Dunăre, la Dunăre. *(pornesc cântând embrasse moi Ninette).*

COLONELUL. — Mergeţi mai încet să ne ajungă cucoanele s'au dus să-şi ia ce le trebue.

M-me POPESCU *(întorcându-se).* — Hai, D-le Florian?... Te aşteaptă colonelul.

FLORIAN. — Numai decât. Un moment.

CASIERIŢA. — ...Vii mata musiu Corbeanu... Am să-ţi spun ceva tare interesant.

CORBEANU. — Un moment — viu numai decât.

(cucoanele ies)

SCENA 24-a

Corbeanu—Florian

SUB-LT. CORBEANU *(scoţând o carte din buzunar).* — Ascultă-mă, să vezi dacă n'am uitat'o. „Ştiţi voi cine-i Nuhăm? Nuhăm..."

SUB-LT. FLORIAN *(făcând la fel).* — Ascultă-mă tu întâi. *(declamând cu gesturi largi)* Dormi iubito, dormi...

SUB-LT. CORBEANU. — Nu eu întâi.

SUB-LT. FLORIAN — Dacă vrei.

„ CORBEANU. — Pe urmă pleci să mă laşi caraghios.

SUB-LT. FLORIAN. — Pe onoarea mea că nu plec.

„ CORBEANU. — Las'că ştiu eu onoarea ta.

„ FLORIAN. — Să n'am parte de părinţii mei.

„ CORBEANU. — Pe onoarea ta?

„ FLORIAN. — Pe cuvântul meu de onoare.

„ CORBEANU. — Apropo, ia ascultă. Pe onoarea mea dacă spun la cineva? Adevărat că iei pe Lenuţa?

SUB-LT. FLORIAN. — Cine ţi-a spus?

„ CORBEANU. — Nu mi-a spus nimeni, am auzit eu şi tocmai ţineam să te întreb: este adevărat?

SUB-LT. FLORIAN. — Adevărat.

„ CORBEANU. — Pe onoarea ta?

„ FLORIAN. — Pe onoarea mea.

„ CORBEANU. — Ce eşti nebun? Ei cum ţi-a venit să te însori?

SUB-LT. FLORIAN. — Aşa.

„ CORBEANU. — N'are sfanţ.

„ FLORIAN. — Ştiu.

„ CORBEANU. — Fugi mă, pe onoarea mea nu fii nerod.

SUB-LT. FLORIAN. — E târziu nu se mai poate.

„ CORBEANU. — Cum dracu te-a prins în căpcană.

„ FLORIAN. — Bine.

„ CORBEANU. — Prost ai fost pe onoarea mea.

„ FLORIAN. — Fugi mon cher nu mă gândeam la ea cum nu mă gândeam să mă fac mitropolit.

SUB-LT. CORBEANU. — Atunci cum s'a întâmplat?

„ FLORIAN. — Foarte simplu, dar te rog să nu spui la nimeni.

SUB-LT. CORBEANU. — Pe onoarea mea dacă spui la cineva.

SUB-LT. FLORIAN. — Bagă de seamă că ţi-ai dat onoarea. Eram într'o zi la Colonel şi ea s'a suit pe scaun să ia o carte şi eu am vrut să o ajut însă din greşală în loc să apuc de scaun...

SUB-LT. CORBEANU. — Ai apucat'o de picior.

„ FLORIAN. — Cine ţi-a spus?

„ CORBEANU. — Nu mi-a spus nimeni. Bănuiesc. Şi eu tot aşa aş fi făcut.

SUB-LT. FLORIAN. — Da măi, şi când a intrat M-me Merişor, fata a început să plângă.

SUB-LT. CORBEANU. — Şi M-me Merişor ce-a spus?

„ FLORIAN. — Să-ţi fie de bine şi mi-a dat-o în braţe...

SUB-LT. CORBEANU. — Şi pentru atâta lucru vrei s'o duci la biserică? Credeam că a fost altceva!

SUB-LT. FLORIAN. — Ştie şi colonelul.

„ CORBEANU. — Ei şi?

„ CORBEANU. — Ei şi?

„ FLORIAN — Păi e nepoata lui, tâmpitule.

„ CORBEANU. — Taaci!...

„ FLORIAN. — Ce, n'ai ştiut?

„ CORBEANU. — Nu.

„ FLORIAN. — Altfel ce credeai. Dar m'am gândit, oricum te are în mână.

„ CORBEANU. — Mută-te

„ FLORIAN. — Unde să mă mut? Nu-i tot dracul ăla... Mi-a plătit şi datoriile... şi pe urmă o să stau cu ei... tot e ceva.

SUB-LT. CORBEANU. — Zi, d'aia te-a luat aghiotant?

„ FLORIAN. — Ai priceput?

„ CORBEANU. — Bravo băiete.

„ FLORIAN. — Asta n'ar fi nimic, că fata-i bine. Nu?

„ CORBEANU. — De mă, ce să zic, dacă-ţi place ţie.

„ FLORIAN. — Da ţie nu-ţi place?

„ COBREANU. — Insoară-te întâiu şi-oi vedea pe urmă.

SUB-LT. FLORIAN. — Nu fii, porc, zice ca să intru în şcoală.

SUB-LT. CORBEANU. — In Şcoala de Războiu?

„ FLORIAN. — Da mă, închipuieşte-ţi.

„ CORBEANU. — Te-ai ars urît, camarade.

„ FLORIAN. — Ghinionul meu.

„ CORBEANU. — Strică.

„ FLORIAN. — Mi-am dat cuvântul.

„ CORBEANU. — Asta-i că ţi-ai dat cuvântul. Cine te-a pus să-ţi dai cuvântul? Dacă nu-ţi dădeai cuvântul, puteai s'o întorci. Ei, cum o să trăiţi voi numai cu solda?

SUB-LT FLORIAN. — Fii sigur că n'o să cer dela nimeni. Apropo, dă-mi un pol.

SUB-LT. CORBEANU. — N'am.

„ FLORIAN. — Dă-mi, pe onoarea mea.

„ CORBEANU. — Ia-o mă, că-i fată bună.

„ FLORIAN. — Dă-mi, să-l fac pe Constantinescu o tablă, ăla are parale şi dacă câştig ţi-l dau imediat. Pe onoarea mea.

SCENA 25-a

Departe, în valuri, cucoane şi ofiţeri. Strigăte de veselie: — Şezi, astâmpără-te, nu fii măgar! E rece. Vai ce rece. Uite un peşte, cine mă apucă de picior: am ameţit! Na, c'am scăpat săpunul.

Se văd în planul întâiu M-me Merişor şi Casieriţa, ţinându-se de mână, bătând apa cum bat călăreţii şeaua.

SUB-LT. FLORIAN şi SUB-LT. CORBEANU. — *(Uitându-se unul la altul, se înţeleg din ochi, se reped în culise desbrăcându-se.*

SCENA 26-a

Apare Vameşul

CASIERIŢA. — Da di şi ti uiţi mata la noi — nu-i frumos, n'ai ci vide.

VAMEŞUL. — Nu mă uit.

M-me MERIŞOR *(ridicându-se furioasă).* — Ce vrei domnule?

VAMEŞUL *(întorcându-se cu spatele).* — Sunt vameşul Tănăsescu în redingotă. Adineauri eram cu hainele cele vechi.

M-me MERIŞOR. — Mă rog, ce te uiţi.

VAMEŞUL. — Am venit şi eu să fac baie.

CASIERIŢA. — Du-te mata şi te scaldă mai încolo. Aici ai greşit adresa.

(Vameşul pleacă desbrăcându-se)

SCENA 27-a

Aceiaşi, şeful de cornişti

Apare şeful de cornişti, uitându-se cu băgare de seamă în toate părţile.

M-me MERIŞOR *(aplepisită, iese pe mal în picioare, cu mânile în şolduri).* — Ce te uiţi, mă?

CORNISTUL. — Nu mă uit.

M-me MERIŞOR. — Ce vrei?

CORNISTUL. — Sărut mâna, nu vreau nimic.

M-me MERIŞOR. — Ce cauţi?

CORNISTUL. — Caut pe Domnul Colonel. A venit vaporul Face rondul.

M-me MERIŞOR. — Vai de mine!

(Panică generală. Strigăte, Invălmăşeală, cucoanele trec din culisele din dreapta în culisele din stânga). S'aude strigăte: Am pierdut ciorapii! Mi s'a udat rochia! N'avem piepten, ai oglindă? Ce ne facem dragă? Scoală mata că te-ai pus pe cămeşa mea.

M-me MERIŞOR *(despletită, disperată, gesticulând către colonel).* — Da bine frate, n'aţi auzit, nu v'a spus nimeni? Nu ştiţi nimic? Ieşiţi afară de grabă. Repede! A sosit vaporul! A venit gheneralul!

COLONELUL. — Nu mă nebuni! Ioane, Vasile.

SUB-LT. FLORIAN. — Ordonanţa lui domnul Colonel, repetă mă! *(S'aude în culsie: Ordonanţa lui D-nul Colonel!)*

(Intră în scenă o corvoadă cu plăpumi de mătase, perne sfeşnice de argint, fotografia generalului. Colonelul apare pe jumătate îmbrăcat. — Trăiţi do'n colonel, unde să le ducem?

COLONELUL *(fără s'audă).* — Să-mi aducă ghetele!

O VOCE. — S'a adus acasă să le şteargă, c'aici n'avea cu ce. *(Dând cu ochii de fotografie: Ia priviţi, a adus portretul ţarului)*

(Colonelul cade în prostaţie pe plăpumile de mătase).

M-me MERIŞOR. — Vai de mine! I-a venit rău colonelului! Să vie doctorul!...

VOCI. — Doctorul! Unde-i doctorul? I-a venit rău domnului colonel.

SCENA 28-a

Aceiaşi, Arsenescu. Un soldat

UN SOLDAT. — Trăiţi don' colonel. Caut pe don' colonel, îl caută un domn.

M-me MERIŞOR. — Aici, aici, cine îl caută.

COLONELUL. — Sunt aci... Mi-a venit rău.

ARSENESCU. — Un minut numai. D-nul Gheneral Popescu, cu care am venit pe vapor, m'a rugat să vă comunic că regretă că din cauza prea marei întârzieri, nu se mai poate opri în localitate.

COLONELUL. — Imi pare bine... asta, îmi pare rău... Vă rog să mă scuzaţi.

ARSENESCU. — Nu face nimic... La Dunăre, ca la Dunăre

COLONELUL. — Bine zici... Colonelul Merişor, Comandantul reghimentului.

ARSENESCU. — Arsenescu, Inspector general al Vămilor.

VAMEŞUL *(pe jumătate îmbrăcat, cade moale în braţele casieriţei).* — Ţine-mă născătoare!

M-me GROSSU. — S'o sfârşit.

COLONELUL. — E vameşul, vameşul cel nou... om bun săracul.

VAMEŞUL *(zăpăcit).* — M'a adus din Centrală... Am lăsat fata încurcată, nevasta grande demoiselle...

INSPECTORUL. — Bine, bine... Lasă, vorbim la biurou... D-le colonel — Doamnelor *(iese).*

VAMEŞUL *(ridicându-se greu, urmându-l).* — Ce păcate am avut, cu ce ţi-am greşit doamne...

COLONELUL *(ursuz, către d-nii ofiţeri).* — Puteţi pleca... Duceţi-vă de vă îmbrăcaţi.

SCENA 29-a

M-me MERIŞOR. — Uf! din ce am scăpat.

COLONELUL. — Nu-i nimic.

M-me MERIŞOR. — Popescu D-tale *(către Casieriţă)* ai văzut dragă. *(Către Colonel)* Să nu te laşi. Să-l muţi tocmai în Dorohoiu.

CASIERIŢA. — E cu ochi şi cu sprâncene. Inadins ne-a dus la Dunăre, să scăpăm vaporul...

M-me MERIŞOR. — Să-l pună pe Costică rău cu gheneralul — doar doar i-o da lui comanda reghimentului.

COLONELUL *(oftând).* — Asta să-i fie pedeapsa. Lasă să vadă şi el ce însemnează să comanzi un reghiment.

SFÂRŞIT

CUM NE VINDECAM DE REUMATISM SI GUTTA
BROŞURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREŢI LA: FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

CUM NE CURATIM SANGELE SI NE INTARIM TRUPUL
BROŞURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREŢI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

Mişcarea culturală

Marin Simionescu-Râmniceanu. Istoria artelor, cu 325 ilustraţii în text. (Editura Cultura Naţională).

Lucrarea d-lui Marin Simionescu-Râmniceanu, apărută în Editura Cultura Naţională, constitue un aport estetic de o valoare deosebită. Autorul îşi afirmase competinţa sa critică în studiile estetice publicate pe vremuri în „Noua Revistă Română". Volumul acesta constitue un studiu sintetic, original, bogat în interpretări personale şi de două ori folositor. Ca lucrare de iniţiere pentru cercetători în domeniul artelor frumoase şi ca o recapitulare, însoţită de o bogată bibliografie, pentru cunoscători.

O lucrare de acest gen presupune mult simţ critic, o aprofundată cunoaştere a materialului, care e imens întru cât se confundă cu însăşi istoria civilizaţiei, gust ales şi rafinat, multă răspundere. Autorul, din respect pentru cititori spune că în această istorie a artelor nu s'a ocupat de literatură şi muzică, lăsând aceste capitole pe seama unor colaboratori mai competenţi ai editurii. Volumul acesta de istoria artelor reprezintă astfel o istorie a artelor plastice. Lipseşte, după părerea noastră, încă un capitol: dansul.

Rămâne însă această Istorie a Artelor astfel cum a fost concepută şi realizată de d. Marin Simionescu-Râmniceanu, o valoroasă lucrare de interpretare a manifestărilor artistice din diversele epoce ale istoriei, lucrare care se situează prin meritele sale deosebite între lucrările de seamă ale afirmaţiei noastre culturale.

Iată cum defineşte şi precizează autorul *arhitectura :*

„A început să clădească omul când a simţit dintru'ntâi nevoie să-şi facă pentru sine şi ai săi adăpost; a construit însă arhitectonic abia atunci când a purces să ridice templu unui zeu. Dacă credinţa, în cazul acesta special, l-a silit să deosebească locaşul lui Dumnezeu de locuinţa sa profană, apoi e sensul sufletesc în genere, care adăugat construcţiei, îi descoperă adevăratul limbaj arhitectonic".

In epoca preistorică, arhitectura e redusă la simpla îndreptare a pereţilor din peşterile ce serveau omului ca adăpost sau la construirea unor mici colibe rotunde, din împletitură de nuele şi pământ.

In epoca arhaică, arhitectura se caracteriză prin „rigiditatea sacerdotal fastuoasă, exprimată în proporţii, ce se măsoară cu forţele elementare ale naturii, într'o predominare a materialului brut". Egiptenii ridică fortăreţe mortuare (piramide) pentru a păstra mumiile. Arhitectura asiro-babiloniană continuă spiritul arhitecturii egiptene, dar transformă templul în palat somptuos (Palatul din Chhorsabad), iar arhitectura minoic-cretană, din pricina condiţiilor de viaţă transformă templul şi fortăreaţa într'o clădire omenească, asemănătoare unui palat din vremea renaşterii.

In epoca antică, arhitectura greacă face dintr'o fortăreaţă închisă cum era templul egiptean sau asiro-babilonean, un templu deschis, ridicat pe un soclu de trepte şi înconjurat cu colonade în loc de zid — cu o unică încăpere centrală. Motivul acestei evoluţii e foarte frumos expus de autor : „Pe când religia egipteană vedea în zei nişte demoni straşnici cari cârmuiau despotici omenirea, religia greacă schimbă pe fiecare zeu într'un om ideal, tot cultul devenind astfel o istorie de adoraţie a omului. De această adoraţie a ceeace este omenesc în formă, funcţii şi proporţii se pătrunde şi arhitectura. Giganticul egiptean face loc proporţiilor normal omeneşti, iar massa inertă a zidului se desface prin coloane într'o articulaţie vie... Templul odată stabilit continuă neschimbat ca şi caracterele spiritului grecesc. Ce variază e numai dispoziţia sufletească sub influenţa timpurilor, de unde acele mlădieri în interpretarea formală din care se nasc stilurile... „Arhitectura romană împrumutând elemente de bază de la greci, desvoltă arhitectura în direcţia problemelor de tehnică constructivă.

In epoca creştină, arhitectura începe în catacombe sub pământ, în locurile de rugă şi de adorare de unde avea să se desvolte viitoarea biserică creştină. Caracteristica acestei epoci e dispariţia aproape totală a caracteristicilor naţionale, topite toate într'o nouă unitate — religia creştină. Stilurile basilical, bizantin, arab mauresc, romantic şi grotic sunt variantele aceluiaş spirit creştin, toate variantele, şcolile şi curentele având justificări în mediu, rassă şi moment.

In epoca modernă, datorită umanismului scrierilor literare şi filosofice se revine la studiul naturii şi al materiei. Trupul omenesc din nou descoperit îşi impune logica sa organică şi individualitatea se reafirmă în faţa goticului, care era arhitectura colectivităţii credincioase. Quattrocento, Cinquecento, seicento în Italia; în Franţa Fontainbleau, Chantilly, etc; în Spania, Escurialul, în Germania, Heidelberg, etc., stilurile Ludovic XIV, XV, XVI, etc...

In secolul al XIX, arhitectura nu are nici un stil dintr'un hiperpersonalism, care se manifestă în toate domeniile artei.

Acelaş drum, bogat în exemplificări şi însoţit de frumoase ilustraţii în text urmăreşte şi istoria sculpturii şi a picturii.

„S'a născut arta sculpturii pentru a da fiinţă atât zeilor cât şi demonilor şi târziu de tot numai a prins omul să se îndeletnicească şi cu îndumnezeirea prin chip cioplit a omului de fiecare zi".

In epoca preistorică, omul întrebuinţează piatra ca mijloc de apărare, apoi o şlefueşte. Rar e indicată figura omului. Numeroase sunt încercările de a reprezenta fiinţe vii pe lutul ars.

In epoca arhaică, sculptura egipteană e masivă, idolică şi convenţională. Se interesează însă de trăsăturile feţii din pricina practicilor religioase. Sculptura asiro-babiloniană fiind lipsită de blocuri mari de piatră a practicat aproape numai relieful şi în special vestmântul fastuos al curteanului. Sculptura greco-minoră are aplicaţie spre relieful miniaturilor în fildeş, aur şi lut ars.

In epoca antică, spiritul liber grecesc, întors spre om ca spre regele creaţiunii, realizează în sculptură perfecţiunea până azi cunoscută.

Plecând de la concepţia că o divinitate e o formă perfect concepută se înlătură tot ce e individual atât în forma trupului cât şi a feţii pentru a stabili forma generală. Myron, Phidias, Polyklet, Skopas, Praxiteles, Lysippos, etc., rămân cei mai mari sculptori ai umanităţii. Sculptura romană e o imitaţie a celei greceşti. Spiritul realist roman aduce în artă scenele de război, arcuri de triumf, etc

In epoca creştină, sculptura decade din cauza luptei dusă de biserică împotriva idolatriei şi a nudului. Mai târziu pietrari cioplitori pun în contrast ca ornamentaţie chipul idilic al sfinţilor cu monştrii infernului.

In epoca modernă, în Italia, odată cu renaşterea, începe frescul în piatră, cu aceiaşi sentimentalitate în atitudini şi în portrestică. Lorenzo Ghiberti, Donatello, Della Robia, etc. In secolul al XVI, formele plăpânde se umplu de forţă fizică. Leonardo da Vinci şi Michelangelo. Continuă cu Benvenuto Cellini. In celelalte ţări influenţa renaşterii se repercutează aproape cu aceleaşi ecouri şi interpretări estetice.

In secolul al XIX, eclectismul care se desvoltă sub auspiciile Academiilor produce lucrări slabe. Ca o reacţiune e naturalismul lui Carpeaux sau al lui Rodin impresionismul şi expresionismul modern. Lipseşte însă perspectiva necesară spre a judeca producţia acestui secol.

Pictura. „I s'ar putea zice o sculptură prescurtată... Fiind mai simplă în mijloace, dar mai grea în concepţie, deoarece abstractizează în linie forma plastică din natură, ea e foarte timpurie ca scris figurativ şi ornamentaţie, la o artă de sine stătătoare ajunge însă abia atunci când cu figura pătrunde în reprezentare şi mediul ei înconjurător"'.

In epoca preistorică, ornamentaţia spirală pe pântecul vaselor sau liniară ca împletituri, sau în peşteri reprezentarea concisă a animalelor. Nu e la bază un instinct ci puterea de imitare a realităţii.

In epoca arhaică, pictura egipteană ajută relieful prin culoare şi combate monotonia suprafeţelor prea mari. Culoarea e însă puţin variată. Pictura asiro-babiloneană imită tapiseriile şi realizează efecte frumoase; pictura greco-minoică are rafinăria stilistică a unei societăţi civilizate, cu predominarea naturalismului culorii.

In epoca antică, pictura greacă din care nu s'a păstrat nimic se poate bănui din operile literare, care o compară cu sculptura. Polygnotos, Apollodoros, etc., cei mai reputaţi pictori lucrau în genul frescii, cu scene idealizate ca acelea sculptate pe frontoanele templului. Pictura romană dezvoltă elementele greceşti. Casele dezgropate la Panpei arată felul cum se lucra. Se urmărea însă efectul şi nu idealul estetic.

In epoca creştină, pictura medievală începe în catacombe. Biserică prin tratatul dela Muntele Athos fixând condiţiile picturii, arta decade. In gotic pictura ia avânt prin vitraliile colorate. In Italia cu *Giotto* începe o nouă artă.

In epoca modernă, în Italia, sec. XV se caracteriză prin tendinţa realist-portretistică, subiectul biblic fiind numai un pretext. Perspectiva capătă importanţă, iar nudul nu lipseşte. Se resimte influenţa olandeză şi din Flandra. Cele mai variate şcoli nasc între luptele de concepţii dintre tradiţionalişti, cari socoteau inspiraţia artistică ca singură sursă a operii de artă şi umanismul, care pleca de la cunoaşterea realităţii, Masacio, Lippi, Angelico da Fiesole, Ucello, Gozzoli, Boticelli, Francesca, Martegna, etc. In sec. XVI, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Raffael, Tizan. Sec. XVII şi XVIII reprezinta decadenţa picturii italiene, prin manierism. In ţările de jos, Hubert van Eyck şi Jean van Eyck, cu preocuparea de a reda mediul ambiant şi materialitatea. In Franţa, Jean Bourdichon, François Clouet. In Germania, se resimte influenţa flamandă.

In sec. XVII şi XVIII din pricina reformei religioase a protestantismului, în ţările de jos, pictura îşi caută inspiraţia în viaţa de toae zilele. Rembrandt, etc. In sec. XVII, în Franţa, şcoala academică protocolară. Reacţiune : Watteau, etc.

In sec. XIX, pare că o eră se sfârşeşte şi alta începe. Se remarcă lipsa de interes pentru culoare în schimbul unui formalism plastic. E o întretăiere de curente deosebite, un personalism excesiv, impresionism, neoimpresionism, expresionism, primitivism, cubism, etc.

Lucrarea d-lui Simionescu-Râmniceanu e însoţită de frumoase reproduceri, cu un bogat material informativ, interpretat cu un deosebit simţ critic şi estetic. O scriere pe care o recomandăm tuturor iubitorilor de frumos.

SCARLAT FRODA

CRÂMPEE DIN RASBOI

Viteazul norocos

de KOSTYA GALITZA

Vitejia inutilă nu-mi place. Poate că o înţeleg uneori, dar nu o admit niciodată. Prin sfârşitul mai totdeauna prostesc ce-l provoacă, ea nu poate fi decât în avantajul inamicului, cu atât mai mult cu cât în războiul de azi, tactica urmărită e nimicirea armatei adverse.

Deaceea, oridecâteori vedeam pe locotenetul Pavel Ordeanu expunându-se în orice moment şi împrejurare fără niciun rost, nu puteam să nu-l dezaprob. Pe când el risca de o mie de ori să fie ucis sau, ce-i mai rău, mutilat, alţii stăteau foarte liniştiţi în cea mai deplină siguranţă. Oricum, nu mă puteam împiedica să nu-i admir vitejia-i neastâmpărată şi pe lângă asta norocu-i neobosit; dar tocmai pentru asta n'ar fi trebuit să se piarză cu de-a sila, ca să zic aşa, pentrucă ar fi făcut jocul inamicului pe când nouă ne-ar fi pricinuit o pierdere de neînlocuit.

Bizar om, acest Ordeanu. Mai întâi înfăţişarea sa: scund, cu umerii laţi şi cu capul mare, cu nările ce se -nfioară şi cu ochii în cari alternează nori şi fulgere, cu bărbia înfiptă în piept şi cu fruntea aplecată înainte, îţi face impresia unui taur adus la culmea furiei şi desnădejdei de către banderilbros şi picadores, gata să se repează înainte, orbeşte. Pe urmă firea sa: incoherent, inegal, surprinzător, aci tăcut, aci limbut, aci posomorât, aci grotesc, aci impetuos, aci evasiv. Dar ceeace-l caracterizează e vitejia în luptă, din zi în zi crescândă şi norocul care, pe zi ce trece, e mai strâns legat de el.

Aşa că odată, după o luptă crâncenă şi ucigătoare, în care s'a întrecut pe sine, nu m'am putut stăpâni să nu-l felicit entuziasmat:

— „Eşti un viteaz norocos!"

Aceasta îl contrarie :

— „Viteaz? Norocos? Eu? Tocmai eu? Ha!".

Crezui că glumeşte s'au că are un acces de modestie:

— „Dacă nu tu, cine altul?" şi schiţai un surâs

Dar el nu glumea:

— „Lasă-mă în pace!" şi în glasul său era ca o ameninţare.

Turburat, fără voia-mi, îngânai :

— „Dar bine, de atâtea ori până acum, ce ai arătat dacă nu vitejie şi ce ai dovedit dacă nu noroc?"

Atunci mă privi îndelung şi adânc, după care dădu trist din cap şi rosti apăsat scandându-şi cuvintele :

— „Dacă n'aş fi fost aşa de nenorocos cum sunt, poate că n'aş fi fost asa de fricos!"

— ...

Printr'un gest spontan mă luă de braţ şi ma duse înspre o ladă de conserve, la umbră, pe care ne aşezarăm:

— „Ascultă cazul meu", îmi zise „şi vei pricepe ce ţi-am spus".

Inainte de a începe, păru că--şi reculege gândurile ; cât despre mine, îmi ţineam răsuflarea.

Pretutindeni era linişte deplină. Tranşeele erau copleşite de dogoarea halucinatorie a amiezii şi de monotonia exasperantă a banalităţii. Sârmele ghimpate aveau străluciri mate la razele soarelui; sentinelele veghiau dela adăpost. Nici nu bănuiai că la două sute metri depărtare de tranşeele noastre se aflau liniile inamice; dar dacă ai fi încercat să-ţi expui fie numai capul afară din tranşee, ţi-ai fi dat imediat seama de prezenţa inamicului, în urma ploaiei de gloanţe ce ţi-ar fi trimis-o, ca din senin.

Cu privirea înorată, urmărind par'că întortochierile tranşeei, Ordeanu începu să povestească, sau, mai bine zis, să expună, ceeace numia el cazul său :

„Până acum n'am cunoscut altceva, decât numai nenorocul.

„Şi dacă la început mă îndoiam dacă în adevăr sunt aşa de nenorocit, cu timpul m'am convins de adevărul acesta.

„La început mă întrebam pentru ce tocmai mie să mi se întâmple ceva rău; dar pe urmă găsii că e firesc ca numai mie să mi se poată întâmpla acest rău.

„Ca să-ţi dai mai bine seama de astea, îţi dau un exemplu : Un accident surprinde o sută de oameni; printre ei, sunt şi eu. Din aceşti oameni, cad victime zece; ei bine, printre ele trebue să fiu şi eu. Ceva mai mult: din o sută de oameni ameninţaţi de o primejdie, cade victimă numai unul; or acest unu, acest singur om fără noroc, care plăteşte pentru toţi, nu pot fi decât eu, numai şi numai eu, Pavel Ordeanu!

„Inchipueşte-ţi deci în ce stare mă aflu în război...

„După atâtea dovezi ce le am de nenorocul meu, la ce mă pot aştepta oare dacă nu la un sfârşit rău?"

Aci îl întrerupsei :

— „Permite-mi, dar eşti în războiu de atâta timp şi totuşi nu văd că te-ai putea plânge de nenoroc, dacă nu chiar dimpotrivă; şi fiindcă n'am nici-o îndoială că ai dreptate în cele ce-ai spus, nu pot crede altceva decât că soarta s'a întors în favoarea ta, ca să te răsplătească...."

Cun un gest nervos, mă opri :

— „Cunosc, cunosc eu asta. Tu nu poţi şti, n'ai cum, n'ai de unde să ştii, deaceea vorbeşti aşa. Eu însă ştiu, cunosc acest joc crud şi nedemn al soartei; mi-e cunoscut şi obişnuit. Aşa că nu-mi mai fac iluzii. Astfel ştiu că, uneori, la început totul se prezintă bine; soarta îmi dă speranţe, îmi dă un avans ca să capăt încredere şi să înaintez. Dar îndată ce-i vin la îndemână, trac! loveşte; şi trebue să recunosc că nu greşeşte! Toate etapele prin cari am trecut, le-a savurat pe îndelete. Inainte prindea jocul acesta; acum însă nu mai merge, căci e cunoscut şi răsuflat, iar eu am devenit sceptic şi prudent.

„Pentru asta deci, norocul aparent de până acum, nu mă surprinde; ştiu ce-i va urma. Şi ce-i va urma de data aceasta va fi groaznic căci văd că prea mult timp am fost cruţat ca să nu se sfârşiască odată brusc.

„Siguranţa asta a sfârşitului fatal inevitabil e la fel de monstruoasă ca şi cunoaşterea ce am avea--o a clipei morţii noastre. Departe de a te obişnui la acest gând, te frământi în neputinţa de a te sustrage.

„Din cauza aceasta aci, la războiu, unde normalul e nenorocirea, trăesc într'o continuă frică; gândeşte-te: eu, care şi în alte împrejurări am fost lovit, cu atât mai mult nu voiu scăpa!" şi Ordeanu repetă violent, cu ochii fulgerând, „nu voiu scăpa! Auzi? nu voiu scăpa!

„Ah! deaceea vreau să curm cât mai repede chinul acesta, al condamnatului. Strig soartei: Incetează jocul acesta nedemn, în care te complaci cu rafinament. Odată ce la urmă mă vei lovi, loveşte-mă dar, lucrează repede mai repede, mai repede...

„Am spus că trăesc într'o continuă frică. Dar la dreptul vorbind, oare asta se poate numi frică? Ce-i frica, decât un sentiment spontan, inconştient, animalic? Pe când cu mine e siguranţa, în urma experienţei proprii ce am căpătat--o, că mi se va întâmpla acel rău care nu vreu să mi se întâmple.

„Nu vreu, dar nu-l pot împiedica

„Astfel că, pentru a curma, pentru a dejuca comedia soartei, merg în faţa răului, în faţa primejdiei la războiu. Or, asta ai luat-o drept vitejie, după cum preludiul nenorocirii l-ai luat drept noroc.

„După cum vezi, nu--i nici una nici alta.

„Dar acum asta nu mai interesează. Ceeace trebue de făcut, e să se sfârşească odată!"....

Pronunţând aceste cuvinte se sculă brusc şi înainte de a-l putea reţine, eşi din tranşee, în faţă, şi ajungând la sârmele ghimpate se opri: scutura praful ce se prinsese de poalele tunicii sale...

Am spus că ajunge să-ţi scoţi capul numai din tranşee, ca să atragi atenţia şi gloanţele inamicului; dar însă să faci fapta lui Ordeanu !

Impuşcături precipitate răsunară din tranşeele inamice; un corp prăbuşindu-se greu la pământ le fu ecoul.

Bucureşti, Maiu, 1924.

KOSTYA GALITZA.

Cărţi şi Reviste

ALMANAHUL GRAFICEI ROMANE (1914) a apărut în editura revistei cu acelaş nume dela Craiova şi sub îngrijirea d-lui *V. Molin,* primul ei redactor.

Ţinta urmărită cu publicarea acestui almanah este aceea de a arăta în primul rând colegilor profesionali şi în al doilea rând, marelui public, concepţia, tendinţele şi viaţa industriei sau, dacă vreţi, artei tipografice. In sensul acesta călăuzesc toate articolele d-lui Virgil Molin, licenţiat în artele grafice, care a publicat anul trecut şi un vocabular al tipografului, lucrare de nepreţuită valoare pentru cei cari vor să cunoască şi le e trebuincioasă terminologia tehnică a tiparului.

Din paginile literare ale almanahului, reproducem rândurile lui *Giovanni Papini,* care în „De vorbă cu tipograful", ne pune în lumină vie, printr'o poetică invocare, legătura strânsă dintre autor şi culegătorul tipograf:

„Am lucrat totdeauna pentru tine — şi tu de-atâtea ori pentru mine. Şi totuşi nu ne-am băut paharul de vin la aceeaş masă a cârciumarului. Nici unul dintre ai mei n'a spus nimica despre ai tăi. Ţi-ai consumat ochii pentru el şi nu te-a cinstit nici cu o privire. Si nici măcar cu unul singur din atâtea cuvinte ce se împrăştie în aer cu dărnicia săracilor.

„Mie îmi eşti însă drag. Imi place de tine. Mă încred în tine de treisprezece ani. Eşti confidentul meu, întâiul confident al gândurilor mele, al măestritelor mele melancolii. Suntem prieteni, dacă vrei.

„Ceeace n'aş fi citit nici chiar prietenului celui mai de aproape al clipei, ceeace n'aş fi dat în mâna femeiei celei mai apropiate de carnea mea, ceeace n'aş fi arătat nimănuia dintre primii şi ultimii veniţi în inima mea primitoare, n'a trebuit să roşesc.

„Noi între noi ne înţelegem. Hotărît, corpul şi caracterul, fiecare se întoarce la trebile lui. Eu las în mânile tale tot ceeace am mai scump în acea zi. Iţi las atâta din sufletul meu micurat în cerneală şi tu te îngrijeşti ca să mi-l traduci în metal.

„Ai fost cel dintâiu care ai ascultat orice spovedanie a mea. Ai citit înainta tuturora cele mai aspre atacuri, ca cele mai desnădăjduite apărări; descărcările cele mai pasionate şi dispreţurile cele mai răutăcioase. Ţi-am deschis sufletul meu ca pe o carte necorijată şi am reorînduit cu pinţetele tale liniile cele mai geloase ale gândului meu.

„Umedele corecturi ce mi le-ai dat într'o seară — cea dintâi seară! — au rămas mai întipărite în amintirea mea, decât vorbele ce mi le-a ascuns odată, într'o carte, copila brună care m'a iubit înaintea celorlalte. Şi ar fi trebuit să păstrez ca pe nişte acte de nobil cele dintâi originale pe care mi le-ai înapoiat sigilate toate.

„Mânile tale murdare de plumb şi de cerneală îmi plac mai mult decât acelea pe care domnii suspuşi le ascund în piele cenuşie sau galbenă pentru ruşinea curăţeniei lor.

„Şi ale mele sunt murdare de cerneală şi le-ar strânge ţi-am dat înaintea tuturora ţie. Şi nu mi-a fost ruşine. Şi bucuros pe ale tale.

„Faţa ta e slăbită şi sgârcită ca faţa acelora pe cari gândirea i-a făcut să sufere — şi ochii tăi obosiţi au citit mult, mai mult decât ar fi trebuit. Intocmai ca ai mei.

„Suntem fraţi, tipografule!..."

Interesant pentru istoria noastră literară este studiul d-lui profesor C. D. Fortunescu: „Istoria tiparului în ţările româneşti", care, bazându-se pe informaţiuni şi documente, face în acest almanah istoricul tiparului dela 1508 până în 1698, rămânând ca în almanahul pe 1925, studiul să-şi ia sfârşit.

In rest, un articol al d-lui N. Iorga (O fabrică de hârtie lângă Cozia) şi diferite informaţiuni.

* * *

L'EUROPE NOUVELLE (31 Mai) aduce obişnuita cronică a lui *Albert Thibaudet,* în care se discută cartea adnotată şi comentată de *Théophile Dufour:* „Correspondance générale de J. J. Rousseau". După ce autorul articolului informează despre istoricul lucrării lui Dufour, vine la partea literară a lucrării. De sigur că, în corespondenţa lui Rousseau nu s'ar putea citi pagini de literatură epistolară pură cum am citi, de pildă, în Voltaire sau Madame de Sévigné. N'am putea întâlni nici naturalul pe care-l admirăm în Chateaubriand sau Barrès. Dar culegem din plin duelul tragic dintre sensibilitatea nouă lirică a lui Rousseau şi limba clasică, limbă pe care a mânuit-o ca un maestru. Nimic nu e mai valoros astăzi decât lectura acestor scrisori care ne redau sensibilitatea intimă a epocii pre-romantice.

Valoarea generală a acestor scrisori e mai ales documentară. Acest prim volum se referă numai la M-me de Warens, la şederea în Veneţia, la debuturile scriitorului în Paris. Anul petrecut la Veneţia, ale cărui documente sunt cele mai numeroase din acest volum, ne pune în situaţia plăcută de a înţelege sufletul întreg al scriitorului şi felul cum, trecând printre atâtea amărăciuni, avea să i se formeze temperamentul pe care i-l cunoaştem din voluminosul „Emile".

Astfel — spune Thibaudet — lumea nu e pentru cei cari cugetă, decât o comedie; pentru cei cari simt, o tragedie; Şi corespondenţa lui Rousseau ştie ca, din comicul de toate zilele, să facă tragedia unei vieţi întregi.

* * *

VIAŢA NOUĂ (Mart-April) publică începutul unui studiu al d-nei *Mia Frollo* intitulat „Teatrul francez contimporan" şi continuarea articolului (A fi... Român) al d-lui Ovid Densuşianu, în care găsim cele mai juste aprecieri asupra moravurilor noastre sociale:

„Uitaţi-vă la profesori de Universitate cu fobia catedrei, la magistraţi cari-şi iau uşor funcţia şi la atâţi funcţionari cari bâlbâiesc când le ceri vre-o informaţie — încă prezenţa tot e ceva, când alţii nu se văd când îi cauţi la postul lor — şi veţi vedea cum fizionomia lor are ceva aparte: cutele subterfugiilor, zâmbetul care se insinuează, gudurările, graba de a primi orice în afară de îndatorirea lor, obsechiozitatea ca un paliativ bun şi alungând orice mândrie. Staţi de vorbă pe urmă, cu vreun ministru despre care se ştie câte acopere cu iscăliturile lui, spuneţi-i răspicat că e pe cale să mai făptuiască vreo nedreptate şi imediat îl veţi vedea că-şi domoleşte glasul, clipeşte din ochi şi devine blând până la umilire".

Pentru remedierea acestui rău, atât de întins în pătura socială de după răsboi, condeiul d-lui Ovid Densuşianu scrie cu bună dreptate:

„Ne trebuie un misticism naţional, în care mândria să ne fie călăuză, să ne dea puterea reculegerilor, conştiinţa că oriunde ne vom înfăţişa vom fi întâmpinaţi cu luare-aminte vom fi priviţi ca un neam ales. Prea a trăit fiecare după placul lui, prea a fost lăsat în năravuri rele, şi prea ne-am încrezut în familie, — ceeace la noi înseamnă a-ţi permite tot, — dar de acum înainte ni se impune să ne cercetăm mai des sufletul şi să ne controlăm bine faptele şi gesturile.

„Indreptările, se ştie, nu vin decât dacă îţi recunoşti scăderile".

Versuri semnate: *Ervin, Al., Colorian* şi *C. Gruia.* Un adevăr care trebuie să ne dea de gândit conţine notiţa „Europenizare ne la locul ei". Este vorba de uşurinţa cu care ne repezim să ne trimitem odraslele să facă excursii în străinătate, atunci când nici frumuseţile judeţelor noastre nu le cunoaştem

G. B

ÎNSEMNĂRI

Traduceri din româneşte în ungureşte

Se înmulţesc traducerile din româneşte şi traductorii. Am relatat de multe ori că ziarele ungureşti publică tot mai multe traduceri în ungureşte făcute din româneşte. Autorii români se fac astfel cunoscuţi în cercurile cele mai largi ale ţărei româneşti.

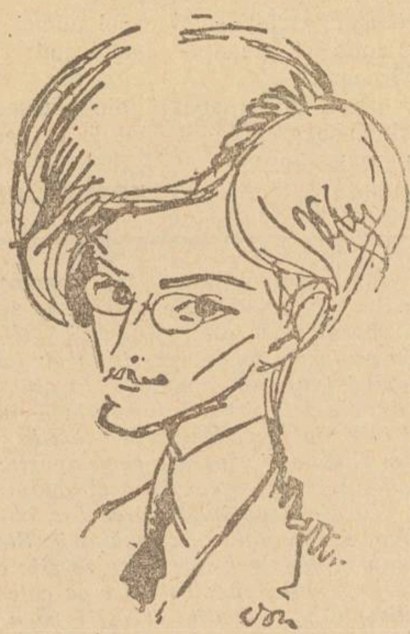
Emil Isac

In vremea din urmă au apărut în reviste şi ziare ungureşti traduceri din Eminescu, Blaga, A. Maniu, iar în numărul din 1 Iunie, marea revistă literară: „Hirnök" publică din volumul „Poeme în proză" de d. **Emil Isac** patru bucăţi: Cel ce-şi sapă groapa, Plugul, Intâlnire şi Fereştile satului. Traducerile sunt admirabile şi semnate de profesorul **Dionisie Iaklowsky,** care traduce de mai mulţi ani din autorii români.

Poetul **Aprily** urmează cu traducerile din d. **Lucian Blaga** în ziarul „Ellenzek" din Cluj, iar **Caragiale** are un nou traducător în persoana d-şoarei **Lya Müller,** care traduce în limba germană „Făclia de Paşte".

Paul Géraldy

La pagina consacrată literaturii streine am publicat, în ultimele câteva numere, versuri traduse din subtilul poet francez Paul Géraldy. Toţi cei cari urmăresc noua literatură franceză şi se îmbată de ritmurile noui ale poeţilor de astăzi, au în biblioteca lor vestitul volum de poezii „Toi et Moi", — cartea de care nu se despart femeile, sensitivii şi amatorii de intimităţi lascive şi insinuante. Geraldy este poetul frivolităţii, sub care se ascunde o psihologie adâncă a dragostelor de o clipă, cu micile mărunţişuri amoroase, ascunse în cutele unor sensibilităţi dureroase.

Paul Géraldy

Autor al piesei „Aimer" ce s'a jucat la Comedia Franceză cu un succes care a dus-o pe scenele din Viena, Géraldy a publicat de curând un roman „Le Prélude" şi astăzi reprezintă o piesă nouă „Si je voulais" comedie în care şi-a păstrat aceleaşi nepreţuite calităţi de fin observator al amorului.

Kyra Kyralina

Cum era de prevăzut romanul lui Panait Istrati a stârnit vâlvă şi admiraţie în toate cercurile intelectuale franceze. Ziarele şi revistele aduc laude neprecupeţite la adresa autorului, care după un lung şir de amărăciuni şi de disperări vecine cu moartea se găseşte acuma în pragul unei celebrităţi mondiale.

Suplimentul literar al ziarului „Le Figaro", publicând un fragment din romanul despre care ne-am ocupat în nr. trecut, scrie :

Fiul unui contrabandist grec şi al unei ţărănci din România, Panait Istrati, a dus, timp de două zeci de ani, cutreerând Orientul mediteranean, o viaţă de rătăcitor bogată în aventuri extraordinare şi exercitând cele mai diverse meserii.

In „Les Nouvelles Littéraires" d. Maurice Martin du Gard, povesteşte viaţa lui Panait Istrati aşa cum a apărut povestită de el însuşi în „Adevărul Literar şi Artistic", constatând câţi streini plini de talent au venit din ţara lor să îmbogăţească cu folos literatura franceză.

Frans Masereel

In „Adevărul Literar" am mai amintit de arta acestui ciudat belgian, afurisit multă vreme de critici şi considerat ca un „frondeur", care reduce arta pură la esenţialul vieţii: satira grotească. Primele manifestaţii din ziarul bătăios al lui Jean Debrit din „La Feuille", i-au pricinuit destule neplăceri lui Masereel.

Unii au grăbit să-l încadreze în negru ca pe numele lui Romain Rolland, anatemisându-l ca pe-un defaitist periculos. Umanitatea largă, condensată în linii dureroase de satiră, nu a fost înţeleasă.

Critica încântată de liniile aristocratice ale lui Aubrey Beardsley, nu a putut accepta nici pe Toulouse-Lautrec... şi furia lui Hindenburg a fulgerat asupra capului lui Gross, căci marii măcelari ai răsboiului n'au văzut alături de coifurile strălucitoare de argint... milioanele de cadavre ciupite de muşti, orbii şi ologii, cari cadenţează cu proteza lor ieftină ritmul parfumatelor limusine.

Acum însă s'au deschis iar porţile pentru suferinţa omenească. Frans Masereel este un învingător. „Cartea cu chipuri" înfundată prin sertare şi arsă de nenumărate ori pe rugul răsboiului, este readusă la soare şi stropită cu lacrimi... „Quand la Guerre va, tout va"... Şi îngrozit răsfoeşte europeanul „Cartea cu chipuri".

Volumul are 51 de ilustraţii — croquisuri. Ironie ucigătoare, care caracterizează opera acestui umanist — este pornită din cel mai cald umanitarism, îngrozeşte, dar moralizează cu tendenţă: iată ce este răsboiul, în esenţă un triumf al ideilor de eugenetikă socială, în realitate un complex de grozave dureri şi nefericiri. Războiul înfăţişat de Frans Masereel pare un sombru imn al morţei: preamărirea zeului peirei, care surâde învingător, răspunzând cu'n glonte brutal sclipitoarea inteligenţă a minţii. Poate din pricina aceasta, în vremurile aceste, când omenirea sătulă de ucis, ahtiază cu înfrigurare pacea între popoare — arta lui Masereel este însăşi propaganda pentru pace, cu mijloacele satirei-grotesce.

„Les uns meurent — d'autres en profitent et s'omusent..." Este un rezultat final pentru **„cartea cu chipuri"** desolantă ca un tragic apus al civilizaţiunei... şi Masereel este „en vogue"... Fireşte, se vor găsi snobi, cari vor căuta opera lui Masereel cu interesul dăruit operelor lui Oscar Wilde... Wildrac... Ori Iehan Rictus, căutând stridentul şi originalul în satira uriaşă a acestui bizar belgian, care a dăruit omenirei — alături de multe falşuri diplomatice şi militare — o manifestaţie arsitstică sinceră. Am fi dorit chiar să fie mai puţin sinceră, căci este grozavă sinceritatea aceasta plătită cu zeci de milioane de cadavre, orbi, schilavi şi orfani...

Academia Română

Un public foarte numeros a luat loc, Luni 9 Iunie, în tribuna Academiei Române pentru a asista la recepţia d-lui C. Rădulescu-Motru, profesor de filozofie la facultatea de litere din Bucureşti.

C. Rădulescu-Motru

D-sa, ales în locul rămas vacant la moartea lui Andrei Barseanu, a făcut, cum este în tradiţia înaltei instituţii de cultură, elogiul înaintaşului său accentuând asupra concepţiei naţionaliste care corespundea fazei actuale a desvoltărei poporului român.

D. Gusty

Activitatta lui Bârseanu s'a desfăşurat în vederea pregătirei sufleteşti a poporului român din Ardeal şi roadele acestei activităţi, pe deplin încununată în ziua unirei, s'au evidenţiat, atunci când ardelenii au corespuns în totul aşteptărilor.

In partea a doua a discursului său de recepţie d. Motru a vorbit despre idealul naţional în genere, ca o caracteristică a spiritului european modern, şi despre naţionalismul românesc, căruia îi cere să se întemeieze pe tradiţie, dar pe tradiţiile justificate de raţiune. Căci, spune d-sa, naţionalismul viitor va fi pentru un popor ceiace este caracterul moral pentru un individ: *o voinţă luminată de conştiinţa morală, nu gestul plămădit de subconştientul obişnuinţei?* Şi dacă naţionalismul nostru a fost până acuma al celor bine intenţionaţi instinctiv, naţionalismul vremii viitoare va fi, va trebui să fie al celor conduşi de raţiune.

Recipendiarului i-a răspuns d. profesor D. Gusty arătând meritele noului academician pe care îl defineşte ca un viguros reprezentant al stiinţei şi gândirei naţionale, un animator şi un creator de curente de opinii, a cărui gândire filosofică e cuprinsă în cuvintele *energie, personalitate, caracter, vocaţie.*

Concepţia filosofică a d-lui Motru, d-sa o consideră nespus de înviorătoare şi edificatoare, căci reprezintă impresionanta conştiinţă a unei armonii a personalităţii, ea însăşi armonizată cu celelalte personalităţi care alcătuesc colectivitatea şi natura. După ce arată în amănunţime activitatea ştiinţifică a noului membru, relevă că toate lucrările d-lui Motru sunt la curent cu ştiinţa timpului şi arată pe autor ca un spirit prudent, temperat, deschis, pătruns de sentimentul viu al lacunelor şi limitelor.

Schylock

D-na Lebrun-Surdy publică la Paris, o nouă traducere, a comediei schakesperiane, în franţuzeşte. Cu acest prilej s'a pus din nou în discuţie una din cele mai caracteristice piese a lui Schakespeare, care în ultima stagiune dela noi a avut un imens succes cu rolul titular interpretat de Ion Brezeanu.

Brezeanu în Schylock

Schylock e poate destinat să provoace râsul şi cu toate acestea pronunţă cuvintele cele mai emoţionante. Dacă nu-i pricepem simbolul, nu putem pricepe nimic din felul cum Schakespeare îşi construeşte eroul. E foarte posibil ca chestiunea livrei de carne, cerută de cămătar să fie o veche legendă orientală sau germenul acelei uimitoare creaţiuni, cea dintâi şi cea mai frumoasă din toate creaţiunile în care apare evreul din teatrul modern. Dar cu câte trăsături adânci omeneşti nu şi-a compus, Shakespeare, personagiul?

Schylock, mai întâi de toate, este un evreu care primeşte să intre în relaţii cu creştinii, care nu s'a închis în Gheto, dar care în acelaş timp îşi limitează aceste relaţiuni la legăturile pur negustoreşti. Pe de oparte, considerându-se om, ca toţi oamenii, cere un tratament egal. iar pe de alta are în cel mai înalt grad simţul proprietăţii în familie. Când vine în faţa judecătorilor trebue să ne amintim că e nebun de mânie pentru că fiică-sa a fost răpită de un creştin. Tragedia ebraică nu mai este o întâmplare petrecută în interiorul Ghetoului, ci este drama familiară provocată de o trădare de rasă. Schylok este o imagine tradiţională, veche ca şi biblia, şi în acelaş timp un personagiu de-un uimitor modernism, una din cele mai surprinzătoare creaţiuni a lui Shakespeare. Aci e beţia urei, simbolisată prin contractul morţei, dincolo e nebunia gelosului lui Othello, nebunia autorităţei părinteşti o găsim în regele Lear.

Propaganda culturală...

Ar trebui să deschidem o rubrică nouă cu acest titlu, în care să ne ocupăm mereu şi mereu cu succesele propagandei... altora.

In vreme ce la noi „economia bugetară", preconizată de politiciani, a ajuns să facă adevărate ravagii şi perturbaţii în progresul nostru artistic şi literar, alte ţări, cu valuta scăzută şi cu moneta depreciată, au ajuns să-şi impună manifestaţiile culturale întregei lumi civilizate.

Am arătat în repetite rânduri ce fac statele (chiar şi cele învinse) pentru propagandă. Totuş este interesant, a reveni acum cu un nou amănunt, tot atât de preţios, ca celelalte.

Estonia — după cum se ştie— nu este un stat mare, ba chiar, are pretenţia de-a rivaliza cu celelalte state liliputiane din Europa. Totuş acest stat, îndeajuns periclitat în interesele lui de veşnice conflicte diplomatice şi pseudorăzboinice, susţine o propagandă de presă demnă de admirat.

Guvernul estonian publică nenumărate ziare şi reviste în streinătate. In America are o revistă admirabilă „Estonia" condusă de un distins literat **Ivan Narodny.** La Londra publică în limba engleză două reviste, din care „The Esthonian Review", tipărită de Farrington Ltd, este o publicaţie literară, care apropie în colaborări cele mai de seamă personalităţi din Europa artistică şi intelectuală. Estonia susţine şi la Paris o revistă literară „La Revue Baltique", nu mai puţin luxuos tipărită şi redactată cu îngrijire.

Revalul, oraşul minunat cu tradiţii istorice, are o întreagă pleiadă de propagandişti: artişti, pictori, scriitori, cari inundă literalmente presa anglo-saxonă cu articole informative şi traduceri din operele literaţilor estonieni. Munca desinteresată ce depune un A. Stanley, Ivan Narodny, Kraav, James Caro, Igor, etc. pentru a lumina opinia publică asupra cauzei Estoniei, se observă chiar şi în publicaţiile hitleriste ale Germaniei şi un stat mic, cu interese limitate, azi a putut câştiga un rol care i-se cuvine, în mişcarea intelectuală din Apus.

In schimb noi desfiinţăm şi ultimele elemente de propagandă: ziarul franco-român din Paris (cu toate defectele lui făcând totuş servicii bune culturii româneşti) a dispărut, revista „Steaua" din New-York şi „Unirea Română" din Buenos-Ayres, nu mai apar... birourile de propagandă românească din Paris, Berna şi Londra nu mai există şi doar din când în când, găsim vre-un prieten stăruitor la „Prager Presse" etc. care traduce din scrierile literaţilor români... adesea răsplătit cu observaţii jignitoare, de acei, cari au fost uitaţi şi au rămas în sertarele traducătorului....

* * *

BIBLIOGRAFIE

Au apărut

Ioan Nădejde: V. G. MORŢUN. Cuprinde viaţa lui Morţun, notiţe cronologice; V. G. Morţun în politică; geneologia familiei Morţun; o sumedenie de anexe şi de fotografii. E un volum de 280 de pagini.

Preţul 125 de lei.

* * *

Barbu Lăzăreanu: ANTON BACALBAŞA. O plachetă de 34 de pagini cu următoarele sub-împărţiri: Preambul. Liricul Quidam şi cei doi Mari Anonimi. Tony, poet epic. Anton Bacalbaşa şi didactica românească. Tribunul. Peroraţie.

* * *

MIRCEA GHEORGHIU. Cântecele Clipei. — poezii. (Convorbiri Literare).

G. PALLADY. Simboluri. — poezii. (Ramuri-Craiova).

SANDU TELEAJEN. Au înflorit Castanii. — Cântece şi Balade. (Viaţa Românească).

MIHAIL CRUCEANU. Povestiri pentru tine. — schiţe (Alcalay).

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor :

In ţară :

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate :

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

CITIŢI

Cuvântul Liber

Număru 21

v guroasă revistă politică şi culturală scrisă de cei mai apreciaţi publicişti :: independenţi ::

Exemplarul 5 Lei

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

A apărut:

No. 1. —*M. Sadoveanu :* **Războiul Balcanic**
No. 2. — *I. Agârbiceanu :* **Diavolul.**
No. 3. — *P. I. Jouve :* **Spitalul.** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4.—*Gérard de Nerval:* **Mâna Vrăjită.** (traducere de Eugen Boureanul)
No. 5.—*Oscar Wilde :* **Crima Lordului Arthur Savile.** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6. — *A. de Herz* **Şeful Gării.**

Sub tipar ;

No. 7.— *Gleb. Uspenski :* **Lăcustele.** (traducere de M. Sevastos)
No. 8.— *Gala Galaction :* **Toamne de odinioară.**

ANUL V. — No. 185

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINĂTATE

Duminica, 22 Iunie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

REA DE PLATĂ

Ea vine dela moară;
Şi jos în ulicioară
Punându-şi sacul, iacă
Nu-l poate ridica.
„Ţi-l duc eu!“ „Cum?“ „Pe plată!“
Iar ea, cuminte fată
Se şi 'nvoeşte 'ndată
De ce-ar şi zice ba?

Eu plec cu sacu'n spate. —
La calea jumătate
Cer plata, trei săruturi.
Dar uite, felul ei:
Stă 'n drum şi se socoate,
Şi 'mi spune câte toate,
Că-s scump, că ea nu poate,
Că prea sunt multe trei!

Cu două să 'nvoeşte,
Şi — unul mi-l plăteşte,
Cu altul să-mi rămâe
Datoare pe 'nserat.
Dar n'am să-l văd cât veacul!
Şi iată-mă săracul,
Să-i duc o poştie sacul
P'un singur sărutat!

G. COŞBUC

Pastel în ritm antic

Nemărginirea se 'ntinde albastră şi fără hotare;
Ritmic purtate spre maluri vin apele val după val,
La tumultoasa orhestră ce cântă fără 'ncetare
Undele toate dansează, căci veşnic pe mare e bal...

Stau şi privesc de pe ţărmuri iar marea îmi dăruie salbe,
Faţă de-atâta splendoare există oare cuvânt?
Apele 'n mii de safire sclipesc şi pânzele albe
Flutură 'n zare ca nişte batiste furate de vânt...

Soarele schimbă în aur nisipul pe plaja sonoră,
Cerul deschide de-asupra-mi un uriaş evantai,
Marea, în mii de nuanţe se'mbracă la fie-ce oră,
Ca o femee cu ochii albaştri şi părul bălai.

Vântu-mi trimite parfumuri de olge şi plante marine,
Iar din adâncuri de ape ce 'n albe cascade se sparg,
Simt cum fluidul vieţei puternice străbate în mine,
Cu 'mbătătoarea mireasmă a marei adusă din larg!

Mircea Rădulescu

Oameni năcăjiţi

— Schiţă —

de **Al. Lascarov-Moldovanu**

La notariatul tribunalului local, erau trei funcţionari şi-un ajutor de grefă... beţiv. Cel mai vechi dintre funcţionari, Brătulescu, era o fiinţă scurtă, cu ochi şireţi şi având şi meseria de dascăl la „Vovidenie“... Il vedeai pierind de la slujbă: avea vre-o înmormântare. Când se reîntorcea, avea o luminiţă de îmbucurare în ochi... Ii spunea moş Gavrilă — cel de-al doilea funcţionar, un bătrân, cu cioc alb şi cu vrâsta prăpădită:

— „E, e?... Pe cine mai îngropaşi?...“

Brătulescu răspundea:

— „Pe unul care s'a săturat de viaţă...“

Aici se amesteca în vorbă cel de-al treilea funcţionar, un tânăr nalt, slab, palid şi cu ochii în friguri totdeauna... Intâi tuşea şi-apoi vorbea:

— „Hm!... Cine dracu se duce de bună-voie la aşa plimbare?...“

Ajutorul de grefă, Ion Popescu — conu' Ionică — dacă se întâmpla să fie acolo, consfinţea situaţia cu o vorbă:

— „Nu fac eu mai bine?... Oleacă de pileală le-adoarme pe toate...“

După aceasta, tăcerea se întindea peste tot... Se auzea numai scârţiitul peniţelor pe condicele imense, care stăteau întinse pe mese, ca nişte lespezi grele de granit. Tuşea din când în când grefierul (gâfâit şi alcoolic), îi răspundea moş Gavrilă (hodorogit cu desăvârşire) şi complecta tânărul (cavernos şi trist). Singur Brătulescu nu tuşea de cât aşa, rar, ca oamenii sănătoşi...

Când şi când, uşa de la birou se deschidea furtunos şi intrau avocaţi, totdeauna grăbiţi... Vorbirea era scurtă şi convenţională:

— „Transcris 1895 până la zi... Ne-am înţeles?“

— „Inţeles, coane Iorgule...“

— „Mi-l aduci la a doua?... Sigur?...“

— „Sigur...“

Câteva clipe mai rămânea sgomotul în cameră, — şi pe urmă iar peniţele şi tusele...

Rar, îşi făcea loc vreo reflexie stingheră:

— „Are să ploae!...

— „Ştii că Ioneasca se ţine cu Istrati?...

— „Frumos a fost eri!...“

Dar ochii nu se ridicau de pe condici.

Alte ori, monoloagele erau asupra sărăciei:

— „Ce să faci cu leafa mai de grabă?!...“

— „Bine de Brătulescu: are casă la „Vovidenie“, colaci, colivă...

Grefierul de obicei, tăcea, — şi la urmă îşi spunea părerea:

— „Nu fac eu mai bine? Oleacă de pileală le-adoarme pe toate!...“

Uneori, moş Gavrilă, îl întreba:

— „Da' dacă n'ai?...“

— „Te împrumuţi...“

— „Da' dacă n'ai de unde împrumuta?...

— „Bei pe datorie...“

Grefierul adăoga, surâzând trist:

— „Aistea-s, dragă,... gradele de jurisdicţie...“

Singura neînţelegere dintre ei era împărţeala „adaosului mizeriei“. „Adaosul mizeriei“ era plata pe care avocaţii sau părţile le-o dădeau pentru diferite còpii şi certificate ce făceau. Porneau certuri grele.

— „Ce mă?... Ai să moşteneşti pe Bragadiru?...“

— „Da' tu, ce vrei?... Dacă eşti păcătos şi nu poţi munci, ce să-ţi fac?...“

— „Slăbeşte-o dascăle, că dau cu călimara 'n tine!...“

Şi dacă n'ar fi pornit tusele, — ciarta s'ar fi prelungit încă mult, chiar faţă de străini. Brătulescu era cel mai vajnic. In aceiaşi vreme vorbea şi cu străinul şi se şi certa:

— „Da, am înţeles, domnule Ionescu... (aspru) Luav'ar naiba de slăbănogi... (iar încet) Fiţi sigur că are să fie gata la timp... (iar aspru) Lasă că aranjez eu chestia asta!...“

Tot conu' Ionică îi împăca pe toţi la eşire:

— „Lăsaţi mă, — mai bine hai să pilim un pahar cu vin... Viaţa-i scurtă şi nu face...“

Şi tus-patru se duceau în colţ, la „Ilie“ şi luau câte unul, două sau mai multe păhărele de săcărică, aromată şi încălzitoare... Vrăjmăşia se uita, ochii se muiau, şi funcţionarii făceau planuri de viitor. La una din aceste adunări, puseră ei temelia unei înţelegeri asupra împărţelei „adaosului mizeriei“. Fixară un anumit tarif şi hotărâră că tot ce se adună să fie pus jos, la mijloc, — şi împărţit zilnic, în proporţia următoare: 30% grefierul (la el fiind puterea), 25% Brătulescu (fiindcă era mai şiret) şi 45% ceilalţi doi, — moş Gavrilă cu slăbănogul... Aşa şi făcură de-a doua zi...

Seara îşi întorceau buzunarele pe dos şi aruncau pe masă hârtii mototolite, murdare şi rupte... Grefierul tăcea şi privea pe geam, gândindu-se la nimic... Brătulescu, cu ochii căscaţi, făcea socotelile şi-i părea rău că nu-s toţi banii ai lui. Grefierul îşi lua pachetul de bancnote, privind mereu pe geam, — moş Gavrilă mai număra odată, — slăbănogul privea trist grămăgioara hărăzită lui, — iar Brătulescu păturea frumos hârtiile, deschidea încet portofelul lat şi le aşeza dămol, dând din gât un sunet nedesluşit, de adâncă mulţumire...

Plecau apoi la „Ilie“ şi udau „adaosul mizeriei“, convingându-se adânc de înţelepciunea grefierului.

Şi zilele treceau: aceleaşi, cu scârţiitul neisprăvit şi cu tusele diferite...

In vremea aceasta gândul lui Brătulescu făcea drumul care trebuia să-l ducă la înşelarea tovarăşilor lui...

Intr'o zi, el se întâlni cu un avocat grăbit...

— „Brătulescule, am mare nevoe de tine...“ Bănuind câştigul, rămase pe loc şi zise avocatului:

— „Să stăm cucoane aici...“ iar în gând îşi zise: „las' că vă lucrez eu pe voi!...“ Apoi adăogă: „nişte ahtiaţi, cucoane, nu te mai poţi ajunge cu ei...“ Şi arătă spre funcţionarii de la notariat.

— „Cred...“ zise distrat, avocatul.

— „Nu te lasă, cucoane, să mănânci o pâne... N'am mai văzut aşa oameni...“

Şi 'ntr'un colţ ferit, Brătulescu ţinu cu avocatul un sfat tainic...

Pe urmă, luându-şi chip posomorât, intră în birou şi după ce se aşeză, zise plictisit:

— „S'o ia dracu de slujbă!... N'am mai văzut aşa oameni, de când sunt...“

— „Ce s'a întâmplat?...“ rosti înfundat, moş Gavrilă...

— „Şi avocaţii ăştia, Dumnezeu să-i mai înţeleagă... Câştigă de-şi sparg buzunarele şi când îi ceri un ban, îţi dă pe sfert...“

Moş Gavrilă îl privi cu mare bănuială:

— „Să nu-i faci!...“

— „Poţi?... răspunse Brătulescu ridicând tare sprincenile.... „Se duce numai de cât la preşedinte... şi să te văd eu atunci!...“

In sine, Brătulescu avea însă, o mare îmbucurare gândindu-se cum i-a înşelat...

Spre seară iar se strânseră, vărsară hârtiile din înegritele lor buzunare şi, într'o svoană ca de ciartă, îşi împărţiră „adaosul mizeriei“. Brătulescu, într'un buzunar înfundat, simţea cum stau calde, hârtiile sustrase dela împărţeală...

Pe urmă, iar la „Ilie“, consfinţiră înţelepciunea grefierească.

Brătulescu era grăbit: voia să ajungă mai repede acasă... Cu capul băgat în gulerul paltonului (era iarnă), mergea repede, gândindu-se la banii traşi deoparte dea împărţeală... I se părea că mănâncă o prăjitură, gustoasă şi dulce... Işi zicea: „hm!... cred ei că's prost eu?! Las' că-i lucrez...“ In chip grabnic, mintea îi făcea socoteala sumelor pe care le-a câştigat aşa...

Acasă, nevastă-sa, o fiinţă slabă, îmbătrânită peste măsura pentru vrâsta ei şi mereu tristă, abia îi răspunse când el îi dădu bună ziua... Totuşi băgă de seamă şi la îmbucurarea care clipea în privirea lui Brătulescu, — şi mai mult ca să vorbească ceva, îl întrebă:

— „Ai băut iar la „Ilie“?...“

— „Am băut oleacă...“ răspunse Brătulescu surâzător, şi ceea ce nu mai făcuse de mult, dădu să ia pe nevastă-sa pe după şale... Femeia îl respinse, ruşinată:

— „Da' ce ai, omule?...“

— „Să vez'... să vezi, dragă... Ei cred că eu îs prost... Hm!... Da' i-am lucrat, ştii, subiţer, cu ibrişim... Brătulescu nu-i prost, nevastă, hă, hă...“

Incercă apoi a doua oară să ia de mijloc pe nevastă-sa, scoţând cu cealaltă mână bancnotele din buzunarul ascuns al jiletcei... Surâse apoi, plin de mulţumire.

. . . .

Şi-aşa făcu a doua zi, a treia zi, mereu...

Dar într'o altă zi, isbucni o mare ciartă în biroul de la notariat...

— „Ce mă, unde vă treziţi?!... Lua-v'ar dracu'!...“ sbiera Brătulescu spre moş Gavrilă.

— „Da' tu ce crezi? Ne proşteşti pe noi... javră?! A luat tu, — luăm şi noi...!“ şi moş Gavrilă răcnea neobişnuit, tremurându-şi ciocul îngălbenit de tutun.

Erau gata să se înhaţe. Conu' Ionică se sbuciuma zadarnic să-i împace:

— „Lăsaţi bre, nu face... Zău nu face!...“

Lucrurile se lămuriră, apoi. Din ziua când moş Gavrilă şi slăbănogul bănuiră pe Brătulescu, făcură şi ei ca dânsul... Asta era tot...

Aflând aceasta, grefierul dădu trist din cap:

— „Care vasăzică, pe mine m'aţi lăsat deoparte?.. Barâm să-mi fi spus...“ Se opri, — şi adăogă cu alt glas pedeapsa: „îmi datoriţi zece pileli la „Ilie“.

Furtuna se potoli: hotărâră să fie ca la început, fiecare pe socoteala lui.

La eşire, conu' Ionică le zise liniştit:

— „Mă, nu fac eu mai bine?... Oleacă de pileală le-adoarme pe toate... Hai la „Ilie“!...“

Şi porniră tus-patru la „Ilie“ şi băură săcărică aromată şi încălzitoare, vorbind de nevoile şi de greutăţile vieţii...

La despărţire, cu ochiul lucitor şi cu ploapa uşor înlăcrimată, grefierul le zise zâmbind trist:

— „Nu v'am spus eu?... Nu face, bre... Viaţa-i scurtă şi nu face, bre...“

Iar Brătulescu, uşor încălzit, îşi zise, plecând spre casă:

— „Al dracului moş Gavrilă!... Şi eu care credeam că nu bagă de seamă?!...“

* * *

Cum se scrie româneşte...

de IOAN SLAVICI

Modurile personale ale verbului. — Incheiere

Mai nainte de a încheia ţin să declar din nou, că gândul meu e numai să dau răspuns la întrebarea, care dintre manualele de gramatică, pe care le avem, poate să le fie recomandat atât şcolarilor pentru studiul limbii române, cât şi celor ce ţin să'nveţe româneşte. Critică nu fac, ci mă mărginesc a expune elementele de judecată, pe temeiul cărora ori-şi-cine poate să-şi dea răspunsul.

Nedumiririle, pe care le-am avut eu în ceea ce priveşte declinarea şi modurile impersonale ale verbului, nu au să fie hoărîtoare şi pentru alţii. Indeosebi d-nii Densuşianu şi Candrea vor fi având dreptate, dar o spun aceasta aşa, că eu am rămas nedumirit şi încredinţat, că nedumiriţi au să rămâie şi şcolarii, care sunt nevoiţi a se folosi de **„Cursul de limba română"** publicat de d-lor cu aprobarea ministeriului de instrucţiune publică.

Tot nedumirit am rămas în multe casuri şi în ceea ce priveşte modurile personale ale verbului.

După gramaticii de mai nainte moduri personale sunt în româneşte **ş a s e :** 1) **indicativul** („aflu"), 2) **subjunctivul** (să aflu), 3) **optativul** (aşi afla), 4) **imperativul** (află,— nu afla), 5) **concesivul** (voi fi aflând) şi 6) **presumtivul** (aşi fi aflând).

D-l Philipide mai are şi un mod, căruia îi zice **„Actio instans trecut"** (eram să vorbesc).

D-l prof. O. Densusianu în § 167 ne spune, că **indicativul, condiţionalul, subjunctivul** şi **imperativul** se numesc **m o d u r *i* p e r s o n a l e,** dar la pag. 241, aflăm, că condiţionalul şi optativul sunt acela-şi mod; ba în §. 161 autorul admite şi un „presumtiv" (oiu fi adus), de care înse în conjugarea verbelor (pag. 243—246) nu ţine seamă. Rămân deci în adevăr numai patru moduri personale.

De oare-ce atât modurile, cât şi cele şapte timpuri se derivă unele dela infinitiv, altele de la indicativul presentului şi iar altele dela supin, pentru-ca să poţi conjuga în româneşte un **verb, nu e destul să-i ştii infinitivul,** ci trebue să mai ştii şi prima persoană a presentului la indicativ precum şi supinul:—**lua, iau, luat,—cădé, cad, căzut, — frige, frig, fript, — lucra, lucrez, lucrat, — vorbi, vorbesc, vorbit, — cobori, cobor, coborît.**

Aceasta d-l Densuşianu nu li-o spune şcolarilor.

Nu le spune nici că verbele derivate sunt unele de conjugarea'ntâi, altele de conjugarea a patra. Cele de conjugarea 'ntâi au presentul indicativului în **ez,** iar cele de a patra în **e s c.** Cu atât mai puţin le spune, că sunt şi excepţiuni.

Acele dintre verbele de conjugarea întâi, care înainte de terminaţiunea infinitivului au o vocală ca **„muiare", „tăiere", „înviere" ori „mângâiere",** deşi de obicei sunt rostite cu terminaţiunea b. în **„ere"** (în oc de **„are"**), au infinitivul scurt totdeauna în **„a"** accentuat. Cu toate aceste persoana a treia atât la singular, cât şi la plural pentru presentul indicativului nu e ă, ca la cele-lalte verbe de aceea-şi conjugare, ci în **e : moaie, taie, mângâie.** Cele în „ez" fac excepţune ca **„învíează".**

Altă regulă generală e, că subjunctivul are la persoana a treia a singularului **e** unde indicativul are **ă** şi **ă** unde **indicativul are e: „ară — să are", sade — să şadă", „face—să facă", „doarme — să doarmă".** Zicem însă **„moaie — să moaie", „taie — să taie", „mângaie — să mângaie".**

Aceea-şi abatere să face şi'n ceea ce priveşte acele dintre verbele de a patra, care au o vocală înainte de terminaţiunea infinitivului: **„suie — să suie", — dar „grăieşte" — să „grăiască".**

Verbele de conjugarea a patra, care la infinitiv sunt rostite cu terminaţiunea în **î,** n'au la persoana a treia pentru presentul indicativului **e,** ci **ă: „cobori— coboară", virî —vîră"—dar „tîrî—tîreşte".** Subjunctivul are deci să fie **„să coboare", „să vîre".**

La verbele de conjugarea 'ntâi persoana a treia are atât la singular, cât şi la plural aceea-şi terminaţiune: „el şi ei **cântă**", „el şi ei **înviară**", „el şi ei **taie**". Cele-lalte verbe au însă pentru prima persoană a singularului şi a treia a pluralului aceea-şi terminaţiune: „eu şi ei **şed**" „eu şi ei **scriu**", „eu şi ei **dorm**". Excepţiune fac cele rostite cu terminaţiunea în **î :** „el ş ei **coboară**", dar „eu şi ei **tîresc**".

Imperaivul e'n româneşte pentru persoana **a** doua a singularului la afirmativ pentru verbele de conjugarea I. şi pentru cele de a patra rostite **la** înfinitiv în î, precum şi penru cele în **esc, deopotrivă cu persoana a treia a in**dicativului present: **„ară-tu", „taie-tu", „lucrează-tu", „coboară-tu", „vorbeşte-tu".**

Pentru verbele de adoua şi pentru cele de apatra imperativul e deopotrivă cu adoua persoană a îndicativului: **„şezi tu", „dormi tu".**

Excepţiune fac verbele **„zi", „du"** şi **„fă".**

Pentru negativ toate verbele au imperativul şi infinitivul la fel: **„ară—nu ara", „taie—nu tăia",— „lucrează — nu lucra", „coboară — nu cobori", „vorbeşte — nu vorbi", „şezi — nu şedé", „dormi — nu dormí", „zi — nu zice", „du — nu duce", „fă — nu face".**

Verbele de conjugarea a treia au ca regulă generală şi la afirmativ aceea-şi terminaţiune ca la negativ: **alege — nu alege", „scrie — nu scrie".**

Toate aceste şcolarii nu le află din **„Cursul de limba română"** al d-lui Densusianu, dar le găsesc în bucăţile de citire, pe care nu sunt în stare să le analizeze şi astfel sunt îndrumaţi spre superficialitate şi spre uşurinţă.

Indrumarea aceasta li se dă însă şi printr'unele dintre cele ce li se spun în **„Cursul de limba română".**

Vorbind (pag. 120) despre imperativul verbelor de conjugarea a treia, d-l Philipide citează, între altele, verbele următoare:

g) Coace, coase, cunoaşte, descoase, întoarce, rescoace, recunoaşte, roade, scoate, stoarce, toarce.

h) vinde,

i) *ajungi*, alege, atinge, coace, creşte, culege, cunoaşte, *curgi*, descinge, distrage, drege, frige, frânge, încinge, înfige, înfrânge, împinge, împunge, întinge, întoarce, înţălege, învinge, linge, *mergi*, mulge, naşte, ninge, paşte, petrece, *plângi*, prelinge, rage, răscoace, recunoaşte, resfrânge, respinge, retrage, scoace, scurge, sparge, stinge, stoarce, străpunge, stânge, suge, şterge, toarce, *treci*, unge.

Care va să zică între şase-zeci şi două de verbe **cinci** au pentru persoana a doua a singularului la imperativ persoana a doua a indicativului — ca cele de conjugarea a doua, iar cele-lalte 57 au forma infinitivului tot ca la negativ.

Cu toate aceste **„Cursul de limba română"** ne dă (pg. 245) ca exemplu pentru stabilirea regulei generale verbul **„t r e c i",** adică **unul,** care după d-l Philipide face excepţiune de tot rară. Astfel nenorociţii de şcolari rămân cu impresiunea, că nu e nici o deosebire între verbele de conj. II. şi cele de III. conjugaţiune şi că trebue să zicem **„alegi", „culegi", „cunoşti" „scrii",** ear nu cum ne spune d-l Philipide.

Pe pag. 237 mai citim:

§. 145. *Imperfectul* arată o lucrare care se făcea în trecut, dar care nu se isprăvise. Ex. „cocoşul *dormia* într'un vîrf de copac".

§. 146. *Perfectul simplu* arată o lucrare, care s'a săvîrşit *în trecut.* Ex. „cocoşul dormi într'un vârf de copac".

Cu alte cuvinte, mai desluşit, împerfectul e **presentul trecutului,** şi arată o lucrare **continuată a t u n c i,** ear perfectul simplu e **trecutul presentului** şi arată o lucrare săvârşită **acum,** deci nu în **trecut.** Se poate zice că „cocoşul **sbură** în copac", dar nu prea putem zice, că **„dormi"** cocoşul în vârf de copac.

§. 147. *Perfectul compus* arată deasemenea o lucrare ce s'a săvîrşit în trecut. Ex. „cocoşul *a dormit* într'un vîrf de copac".

Vorba „deasemenea" nu are aici nici un rost. Adevărul e, că **trecutul compus** e **n e h o t ă r î t :** cocoşul **a dormit fie** acum, **fie** în trecut.

Citim apoi în § 168 (pag. 243):

PERFECT SIMPLU

Sing.	Adun-ai . . .	tăc-ui . .	trec-ui . .	fug-ii .
	„ -aşi . . .	„ -uşi . .	„ -uşi . .	„ -işi .
	„ -ă . . .	„ -ù . .	„ -ù . . .	„ -i . .
Plur.	„ *-arăm* . .	„ *-urăm* .	„ *-urăm* .	„ *-irăm.*
	„ *-arăţi* . .	„ *-urăţi* .	„ *-urăţi* .	„ *-irăţi.*
	„ *-ară* . . .	„ *-ură* . .	„ *-ură* . .	„ *-iră* .

Cu toate acestea pe pag. 244 citim:

MAI MULT CA PERFECT

Sing.	Adun-asem .	tăcu-sem . .	trec-usem .	fug-isem .
	„ -aseşi .	„ -seşi . .	„ -useşi . .	„ -iseşi .
	„ -ase . .	„ -se . . .	„ -use . .	„ -ise . .
Plur.	„ *-asem.* .	„ *-sem* . .	„ *-usem.* .	„ *-isem.* .
	„ *-aşeşi* .	„ *-useşi* . .	„ *-useşi* . .	„ *-iseşi* .
	„ *-ase*(ră) .	„ *-use*(ră) .	„ *-use(ră)* .	„ *-ise*(ră).

De ce pune autorul pe acel **(ră)** cu atâta sfială între parintese ? Noi ceilalţi dintre muritorii români suntem deprinşi a ne folosi de el, ca la perfectul simplu, **la toate** persoanele pluralului.

Dacă greşim făcând'o aceasta, d-l prof. O. Densuşianu are să ne arate desluşit, de ce n'avem să zicem „noi **văzuserăm", „**voi **văzuserăţi"** şi „ei **văzuseră"** fără de parintese.

Tot aşa trebuia d-sa să motiveze toate cele discutabile, pe care le afirmă'n **„cursul de limba română".**

Să nu ni să spună, că programul oficial n'o cere, ba, poate, chiar nici n'o admite aceasta.

Nu mă'ndoiesc, că cei mai mulţi dintre cititori îmi vor da dreptate, dacă voi zice că atât profesorii universitari, cât şi membrii **„Academiei Române"** sunt mai presus de programele oficiale şi n'au să se supună la programe, care nu-i iartă să spună ceea ce după propria lor convingere, sunt datori a spune.

D-l profesor Philipide, care nu s'a supus programului oficial, scrie în mai multe rânduri, „partea **întia**", „declinaţiunea **întîia**" ori, conjugarea **înt i a".**

D-l Profesor O. Densusianu scrie înse „partea **întiia**", „declinaţiunea **întîiu**" ori „conjugarea **întîiu**", — nu se supune deci la autoritatea mai bătrânului său coleg.

Bine face, căci în adevăr acel **a** de la sfârşitul vorbei **„întâi"** nu are nici un rost.

In româneşte adecă vorba **„întîi"** nu e numeral, ci adjectiv. Zicem „întîiu", **„m a i întîiu", „c e l m a i întîiu".** Adjectivul e aşezat după substantivul, la care se raportă „omul **bun", „**femeea **bună",** poate însă să fie mutat prin înversiune şi înainte de substantiv, şi'n casul acesta în articolul substantivului, — „bunul om", „buna femee". Putem deci să zicem „întîiul om" şi „întîia femee", dar nu şi „omul **întîiul**" ori „femèea **întîia",** cum zicem „omul al doilea" ori „femeea a doaua", căci în casul acesta **a** de la sfârşitul numeralului nu e articol, **ci** a, despre care d-l Philipide ni-a vorbit fără ca să ne dea cuvenitele lămuriri.

Greşeşte însă şi d-l profesor Densuşianu când scrie „partea întîiu, căci **u** e caracteristica masculinului. Scriem „omul **întîiu",** dar nu putem să scriem şi „femeea **întîiu".** Coresi scrie „partea **întîiă**" cum scriem „coloarea **vişină"** şi, dacă acest ă s'a perdut în curgerea vremurilor, nu putem să-l înlocuim cu masculinul **u.**

Va fi având ori nu d-l prof. Denşianu dreptate, e învederat că nu numai şcolarii, ci chiar şi mulţi dintre scriitorii noştri rămân nedumiriţi şi unii dintre dânşii scrie „partea **întîia**", iar alţii „partea **întîiu",** ceeace nu e bine.

Atât în ceea ce priveşte întrebuinţarea articolului şi declinarea substantivelor, a numelor şi mai ales a pronumelor, cât şi în ceea ce priveşte conjugarea verbelor **„Cursul de limba română"** ne lasă adese-ori în nedumeriri de felul acesta. Multe sunt apoi şi lămuririle, pe care ar trebui să ni le dee şi nu ni le dă.

Urmarea firească e, ca şcolarii, folosindu-se de manualul acesta, sunt rău îndrumaţi, iară cei ce nu ştiu bine româneşte sunt cuprinşi de foarte greşitul simţământ, că limba românească nu e încă definitiv formată.

N'aşi fi deci de bună credinţă, dac'aşi zice, că bine fac cei ce fie'n şcoală, fie afară de şcoală se folosesc de manualul acesta. Cine ştie vre-un altul, pe care-l socoteşte mult mai recomandabil, săvîrşeşte o fapă crednică de laudă spuindu-ni-o aceasta.

* * *

Ortografia românească

VII

— MĂRUNŢIŞURI —

Am să vorbesc de rîndul acesta despre unele lucruri mai mărunte, care, deşi intră în cadrul ortografiei, sunt totul chestiuni în care convenţiunea joacă primul rol deadreptul, — nu prin intermediul unui şir de leme deduse logic dintr'un principiu fundamental convenţional, cum a fost cazul chestiunilor cercetate în articolele precedente. Mai mult sau mai puţin ca şi în acestea, mă voi mărgini şi acum să examinez critic starea de fapt actuală, să'i arăt punctele slabe, şi numai pe alocuri, acolo unde o concluziune se va impune în mod firesc, să indic oarecare amendări.

* * *

In primul loc mi se prezintă chestiunea semnelor fonografice auxiliare, cele care au de scop marcarea diferenţelor valori fonice a literelor, şi cele care arată modificările fonetice impuse de fenomene din domeniul sintaxei funcţionale.

Dintre cele de prima categorie, altfel numite şi *diacritice,* sunt întrebuinţate azi, în scrierea limbii romîneşti, patru, anume: circumflexul, sedila, semicercul (zis „semn al scurtimii") şi accentul tonic. Circumflexul a fost şi este întrebuinţat exclusiv pentru marcarea vocalei guturale închise, pentru care nu s'a găsit o literă adequată în alfabetul latin; el nu oferă nicio particularitate, cum s'a văzut din cele spuse in al treilea articol al acestei serii, în care am vorbit despre literele â şi î.

Asemănător este cazul sedilei, întrebuinţată astăzi numai la literele s şi t, pentru marcarea sunetelor ş şi ţ. Cît priveşte însă semicercul, sau semnul scurtimii, în deobşte nu mai este utilizat decît pentru însemnarea vocalei guturale deschise (ă); ar fi totuş folositor dacă ar fi întrebuinţat şi pentru marcarea scurtimii lui ĭ semison, — dar întru susţinerea acestui desiderat nu adaog nimic, fiiind că ar fi să repet cele scrise de mine în articolul al patrulea, care trata această chestiune.

Rămîne chestiunea accentului tonic, pe care am atins'o în treacăt într'un loc, cînd am spus că el ar fi superfluu în unele cazuri, dacă s'ar admite şi urma marcarea scurtimii lui ĭ semison. In general însă este de remarcat că majoritatea celor care scriu îl neglijează, şi nu fără dreptate, pentru că deşi în romîneşte tonul cuvîntului nu este fix ca în unele limbi, ca în franţuzeşte de exemplu pe ultima silabă, sau ca în ungureşte şi cehă pe prima, ci foarte mobil (pe ultima: *vedem;* pe penultima: *vede;* pe antepenultima: *margine;* pe a patra din urmă: *mugurilor),* totuş sunt destul de rare cazurile cînd din neglijarea lui se poate naşte amfibologie, de altfel aproape totdeauna înlăturată prin consens. Pentru acest motiv, socotesc că nu ar îndrăzni nimeni să preconizeze întrebuinţarea lui în fiecare cuvînt, — aşa cum se făcea în vechea scriere cu slove, care marca întotdeauna prosodia cuvîntului, — ceea ce de altfel nu ar fi decît prea conform cu principiul fundamental fonetic, dar ar complica inutil scrierea.

Adaog că dacă s'ar scoate din ortografie semnul â ca equivalent al lui î, el ar putea fi întrebuinţat ca să arate pe ă accentuat, ceea ce ar evita unele amfibologii, pe care consensul mai cu greu le-ar înlătura; aşa: *fùră* (cu pronunţare regulată. trohaică)—„il vole" sau „ils fûrent" şi fură (iamb) — „*il vola*"; *fùrăm* (troheu) = „nous fûmes" şi *furâm* (iamb) — „nous volons" etc..

Pe lîngă chestiunea semicercului ca semn al scurtimii se ridică o alta, a tremei, sau a semnului dierezei; o vocală susceptibilă de scurtime într'o anumită poziţiune şi totuş plenisonă, în diereză, poate fi marcată prin tremă, pentru evitarea confuziunii pe pronunţare ; astfel : *chïor* — *chïor, rëal — rea,* — *vïetate* — *vïezure* etc..

* * *

Intr'a doua categorie de semne fonografice am pus

Cratima este întrebuinţată în trei cazrui: 1. la sfîrşitul unui rînd, cînd în acesta nu a încăput întreg un cuvînt, şi urmează să fie terminat în următorul; 2. pentru separarea componentelor unor cuvinte compuse, şi 3. pentru a lega de un cuvînt pe un altul cu funcţiune diferentă şi care şi-a pierdut tonul. Primele două cazuri vor fi cercetate în paragrafe speciale ale articolului de faţă; aci, numai al treilea îşi are locul.

Dar aşa cum se înfăţişează starea actuală de lucruri, această chestiune nu poate fi studiată deosebit de aceea a apostrofului, al cărui rol recunoscut este marcarea exclusivă a eliziunii (sincopei, aferezei, apocopei) unui foneme, în special a unei vocale. Pentru a decide însă dacă trebue să se scrie: *să'mi fac, nu'l iau, ducîndu'l,* certînd sau: *să-mi fac, nu-l iau, ducîndu-l, certînd-o,* este evident în primul rînd chestiune de morfologie (de pildă: există o formă distinctă *mĭ* cu ĭ scurt —, sau este provenită din elidarea lui î iniţial din *îmi?* în cazul citat: *să'mi fac = să îmi fac),* şi în al doilea rînd este chestiunea de convenţiune direct efectivă (în italieneşte de exemplu nu se uzitează în asemenea cazuri nici cratima, nici apostroful: *pareami di essermi avvicinato = pareva-mi di essere-mi avvicinato* îmi părea că m'am învecinat; *pregati esso di ritrovarglìela = prega-ti esso di ritrovare-gli-la* el te roagă să i-o regăseşti). Se vede prin urmare că nu este locul aci, nici acum timpul pentru desvoltarea acestei chestiuni.

* * *

O chestiune care din unele puncte de vedere se înrudeşte cu cea tratată mai sus, este a semnelor ideografice; o observare primordială asupra lor se impune, anume că pentru marcarea unor relaţiuni foarte simple ideologice se folosesc semne destul de complicate, şi invers, — ceea ce se explică prin evoluţiunea artei scrierii şi prin puterea tradiţiunii, şi exemplifică foarte bine ilogismul actelor omeneşti în materie de abstracţiune: începem prin ceea ce este mai complicat şi ajungem la simplu numai foarte tîrziu, după sforţări continue şi greoaie.

Astfel, dacă nîşirăm cele 11 semne ideografice în ordinea dificultăţii de executare, adică:

. , — .... : ; ! ? ( ) „ " şi „ "

nu am obţinut un şir natural logic, ş iaşa ceva nici nu se poate obţine, pentru că trebue deosebite trei catgorii de semne idografice :

1. cele care arată relaţiuni sintactice simple, şi care sunt : punctul (.), virgula (,), şi punctul şi virgula (;);

2. cele care arată nuanţe de intonare după sens a frazei : semnul exclamării (!), semnul întrebării (?) şi semnul reticenţei, care uneori este (....), alteori (—) ;

3. cele care însemnează rolul unei fraze (în sensul larg al cuvîntului) într'un discurs (idem), si anume : două puncte (:), linia (—) cu aplicaţiuni multiple, semnele citării („ ") sau („ "), şi parenteza.

Cu toate că sunt multe de spus despre rolul şi întrebuinţarea acestor semne, mă limitez să observ numai că unele dintre ele îndeplinesc funcţiuni destul de multe şi variate, iar pentru marcarea unor relaţiuni ideologice bine definite lipsesc semne adequate. Aşa, semnul (!) arată : mirare, poruncă, rugăminte, chemare, etc.; virgula (,), punctul şi virgula (;) şi punctul (.) se pot în multe cazuri înlocui reciproc; semnele (!) şi (?) pot avea rolul oricăruia dintre cele trei procedente. Apoi ironia şi îndoeala, de exemplu, nu au semne; este drept că s'a recurs la semne complexe, ca (!!), (!?), (??), etc., dar pînă acum nu s'a ajuns să li se atribue o semnificaţiune bine circumscrisă, de altfel ca şi celorlalte semne.

Dar se poate lupta împotriva unei tradiţiuni aşa de bine înrădăcinate?

* * *

Separarea în silabe a cuvintelor (la sfîrşitul rîndului) este o chestiune asupra căreia s'a ajuns, pare-se, la oarecare înţelegere; dar au mai rămas puncte în care nu s'a făcut destulă lumină. Aşa este cazul grupului de consonante *şt:* se pot ele separa, şi când? se va despărţi, să zicem, *munce-şte* ori *munceş-te ?* Aşa e cazul prefixelor terminate în consonantă, cînd rădăcina începe cu vocală: *in-armat* sau *i-narmat ? in-admisibil* sau *i-nadmisibil ? ex-emplu* sau *e-xemplu?* sau cînd rădăcina începe cu aceeaş consonantă, şi alte regule ortografice nu permit duplicare, cum este cu *transcriere* (latineşte TRANS-SCRIBERE): îl vom despărţi *trans-criere, tran-scriere* ori poate *trans-scriere ?* etc. etc.. Şi multe alte cazuri, de natură diferentă, asupra cărora deasemenea este greu să se ia o deciziune valabilă, mai înainte de a se proceda la o examinare amănunţită a chestiunii.

* * *

A mai fost atacată odată, mai de mult, tot în coloanele acestei publicaţiuni, chestiunea scrierii cuvintelor compuse, dar discuţiunea iscată în jurul ei a alunecat curînd pe alt teren, şi nu s'a putut ajunge nici măcar la o schiţă de cercetare metodică a materiei chestiunii.

In general, printre criteriile principale după care urmează să fie soluţionată chestiunea scrierii cuvintelor compuse, sunt accentul (tonul) şi sensul, — cărora şi d. Ioan Slavici în a d-sale „Gramatică a limbii romîneşti" (vol. I, 1914), le-a arătat importanţa, dar fără să le aplice continuu consequent.

Las însă deocamdată la o parte orice controversă, ca să expun sumar premisele problemei. Astfel, în primul rînd, va trebui să luăm de criteriu fundamental funcţiunea gramaticală: cînd într'un cuvînt compus unul sau unele dintre componente şi-au pierdut funcţiunea primitivă, de sigur că nu mai e cazul să se arate compunerea prin vreun semn, cratima de pildă, sau spaţiul liber *(fărădelege, untdelemn, bunăvoinţă, fiecare);* asemenea cînd sensul componentelor nu induce logic sensul compusului *(deoarece, odată, decît),* — asemenea cînd accentul unui component s'a pierdut complet *(unsprezece, niciodată).* Dar acum, dacă trebue ca în celelalte cazuri să se întrebuinţeze cratima, şi în care anume. — şi de altfel stabilirea unor norme mai concrete pentru scrierea cuvintelor din cazurile de mai sus, — acestea sunt lucruri care nu pot fi hotărîte decît în urma cercetării întregului material linguistic aferent.

* * *

Printre chestiunile mai mărunte de ortografie, nu pot fi neglijate: aceea a abreviaţiunilor, şi aceea a întrebuinţării majusculelor. Se poate vedea importanţa acestor două chestiuni, cum şi necesitatea unei soluţionări definitive (ceea ce în fond este numai chestiune de convenţiune), din cercetarea felului cum se scriu titlurile şi pronumele personale de reverenţă. Aşa, se scrie: *Domnul X., domnul, D-l, d-l, Dl., dl., Dl, dl, D.* sau *d.* (în zece feluri prin urmare); apoi *Domnia Ta, Domniata, Dumneata, D-ta* sau *Dta,* cu majusculă sau minusculă, şi cîte altele.

Chestiunea scrierii majusculelor de altfel se pune mai imperios numai cînd este vorba de numele lunilor onului şi al zilelor săptămînii, — pentru că deşi de natură pur convenţională şi fără contingenţe cu ceea ce se numeşte „geniul propriu al unei limbi", totuş nu în acelaş fel au soluţionat-o diversele ortografii ale altor limbi, — şi, întrucît ne priveşte pe noi, romînii, unii scriem *Luni, Mai,* alţii *luni, mai.* Dealtfel şi Academia, în „Glosarul" despre care am vorbit în articolul precedent, este pentru această din urmă grafie, redînd numele lunilor (afară de *ianuarie, martie* şi *august),* şi al unei zile, *miercuri, cu minusculă,* — normă urmată de multe ortografii străine (franceză, italiană, cehă, etc.), dar nu de toate (ca engleza de pildă).

* * *

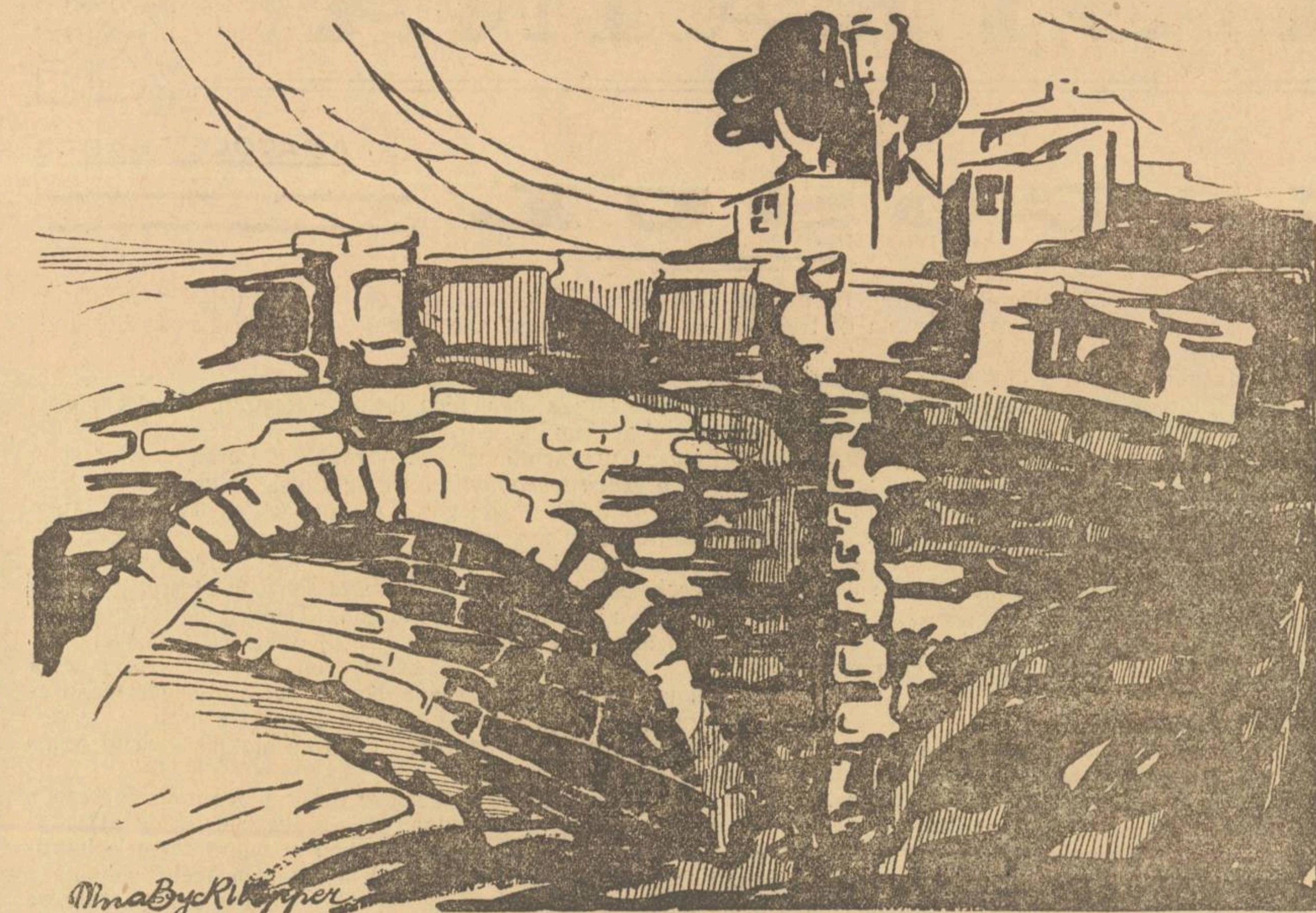
Pentru consequenţa de redusă latitudine a acestor chestiuni, le-am numit „mărunţişuri", dar aceasta nu însemnează că pot fi neglijate din edictarea unui sistem ortografic, aşa cum s'a procedat de către Academie (în 1904) care le-a omis din „Regulele Ortografice" şi „Glosarul" anexat, — cu excepţiunea cazului particular de scriere a majusculelor, despre care vorbii, şi a chestiunii scrierii cuvintelor compuse, pe care a soluţionat-o direct, fără bătaie de cap, dar şi fără circumspecţiune, prin regula sumară : „Cuvintele compuse se scriu fără a se arăta ele„mentele de compunere".

In legătură cu aceasta, subliniez că în aceleaş regule, Academia spune despre trăsura de unire (cratimă) că „se „întrebuinţează spre a arăta juxtapunerea unor cuvinte „care nu formează împreună un cuvînt compus." Cu toată imprecisiunea acestei norme vagi, — impreciziune pe care exemplele date acolo nu o reduc, fiind toate de aceeaş natura (verbe cu pronume în Acuzativ şi Dativ), — se poate totuş vedea din ea că Academia a avut o concepţiune cu totul aparte despre noţiunea de cuvînt compus, — sau niciuna.

* * *

Ca încheiere se impune în mod firesc necesitatea de a resolva, odată pentru totdeauna, măruntele probleme enunţate aci; căci unitatea unei ortografii nu stă numai în acordul unanim asupra punctelor principale şi a chestiunilor de principiu, — acord la care se ajunge cu foarte multă gălăgie, dar cu foarte puţină osteneală, — ci şi în fixarea tuturor acestora mărunte, şi a altora şi mai mărunte, netratate în acest articol, — ceeace se obţine însă cu cît mai puţin sgomot şi cu cît mai multă muncă şi perseverenţă.

ION ROMOŞIAN

Jertfa unei mame

de I. DRAGOSLAV

Totul i se părea ne la locul lui, şi totul era gol şi tăcut în juru-i. Mobilele tăcute şi nemişcate ca nişte fiinţe ce se uită întrebătoare unele la altele, o infiorau, şi gândul ei sbură spre un loc care până în ziua acea îi rămăsese străin. Acum locul cela o atrăgea, ar fi vrut să se ducă şi ea acolo, să-i ţie de urât şi la dorinţa asta o lume de braţe de lemn i se mizăriră înainte-i ca şi cum ar fi cerut vecinică milă şi aducere aminte.

Şi prin lumea cea de braţe vedea şi una de lemn galoen cu nişte litere pe ea: **„Gică Rioşanu de un an şi două luni, şi opt zile 1911"** şi se gândea :

„Ce face el acolo singur, nu plânge, nu-i e foame? Nu-i e dor de mama lui? Nu cumva s-o fi trezit ?"

Şi se înspăimâta, inima par'că i se prefăcuse în cărbune şi întrebă mai departe :

„Dar dacă s'a trezit şi s'a văzut acolo singur, în întunecimea pământului fără aer, fără mama lui şi atunci ce a făcut micuţul?"

Şi gândul o duse cu fiori de groază neavută, şi începu a-şi închipui ce ar face omul când se trezeşte în pământ.

Asta s'a petrecut în capul ei cu aşa repeziciune şi neastâmpăr de sine, că deodată a sărit în sus şi şi-a zis:

„Nu, nu s'a trezit. Cum să se trezească că doar era rece ca ghiaţa".

Şi-şi aminti,, că de două zile stătuse cu ea în casă şi el nu dăduse nici cel mai mic semn. Şi cu asta se mai linişti şi îşi zise :

„Da, da, el doarme să nu se mai scoale".

„Şi gândurile îi merseră mai departe:

„Şi doctorul de plasă l'a văzut şi a zis să-l păzească, şi agentul sanitar l'a văzut şi a spus că poate să-l ducă din casă. Ba, şi chiar dacă el ar fi minţit nu-l văzuse ea, că a treia zi ochii lui se lăsase şi se afundaseră în orbite şi mirosea a ceva vechi. Nu, el nu mai ştie de nimic" şi cu asta închipuirea rea pieri şi mintea i se limpezi.

Dar cu asta junghiul din inima ei nu se dusese şi par'că era vinovată. De ce era vinovată? Se întreba şi, cu toată dragostea de mamă, se găsi că era de două: una că-l făcuse şi a doua şi cea mai mare, că poate nu-l îngrijise destul şi nu chemase o babă să-i descânte. Da nu-l îngrijise: poate nu-i da doctoria la vreme, poate n-a chemat doctorul la timp. O învăţase slugile să aducă o babă de la ţară să-i descânte şi ea n'a vrut. Şi se găsea de o sută de ori vinovată. Dar îşi amintea că chemase doctorul la vreme şi că dânsa a veghiat la căpătâiul lui trei săptămâni şi n-a fost dată să nu-i dea medicamentele la vreme. Dar poate i-a dat odată prea puţin şi nu şi-a făcut îmbunătăţirea dorită. Poate prea mult şi i-a făcut rău. Şi începu a corecta seară cu seară, ceas cu ceas, cum i-a dat doctoria şi a găsit că n'a greşit. Dar n-a lăsat pe babă ca să-i descânte. De ce ? Că doară când era mică, îşi amintea, că s'a speriat de un câine mare şi trei zile a sărit prin somn şi a plâns, şi până nu i-a descântat un moşneag din vecini, nu s'a făcut bine. Da, îşi amintea că l-a făcut bine, a cunoscut din clipa când i-a descântat şi-şi aduce aminte şi descântecul.

„Ş-a pornit Maica Domnului
Intr'o Sâmbătă de dimineaţă
La sfânta biserică
Pe cale pe cărare".

Şi ce frumos descântec; un imn, cine îl ştie. Şi i-a trecut şi pentru mititelul ei, ce gând, să nu lase să-i descânte. Poate se însănătoşea. Cine ştie? Ei, cum i-a trecut. Şi la gândul ăsta nu mai putea răsufla; inima îi bătea tare; capul îi huia şi par'că auzea glasul copilaşului:

„Mamă de ce n'ai lăsat baba să-mi descânte?"

La asta îşi ascunse faţa şi sufletul din ea se umpluse par'că cu ceva şi căuta să iasă printre coaste şi începu să geamă.

Geamătul o uşură şi-şi ridică capul şi dădu cu ochii de icoane. Una par'că se uita la dânsa: era îndurătoarea mamă cu pruncul în braţe, cu dulcele şi bunul Isus, care cu mânuţa-i grăsulie par'că o binecuvânta. Dânsa se uita în ochii Prea curatei, plin de bunătate şi sfinţenie, şi i se părea că o înţelege, că se înfioară de credinţă şi căzu în genunchi şi, lipindu-şi fruntea de pământ zise cu tot sufletul :

„O maică preacurată, tu care ţi-ai sfâşiat hainele de durere la picioarele crucii celuia ce ţii în braţe, îndură-te şi de mine păcătoasa, şi cum ai avut puterea să învingi durerea neţărmurită şi nesimţită pe lume, poate, de nici o mamă, fă să înving şi eu demonul care mă roade, mă sfărmă, strigă în mine şi nu-mi dă linişte. Indură-te de mine, copilaş al Maicei sfinte, şi cum din înălţimea ta cerească ai trimis înger povăţuitor şi alinător durerii ei, trimite-mi şi mie gând de uitare a durerii şi fă măcar să-l visez, amin!"

Şi zicând acestea, făcu trei mătănii, îşi ridică capul şi par'că era mai liniştită, ca o furtună ce stă, dar care pândeşte să înceapă cândva iar, şi i se părea că nu mai era aşa vinovată.

Cercetă toate ascunzişurile sufletului şi găsi linişte. Şi în liniştea aceea se strecură un gând ascuns că Dumnezeu poate a vrut să-l ia.

Şi gândul i se strecură aşa în înţelegerea ei, încât şi cugetul întreg îi răspunse:

„Numai că Dumnezeu a vrut să-l facă înger".

Aşa ţinea minte că-i spusese bunica ei, când moare un copilaş, Dumnezeu îl preface în înger şi par'că îl vedea printre milioanele de îngeraşi, albuţ ca un fulg, cu faţa rotundă şi zâmbind nevinovat, dar şi plin de dor că nu-i mama lângă dânsul!

Insă, deodată par'că îi dădu cineva un pumn în inimă şi îşi zise :

„Cum?, omul n'are suflet. Copilul meu e numai o mână de ţărână. Se poate să cred eu ce spun unii oameni? Aceea se vede că n'au avut copii. Nu ştiu ce e durerea unei mame, să spue că noi dacă murim nu ne mai putem înfâlni nicăeri cu cei care îi iubim, şi totul se mărgineşte la ce vedem, ceea ce pipăim... Să cred eu spusa asta ?

Şi la gândurile astea toate îi pieriră din minte şi căzu în o stare de nesimţire că nu ştia ce să gândească, nu ştia ce să creadă. Afară prinse a se însera. Din înălţimea cerului începură să cadă fulgi mari ca nişte flori albe dintr'un cireş uriaş şi satul părea să se piardă în o pulbere cenuşie, ferestrele să se aburească.

Deodată masa trosni. Aici tresări şi se uită afară: ningea cu puţintel viscol.

„Ninge, îşi zise ea, şi e frig afară. De acum e iarnă..."

Şi la asta, par'că în sufletul ei se făcuse o gaură, şi un gând nebun, necunoscut se strecură ca o vijelie în el: şi inima prinsă să-i bată, urechile să-i vâjâie şi fără să-şi dea socoteala zise ca friptă :

„Vai sărăcuţul!"... Şi repede fără să ştie ce face se ridică, îşi puse o pelerină în spate, o broboadă neagră pe cap, se uită la pat, împrejur, şi ochii i se opriră la cuer, la un palton, paltonul lui Rioşanu, al lui bărbatu-său. Repede puse mâna pe el şi fără să spue la cineva o vorbă eşi din casă şi pe poartă.

Şi era frig: începuse să viscolească mai tare şi să îngheţe. Pe Rioşanu îl zări venind dinspre judecătorie din susul satului în paltonaş şi vorbind cu cineva. Ea apucă în partea de jos, ocoli câteva uliţi, în vreme ce unii trecători se uitau la ea întrebându-se :

„Oare cine să fie?"

„Cuconiţa judecătorului e, ori cine e? Par'că e dumneaei... Da, da, e chiar dânsa... Dar unde se duce oare aşa grăbită ?"...

Iar dânsa fără să răspundă, fără să se uite, trecea înainte până dădu afară din sat la o îngrăditură de nuele, cu o casă de lemn la poartă şi o cruce deasupra şi în care îngrăditură era o mulţime de braţe de lemn ridicate în aer: unele drepte, altele strâmbe.

Aici trecu pârleazu şi o luă printre braţele de lemn, şi se opri la două braţe galbene cu numele „Gică Rioşanu", şi cu un muşuroi proaspăt în dosul ei.

Fulgii cădeau repezi, mulţi şi albise câţiva bulgări mari. Ea repede luă paltonul şi înveli muşuroiul. Apoi, căzu în genunchi ascunzându-şi capul în ţărână ca şi cum ar fi vrut să intre şi ea şi stătu câteva clipe, muşcându-şi buzele în tăcere şi într'un răsuflet înecat de părere de rău. Apoi se ridică se uită cu ochii zăpăciţi la muşuroi şi grăi ca şi cum ar fi vorbit cu o fiinţă vie :

„Să nu-ţi fie frig puiule! Ne mai vedem mâine!"

I. DRAGOSLAV

Poeme în proză

In parc

In oraşul mare şi haotic, iarna e un decor fantastic prin mijlocul căruia trece convoiul împestriţat şi nesfârşit al vieţei.

Fulgii albi de ghiaţă, mor pe blănile de hermină mai albe decât troenii câmpiilor sărutate în voe de Crivăţ, mor pe zidurile calde şi aspre ale palatelor, mor pe acoperişuri şi pe drumuri, mor sub roţile vehiculelor şi sub paşii grăbiţi ai trecătorilor anonimi.

Zăpada s'a ascuns acum numai prin mahalalele mărginaşe unde-i pângăresc castitatea mormanele de gunoae... şi a mai rămas prin parcuri sugrumată de liniile aspre ale aleelor şi de scheletele negre ale copacilor.

Dar din isvoarele nesecate ale norilor vineţi au căzut, în fiecare zi, stoluri de fluturi cu aripile frânte, petale de crisanteme şi de tufănele, noroade multiforme de floriflori albe de argint, flori de o zi, de un ceas şi de o clipă....

Am rătăcit pe străzi în fiecare zi, fără nici-o ţintă şi deabia azi m'am dus să respir parfumul iernei în parcul pustiu uitat de toţi prietenii lui de odinioară.

...Şi parcul pustiu, îmbrăcat în doliu şi-a deschis braţele negre şi despuiate închinându-mi-se, ca la un duşman îmblânzit, venit să spue un cuvânt de mângâere unui bolnav în agonie.

...Şi parcul bolnav, m'a lăsat să-mi port paşii pe aleele lui presărate cu praful amintirii atâtor paşi hoinari, din vremea când se investmânta în mătăsuri verzi şi se juca vesel cu ghirlandele rozelor.

...Şi parcul îndoliat, mi-a arătat golurile boschetelor unde adăpostise altădată, întâlnirile vinovate ale prietenilor cari l-au părăsit — şi mi-a strecurat în suflet, imboldul iertării.

...Şi, supremă alinare — parcul bolnav, mi-a arătat urmele paşilor fecioarei, rătăcită într'o zi să respire parfumul iernei şi să uite pe străinul rătăcit prin lumea visurilor...

...Şi când m'am trezit din nou în oraşul mare şi sgomotos — am simţit că port cu mine mângâerea parcului în pustiul căruia trăeşte amorţită sub zăpadă, nedejdea altor primăveri cu soare şi.... nesfârşită iubire şi m'am simţit mic şi nevrednic ca un păgân care nu ştie să se descopere când clopotele bisericelor vestesc apropierea unui mort...

Umbrele

E...ii cu privirile înegurate, cu sufletele obosite, au adormit... In casa cenuşie — din oraşul cu grădini ruginite şi soare bolnav veghiez singur agonia celei din urmă nopţi pierdute.

In ţesătura păinjenită a clipelor ce picură în bazinul fără fund al timpului, cu privirile adâncite în violetul flacărilor din cămin, ghicesc mistuirea tacită a cortegiului anilor din urmă.

. . . .

Orologiul vechi psalmodiază metalic, de douăsprezece ori, tânguirea miezului nopţii. Flacările din cămin, îmi săgetează privirile aromite, pleoapele tresar iluminate şi din adâncurile nebănuite ale inconştientului, năvălesc exteriorizându-se diafan, umbrele visurilor de altădată, umbrele plăcerilor trecătoare, umbrele clipelor neîmpărtăşite...

Dintr'o răbufnire de vifor întretăiată de fulgere, târînd după ea decorul sdrenţuit al primăverei, păşeşte umbra femeei celor dintâiu năzuinţi: blondul părului oxigenat îi încadrează vagabond veninul marin al ochilor şi i se resfiră pe umerii şi sânii goi, cerşindu-mi strânsoarea voluptăţii, pa care sufletul copilului de odinioară a dispreţuit-o.

In urma ei, umbra unei fecioare ftizice, şi-ascunde slăbiciunea simţurilor sub vestmintele însângerate ale toamnei şi râde dureros, şoptindu-şi viaţa sbuciumată şi fardându-şi paloarea feţii galbene şi a buzelor vinete cu tot carminul amurgului atâtor seri pierdute...

Alăturí de ea, merge umbra unei fiinţe cu trăsături asemănătoare, dar cu macii câmpului în obraji, cu fragii munţilor pe buzele dogorite şi cu noaptea Styxului în ochii ce mă îmbie să-i primesc ofranda florilor vestejite într'un album prăfuit.

Flacările necunoscutului cresc ameţitor şi umbrele vin mereu : Umbra visătoarei romantice aprinsă de lumina artificiilor celor dintâiu isbucniri ale lyrei; umbra fecioarei din popor, rătăcită în vârtejul ameţitor al glasului tremurat şi aureolat de lumina rampei; umbra întunecată de negura şuviţelor carbonizate şi neantul ochilor de smoală a femeii din lumea mare înfrigurată de avariţia unor priviri vicioase; umbra celei ce va păşi treptele altarului alături de alesul adus de sborul anilor, umbra copilului cu mâinile mici şi reci ca două pasări speriate....

. . . .

Fugiţi, umbre ale îndoelii, împrăştiaţi-vă în lumea lampioanelor roşii, în lumea ftizicelor lacomi de balsamul nădejdii şi de beţia morţii, în lumea balurilor şi a artificiilor, în lumea stingheră a chiliilor şi lăsaţi-mă singur în lumea gândurilor neprihănite, în lumea suferinţii şi a îndoelii...

Vreau să gust din nou parfumul împăcării din privirile celor ce nu mă cunosc, vreau să duc iarăş aproape de buzele strânse de ironia durerii, floarea neîntinată a uitării...

CONSTANT. C. CRISTEA

* * *

Clopotele în amurg

Au prins să sune clopote prelung
Şi glasul lor nătâng — cântând, mă doare
Aruncă în aer vaer, lung — prelung..
Mai poate fi vr'odată sărbătoare ?

În dangăt trist, de-abea se-aud în p...
Când cercuite'n nimbul lor feeric,
Galere mari de'nchipuiri
Plutesc
Şi se afund sub lespezi de'ntuneric

...Naufragiaţii visului, flămânzi,
Tihnim în noi o rugă de-altă-dată
Cum ceru'n asfinţit de toamnă roş
Şi-a'ntors pe dos
Pleoapa injectată...

N. MILCU

* * *

Şi iarăş...

...Vin la şcoală... Duminica Tomii
ţese borangicuri şi tristeţi;
migălesc dantele albe pomii;
nu mai văd copii, nici cai isteţi...

Zile de vacanţă — stol de fluturi,
pe-aripi înfoiate'n doruri pline,
au zburat în albăstrimi, departe,
au luat ce-aveam mai bun în mine...

Vin la şcoală... Mă primesc castanii
ca în ziua cea dintâi de şcoală;
inima îmi e o clasă goală;
(au fugit din ea copiii-anii...)

Dragii mei castani! In frunze noi
când vă văd, pe gânduri iar rămân;
nu ştiu: sunteţi azi mai tineri voi,
or, de gânduri, eu sunt mai bătrân...

PETRE STRIHAN

Izbăvirea

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Dovedit că moţăia în pod, în vreme ce, jos hârtiile dansau în sertarele răscolite de cei interesaţi, Căpitan Costache, ţiitor de registre, îşi trăia umilinţa destituirii, în două iătăcele şindrilite din uliţa „PROFESORILOR", mute şi înclinate, desmeticite când şi când, din somnul lor părăginit, de plânsoarea leneşă a pitpalacului, care îşi înăbuşea şi el, alături de năruirea *„căpitanului"*, nostalgia ascunzişurilor din grâu. Tuşa Lina, femeia destituitului, îşi purica copiii tolăniţi pe o halcă de rogojină irosită, între două ronturi de sulfină. Mirosul lor tăios, se înălţa până în ciurul pitpalacului, momind pasărea, cu parfumul holdelor. Câţiva porumbi lingavi, ascundeau pe linia ulucilor dinspre *„Dedulesele"*, surpături minate de lături. In poartă se oprea nasul învăpăiat al toboşarului percepţiei, înălţându-şi nările scorojite de tabac, spre ietăcelele căpitanului; ochii oblojiţi de băutură, priveau nehotărâţi o vreme, bătătura plină cu boboci; chipiul însăcsănat cu galoane grele de ibrişim se clătina nemulţumit între urechile clăpăuge şi mâncate de jeg; apoi omul finanţelor, lipea hotărât o hârtie în pălimar, gâdila semnificativ cu ciocănelele lustruite pielea argăsită a tobei, apoi îşi îndrepta cozorocul cojit, spre alte porţi, răschirându-şi incisivii sparţi, spre golănimea îngândurată. In ietăcele, nimic. Un scrin răscop, dar trecut în *foae*, cu încuetori cari nu s'au încuiat nici odată, păstrând în oglinda pojghiţei de anin reflexul scăpătăciunii din jur; sus, peste pecinginile vechiniei, o horbodă hânţuită, cu desenul ei celebru care a înfricoşat rând pe rând, toate prâslele neamului: un orangutan, cotind înspăimântat pe dupe un tufiş, strângând la subţioară, o fecioară goală, pe jumătate adormită, cu părul despletit, şi în obrajii căreia, se înfigeau lacome, mustăţile hidosului fugar; la mijloc un ceasornic stat la unu şi un sfert, un sfeşnic împărătesc (?) de o parte, şi un gurgui de pere de marmoră într'alta. Lipsite de mucegaiul scurs din cercevele, două paturi golăneţe ascundeau sub învelişul vărgat, de drugă, o umilinţă de schimnicie: Intr'unul, căpitan Costache, adormit, cu muşte la gură, sugrumat într'o flanelă de comedianţi; în cel'alt restul sufletelor dintre ronturile de sulfină.

Şi Domnul Bunescu *„de la telegraf"* proprietarul, nu se sinchisea de promiscuitatea decorului ăsta, strigând mereu dupe chirie şi ameninţând într'una scrinul. Dar toboşarul, cu nasul congestionat de prăştină, pusese cel d'ântâi ochii pe el, îngrămădind *„afipte"* în poartă. La Domenii mai era o *„garanţie"*, care le sta la toţi în gât: căpitanului, cel d'ântâi, apoi, domnului Bunescu şi în urmă, toboşarului cu rânjetul de gheenă.

Dar, tuşa Lina, o retrăsese, la o moliftă, sfătuită de domnul Făurăscu, *„avocatul"* Flămândei, într'un concediu, al ţiitorului de registre. Formalităţile au fost cam pripite, dar ministerul nu a putut trece cu vederea, poziţia socială a lăuzei fostului său slujbaş, care nu se putea înfăţişa înaintea părintelui... Simion, cu jupă de stambă! Din ea s'a înfruptat doar juristconsultul Făurăscu şi domnu „ILIE DE LA BALON" care a furnizat haina anvonului.

Şi destituitul a rămas să-şi potolească indignarea, în căldura moale a flanelei lui de panoramă, domnul Bunescu, să bată mereu la un ochi de geam, pentru o chirie care sosea o alta, toboşarul să-şi poarte înainte ameninţarea care îi zbârlea ţepele unei murse de ocnaş, înfiptă în bulbul stacojiu al nasului.

Şi acum destituitul dormea nesinchisit în roiul de muşte, sfidând cu nepăsarea lui... duioasă, capitularea soartei care renunţase şi ea să-şi mai plimbe amuzamentul prin bătătura căpitanului.

Şi tuşa Lina, ne mai având ce vinde, chibzuia, în mijlocul poşidicului adormit în sulfină, o fugă la mânăstire.

— „La ce te vei mai fi însurat bre Costache ca să încurci lumea cu sărăcia ta?

Şi din roiul muştelor se abătea mormăiala beţivanului... vexat — de... o luase cam din dragoste pe tuşa Linaş:

— „Dacă-ţi place, bre femee, dacă nu, uite uşa; eu am „fost dă viţă, neam dă slujbaş nu ca voi, după maidanu-„dulapului. D'al coanii Niţi toptangiu, dă la *„strugurele dă „aur"* ţi-era mutra, nu ca d'alde mine, slujitor la stat!

Şi mormăiala se întorcea înapoi, în pâlcul muştelor.

Şi tuşa Lina îşi înăbuşea oftările-i amare, în şuviţele copiilor adormiţi în ronturi, dând la o parte panglicuţele proaste şi soite, printre cari, îşi făcea loc, câte o lacrimă plină. Din ciur, cobora sfioasă tânguirea pitpalacului. Dinspre Dedulesele, porumbeii îşi trimiteau obolul compătimirii lor, înclinându-şi evantaele verzi, spre capetele adormite ale copiilor.

Şi în cadranul prăjit de vechime, al ceasornicului de pe scrin, se frângea o rază anemică de soare, ivită dintre porumbi, trecându-şi firimiturile văpăilor pe după sfeşnicul împărătesc, brodând horboda cea minunată, cu maimuţa care însângera cu ghiara ei de oţel, şalele de fildeş ale fecioarei, aurind ghiocul şi risipindu-se apoi, pe flanela de paiaţă a căpitanului, năpădit de muşte.

* * *

Şi raza asta neaşteptată, înviată ca o *izbăvire* din lăturile porumbilor şi care poleia tot ce se frângea de splendoare ei, ducea mai departe jalea decorului hărtuit, mărindu-i goliciunea, încremenind pe domnul Bunescu cu contractul în prag, tăind tuşii Lina, drumul mânăstirii şi îndepărtând din parmalâcul porţii, chipiul toboşarului.

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

* * *

LITERATURA STRAINA

TRISTAN BERNARD

Pumnalul malaiez

— Eşti atât de grăbit, d-le Gemleard? Mai stai niţel.
— Dar vezi că acuşi e ora zece, d-le Montier.
— Ei şi? Piaţa abea la douăsprezece se închide. Ai tot timpul.

— Aşa-i d-le Montier dar mi-am dat întâlnire cu nevastă-mea la un magazin de stofe.

— Apoi dacă soţia d-tale e ocupată să'şi aleagă o stofă de rochie, fii sigur că nu'şi pierde răbdarea, aşteptându-te. Aş fi darit să nu pleci d'aci, până nu faci cunoştinţă cu fiul meu.

— Ah da, că bine zici, s'a întors dela Paris, băiatul d-tale. Eşti mulţumit? Şi-a isprăvit studiile de doctorat?
— Da, e acum doctor în drept. Mama lui e foarte satisfăcută. Cât despre mine, e altă chestie. Il găsesc cam prea parzian, pe acest băeţel. A' cunoscut fel de fel de artişti, pe când era student. Şi-acum are o mulţime de conversaţii care, mie unuia nu'mi convin de loc. Iţi îndrugă la teorii despre cinste, proprietate şi dreptate, care... Ieri la masă, să nu fi fost băiatul meu, să le spue toate astea aş fi plecat cu siguranţă. Aşa însă am rămas, dar am trebuit să fac o sforţare mare, să nu-i cârpesc două palme. Ş'apoi, nu ştiu dacă a păstrat vre-o legătură sentimentală la Paris — dar prea e cheltuitor! Eu tot timpul îi dau bani şi el mereu aleargă după mă-sa, să-i dea şi ea... Se culcă foarte târziu, iar dimineaţa cu chiu cu vai domnişorul se scoală din pat. Ei bine nu! Felul ăsta de viaţă nu'mi place! Şi dacă vrea să reuşească la barou, va trebui să şi'l schimbe.

— Credeam că vreţi să'l faceţi un magistrat.
— El, deocamdată nu vrea. Aşteptăm şi noi să se hotărască.

— Ştii că băiatul lui Méguin s'a întors şi e judecător de instrucţie aici.

— Ştiu. E coleg cu fiul meu. Se pare că e un băiat foarte serios şi de treabă.

— Tânărul Méguin? L-ar osândi şi pe tat'său !

Cu dânsul n'ar merge să muşamalizezi un scandal, ca cel din liceu, anul trecut... Vai de mine, d-le Montier, zece şi un sfert! Trebue să mă duc, dragul meu! Ia-te uită! Ce panoplie frumoasă ai.

— Da, nu-i urâtă, dar cea pe care o am jos, în anticamera mea, e mai interesntă. Haide să coborâm împreună, să ţi-o arăt. Şi am să-ţi arăt şi pumnalul meu malaez, pe care-l am de două zile. Inchipueşte-ţi că a trecut pe aci un fel de marinar, din nu ştiu ce ţară, care avea de vânzare fel de fel de lucruri ciudate din ţări exotice. Am cumpărat dela el o armă, căreia îi zicea pumnalul malaez. O fi chiar un pumnal malaez. Habar n'am. In orice caz, e un instrument foarte ciudat. Am mai văzut eu aşa ceva prin cărţi, dar nu ştiam, că există în realitate. Când pumnalul e înfipt în rană, apeşi pe un resort. Atunci cuţitul se desface în mai multe părţi. Şi când scoţi arma, carnea e oribil mult lată, în formă de cruce. Haide jos... ţi-oiu arăta pumnalul. Bagă de seamă mai sunt câteva trepte. E atât de întuneric pe sală. Dar Panoplia e în dreptul ferestrei... Ei comedie!

— Ce este?
— Nu zău, e nemaipomenit!
— Dar ce e?

— Pumnalul meu malaez a dispărut! Cine l-a putut scoate de aci? O, o! Am să elucidez chestiunea asta!
— Ia vezi, dacă nu-i pe jos, d-le Montier. Cuile or fi căzut poate?

— Nu, cuile erau bine bătute în zid şi pe jos nu-i nimic O, o! Las' că-i vin eu de hac.

— Te las, d-le Montier.
— La revedere, d-le Gemleard... Justino !... Justină... Ah, d-ta eşti, Chemenţo? Unde-i Justina?

— Justina nu-i aici, conaşule. E tocmai în fundul grădinei. Eu vin din piaţă.

— Dar ce'ţi este, Clemenţo? Eşti atât de turburată!
— Păi, chiar am şi de ce să fiu turburată d-le. S'a întâmplat o groaznică nenorocire. Cucoana cea bătrână, care locuia în castel, d-v. o cunoaşteţi doar, conaşule...
— Ei bine, ce-i cu ea?

— A fost asasinată în parcul ei aseară, pe la orele nouă. Grădinarul a auzit un ţipet. Şi când a ajuns lângă ea, a găsit-o moartă... Nu se ştie, cine a ucis-o, dar trebue să fie un bandit înfiorător... închipuiţi-vă domnule, c'avea în piept o rană în formă de cruce... Ce vă este, conaşule?

—... Nimic. Moartea acestei cucoane... A' fost o lovitură pentru mine... Coniţa ştie?

— Nu încă, d-le.
— Nici să nu-i spui. S'ar emoţiona.

— Ş'apoi coniţa şi-aşa e necăjită. Nu ştiu, dacă fac bine, să v'o spun, conaşule. Conaşul Lucien...
— Ei bine, ce-i cu conaşul Lucien?
— Nu s'a întors acasă noaptea asta. Vă simţiţi rău, domnule?

— Nu ştiu... Dureri de inimă... De azi dimineaţă,... deaseară, sunt astfel.

— Poate că v'ar face bine să staţi sus în camera d-v. conaşule.

— Da, iaca mă duc.
— Am să vă ajut, să urcaţi scările.
— Nu, nu, lasă.
— Ba da. Abea vă puteţi ţine pe picioare, conaşule... Aşa... Uite-aşa... Poftiţi, conaşule, aşezaţi-vă comod în fotoliu. Vă simţiţi mai bine?
— Da, da.
— Sunt sigură, că e supărarea din pricina lui Lucien n'a dormit noaptea acasă.

— Da 'de unde, e stupid. De ieri mi-e rău.
— Mă duc să spui coniţei.
— Nu, nu, să taci, să nu-i spui nimic.

— Tocmai vine, coniţa. Coniţă, domnului i-a venit rău.

— Ei aşi! Palavre! N'am nimic. Du-te... Du-te la bucătărie. Vezi-ţi de treabă.
— Coniţă, am spus domnului, că conaşul Lucien...
— Cine te-a rugat să i-o spui? Haide pleacă! Şi nu'ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala... Du-te!... E nesuferită... Ţi-a spus de Lucien?

— Da. Şi asta mă cam supără. Şi aşa nu prea mă simţeam bine.

— Eu nu 's supărată, pentru că nu doarme acasă... Un tânăr, la vârsta lui... Dar îţi mărturisesc, că are nişte maniere misterioase, care mă nelinişteşc. Uite, nu's două minute, că l-am văzut intrând pe furiş în anticamera ta. Eu eram acolo, şi aşezam nişte lucruri în colţul cela întunecos, sub scară. El nu m'a zărit, căci eram în umbră. Dar l-am văzut cum se apropia binişor de panoplie şi atârna ceva pe un cui... Dar ce-ţi este, Edmond? Eşti galben ca ceara.

— Nimic, nimic... Durerile de adineaori... Am iar o criză... Du-te... Te rog, du-te... prefer să rămân singur.
— Ei, asta-i acu! Am să te las singur, când ţi-e rău.

— Dar nu-i nimic. Sunt enervat, atâta tot. Şi când simt, că cineva se îngrijeşte de mine, devin şi mai nervos şi mai plictisit... Haide, drăguţă, du-te, te rog!

— O, îmi pare rău, Edmond!... Dar ce mai vrei, Clemenţo?

— Cineva întreabă de domnul.
— Nu ţi-am spus că d-lui nu-i e bine?
— E d. Mégnin, judele...
— Spune că d-l e suferind. Mă duc să văd, de ce-a venit.

— Nu, nu. Să poftească încoace. Ai înţeles, Clemenţo? Du-te... Şi tu, lasă-ne singuri.

— Cum îmi vorbeşti.
— Iartă-mă... Te rog frumos, lasă-ne singuri. Poate are să'mi ceară un sfat confidenţial... S'ar simţi jenat să vorbească faţă cu tine.

— Oh! Nu ştiu ce ai, Edmond... Mă înspăimânţi... Intraţi, d-le Mégnin. Vă las cu soţul meu... La revedere.

— D-le Mégnin, am preferat nu este aşa? ca nevastă-mea să nu fie de faţă...
— L'aţi văzut pe fiul dv. astăzi, d-le Montier?
— ...Nu încă.

— Dar sunteţi în curent cu asasinatul dela castel?
— ...Da.

— Oraşul întreg ştie E extraordinar cum toate cele se află... Aşa dar, fiul dv. nu v'a spus nimic.
— ...Nu.

— Mi-a fost de mare folos în chestia asta. Am luat masa împreună, aseară, şi tocmai eram amândoi la teatru, când a venit să mă cheme.

...Dar ce vă este? Nu vă simţiţi bine?... Mă priviţi cu nişte ochi îngroziţi?...

— Vă cer scuze... Nu ştiu, dacă am înţeles bine... Sunt ameţit... Cuvintele joacă dinaintea auzului. Imi spuneaţi, c'aţi petrecut toată noaptea în tovărăşia fiului meu?

— Da, fireşte. Când au venit să mă cheme, el m'a însoţit la castel. Şi văzând rana, a exclamat: „Rana asta a fost făcută cu un pumnal malaez. Tatăl meu are o astfel de armă în panoplia lui."

Şi atunci s'a dus acasă, şi a luat pumnalul cu multă băgare de seamă, ca să nu vă trezească. Căci se temea mai ales să nu vă emoţionaţi prea tare, aflând în mod brusc sinistra întâmplare. Mi-a dat semnalmentul marinarului care v'a vândut acest pumnal ciudat, şi care desigur mai avea arme de acest fel pe dânsul. A fost arestat chiar adineaori, la trei poşte de oraş. A făcut mărturisiri compecte: totuşi avem nevoe şi de depoziţiile dv... Uite'l şi pe fiul dv... Montier, tatăl d-tale ştie totul... E cam suferind, tatăl d-tale.

— Nu, nu e nimic... Sunt enervat... Vă cer iertare, că plâng astfel. Nervii.
— Dar ce ai, papa?
— Nimic, dragă, nimic. Sărută-mă, băeţaşul tatii!

Traducere de E. MARGHITA

* * *

Baudelaire

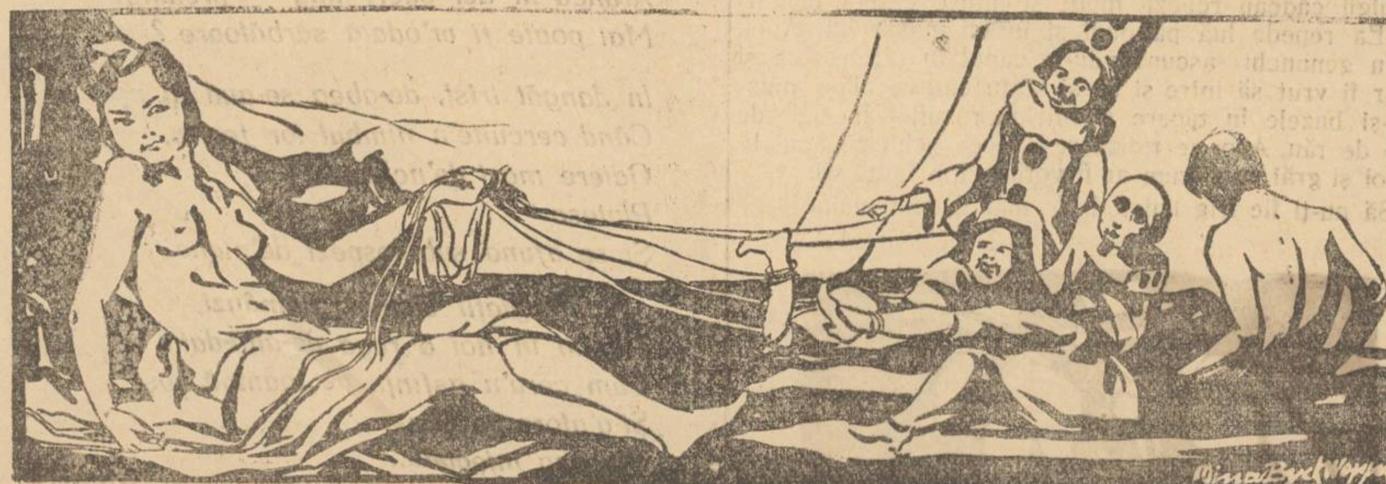
Mormântul unui poet blestemat

Intr'o noapte 'ntunecată, grea,
Un bun creştin milos
După ziduri vechi cu varul ros —
Trupul tău lăudat va îngropa.

L'acelaş ceas când stelele neatinse
Inchid molatec ochii grei
Şi vipera îşi strânge puii săi
Şi-s pânzele paianjenului strânse

De asupra ta vei auzi oricând
Peste capul tău cel osândit,
Flămânde vrăjitoarele ţipând
Şi urletele lupilor, mai tari —
Şi desfrânaţi bătrâni în chefuit
Şi sfatu 'ntunecaţilor cotcari.

(trad. de ZAHARIE STANCU)

ANATOLE FRANCE

COCOŞUL

Suzana nu făcuse încă cercetări asupra frumosului. Incepu să le facă cu multă ardoare la vârsta de trei luni şi douăzeci de zile.

Era în sufragerie; într'o dimineaţă cu nori de un cenuşiu fraged. Flori de rochiţa rândunelii căţărate pe viţă sălbatecă încadrau fereastra cu steluţele lor de nuanţe variate. Nevastă-mea şi cu mine tocmai dejunasem şi stăteam de vorbă ca doi oameni ce n'au nimic a spune. Era una din acele ore când vremea se scurge ca un fluviu domol. Ţi s pare că o vezi curgând şi că fiece vorbă rostită e o pietricică pe care o azvârli în albie. Dacă nu mă înşel, vorbeam de culoarea ochilor Suzanei. E un subiect ce nu se mai isprăveşte.

— Sunt albaştri ca ardesia...
— Au ceva din aurul vechi şi din culoarea ciorbei cu ceapă.
— Bat în verde.
— Drept e şi una şi alta, sunt o minune.

In clipa asta intră Suzana; de data aceasta, aveau culoarea vremii, de un cenuşiu atât de frumos. O ţinea în braţe bona...

Bona Suzanei e o ţărăncuţă care, în sat la ea, şi-a crescut vre-o şapte-opt fraţiori, şi care, de dimineaţă până seara, cântă cântece lorene. O învoisem pentru o zi ca să vadă Parisul; se întorsese încântată: văzuse nişte ridichi frumoase. Restul nu-i părea urât, dar ridichile o entuziasmau; scrisese acasă să povestească minunea. Simplicitatea aceasta o face tovarăşă bună cu Suzana care, în ce o priveşte, pare să nu vadă în firea întreagă decât lămpile şi sticlele.

Cum apăru Suzana, sufrageria se înveseli mult. Zâmbirăm Suzanei; Suzana ne zâmbi: acei ce se iubesc găsesc totdeauna chip să se înţeleagă. Mămiţa îi întinse braţele-i mlădioase, dealungul cărora luneca mâneca penioarului ce o îmbrăca în dimineaţa aceea de vară. Suzana atunci îşi întinse braţele-i mici de păpuşă, ţepene în mânecile lor de piqué. Ţinea degetele resfirate, aşa că vedeai cinci raze mici şi roze ivindu-se din mâneci. Mamă-sa, fermecată, o luă pe genunchi şi tus-trei ne simţeam fericiţi pe deplin; pricina o fi poate că nu gândeam la nimic. Situaţia asta nu putea să ţină multă vreme. Suzana aplecată peste masă, îşi deschise ochişorii mari, mari, până se rotunjiră de tot, şi începu să-şi mişte braţele de par'că ar fi fost nişte bucăţele de lemn. Citeai în privirea ei mirare şi admiraţie. Peste stupiditatea înduioşătoare şi venerabilă a obrăjelului ei, părea că trece nu ştiu ce lumină spirituală.

Ea scoase un ţipăt de pasăre rănită.

— S'o fi înţepat în vre-un ac, gândi mamă-sa, din fericire mai băgătoare de seamă ca mine la realităţile vieţii.

Acele astea de siguranţă se desfac fără să ştii cum, şi Suzana are opt pe ea!

Nu, n'o înţepase nici un bold, ci dragostea de frumos.
— Dragostea de frumos la trei luni şi douăzeci de zile?

— Judecaţi şi d-voastră: smucită pe jumătate din braţele mame-si, ea-şi frământa pumnii pe masă şi, dând din umeri şi din genunchi, suflând, tuşind, făcând bale, reuşi să cuprindă în braţe o farfurie. Vre-un bătrân lucrător rustic din Strassburg (trebue să fi fost om simplu, odihnească-se în pace) zugrăvise pe farfurie un cocoş roşu.

Suzana vroi să ia acest cocoş; ca să-l mănânce? nu; aşa dar, fiindcă i se părea frumos. Mamă-sa, căreia îi făcui acest raţionament simplu, îmi răspunse:

— Nătâng mai eşti! dacă Suzana ar fi putut să apuce cocoşul, l-ar fi dus îndată la gură, în loc să stea să-l privească. Nu, zău, oamenii de spirit sunt lipsiţi de bun simţ.

— Aşa ar fi făcut fără îndoială, răspunsei; dar ce dovedeşte asta, dacă nu că diversele ei facultăţi, deja numeroase, au gura ca organ principal? Suzana şi-a deprins gura înainte de a-şi deprinde ochii, şi bine a făcut! Acum, gura ei exercitată, delicată şi sensibilă e cel mai bun mijloc de cunoaştere ce-i stă la îndemână. Are toată dreptatea să se servească de el. Iţi spun că fata d-tale e înţelepciunea însăşi. Da, ar fi dus cocoşul la gură; dar l-ar fi dus, nu ca pe un lucru hrănitor, ci ca pe un lucru frumos. Bagă de seamă că acest obiceiu ce există în fapt la copiii mici, rămâne ca imagine în limba oamenilor. Se spune: a gusta o poemă, un tablou, o operă.

In timp ce exprimam aceste idei imposibile, pe care lumea filozofică le-ar primi totuşi dacă ar fi rostite într'un limbaj ininteligibil, Suzana dădea cu pumnii în farfurie, o zgâria cu unghiile, îi vorbea (şi cu ce drăgălaşă şi tainică gungurire!) apoi o întorcea pe dos clătinând-o mereu.

Nu prea era dibace în toate astea şi-i lipsea exactitatea în mişcări. Dar o mişcare, oricât de simplă, e foarte greu de făcut când n'ai obişnuinţă. Şi ce obişnuinţe vreţi să aibă cineva la trei luni şi douăzeci de zile? Gândiţi-vă câte oase, câţi nervi şi muşchi trebue să cârmueşti ca să ridici numai degetul cel mic...

Aşadar Suzana zgâria cocoşul, nepricepând cum ceva ce se vede nu se poate şi apuca. Asta era peste puterile inteligenţei sale; de altfel orice lucru e peste puterile înţelegerii ei. Ba tocmai asta o face admirabilă pe Suzana. Copiii mici trăesc într'o minunare veşnică; orice e miracol pentru ei; de aici şi poezia din ochii lor. Stau alături de noi şi locuiesc alte ţinuturi ca noi. Necunoscutul, divinul necunoscut îi învăluie.

— Dobitoc mic! îi spune mamă-sa.

— Draga mea, fiica d-tale e ignorantă, dar cuminte. Când vezi un lucru frumos vrei să-l posezi. E o dorinţă firească prevăzută de legi. Ţiganii lui Béranger cari spun că *a vedea înseamnă a avea* sunt nişte înţelepţi de o speţă prea rară. Dacă am gândi cu toţii la fel, n'ar mai exista civilizaţie şi am trăi goi şi fără de arte ca oamenii din Ţara Focului. Nu eşti de părerea lor; îţi plac tapiţeriile vechi pe care se văd cocostârci sub copaci şi toţi pereţii casei i-ai acoperit cu de acestea. Departe de mine să ţi-o reproşez. Dar pricepe-o şi d-ta pe Suzana cu cocoşul.

— O, pricep, seamănă cu micul Pierre, cel care cerea luna într'o găleată de apă. Nu i-a dat-o nimeni. Dar, dragul meu, nu poţi spune că Suzana noastră ia un cocoş zugrăvit drept unul adevărat, când ea nici nu a văzut cocoş vreodată.

— Nu; dar ia o amăgire drept o realitate. Şi vina e întrucâtva şi a artiştilor. Se străduesc doar de atâta amar de vreme să imite prin linii şi culori formele lucrurilor. Mii de ani au trecut dela moartea acelui simplu locuitor de peşteri care a săpat un mamut după natură pe o lamă de fildeş! Mare minune că, după atâtea grele străduinţi în meşteşugul imitaţiei, au ajuns să seducă o mică fiinţă de trei luni şi douăzeci de zile! Aparenţele! Pe cine nu-l seduc oare? Ştiinţa însăşi, cu care atâţia ne plictisesc mereu, merge oare dincolo de aceia ce pare? Ce găseşte domnul profesor Robin în fundul microscopului? Aparenţe şi nimic alt decât aparenţe. „Ne frământăm zadarnic printre minciuni", a spus Euripide...

Vorbeam astfel şi tocmai mă pregăteam să comentez acest vers de Euripide, căruia i-aş fi găsit desigur înţelesuri adânci la care feciorul vânzătorii de ierburi nu s'a gândit niciodată. Dar mediul în care mă aflam devenea cu totul impropriu speculaţiilor filozofice; într'adevăr, Suzana, nereuşind să deslipească cocoşul depe farfurie, fu cuprinsă de o furie care-i roşi obrajii ca nişte maci, îi lăţi năsucul aidoma cu al Cafrilor, i se sui din obraji la ochi şi sprâncene şi până în vârful frunţii. Aceasta, devenită roşie deodată, scormonită, frământată de cocoaşe, de adâncituri, de brazde potrivnice, semăna cu un pământ vulcanic. Gura i se lărgi până la urechi şi printre gingii îi ieşiră urlete barbare.

— Aşa o vreau, exclamai. Iată clocotul patimei! Patimile! Să nu le vorbim de rău. Tot ce-i mare în lumea asta, printr'însele se face. Şi uite cum unul din fulgerele lor, trecând peste obrăjelul unui drăgălaş bebe, îl face mai slut ca un mărunt idol chinezesc. Fata mea, sunt mulţumit de tine. Fie ca să ai patimi puternice, să le laşi să crească şi să creşti cu ele odată. Şi dacă mai târziu vei şti să le stăpâneşti cu neîndurare, puterea lor va fi puterea ta, iar măreţia lor frumuseţea ta. Patimile sunt toată bogăţia morală a omului.

— Vai, ce gălăgie! exclamă mămiţa Suzanei. Nu mai înţelegi nimic în odaia asta, între un filozof ce bate câmpii şi un bebe care crede că un cocoş zugrăvit e ceva aeve. Femeile, sărmanele de ele, au într'adevăr, nevoie de, simt ca să trăiască cu un bărbat şi copii!

— Fata d-tale, răspunsei, a căutat azi pentru prima oară frumosul. S'a lăsat atrasă de fascinaţia abisului, ar zice un romantic; eu zic însă că acesta-i exerciţiul firesc al sufletelor nobile. Dar să nu ne dedăm lui prea din vreme şi cu metode prea insuficiente. Draga mea, ştii farmece fără pereche ca să linişteşti durerile Suzanei. Culcă-ţi fata.

Traducere de S. RIVAIN

* * *

Rabindranath Tagore

din

Ecoul armoniilor

Era în scăpătatul zilei când am întrebat-o: „In ce ţară stranie am ajuns?" Ea nu făcu decât să-şi plece ochii şi cum se depărta, îi auzii brăţara bătând de urcior.

* * *

Bambuşii se plecau domol pe malul râului şi lucrurile păreau că fac parte din trecut.

Nu departe se mai auzea o brăţară, bătând de un urcior...

* * *

Nu mai lopăta. Ţine luntrea...!

Luceafărul s'a ascuns după turnul templului şi paloarea treptelor de marmoră stăpâneşte întunecatele ape.

* * *

Călători întârziaţi oftează, printre frunze se strecoară licăririle ferestrelor depărtate.

O brăţară bate mereu de un urcior şi aud paşi pe uliciorara presărată de frunze.

* * *

Noaptea se lasă; turnurile palatului seamănă a fantome cetatea obosită şopteşte.

Nu mai lopăta, ţine luntrea.

* * *

Lasă-mă să mă odihnesc la pragul acestui pământ aromit sub astre, căci acolo în umbră o brăţară bate de toarta unui urcior.

* * *

Nimeni nu s'apropie de acest mal. Fetele nu vin să ia apă; coasta e plină de mărăcini, salicci în cete sgomotoase îşi scobesc cuiburile în stâncile drepte, potrivnice bărcilor de pescari.

Ţi-ai ales ca să şezi o grămadă de alge uscate şi ora înaintează. La cine te gândeşti?

Ea mă priveşte şi răspunde: „La nimeni".

Nici o vieţuitoare nu vine să se adape la acest ţărm Numai nişte capre rătăcite pasc iarba rară de lângă peepalul aplecat, scos din rădăcini.

Tu te-ai aşezat în umbra avară; spune-mi pe cine aştepţi? Ea mă priveşte şi răspunde: „Pe nimeni!"

(Trad. de GEORGE ULIERU).

* * *

Domnul Maximum...

— Fragment de roman —

Lucrările de amenajare ale noului teatru „Shakespeare" merseră foarte repede.

In mai puțin de două luni, teatrul fu gata, vopsit proaspăt în alb, cu lumini multe fixate în tavan, fără policandru, cu lojile căptușite cu pluș roșu, cu fotolii și balcoane aranjate așa ca să se vadă bine din toate părțile.

Stagiunea se deschise în prima seară de Crăciun, cu „Macbeth" pe care cei mai mulți actori îl știau din provincie. Strszky juca și el, una din cele trei vrăjitoare, și pe portarul bețiv pe care-l îmbrăcase într'un halat lung, și-l încălțase cu niște cisme, făcute așa, ca să-l înalțe cu o palmă. — Mai juca în actul ultim pe un soldat, care vine să-i anunțe lui Macbeth, tot soiul de catachisme. Sala fiind plină ca'n orice zi de sărbătoare, piesa avu mare succes, cu toată insuficiența principalului interpret, sau tocmai din pricina acestei insuficiențe: Alcibiade Pancu, făcuse din Macbeth un fel de conspirator teribil, un bandit cu stigmatul crimei pe frunte încă din primele tablouri.

— L'ai declamat, tată — l'ai răgit ca la Național. — Noi trebue să jucăm altfel! spunea, după spectacol, Strszky, la un pahar de vin roșu fiert cu zahăr și scorțișoară. „Noi trebue să jucăm mai simplu, mai din inimă!"

Și le explica cum trebuie jucat Macbeth. Atunci, unul dintre actorii de față, bătrânul care fusese Regele Duncan, îl întrerupse:

— Da, de ce nu ne-ai spus la repetiții, cum trebue jucat?

Strszky nu știu ce să răspundă. Tăcerea plină de atenție a celor câteva clipe fu urmată de râsul ironic al unui actor tânăr, care voia să flateze pe „Creatorul lui Macbeth" și-și zeflemisea acum directorul.

Strszky bătu cu pumnul în masă și începu să urle:

— Afară!... Te dau afară! De mâine să nu mai calci la teatru!...

Intâia oară i se cunoștea o eșire violentă. Toți comesenii tăcură, intimidați. Strszky era foarte palid și-și ținea tâmplele în mâini.

Atunci văzură toți dintr'odată, cu admirație, cu un fel de respect, ce mâini frumoase avea Strszky.

După câteva minute de tăcere, el scoase capul din palme, se uită împrejur, și cu o voce alterată vorbi calm:

— Pe domnul l'am dat afară... Nu admit nici un fel de obrăznicie! Să-și caute angajament în altă parte; eu cu oameni cari mă ironizează nu pot lucra. Asta e o meserie care cere supunere și încredere oarbă din partea tutulor. Ca pe vapor!"

Apoi cu alt ton, în vreme ce actorul dat afară se scula binișor, își lua pardesiul și eșea să se plimbe în Cișmigiu, în noaptea de iarnă plină de zăpezi proaspăt căzute și de stele înghețate.

— Nu v'am spus la repetiții, fiindcă aveam alte griji, fiindcă domnul Alcibiade Pancu, actor mare, nu m'ar fi ascultat!

De acum încolo, am să fac tot piese pe care nu le cunoașteți.

„Asta e bună de Crăciun, cum o jucăm noi, bună de Național și de provincie, dar nu de teatrul „Shakespeare" și de un public superior. Peste zece ani, am să reiau Macbeth, cu altă traducere, cu alți interpreți. Nici eu n'am să mai joc pe Vrăjitoarea.

„Am să pun trei fete tinere și frumoase să joace Vrăjitoarele în actul întâi.

„Da! da!... Ce vă uitați așa? La început Vrăjitoarele sunt ursitoare bune. Ele spun numai lucruri plăcute..., sunt simpatice. Și Macbeth trebue să fie simpatic. E un general tânăr, brav, un om de inimă. De ce să-l facem asasin dela început? Toată partea întâi a lui Macbeth, trebue jucată cu simpatie, într'un ritm viu în trompete vesele, în fâlfâit de stindarde și costume strălucitoare, căci e războiul victorios, plin de făgădueli, de prosperitate; războiul ce nu se vede... nu e dezastrul dela sfârșit, măcelul grozav care se petrece în scenă, steagurile sfâșiate, scuturile turtite, bestia deslănțuită.

„Să jucăm cu seninătate prima parte, și prin contrast, va fi cu atât mai mare efectul celeilalte jumătăți, sombra tragedie finală; fatalitatea copleșește pe acești oameni cum se cade.

„Căci și Lady Macbeth trebue să fie simpatică. Da! da!... ce va sgâiți la mine?... Lady Macbeth e scuzabilă de fapta ei, prin trecutul ei. Fusese măritată, avusese copii, era fericită.

„Duncan i-a omorât bărbatul, copiii, are tot dreptul să se răzbune. Lady Macbeth e o nenorocită, să ne fie milă de ea. Madam Athanasiade, mâine la matineu, să cauți să inspiri milă, să nu mai dai cu barda în Dumnezeu, că închid baraca!"

— Dați-mi voie, maestre, îndrăzni un actor tânăr și sfios, care citea mult și era bănuit amicul și protejatul doamnei Athanasiade, interpreta superbă și exagerată a tragicei somnambule.

„Din textul lui Shakespeare, nu reiese toate câte ne-ați spus."

— Dragă hălatule, răspunse Strszky blând, ca să renare ... de adineauri.

„Multe nu sunt scrise în textul lui Shakespeare, dar există în cronicile din cari s'a inspirat.

„Și apoi Shakespeare, nu este numai Shakespeare: mai este tot ceeace comentatorii și actorii geniali, i-au adăogat prin veacuri, prin ceeace descoperim și-i adăogăm noi, regizorii, fără să-i alterăm textul, ci numai interpretându-l.

„Marea legendă Shakespeariană e datorită în bună parte legiunei de credincioși cari l'au servit în toate țările. Ca și natura, ca și viața însăși, e un pretext de interpretare. Shakespeare e mai mult decât un creator de geniu, rigid, închis în formule... e un inspirator...

„Personagiile sale sunt elastice.

„Ele pot fi înfățișate după felurite concepții. Intr'ăsta rezidă veșnica tinerețe, perpetua împrospătare, popularitatea operei sale... El fecundează fantezia regizorului și a actorului și cu cât vor trăi mai mulți după urma acestor nobile complicități, cu atât va trăi și el mai mult, grație celor mulți!"

Această mică și originală prelegere, nu prea fu înțeleasă de comesenii lui Strszky.

Ea descoperi însă o latură nouă a superiorității domnului director și le impuse aproape tot atât cât le impusesce darea afară a tânărului actor, adineauri.

„Macbeth" se jucă de câte două ori pe zi, la Crăciun, Anul nou, Duminicile, la Bobotează.

Atinse treizeci de reprezentații, record pe care nu-l bătuse decât „Voevodul Țiganilor" cu neîntrecutul Iulian.

In vremea aceasta se repeta „Regele Lear" cu actorul ce fusese „Duncan" și „Coriolan" ca un debutant.

Incurajat de buna primire a lui „Macbeth" Strszky, reuși să plătească o parte din datoriile contractate pentru reparațiile teatrului și cheltui zece mii de lei suplimentari pentru montarea pieselor următoare.

Conducea repetițiile cu pasiune, jucând fiecare rol, dând un ritm susținut replicelor, trezind pe actorii ce șovăiau, ce nu erau destul de încordați, obosindu-i, scoțând tot ce puteau da, cerându-le fiecăruia, maximum de intensitate.

— Maximum! Maximum! Maximum!... și fiindcă acest „Maximum" venea ca un refren obsedant pe buzele lui Strszky, actorii și tot personalul teatrului, cari nu-i puteau pronunța numele exotic, îl botezară „Domnul Maximum".

VICTOR EFTIMIU

* * *

Simfonii...

Rătăcitori pe drumurile vieții,
Cu ochii duși în zările pustii,
In seară, ca și'n faptul dimineții,
Noi ascultăm eterne Simfonii...

In fâșâitul coaselor pe câmp,
In doina celor ce-au eșit la plug,
In scârțâitul roților căruții
Purtată de plăvanii prinși în jug,
In suspinarea mamelor ce merg
Prin arșiță, ducând în brațe prunci,
In șuerul sirenelor de fabrici
Se aude veșnic Simfonia Muncii.

In țârâitul greerilor, vara,
In valsul unei nopți târzii de bal,
In gălăgia copilașilor
Ce sburdă 'n curtea școalelor primare,
In cântecul bețivilor prin crâșme
Ce ține până 'n faptul dimineții,
Ca și 'n tumultul marilor orașe,
Se-aude veșnic Simfonia Vieții.

In ritmul rar al marșului funebru
Și-apoi, pe câmpurile de bătae,
In canonada tunurilor care
Răsună 'nnăbușit în depărtare,
In geamătul răniților căzuți
Prin șanțuri și lăsați în voia sorții
In pocnetele surde de mitralii
Se'aude veșnic Simfonia Morții.

Și rătăcind pe drumurile vieții,
Cu ochii duși în zările pustii,
In seară, ca și'n faptul dimineții,
Noi ascultăm eterne Simfonii.

Ion M. Gane

* * *

Imnuri către femeie

Eu mă gândesc la tine Lili,
La ochii tăi, culoarea zilei,
La ochii tăi fixați asupra-mi
Cu binefacerile milei

Eu mă gândesc la tine Lili,
La lacrămile tale uscate
Ce nevăzut îmi cad pe suflet
Cu picuri mari de bunătate.

Eu mă gândesc la tine Lili,
La gura ta cu arsuri de bice
La gura ta crispată par'că
In forma unei cicatrice

Eu mă gândesc la tine Lili
La degetele tale, grase,
La talia-ți ca de albină
Pe șoldurile somptuoase.

Eu mă gândesc la tine Lili,
La enigmatica ta fire
Ce-ascunde un înger și un de...
Ingemănați pentru iubire!

Va veni? Nu va veni?
Inima îmi bate,
Totul tace'n noapte și
In singurătate....

Va veni? Urechea mea
E încordată foarte.
Totul tace-n noaptea grea
Liniștea-i de moarte...

Va veni? Și dacă nu?
Dacă noaptea trece
Goală și imensă cu
Răsuflarea-i rece?

Dacă trece ca un nor
Peste ochi-mi țintă
Și ea nu-i în fața lor
C-un surâs să-i mintă?

Și ea nu-i cu mâna ei
Să-mi alinte părul,
Să citească-n ochii mei
Tot, tot adevărul?...

Par'că o voce mă tot chiamă
„Alexandre, Alexandre...."
Depărtat ecou de-aramă,
Suflul unei inimi tandre.

De afară sau din mine:
„Alexandre".... șoaptă slabă
Vis de mângâeri senine,
Ceru-albastru într'o boabă.

„Alexandre..." zumzet tainic
Printre aprinse policandre;
Cine-i minunatul crainic
Cu deviza: „Alexandre"....?

Cine-i și din ce prăpastie
Se înalță rugătoare
Calda repetire a astei
Interjecții de chemare?

Sau filtrând, din care lume
In a noastră sunt scafandri
Astfel de rostiri de nume:
„Alexandre, Alexandre..."?

Dă-mi ochii tăi, safire și smaralde
Dă-mi părul tău de aur și rubin,
Dă-mi gura ta cu buzele ei calde
Dă-mi gura ta cu nesfârșitu-i chin

Dă-mi părul tău văpae de făclie,
Dă-mi ochii tăi văpăi în straniu dar
Și brațele de foc dă-mi-le mie,,
Cuprinde-mă în ele ca 'ntr'un lanț!

Dă-mi părul tău și ochii tăi, ah, dă-mi
Și-al gurii și al brațelor inel,
Dă-mi trupul tău cu luciurile arămii
Și soarele ce se-oglindește'n el!....

AL. VIȚIANU

* * *

Boul

Pe luncă, într'o ceață de aur, deasă, grea,
Stă soarele s'apună sfârșind al zilei drum...
De patru ori mai lungă s'așterne umbra mea,
Pe fânul nalt și reavăn prin care merg acum...

Miresme dulci... răcoare... și-un țârâit de greeri
Ce nu știi când sfârșește și nici când a 'nceput,
Te'ndeamnă lunca toată acuma s'o cutreeri,
Pe fiecare floare să pui câte-un sărut

In limpezișul unei livezi cosită eri, —
Ca'ntruchipat din piatră, voinic, pe gânduri dus,
Un bou, în ochi c'o ceață de vis și de dureri,
Privește lung la focul ce arde în apus...

E-atâta măreție în greana neclintire
A boului ce naște și moare 'n legi de fier,
In cât — aievea'mi pare, că el, în larga fire
Cuprinde toată zarea, abia 'ncăpând sub cer

Și, nu știu cum, în suflet simt un îndemn păgân:
Ca la un zeu puternic, — aci 'n altarul luncii,
Să 'ngenunchez în fața plăvanului, pe fân,
Și să mă 'nchin lui: robul neistovit al muncii.

V. Militaru

* * *

Invers...

De întuneric, toate s'au strivit —
și totuși, ce adâncă voluptate
să vezi lumi noi ce'n taină s'au ivit
ciudat întoarse, strâmbe, răsturnate!..

Pe drumuri vechi, uimiri la orice pas,
— o nouă lege cu asprimi de stâncă —
prind pietrele și apele alt glas,
și nimeni nu le știe rostul încă...

Când veșnicia albă a purces
sub brațul stâng să-mi sgârie sfârșitul —
în frumusețe fără înțeles
s'a răsturnat în mine infinitul...

GEORGE SILVIU

* * *

O schiță a lui V. Gh. Morțun

D-l Ioan Nădejde a scos, într'un volum compact, **Genealogia și albumul familiei Morțun.** Acestei genealogii i-a adăogat, mai bine de două coli de biografie care împreună cu prefața alcătuesc un vast cuvânt-introductiv la monografia asupra Morțuneștilor. Aceasta din urmă e într'adevăr serioasă și ți-l amintește pe răbdătorul învățat Ioan Nădejde, autor a sumedenie de studii, tipărite în **Contemporanul**, în **Revista socială**, în **Lumea Nouă literară**, în **Literatură și Știință**: unele în domeniul biologiei, altele în ale sociologiei sau în al Dreptului. Partea pur biografică e însă mai mult decât slabă: e regretabilă. Incursiunile pe tărâmul politicei sunt părtinitoare, privirile asupra cauzelor revoltelor agrare din 1907 sunt de-a dreptul false. Și e păcat ca acest adaos să fie tocmai o scădere a cărții acesteia, care altminteri în ce privește munca, sleitor de migăloasă și de metodică, e înrudită cu alte lucrări întinse ale d-lui Ioan Nădejde: cu Istoria limbei și literaturii române și cu minunatul, aș zice unicul, Dicționar latino-român.

In biografie partea referitoare la activitatea literară a lui Morțun e aproape nulă. Asupra celeia din epoca revistei **Contimporanul**, am făcut o repede ochire în **„Cuvântul Liber"**. Cea din **Munca** și din **Lumea nouă literară și științifică** merită și dânsa mai mult decât o mențiune.

In **Lumea Nouă** Morțun continuă să cultive genul poemelor în proză, din cari dăduse un ciclu în Contimporanul.

Una din ele — aproape o schiță — **In crâng**, e o dramă ornitologică petrecută pe malul unui râuleț, într'o dumbravă îmbălsămată și este lin înfiorată de grai păsăresc, de bateri din aripi, încrețiri de pene, clătinare de crenguțe, ciugulire de puf. Și „sub tei lângă poiană, pe iarba udă, cu aripele întinse, ochii sticloși și pliscul deschis", o pasăre, moartă e dată părăsirii.

Intre schițele lui se găsește și o capo-d'operă: Enache Hlencea. Cu ea Morțun a înlocuit una din contribuțiile de literatură ocazională ce i s'au cerut pentru un număr de 1-iu Mai al Muncei.

E mică, — și face să nu fie dată uitării.

Barbu Lăzăreanu.

Enache Hlencea

— Schiță —

de V. Gh. Morțun

Acum vreo zece ani trăia în Iași un boer bătrân, bogat: Enache Hlencea, boer de baștină și viță veche, de pe când Ciubăr-Vodă hălăduia în scaunul Moldovei.

Era creștin bun, pravoslavnic, cucernic și smerit. Vorba lui era vorbă. Și deși văduvoi de douăzeci de ani, pe seama lui nu se svonise nimica. In casa lui nu vedeai picior de slugă tânără. Pe la mahala nici o șoaptă. Postea posturile toate, se spovăduia și se împărtășea regulat în fiecare an.

Copii nu avea. Și toată averea, cu casele și moșiile lui, era să rămâie tânărului Mișu Ghirvu, un ștrengar de mâna întâia, nepot de soră, care îi făcea bietului bătrân fel de fel de șotii și neajunsuri, pricinuindu-i nenumărate supărări.

* * *

Intr'o bună dimineață, tocmai pe când sfârșea rugăciunea obicinuită veni la el Moișă Șâmșa, samsarul lui credincios, prin care-și desfăcea totdeauna pâinea de pe moșii, care-i aducea slugile, dela vezeteu până la vechilii moșiilor, care-i cumpăra bonurile, găsea oameni siguri de împrumutat cu ipotecă, — însfârșit omul de casă al Hlenceștilor.

Șâmșa era scârbit tare, se cunoștea, după ochii înroșiți că plânsese mult, buzele lui tremurau și pleoapele îi băteau pripit. Era gata, gata să-l podidească din nou plânsul.

— Ce e, Șamșa? Ce-ai pățit? întrebă îngrijit conu Enache văzându-l atât de prăpădit.

— „Coane Enache!..." Și bietul Șâmșa căzu în genunchi la picioarele lui Hlencea, și lacrimi repezi se rostogoliră pe obrajii lui sbârciți, pe barba-i albă și încâlcită; glasul prinse a-i tremura și un nod îi strânse gâtul. „Coane Enache! Ți-am fost ori ba slugă credincioasă? Știi că sunt gata să mă dau în foc pentru casa matale?"

— Ei, da, Șâmșa! știu; dar spune: ce e? Ce ai pățit?

— Conu Mișu, nepotul matale și-a făcut râs de Haia, de copila mea!... Și am ajuns acum la bătrânețe rușinea și râsul târgului!

— Cum? De unde știi? Nu se poate, Șâmșa, Nu se poate!

— Coane Enache... i-am prins chiar eu!

Hlencea rămase pironit locului și înmărmurit privi lung și bezmetec la bietul bătrân care pleca ochii de rușine. Apoi tulburat porni prin odae cu pas repede, trecându-și mâna prin părul alb și rar, blestemându-se pe sine de nemernicia nepotului său, care îndrăgostindu-se cu o jidancă săvârșise nelegiuirea cea mai mare ce și-o poate închipui un creștin pravoslavnic. Pentru conul Enache Hlencea, nu se putea mai mare prihană, nici păcat mai mare...

In cele din urmă se opri în fața lui Șâmsa — care plângea într'una, ascunzându-și fața în o basma roșie, lioarcă de lacrimi, — ridică din umeri și cu o vădită jale și durere de inimă, zise încet:

— Da, Șâmșa dragă! Ce să-i fac ticălosului? Ce să-i fac? Dac'o vrut să se spurce cu-o păgână, spurce-se!

Câteva cărţi străine

Peste trei sute de pagini, în franţuzeşte despre România... Iată un lucru îmbucurător. Autor e d. Eugène Pittard, profesor la universitatea din Geneva. Cartea se intitulează: *„La Roumanie*—Valachie, Moldavie Dobroudja". (Ed. Bossard, Paris) — şi e închinată „poporului român".

D. Pittard, cercetându-ne ţara, ne-a cunoscut-o cu adevărat. D-sa îşi începe prea interesanta-i lucrare cu descripţia Carpaţilor, ca să ne poarte pe valea Prahovei, prin Capitală unde expune progresele realizate în cincizeci de ani (p. 75) în Oltenia, pe Bărăgan, în Moldova —unde ne descrie monastarile vestite şi în Dobrogea, unde ştie vedea elementul românesc într'o populaţie pestriţă. Ne-am deprins să fim fals înfăţişaţi occidentului, de către călători pripiţi care văd numai varieteurile şi saloanele boereşti de pe la noi. D. Pittard ne cunoaşte şi ne priveşte cu un ochiu simpatic. De aci—şi farmecul şi valoarea monografiei sale.

Iată-l vorbind de „dureroasa" problemă evreească:

„Am vizitat cartierele israelite ale oraşelor prin care am trecut... M'au primit cu cordialitate în casele lor de rugăciune. Şi unii dintre ei mi-au expus doleanţele lor.... căci, pretutindeni unde te întâlneşte, evreul din România îţi va spune — şi n'avem nici un motiv să ne îndoim — cât demult deplânge situaţia de „out law" care i s'a creiat, lui—care nu cere de cât să-şi unească forţele sale cu forţele celorlalţi locutiori ai regatului". (p. 18). Cartea a fost scrisă înainte de război.

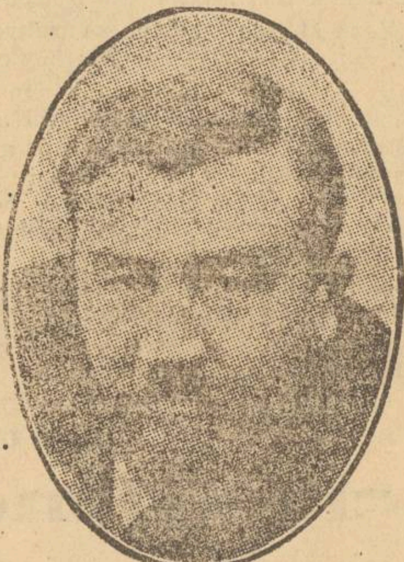
Iată-l vorbind despre Bărăgan:

„In seara asta pe cerul desăvârşit de curat, luna luminează Bărăganul,, cât poţi vedea cu ochiul. In depărtarea câmpiei fără de margini, nici un arbore nu-şi înaltă silueta şi fiindcă vegetaţia e ascunsă în semi-obscuritate şi oamenii sunt adormiţi, avem iluzia că regăsim Bărăganul de odinioară... Şi închipuirea noastră îl repopulează cu păstorii preistorici care, pentru înâtia oară, şi-au mânat turmele pe aci. Ei au schitat, într'un chip nevinovat, drumul năvălirilor. Azi încă aceste năvăliri au contenit?" (p. 150—151).

Din păcate — nu încă!

Fiindcă această carte a apărut în primă ediţie, în 1917, în timpul când oştirile prusace năvăliseră în ţara noastră.

Dar lectorul s'ar înşela, dacă ar crede că d. Pittard a scris o carte de pură literatură. Capitolele consacrate bogăţiilor naţionale — petrolul de pe valea Prahovei, sarea, pădurile, etc. — sunt menite să învedereze occidentului lucruri nu întotdeauna cunoscute.

Cuprin

Volumului i se adaogă 35 de fotografii — afară din text — luate chiar de d. Pittard. Sunt fragmente din satele noastre, colţuri pitoreşti, tipuri de olteni, de ţigani, de lipoveni....

Această frumoasă monografie ar merita truda de a fi tălmăcită. In literatura noastră, ar fi o admirabilă completare a *României pitoreşti* a lui Vlahuţă

* * *

Să mai notăm două cărţi în care se vorbeşte iarăşi despre România.

La Petite Entente de d. Albert Mausset (ed. Bossard, Paris, 1923) este o monografie instructivă în care se învederează rolul României în Mica Antantă. Numele lui Tache Ionescu revine adesea. In anexă, ni-se dă textul convenţiei dintre Cehoslovacia şi România (p. 168) şi al celei dintre Iugoslavia şi România (p. 171).

Les Documente secrets des archives du ministère des affaires étrangères de Russie de d. Emile Laloy (ed. Bossard, Paris), cuprinde rezumatul şi explicaţia documentelor ţariste, care ne privesc direct. Cunoaştem astfel convenţia ruso-română din 1914 (p. 106), nota prin care Franţa cere intervenţia României la 12/25 Iunie 1916 (p. 143); convenţia militară ruso-română (p, 149) etc. Sunt acte care contribue la refacerea istoriei politice a României.

* * *

Cunoaştem sufletul rus prin prisma lui Dostoewski, Gorki, Tolstoi... Arzibaşev şi Andreev, mai puţin. Iar Kuprin şi Balmont de fel.

Asupra acestora doi am vrea să atragem atenţia lectorului român.

Kuprin îşi trăeşte azi, exilul la Paris. A fost, în sbuciumata lui viaţă gazetar, telegrafist, profesor şi muncitor, ca să sfârşească nuvelist şi romancier de mare talent. D. Henri Mongault îl caracterizează lapidar: „Kuprin nu zugrăveşte decât realitatea, dar realitatea *văzută printr'o prismă luminoasă, poetică.* El este tot aşa de departe de brutalităţile voite ale lui Gorki, ca şi de pesimismul aristocratic al lui Bunin. Opera lui e un imn către viaţă. Simţi la obârşia talentului său, o francă inspiraţie pantheistă. El cântă cu o egală duioşie copiii şi florile, animalele, firea. El ridică în slăvi iubirea, o iubire sublimă, eterată, gata la toate devotamentele, la toate jertfele şi sfârşind totdeauna prin a birui moartea, tovarăşa ei milenară. Chiar în paginele cele mai sumbre din nuvelele sale, simţi totdeauna palpitarea bucuriei d a trăi. De-asemeni, el posedă o însuşire destul de rară la compatrioţii lui: ştie să râdă. De aceea unele din povestirie lui, întipărite de un humor copilăresc, sunt cu adevărat amuzante."

Acesta este Kuprin.

Ne-am deprins cu o altă literatură rusească întunecată, profundă, revoluţionară. Citiţi-l pe Kuprin. Citiţi acea admirabilă nuvelă *Le Mal de mer* (ed. Stock) sau cele două romane *Le duel* şi *Le fosse aux filles* (ed. Gossard). Acesta din urmă e o pagină fără asemănare în literatura mondială. Nici *La maison Téllier* a lui Maupassant, nici *Vasca la Rouge* a lui Gorki nu-i pot sta alături. Casa de toleranţă — căci despre aceasta e vorba — e pentru Kuprin altceva decât ceeace e pentru ceilalţi realişti. El ştie vedea acolo şi suflete. Brutalitatea este înlăturată în chipul cel mai firesc. Din această lume, Kuprin ştie desprinde şi trăsături senine, fără nici o naivitate romantică.

* * *

...Şi, alături de el, Constantin Balmont... Acestuia şi numele îi este deosebit. Un nume cu sonorităţi latine. D-na Ludmila Savitzky spune în prefaţa cărţii *Visions solaires* a lui Balmont. (ed. Bossard, Paris):

„Când zici: Balmont, deschizi o poartă de aur asupra unui ameţitor festin de culori, muzici, aromate, asupra capricioasei feerii a unui palat, în care India caldă, Persia fermecătoare şi divina Heladă îşi amestecă bogăţiile.

„Cum de un talent, atât de diferit voluptos s'a putut deschide şi împrăştia într'un climat intelectual, care nu părea favorabil decât unei întoarceri a sufletului în el însuşi sau unor uniforme şi vaste melancolii?"

Iar mai departe:

„Cartea aceasta care vorbeşte despre toate ţările afară de Rusia, este un document caracteristic al pelerinagiului Geniului rus prin lume. Prin stil ca şi prin fond, această carte revelează măreţiile şi aparentele slăbiciuni ale acestui geniu.

Volumul cuprinde scrisori de drum, poeme în proză, poezii din Egipt şi din Oceania, din India şi Japonia. Alături de descripţii minunate, care dezmiardă şi încălzesc, sunt legende locale culese şi repovestite cu o artă subtilă şi cu o fantezie minunată. O sensibilitate — pe care nu o bănuiam a poporului rus — face din fiecare pagină un document sufletesc. Amănuntele se resfrâng — împodobite— în această oglindă magică.

Kuprin şi Balmont trebue citiţi de oricine vrea să cunoască şi latura senină a complexului suflet rus.

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

* * *

Gânduri!...

O, gânduri, gânduri!
Stol de ciori croncănitoare
Cari străbat, în rânduri, rânduri
Inălţimi ameţitoare
Gânduri

Gânduri negre ca şi corbii
Cari se năpustesc, grozave —
— Din încurcătura vorbii
A tăcutelor ceasloave
Strânse prin biblioteci —
Şi tortură, şi frământă,
Şi spăimântă
Când spre ele o ureche îţi apleci...

Gânduri sumbre 'ntunecate
Chinurite de păcat,
Gânduri sumbre, ferecate
Ca în lanţ în ţidva noastră
Gânduri, gânduri cari se zb
Şi în spazmul lor de-o clipă
Se întind ca o aripă

Şi ne'ndoliază cerul
Cu 'nălţimea lui albastră,
Ne exagerează chinul,
Ne mai otrăvesc veninul,
Şi cu'un ţârâit de greer
Ne îndreaptă în spre creer
Revolverul...

Gânduri roze şi senine
Incărcate de alinări
Cari străbat cu aripi divine
Ţări şi mări
Şi se 'ntorc ca să aline
Supărări....

. . . .

Stol de ciori croncănitoare
Cari străbat în rânduri, rânduri,
Inălţimi ameţitoare:
Gânduri!
Gânduri negre, gânduri sumbre
Gânduri roze
Sunteţi oare—apoteoze?
Sunteţi umbre?
Stafii inspăimântătoare?
Inspiraţii creatoare?
Adiere de zefiri?
Alinări ori ispăşiri?

Oradea-Mare M. G. SAMARINEANU

* * *

Mişcarea culturală

MIHAIL SADOVEANU: *Războiul Balcanic* (Biblioteca „Dimineaţa" — Editura Adevărul).

„1912 înseamnă o cotitură bruscă în drumul Europenilor. La 1912 au pornit războaiele. An cu an ne-am cufundat tot mai mult în ceaţă şi lumea s'a întors către instinctele primitive. Acuma sîntem în plină criză şi răsturnare. Zece ani de măceluri şi zvârcoliri ne-au depărtat aşa de mult de lumea de altădată, încât par'că am fi trăit pe alt tărâm; în curând vom vorbi copiilor noştri ca'ntr'un basm de ce-a fost odinioară. Generaţia noastră căzută şi jertfită încă nu-şi dă poate seamă deplin de ce-a pierdut. Poate nu va ajunge niciodată să înoade firul rupt. Işi urmează calea morţii zâmbind. Cu aceiaşi inimă uşoară am primit şi'n anul acela fatal vestea războiului. Ţărcuite în semeţie, ură şi şovinism, mulţimile nu bănuiau că vor risipi un patrimoniu comun.

Pentrucă oglindesc stări de spirit şi de suflet a altei lumi ş'a altei vieţi şi sunt prin aceasta un document omenesc, am socotit că e bine să scoatem din sâltar aceste note despre războiul balcanic. Le înfăţişem aşa cum au fost scrise atunci. Legată de ele, ca pe un film gigantic, a urmat să se proecteze tragedia anilor teribili."

Cu aceste rânduri îşi începe d-l Mihail Sadoveanu notele d-sale asupra războiului balcanic. Impresii, oameni, tablouri şi gânduri, mai ales gânduri sincere, spuse cu îndrăsneală, dar cu glas potolit şi bătrânesc, inspirate dintr'o înţelegătoare dragoste de ţară şi multă iubire a aproapelui. Şi aceste gânduri, cari decâtva timp, par atât de mult vrăjmaşe unora, se înfrăţesc pe al acelaş trunchiu, al suferinţii omeneşti. Iată cum se anunţă războiul la 12 Octombrie 1912:

„La prânz, pe când desfăceam gazetele în aburul mâncării, fetiţa mea cea de nouă ani mă întreabă, observând şirurile mari de slove cari vesteau războiul balcanic:

„Tată, e adevărat că avem s'avem şi noi război?"

— Nu se ştie drăguţă. Se poate s'avem.

— Ş'atuncia te duci şi mata?

— Fără îndoială. Şi eu sînt oştean...

Ea rămase gânditoare, cu ochii aţintiţi înainte. Vocea subţirică îi căzu:

„Şi dacă te duci, tată, ce se poate întâmpla?"

Eu ridicai privirile de deasupra jurnalului şi-i văzui ochii umpluţi de lacrămi.

Zâmbii; i se lumină şi ei figura deodată, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva, vorbi cu vioiciune:

„Nu-i aşa, tată? Mai bine să murim cu toţii, decât să pierdem pământul nostru!"

. . . .

Pe drum vizitiul mă întreabă:

„Vra să zică poate s'avem şi noi război?

— Da. Eşti rezervist?

Omul meu dădu numai din cap şi rămase gânditor. Apoi pentru noi oamenii cei săraci, în război e lucru greu...

— Eu socoteam, zisei râzând, că poate ţi-e frică.

— Dece? de război? Dă, eu ştiu? Asta oi vedea-o eu atuncea. Ce-ar face alţii am să fac şi eu. Mergem, dormim unde-a da Dumnezeu... Eu cred că nici la bătălie n'am să mă tem... Ţi se face atunci inima ca de piatră... Da eu pe dumneavoastră am vrut să vă-ntreb aşa, dece mai trebuie o ticăloşie ca asta, să se omoare oamenii unii pe alţii? Cum este o judecată între oameni nu se poate să fie o judecată între popoare?... Zelic birjarul avea gust de vorbă.

...La Poeni, ţăranii mă întreabă de război. Notarul comunei zise: „Apoi, domnule, Ruşii întotdeauna au avut o politică cu două feţe... „Avem s'avem război... spuse sentenţios un ţăran curat îmbrăcat, tânăr încă. Era şeful de garnizoană. „De război şi de ciumă să ne ferească Dumnezeu.. rosti un glas domol".

Părintele Gheorghe avea şi el semnele lui. „Eu am citit în Gromovnicul meu cel vechiu, ş'acolo spune aşa: că. dacă va tuna în luna lui Brumărel, adică de ziua Crucei, apoi, după, cum a prevestit Iraclie-Impărat, va fi război mare, şi tăere între oameni, şi bolişte între vite şi lipsă de grâu... Am auzit, cucoane, tunând în ziua Crucei. Asta-i..."

Aceasta e atmosfera, ăştia sînt oamenii care au să facă războiul, o să-l poarte şi o să învingă. Ce înţeleg şi ce cred ei de această oarbă năpustire însângerată, nu pot nici ei preciza. Ca în blestemul care urmărea pe anticii Atrizi, ei simt că nu se vor putea sustrage unei fatalităţi, pe care o duc în sânge.

Şi cu toată experienţa bătrânilor, cari povestesc de lupte grele, de cuceriri şi înfrângeri, de ţarini părăginite, de văduve şi de orfani, în toţi, dela cărturarul cel mai înţelept la ţăranul cel mai umil, se deşteaptă instincte adormite, care, ca sub imperiul unei infinite chemări vor prăvăli omenirea în măcelul sângeros.

Autorul încheie astfel acest capitol atât de evocator:

„In spre câmpiile vechi ale măcelurilor, vedeam iarăşi pornind tăcute armii. Mă vedeam şi pe mine, măreţ şi visând glorie, vedeam şi pe şeful de garnizoană şi pe notarul cu ochii vioi şi pe ceilalţi, — pe când o ţarină nesfârşită, pustiită de toamnă, privesc după noi bătrâni şi femei, a căror melancolie se armonizează cu cerul şi cu dumbrăvile ruginite..."

Dar instinctul de conservare individuală, înţelepciunea şi rezerva impusă de momentele decisive este înfrântă de chemarea rassei, de simţul revanşei, de dragostea de pământ. Unul spune:

„Ce avem noi cu Turcii, cu Bulgarii şi cu Sârbii? Se bat? Treaba lor! Noi să ne vedem de afacerile noastre şi să-i lăsăm pe ei să se tae."

Sânt puţini însă acei ce vorbesc astfel. Cei mulţi vorbesc de pericolul slav, de mărirea Bulgariei, de prestigiul ameninţat al României, de pericolul eventual al unui vecin prea puternic. Şi deodată, peste voturile acestea de consideraţiuni politice, mai mult sau mai puţin aproximative, se ridică glasul unui gospodar din Rădăşeni, care arată că-i gata să se ducă să lupte cu Ruşii.

— „Dece cu Ruşii? îl întrebai râzând.

— Apoi ca „să luăm pământul care l-am avut", cum scrie la carte şi cum ştim cu toţii...

Omul acesta simplu, care avea poate cel dintâi moment de înfrigurare din viaţa lui, mi-a deschis deodată o lumină asupra energiilor adormite din jurul nostru. Cine ştie dacă nu vorbeşte prin gura lui o teribilă profeţie!"

Şi tot atât de actual este azi capitolul uitat al vechilor victorii bulgare, al generalismului Savoff, Napoleonul dela Lule-Burgas. Şi atunci ca şi acum, prilej pentru unii de a preamări democraţia bulgară, şcoala bulgară, proprietatea lor rurală, coeficientul redus de analfabeţi, superioritatea ofiţerului bulgar. Cu astfel de idei, ce-o să ne facem în cazul unui război naţional? Dacă sântem atât de slabi, dacă avem atât de puţină încredere în propriile noastre forţe? Dar clipa de îndoială trece repede, încrederea e recăpătată şi sufletele se regăseşte astfel după un proces de conştiinţă prea aspru:

„Te îndoeşti? Fereşte-te de propria-ţi îndoială. In judecata lumii, realităţile sunt mai mult un pretext, căci toţi pornim dela sufletul nostru. In faţa nevoilor mari şi a primejdiilor instinctul cel vechi, este cel mai mare descăl şi călăuz al nostru. — Şi încă ş'aci să nu fim excesivi în judecata noastră, căci acei cari se învăluesc în critica lor ca într'o mantie neagră, se poate să-şi facă datoria în ceasul cel mare. Dacă nu şi-o vor face, atunci toate raţionamentele lor vor fi mascat laşitatea..."

Prietenul meu ajunse la o intonaţie violentă şi mă privea fix. Se făcu tăcere în odae, şi negura de toamnă punea zăbranic des la ferestre. — Mă simţeam întărit sufleteşte. Parcă eram una cu prietenul meu. Se poate: căci prietenul care venise din negură să-mi sfarme îndoelile se pare că eram eu însumi."

* * *

Dar povestea Turcilor, a războiului purtat de ei, a înfrângerii şi a dezorganizării lor, ce plin de evocare e tratat. In câteva rânduri numai şi ai toată impresia acelui sfârşit de regim harnidian:

„...Trec soldaţii, cari zilnic sosesc din Asia. Nici azi nu s'a isprăvit mobilizarea şi pe ţărmul de dincolo e un rezervoriu nemărginit. Curioasă înfăţişare de osteni! Trec agale spre Ceatalgea şiruri de călăreţi, pe nişte cai mici şi jerpeliţi ca cei dela sacale. Oştenii stau moale ca nişte şele adânci, cusute cu sac. Incovoiaţi, cu capetele plecate, melancolici ca şi caii lor, îşi răsucesc domol ţigări şi se duc, trec într'una, ca să se bată pentru Padişah... Desculţi şi mai ales flămânzi! In ochii lor negrii arde suferinţa, arde foamea. După veacuri de glorie, Sublima Poartă a nemernicilor Sultani de azi, chiamă la luptă armate sinistre, încovoiate de suferinţi şi răbdare, slăbite de foame!"

Şi deodată, după grozavele biruinţi ale Bulgarilor, oştirile acestea flămânde, oamenii ăştia desculţi, fără arme şi fără muniţii au biruit la Ceatalgea!... Minune, pe care am văzut-o repetată acum, după zece ani, în războiul turco-grec. Cât de mult istoria se repetă, cât de plină de învăţăminte este cartea aceasta cu amintiri, atât de frumos scrise, — istorie adevărată — vie şi trăită a unui război, care a trecut şi pe care parcă l-am uitat prea repede.

Iată de ce volumul d-lui Mihail Sadoveanu cu care „Biblioteca Dimineaţa" îşi inaugurează o rodnică activitate este o preţioasă lucrare de un larg sens cultural, cuprinzătoare şi plină de învăţăminte.

SCARLAT FRODA

* * *

Shakespeare în româneşte

Teoriile estetice şi „relevările" d-lui Botez

de Dr. AD. STERN

Intr'o anostă avântare lirică de un arhipedantism nuhav şi declamatoriu, d. I. Botez crede că defineşte condiţiile esenţiale pentru desăvârşita stăpânire a limbii româneşti. Iată acele condiţiuni:

„Domnul Stern, trebuia să fi fost român, culturali„ceşte vorbind, după cum Heine a fost german ca tip „cultural.

„In româneşte trebuia Doctorul Stern să fi auzit pri„mul cântec de leagăn, şi limba românească s'o fi ascul„tat când gângurea cu ochii înfipţi în ochii mamei. In ro„mâneşte trebuia să i se fi povestit basmele năzdrăvane, „pe genunchii bunicăi, şi în româneşte să fi rostit iubitei „cuvintele înfiorate de dragoste.

„Toate visurile copilăriei, toate speranţele tinereţii, „toate aspiraţiile şi deziluziile vieţii, în româneşte să-i fi „chinuit sufletul şi să-i fi frământat mintea".

Cum să mi te pui să discuţi serios aceste fade consilii date în stilul de ceremonie al jalnicei mediocrităţi?

Teoria aceasta, ca şi definiţiile gramaticale ale d-lui Botez, discutate în articolele precedente, lasă oarecari chinuitoare nedumeriri:

1. Trebue să îndeplineşti *toate* condiţiile ?

2. Ce se întâmplă :

a) dacă ai auzit, în româneşte nu *primul* cântec de leagăn, ci al doilea, al treilea; ori nici măcar pe vreunul din acestea, cum, pare-se, a fost cazul lui Petre Stanciof-Cerna ?

b) dacă, lovit oarecum de o surzenie timpurie — cum ni-s cunoscute cazurile a doi dintre bunii mânuitori ai scrisului românesc — n'ai prea ascultat vre-o limbă fie când gângureai, fie în pruncia de *după* gângureală ?

c) dacă, ascultând, n'ai avut ochii înfipţi în ochii mamei, ci, cum fac părdalnicii de copii, i-ai înfipt în altă parte?

d) dacă nu ţi s'au istorisit de loc basme (năsdrăvane sau altele) şi nu ţi s'au povestit pe genunchii bunicăi, ci în braţele ei, sau pe genunchii unei terţe persoane ?

e) dacă ai avut nenorocul să-ţi moară bunica?

f) dacă întâmplarea a făcut să te îndrăgosteşti de o străină ?

Dar, la urma urmei, de unde ştie d. Botez că eu nu îndeplinesc acele riguroase condiţii? Că doar nu-mi cunoaşte biografia. Insă o *deduce*. Fiindcă nu mă chiamă I. Botez, urmează, presumtio juris et de jure — că n'am „gângurit", etc. Ei bine, nu pot afirma nimic în privinţa gângurelii, a basmelor năsdrăvane, etc., dar pot spune că am vorbit româneşte de când m'am pomenit. Şi, elev în clasa II din gimnaziul Lazăr, jucând pe scenele din grădinile Jigniţa şi Grădina cu Cai, rolurile de prim amorez în piesele lui Alecsandri, am şoptit (băiat precoce!) în culise, şi în româneşte, întâile cuvinte de dragoste („probabil înfiorate"!). Şi în liceu am fost elevul preferit al profesorului Circa.

* * *

Dar să ne întoarcem la seria de „erori" relevate de d. Botez şi din cari unele n'au fost semnalate în precedentul d-sale articol.

Aceste erori sunt de două feluri: o categorie cuprinde *expresii proprii lui Shakespeare*, redate exact de mine, dar pe cari d. Botez le prezintă ca greşeli acelora dintre cititori cari, neputând confrunta traducerea cu originalul, ar fi în stare să creadă că sunt expresii *născocite de mine*. D-nul Botez, anglicistul, procedând astfel, cum trebue calificat ? Pretinzând a mă ridiculiza pe mine, de fapt îşi bate joc de Shakespeare însuşi !

Să vedem unele din aceste „relevări"; după câteva exemple se vor putea judeca toate celelalte. Voi cita textul englez, apoi traducerea germană, franceză (Laroche, Duval sau Montégut), ici colea pe cea italiană (Angeli) şi din glosare si vocabulare.

Incep cu „greşelile" înşirate pe pag. 37—40 ale „Vieţii Româneşti" din Mai 1924:

„Ce înseamnă
Că tu, trup mort, din nou, în plin oţel,
Iar cercetezi mijitul lunii,
Făcând pocită noaptea, iară nouă
Ce suntem ai naturii măscărici
Aşa de groaznic tu ne sguduirea" (H. p. 49)

Aci d. Botez subliniază două expresii :

a) *Mijitul lunii.* — The *glipmses of the moon.* Des Mondes Daemmerschein.—Clark şi Wright explică: „The shimmering light of the moon struggling through the clouds", adică: lumina licăritoare a lunii luptând să răzbată prin nori. — „O *mijire* albă de soare într'un cer închis acoperit de nori" — zice Vlahuţă (Dan, I, 108) — par'că traducând pe Shakespeare!

b) Ai *naturii măscărici.* — The *fools* of *nature.* — *Narren der Natur.*— Nous *bouffons* de la nature.— D-nul Botez vrea să traducă: *înnebunit de groază.* — Nu mă 'nnebuni!

1) *Tobe şi trâmbiţi astfel rag afară.* (H. p. 47).

E. Montégut traduce: la timbale et le tambour *braient.* — The cattle — drum and trumpe *bray* out. — *Bray* = a *sbiera.* (M. p. 47).

2) *Somnul* cel *pufos.* — *Downy sleep.* — *Flaumiger Schlaf.* — Dawny = *pufos.* (Lolliot).

3) *Măloasă moarte.* (H. p. 168). — *Muddy* death. — *Schlammiger Tod.* — *Mort fangeuse.* — *Fangosa morte.*

Apoi din lista „erorilor" (pag. 40):

4) *Timp scrântit.* — (H. p. 61). — *Time out of joint.*— Die *Zeit ist aus den Fugen.* — *Temps détraqué.*

5) *Alai schilod.* (H. p. 180). — *Maimed rites.* — *Rites mutilés.* — *Riti monchi.*

6) *Crima râncedă care pute spre cer.* (H. p. 123). *My offence is rank, it smells to heaven.* — *Meine Tat ist faul, sie stinkt zum Himmel.* — *Mon crime est pourri, sa puanteur monte au ciel.* — *Il mio delitto ribolle si che il ciel tutto ne appesta.*

7) *Răsaduri dintr'o tissă jună*
Tăiate la-un eclips de lună. (M. p. 79).

Slips of yew
Slivered in the moon's eclipse.

Elbenreiss, vom Stamm gerissen
In des Mondes Finsternissen.

Slip = butaş, răsad. — *Slivered* = despicat, smuls.

Pe pagina 35 d. Botez aduce alte mostre, citând trei pasagii din Macbeth, anume: vorbele spuse de Lady Macbeth către Duncan Regele Scoţiei (M. p. 30), ale lui Macbeth către ucigaşi (M. p. 60) şi ale Ostaşului către Duncan (M. p. 13), şi apoi întreabă pe d. Lăzăreanu dacă „poate să înţeleagă ceva din aceste versuri, cu toată încântarea cuvintelor şi expresiilor: *onoruri largi şi-adânci,* a da *birul rugăciunii, treaba săracă, cârpeli sau lipsuri în treabă, neaoşul taman,* poeticul a *soarelui lucire,* a *face un iureş, slujba de două ori făcută şi iarăşi îndoită*".

Neştiind dacă d. Lăzăreanu va da un răspuns, voi mulţumi curiositatea d-lui Botez punând pe Shakespeare însuşi să-i răspunză:

a) *Onoruri largi şi-adânci.* — *Honours deep and broad* — deep = adânc; broad = larg.

b) *Treabă săracă.* — *Poor business.—Ein armes Tun.*

c) *Slujbă de două ori făcută şi iarăşi îndoită.* — *Service in every point twice and then done double.* — *Zweimal in jedem Punkt getan und verdoppelt noch.*

d) *Pentru a nu lăsa cârpeli sau lipsuri în treabă.*

(Macbeth către ucigaşi, Act. III, Sc. II).—*To leave no rubs nor botches in the tanck.* — Botch = lipsă, Rub = clenciu etc.

e) *A da birul rugăciunii.* — *We rest your hermit :* literal: *rămânem sihastrul vostru.* — Expresie obscură pe care W. Lide (Macbeth p. 95, nota 10) o explică prin „rămânem datori a ne ruga pentru d-ta".

f) Mai adaog aici o „mostră" citată de d. Botez, adică:

Macduff: (M. p. 98).
O povestire prea
Prea înflorită, dar prea adevărată.
Malcolm:
Ce-i păsul cel mai nou ?
Ross:
Cel ce-are vârsta
De-o oră, huiduie pe cine'l spune.
Macduf:
O, relation
Too nice, and yet too true
Malcom: What's the newest grief ?
Ross: That of an hour's age does hiss the speaker.
Macduff:
Ein Bericht,
Zu *herb,* doch nur zu wahr
Malcolm: Was ist das neueste Leid ?
Ross : Wer das erzählt, das eine Stunde alt,
Wird ausgezischt.
Macduff: O, comparaison trop subtile et cependant trop vraie
Malcolm: Quelle est la douleur la plus récente ?
Ross:: Celle qui a une heure de date siffle celui qui la raconte.

Să se observe cum redau cei doi traducători pe *nice: herb, subtile,* pe când *nice* aici înseamnă *înflorit; gesucht, gekünstelt* (v. Kellner op. cit.) Iar Laroche traduce greşit *relation* prin *comparaison!*

* * *

Spovedanie

Ascultă-mă, părinte!
E cel din urmă ceas....
Aducerile aminte
Imi scormonesc trecutul şi-mi pun tărie'n glas
Ca să-ţi înşirui viaţa trăită pe pământ.
O, nu mă înspăimânt !
Căci dacă simt cum moartea mi se strecoară 'n vine
Şi peste-o clipă fi-voiu încremenit de veci,
Eu am o mângâere: că toţi vor fi ca mine,
Ne'nsufleţite leşuri în gropi adânci şi reci.

Şi-ascultă-mă acum...
Imi fac un obicei
Ce l-au păstrat părinţii dela strămoşii mei.
E pentru prima oară când te privesc în faţă,
Duhovnice bătrân.
Nu-mi spune nici o vorbă şi lasă-ţi cartea în sân,
Căci ştiu ce se cuprinde în rândurile ei.
Când moartea mă înghiaţă,
Mă va 'ncălzi vre-o dată blajina ta povaţă ?
Păstreaz'o pentru alţii, sunt slabi atât de mulţi !
Eu sunt destul de tare, vreau numai să m'asculţi.

Noi nu ne-am cunoscut...
Nici vreme n'am avut
Să mă gândesc la tine, blajinule părinte ;
In toiul vieţii, cine şi-ar fi adus aminte
De ultimul sfârşit ?
Şi nici nu m'am gândit
Că inima mea caldă va fi un sloi de ghiaţă.
Lăsata-am grija aceasta pe seama celor care
Se străduiesc să afle ascunsa deslegare
A tainelor naturii.
Când zilele sunt scurte şi anii număraţi,
Ce gând e mai puternic ca dorul de viaţă ?
Nebunii îşi pierd vremea în gânduri cufundaţi.

Dar am trăit...
Când alţii îşi blestemau destinul, —
Din zilele senine eu am sorbit seninul
De nouri nepătat;
Prin mii de rădăcini
Am străbătut adâncul ogorului vieţii
Şi-am supt putere 'n vine din sucul cel curat
Cum roua dimineţii
Pe secetă o soarbe pământul înseat ;
Iar fruntea mea senină nu s'a încreţit vreodată
De s'a ivit arare vre-o zi întunecată..

Acum te du, părinte...
Şi nu-mi vorbi de moarte !
Deşi o clipă numai de ea mă mai desparte
Eu nu mă înspăimânt,
Căci putrezi-va trupul, dar totuşi, eu nu mor ;
Din fiii mei voiu trece la fel în fiii lor
Ca să trăiesc de-a rândul cu acelaş dor şi-avânt.
Cu cât mai multe leşuri mi-or putrezi 'n pământ,
Cu-atât mai larg trăi-voiu în generaţii noi.
Aceasta e, părinte, viaţa de apoi....

GEORGE A. PETRE

* * *

Cărţi şi Reviste

SANDU TELEAJEN : AU INFLORIT CASTANII. *Cântece şi Balade.* Ed. „Viaţa Românească", Iaşi 1924.

Un volumaş de versuri în care pana înflorită a d-lui Sandu Teleajen prinde în douăzeci şi unu de cântece şi balade duioşia unei nostalgii potolite de freamătul tăinuit al naturei înconjurătoare. Culegerea manifestă dela început o originalitate de suflet, din al cărui primitivism de tonalitate senină ţâşneşte bucuria cu exultanţa ei :

Au înflorit castanii, Magdalena,
Şi 'n ochii mari, ţi-i sufletu 'nflorit !
. . . .
Ia-ţi sufletul cu tine, să pornim
Din odăiţa noastră — închisoare —
Pe drumurile largi, scăldate'n soare.
Iar dac'o fi cumva să obosim,
Ne-o face lumea pat din lăcrămioare, —
Ia-ţi sufletul cu tine, să pornim!

D-l Sandu Teleajen — o spunem hotărât — şi-a găsit genul în „Cântece". Se părea că îl epuizase St. O. Iosif; iată însă — după zece ani de la moartea acestuia, — că genul aparţine d-lui Teleajen. Dar dacă cel dintâi aducea în cântecele lui o deprimanţă chinuitoare, poetul de astăzi reprezintă, prin naturalul mişcării de pură contemplaţie, partea opusă, căreia rar i se adaogă oarecari oscilaţiuni sufleteşti. Un model desăvârşit de „cântec" alcătuesc versurile din „Lunii, bunii":

Lună, ce te-ascunzi în frunze
Plopilor Bălaşii,
Du-te, du-te de te culcă,
Să nu-i sperii paşii!...

Lună bună, soră lună
Nu-i ieşi în cale !
Mi-a mai spus, că teme vraja
Zâmbetelor tale.

Mi-a şoptit alaltăseară,
C'o să-mi ţie drumul,
Când s'or stinge pe la case
Zvoanele şi fumul.

Dacă cerul nu-ţi ajunge,
Munţii toţi răzbate !...
Nu mai râde ca un gâde
Pânditor prin sate !..

Baladele aduc în concepţie, în realizarea artistică şi în expresie un patriarhalism evocator (Balada schiturilor vechi, Domniţa). O menţiune a parte facem pentru „Craiul stelelor" în care întâlnim o mare putere de imaginaţie.

Intr'o formă simplă, dar vioaie, din care nu lipseşte nici fermecătorul ritm săltăreţ al rimei antepenultime (din „Craiul Vânt"):

Mândrelor le cerne'n sânuri
Florile livezilor
Iar urâtelor, le'ngână
Râsul huhurezilor.

Babelor împieliţate
Clopotul groparilor,
Iar moşnegilor, în glumă,
Dangătul cobzarilor...

...poetul a ştiut să închege un volumaş care se citeşte cu plăcere, astăzi când unii au ajuns să-şi clădească poesia din „capete rase", „capete care sboară", etc. etc...

* * *

L'EUROPE NOUVELLE (7 Iunie) cu un articol al lui *Thibaudet* asupra lui *Andre Gide,* în care, în legătură cu noul volum de critică al lui Gide: „Incidents", se stabilesc normele critice ale acestuia. Plecând dela un citat din Gide: *„La critique est à la base de tout art"*, Thibaudet merge mai departe pentru a desemna atitudinea criticei gidiene împreună cu mijloacele ei de realizare: *„Le grand instrument la de culture, c'est le dessin, non la musique. Celle-ci déséprend chacun de soi-même; elle l'épanouit vaguement. Le dessin, au contraire, exalte le particulier, il précise; par lui triomphe la critique."* Deci critica — pentru Gide — colaborează cu desemnul în ceeace observă, limitează, individualizează.

La rubrica „Informaţiuni literare" o notiţă bogată despre *Panait Istrati,* scriitorul care şi-a povestit „Adevărului literar" viaţa-i sbuciumată.

* * *

REVUE BLEUE (7 Iunie) *Firmin Roz* vorbeşte despre „Simbolismul moral şi realismul psihologic", în legătură cu romanele: „Lazare" sau „La Danse des Ombres" al lui *Louis Lefebvre* şi „Impudente" a lui *Henri Deberly.* Cel dintâi aduce dorinţa naturală de a interpreta viaţa care niciodată nu şi-a ridicat ameninţări şi nici nu şi-a pus probleme; — cel de al doilea: grija, nu mai puţin legitimă, de a traduce viaţa aşa cum e în violenta turburare a înaltelor crize sufleteşti. Astfel *Louis Lefebvre* duce romanul spre un simbolism moral, pe când Deberly spre un realism psihologic. Dacă teoria romanului realist psihologic e cunoscută încă dela *Balzac* sau *Zola,* pentru romanul său Lefebvre pare a se fi folosit de antiteza lapidară a lui *Barbey d'Aurevilly:* „Raisonnable dans le sens du monde, non dans le sens de a varité",—care îi rezumă cartea.

Intr'un studiu „Amour et Amitié", *Claude Laforêt* caută a stabili un acord între aceste două mari pasiuni ale sufletului omenesc. Chestiunea—afară de cazuri rarisime—rămâne tot la ceeace spune *La Bruyère* într'un crâmpeiu de cugetare: „O femee vede întotdeauna pe om ca om, şi, reciproc, un om vede o femee ca femee. Legătura aceasta nu este nici pasiune, nici amiciţie; ea face o clasă aparte".

* * *

GÂNDUL NOSTRU (Mai) Condusă de d-nii *Sandu Teleajen* şi *Al. I. Zirra,* revista dela Iaşi ne trimite întotdeauna un număr care oglindeşte muncă şi pricepere. Proza este reprezentată prin schiţele d-lor *Sandu Teleajen, Adrian Pascu, Sever Anina* şi *T. Hotnog.* In „Poveste pentru oameni trişti" a d-lui Sandu Teleajen ni se dă un fragment deplin conturat din viaţa unui om care, torturat de soţia sa, o părăseşte atunci când întâlneşte în oraş pe iubita sa din tinereţe, Emilia Doru, azi soţia căpitanului de jandarmi. O urmăreşte pretutindeni, până ce într'o seară surprinde la fereastra căpitanuui următoarea convorbire. O dăm împreună cu descrierea cadrului:

„E o noapte caldă de Iunie. Căpitanul s'a întors de vreo oră şi a trecut cu Emilia în salonul cu ferestrele larg deschise spre stradă. Chinuit, Stroe le ascultă vorba:

— Dragă ştii că mâine mergem în vizită la prefect?

— Mergem dragă — răspunde omul moale, resemnat.

— Vreau să te văd cu cismele de lac, să nu-mi mai umbli în jambiere.

— Umblu dragă şi'n cismele de lac. Cum vrei tu. Dar ştii că lacul arde rău vara...

— Arde, nu arde, vreau să te văd cu cismele de lac.

— Bine dragă, cu cismele de lac...

Stroe fugi îngrozit. A doua zi, intră pe poarta caselor nevestei-si, palid, desfigurat, ca un om care a făcut o călătorie lungă printr'un pustiu ars de soare. Se îngropa pentru a doua oară..."

Luminoasă pentru înţelegerea sufletului copilului este schiţa d-lui Adrian Pascu. In „Cortegiu funerar" d. *Radu Gyr* împleteşte imagini noui şi frumoase:

In suflet port un ruinat răscruci
în care poposeşte un cortegiu funerar.
cu dric cernit, cu lâncezeli şi cruci
şi cu femei cu bocet după car...

In urma visului, *ce'n plasă de linţoliu*
se descompune, paşnic, în sicriu, —
şi'mpleticesc un mers bolnav, târziu,
Tristeţile, — *ca nişte rude'n doliu —*
şi Lacrămile: *bocitoare de pustiu...*
cortegiu funerar într'un răscruci,
cu dric cernit, cu lâncezeli şi cruci...

...Şi'n timp ce Visul *doarme, calm, în dric, —*
ca nişte cinici ce nu lâng după nimic
trec Resemnările *pe lângă dric,*
şi-şi amintesc în bura de pe stradă,
că d'astea-au mai văzut, — şi-or să mai vadă!..

Versuri mai semnează: Sabina Paulian Georgescu, G. Palady şi Aurelian Păunescu.

* * *

ICOANE MARAMUREŞENE (Mai şi Iunie) cu articole şi proză de d-nii *Nicolae Bogdan* (Descentralizare literară), *Eugen Relgis* (Gânduri pentru oameni şi pentru fiul meu), *T. Ulmu* (Pustiu), *Ion Mehedinţeanu, Otilia Ghibu,* etc...

Dintre bucăţile în versuri relevăm două strofe din poesia „Singur" a d-lui George Silviu:

Linişte pe care n'o 'nţeleg
şi de care mi-e teamă...
limpezimi care nu te-alungă, nu te chiamă,—
o singură apă cerul întreg...

Rece sub soare imobil
singur pe'ntinderi fără zări —
de nicăeri aşteptatele chemări, —
şi plâng îndurerat, ca un copil...

Cronica — mai bogată ca de obiceiu — este lucrată de d-nii George Mihail Zamfirescu şi Ion Mehedinţeanu.

Tipărită cu o îngrijire deosebită, revista ţine loc de cinste printre bunele publicaţiuni din Ardeal.

GEORGE BAICULESCU

* * *

Nădejdea

Se'nclină trufaşă pe margini de-abis
Şi ceru-i desmeardă cununa
De sus prăbuşirea îi pare un vis
Credinţa-i cu dânsa într'una
Strivindu se 'n tâmple grăbesc aspri nori
Ce'n larguri îi urlă căderea
Beţia-i o duce spre guri de vâltori
Când vântu-i destramă puterea
Şi ploaia îi bate obrajii în cue
Ursita-i mai tainic o strânge
Şi cade şi cade de parcă se sue
Cu fruntea stropită de sânge.

* * *

Dar iat-o plutind în adâncul tăcerii
Şi ceru-i dezmeardă cununa
Căci apa răsfrânge iluzia zării
Credinţa-i cu dânsa într'una.

* * *

Spre culmea ce râde acuma în soare
Dantele de spume o urcă
Pribeagă s'agaţă de-un mugur, de-o floare
De-o umbră, de-un cânt, de-o nălucă
Se'mbracă în raze, se'ncinge de-un vis
Şi-aşterne pe brazde de rouă
Şi iarăşi se'nalţa pe margini de-abis
Mai albă, mai vie, mai nouă.

Elena Hasnaş

INSEMNĂRI

Societatea Scriitorilor Români

Această societate literară înfiinţată de vre-o cincisprezece ani, din iniţiativa câtorva entuziaşti, ca Sadoveanu, Anghel, Iosif, Gârleanu, Chendi şi ajutaţi de scriitorii mai tineri, de pe-atuncea, A de Herz, Corneliu Moldovanu, Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, avea de scop să vină în ajutorul tuturor scriitorilor, fie în relaţiunile lor cu Statul, fie în relaţiunile lor cu editorii. Statutele societăţei alcătuite de Chendi, după modelul înfăţişat de acelea ale societăţilor similare maghiare, precizau modalitatea prin care un scriitor român putea face parte din selecta adunare. Câţiva ani, societatea a corespuns menirei ei, nu numai luând apărarea scriitorilor împotriva lăcomiei editorilor sau împotriva indiferenţei cu care îi privea Statul, dar în măreaţa pregătire sufletească pentru unirea şi întregirea neamului românesc, ea a înjghebat şezători în Ardeal şi în Bucovina.

Mai târziu, însă, încăpută în mâna câtorva naivi, care şi-au închipuit că orice individ ce-şi tipăreşte slova, poate fi scriitor român, societatea a devenit un azil al literaturii, în ruina căreia se putea adăposti toţi cei ce nădăjduiau în micile foloase pe care le dă o tânără adunare literară. Ori cine poate citi astăzi în registrele de membrii ai S. S. R., nu numai numele unor persoane, foarte cum se cade, dar care n'aveau dreptul să figureze, dar chiar numele unora care deşi tipărite pe coperte de cărţi, n'aveau nici un fel de legătură cu literatura.

ILARIE CHENDI
unul din întemeetorii S. S. R.

Comitetul care şi-a depus mandatul la ultima adunare generală, făgăduise să revadă listele şi să purceadă la un triaj. Se vede că insistenţele unora şi presiunile altora au împiedicat aplicarea unui sistem salvator pentru societate şi pentru membrii care trebuiau să rămână, aşa în cât noul comitet ales Duminica trecută primeşte, fără îndoială, o foarte grea şi dureroasă moştenire.

S. S. R. îşi pierduse, probabil, din motivul de mai sus, menirea ei culturală. Activitatea sa din ultimul timp se rezumase în organizări de baluri mascate, pentru strângerea unui fond din care se împrumutau anumiţi membrii şi din care se mai acordau şi ajutoare, aproape neînsemnate, pentru vremurile de azi. Singurul lucru pe care l-a făcut ultimul comitet în ziua depunerii mandatului său, a fost votarea în unanimitate a următoarei moţiuni de protestare împotriva speculei hârtiei de tipar:

Societatea Scriitorilor Români, întrunită în adunare generală, azi 15 Iunie 1924;

Văzând greutăţile din ce în ce mai mari cu care se luptă editura de cărţi şi publicaţii literare, ştiinţifice şi didactice, greutăţi care stânjenesc enorm expansiunea culturală românească tocmai în momentele când intensificarea ei ar fi o necesitate naţională şi socială;

Considerând că una din principalele piedici a tipăririi de cărţi, reviste şi ziare româneşti — răspânditoare ale ideei şi culturii naţionale — este scumpetea devenită insuportabilă a hârtiei:

Constatând că fabricile de hârtie din ţară, constituite în trust de exploatare, deşi se bucură de prea numeroase avantagii din partea Statului, urmăresc numai beneficii pentru acţionarii lor, fără a ţinea seama că industria hârtiei e special ocrotită de Stat ca un instrument de cultură, iar nu ca articol de speculă;

Aflând că trustul fabricilor de hârtie, nepăsător de nevoile cărţii şi presii româneşti, urmăreşte acuma, cu o stăruinţă demnă de o cauză bună, ridicarea taxelor vamale la hârtia străină mai ieftină, pentru ca la adăpostul unui tarif prohibitiv să poată impune preţuri şi mai grele pe hârtia indigenă, inferioară calitativ şi insuficientă pentru trebuinţele culturale ale ţării;

Socotind că tentativa aceasta a trustului de hârtie însemnează o primejdie cu urmări incalculabile pentru viitorul culturii româneşti; că o nouă urcare de preţuri a hârtiei, ar scumpi atât de mult cartea, revista şi ziarul românesc, încât ele nu ar mai putea pătrunde tocmai în acele straturi ale neamului care ar avea mai multă nevoie de lumină şi că astfel s'ar înăbuşi toate avânturile culturale naţionale; că prin suprimarea concurenţei străine, trustul fabricilor indigene ar dobândi o adevărată dictatură asupra tiparului românesc, putând înlătura, după bunul său plac, publicaţiile independente sau care nu s'ar împăca cu tendinţele lui, că astfel s'ar da acestui trust posibilitatea de a restrânge ori chiar de a desfiinţa cu totul libertatea presei şi a cugetării în România;

Crezând că în România Mare, interesele culturii naţionale, trebue să fie preţuite mai sus decât interesele unor acţionari dornici de beneficii;

Protestează cu toată energia, împotriva tendinţelor anticulturale şi spoliatoare ale trustului fabricilor de hârtie;

Cere guvernului să refuze categoric orice noui urcări de preţuri la hârtie şi să înlesnească importul hârtiei din străinătate, prin desfiinţarea tuturor taxelor vamale;

Insărcinează comitetul să ia contact cu toate organizaţiile interesate şi să facă toate demersurile spre a împiedica orice noi atentate ale fabricilor de hârtie, împotriva cărţii româneşti; şi

Roagă pe membrii săi parlamentari, să aducă prezenta moţiune, de la tribuna Camerei şi Senatului, la cunoştinţa guvernului şi a ţării.

Această moţiune, redactată şi citită de d-nul Liviu Rebreanu, a avut darul să indice auditorului, care este adevărata menire a unei societăţi culturale.

Presa, care de câtva timp a dat cuvenitul strigăt de alarmă, arătând cum noile măsuri ale guvernului cu privire la importul hârtiei, sunt de natură a izbi în cultura poporului, a primit moţiunea cu o vie satisfacţie şi S. S. R., poate fi mândră de contribuţia pe care o aduce în lupta tuturor.

Iată cum adunarea scriitorilor români, îşi poate afirma cu prisos existenţa, şi cum cei de azi, încep să corespundă dorinţele acelora, care luptând cu entuziasm împotriva piedicilor de tot soiul, au înfiinţat odată un cămin al intelectualilor.

———

CHRONOLOGIE CRITIQUE DE LA VIE ET DES OEUVRES DE JEAN JACQUES ROUSSEAU, par LOUIS J. COURTOIS, privat-docent à l'Université de Genève. — Acest volum de 370 de pagini este un adevărat eveniment pentru admiratorii lui Jean Jacques Rousseau. Era natural ca o asemenea operă să apară la Geneva şi să fi fost făcută de un genevez, deoarece marele filosof, sociolog şi scriitor era genevez. E o lucrare uimitoare în felul ei. E de neînchipuit câtă dragoste pentru subiect, ce devotament, ce simţ al datoriei împlinite, ce răbdare, talent şi simţ de descernământ a trebuit să aibă D. Louis Courtois, ca să poată duce la capăt cele 370 de pagini care, pe jumătate text mărunt de note, nu-s de cât o înşirare de cifre, de nume proprii de oameni şi localităţi, de date diverse, etc., urmărind pe Rousseau pas cu pas şi cu zi, adesea oră cu oră, timp de 66 de ani, din clipa naşterei, până în clipa morţii. E un model de exegeză şi de cronologie. Nici nu ştim dacă se mai poate cita în literatura mondială, o lucrare atât de complectă, de perfectă şi de sinceră. Nici un izvor n'a fost neglijat, iar punctele de întrebare sunt foarte rare. O mică observaţie din care se va vedea munca depusă de autor: numai corectura a durat doi ani încheiaţi şi erata nu arată decât opt îndreptări în acest noian extraordinar de cifre, de fapte şi de nume proprii!

Sunt numeroase fapte din viaţa lui Rousseau, în jurul cărora s'au stârnit nenumărate discuţii, s'au scris broşuri şi volume, fără a se ajunge la un rezultat sigur, pe care însă D. Courtois a izbutit să le pue la punct, pentru totdeauna.

Siguranţa d-sale a mers până acolo, încât l-a corectat pe Rousseau însuşi în unele din afirmările lui, câştigând astfel procesul chiar împotriva marelui scriitor. Deşi o operă ca aceasta nu e de-o citire curentă, cum nu este un dicţionar de pildă, ea va trebui totuşi să figureze în biblioteca oricărui admirator al lui Rousseau, căci nici o ediţie, fie ea cât de reputată, a scrierilor lui, nu e absolut exactă, nici măcar ca text. Lucrarea d-lui Courtois corijează totul, clarifică totul, complectează minunat, chiar pe cea mai perfectă dintre ediţii.

Dacă Buda, Isus, Mahomet, Platon, Aristotel, Spinoza, Newton şi alţi oameni mari, ar fi avut norocul să aibă cronologi şi exegeţi ca d-nul Courtois, ce economie de munţi de cărţi ar fi făcut omenirea şi pe câte căi întunecoase sau prăpăstioase i-ar fi fost cruţat să bâjbâie! Pentru Jean Jacques Rousseau de-aci încolo, nu vom avea decât lumină şi siguranţă, dacă nu chiar absolute, dar aproape.

Profesorul Courtois

D-l Courtois mai are darul, pentru noi, de-a fi un prieten al României pe care o cunoaşte personal, o iubeşte şi-o vizitează din când în când. Chiar în cursul acestei veri, d-sa va veni să ţie o conferinţă la Vălenii-de-Munte, unde a fost invitat de d-nul Iorga.

Ceva adânc mişcător şi care explică până la un punct cum o asemenea lucrare, pentru care la fiecare rând se cerea o cercetare minuţioasă, a putut fi dusă la bun sfârşit, găsim în dedicaţia ei. Această dedicaţie, pe care o transcriu întocmai în traducere românească, ne interesează în special, deoarece se vede că la opera minunată a d-lui Louis Courtois a contribuit, în felul său, şi un suflet românesc. Iat-o:

In amintirea binecuvântată a soţiei mele prea iubite

ZINA COURTOIS
NASCUTA DRAGOŞESCU

decedată la 1 August 1922. A căreia îngrijire luminată a susţinut această lucrare şi i-a asigurat sfârşirea.

I. T.

———

Marile premii naţionale

Guvernul prin ministerul artelor, a înfiinţat două mari premii naţionale, a câte o sută de mii de lei unul, care se decerne în fiecare an unui prozator pentru încununarea activităţii lor literare. Actualul ministru d. Lapedatu le-a acordat anul acesta pentru prima oară şi cel care deschide glorioasa şi norocoasa serie este marele nostru prozator d. Mihai Sadoveanu.

Mihail Sadoveanu

După admiraţia de ani de zile a unui popor întreg; după consacrarea ce i-a acordat-o anul trecut Academia Română, iată că ţara, prin organele ei oficiale, vine să încunune la rândul ei pe cel mai fecund, mai român şi mai talentat dintre scriitorii contimporani.

„Adeverul Literar şi Artistic" care se cinsteşte să-l aibă printre colaboratorii săi, e mândru de onoarea ce i se face marelui prozator, în opera literară a căruia e încuibată toată poezia plaiurilor noastre şi toate nepreţuitele taine ale sufletului curat românesc.

———

Anton Bacalbaşa

Cu prilejul recentei lucrări a d-lui Lăzăreanu

Viaţa quasi-patriarhală din nordul Moldovei, de acum 30 de ani, îmi dădea posibilitatea ca, odată cu frecventarea şcoalei deşi nu aveam mijloace, să fiu şi la curent cu publicaţiunile ce apăreau atunci.

Articolele lui Anton Bacalbaşa, răspândite cu darnicie, ocupau un loc de seamă în lecturile mele. Existând atunci o pleiadă de scriitori, care ştiau să desvolte gustul cititului în domeniul ştiinţific, literar şi social, a deşteptat în mine o dorinţă atât de mare de a mă dedica studiului, încât am pus de gând să vin la Bucureşti, pentru a mă adapa de la „sursă", şi a contempla pe zeii cuvântului scris chiar în templul, în cetatea lor.

Sosit în Bucureşti, dădeam târcoale redacţiei „Adevărului", care atunci era la dreapta intrării din str. Karageorghevici în pasagiul Vilacros. M'am uitat pe geam şi am văzut la un birou pe Anton Bacalbaşa scriind; iar când a întors fenomenal de marii săi ochi căprui spre geam, să vadă ce indiscret îl iscodeşte, sfiiciunea mea provincială m'a făcut să mă retrag ruşinat.

După aceea l'am auzit la meetingurile de atunci. Intr'o Sâmbătă seara la clubul socialist din str. Doamnei, casele Appel, Anton Bacalbaşa ca să dea mai multă vibralitate accentelor discursului său, îşi tremura dreapta în faţa gurei. Altădată, tot acolo, îl invita pe Take Ionescu la o discuţie contradictorie în faţa cetăţenilor craioveni, — unde acesta din urmă îşi avea atunci sediul politic, — pentru a-i arăta „şubrezenia convingerilor şi concepţiilor politice".

In sfârşit, am simţit fiorul ce-a străbătut întreaga asistenţă, când Anton Bacalbaşa, urmat de d-l I. Teodorescu şi C. D. Anghel intrând în redacţia „Lumei Noui", s'a urcat la tribuna roşie din fosta stradă a Doamnei.

Anton Bacalbaşa a fost nu numai cel mai strălucit gazetar român, dar şi cel mai mare agitator al vechei mişcări socialiste de la noi.

Const. Gheorghian

———

Un mic răspuns. — După doi ani şi jumătate de decriptări publicate în acest ziar, **„Daco-România"** din Cluj, îmi face onoarea unei notiţe datorită **d-lui Drăgan.** Această notiţă este ocazionată de o recenzie la un studiu asupra husismului la noi. Cum Daco-România, este o foarte voluminoasă publicaţiune anuală a Universităţei transilvănene, mă simt obligat să răspund. Atâta atenţie la atare activitate mă onorează, mai ales că un alt profesor de la aceiaş Universitate, **D. Panaitescu,** mi-a fost naş la primul articol. Celebra sa recenzie a avut de recoltat toate descoperirile ulterioare.

Notiţa în chestiune se referă la **Criptul din Psaltirea Scheiană.** Decriptarea acestuia, ştiu, a făcut multă vâlvă printre filologi. Motivul e uşor de înţeles. Ii atinge din două puncte de vedere. Stabileşte epoca **Renaşterei Valahe,** şi arată că Criptografia fiind o disciplină pur ştiinţifică, filologii ar mai fi stat **încă un secol,** cum au stat, la poarta criptului acestuia, fără a-i putea găsi cheia.

Şi ce cuprinde această notiţă? O critică plină de învinuiri.

Intâiu, că citesc aceleaşi semne în mai multe feluri. Dar ce să fac, dacă a cripta însemnează a ascunde şi cei din Evul Mediu n'au consultat pe cei moderni, cum să cripteze, sau mai bine, cei moderni, nu cunosc lucrurile clasice din Criptografie.... De altfel cine a urmărit decriptările mele, putea învăţa Criptografia din practică, fără alte studii.

Al doilea, că data de 926 nu poate fi, căci existenţa elementelor săseşti şi ungureşti în text nu o tolerează, sau mai bine, că eu nu cunosc textul. Il cunosc atât de bine, încât am repetat critica d-lui Candrea, prin care se probează că manuscriptul este o copie din sec. XV—XVI, făcând parte dintr'un şir de alte copii, în cari textul a fost mereu modificat cu înlocuiri chiar continuu de termeni noi.

Al treilea, că trebuia să demonstreze în primul loc, existenţa mânăstirilor Dorohoi, Mirăuţi şi Humor, pentru a putea apoi afirma că manuscriptul a fost scris în ele. Mărturisesc că nu ştiam până acum despre existenţa acestei noi metode ştiinţifice, prin care aşezările probează veracitatea documentelor şi nu contrariul, altfel nu făceam o asemenea boroboaţă.

Al patrulea, că cetirea datei poate cel fi cel mult 515, adică 1515, greşit copiată după criptul vechi de un sas. Dar, dacă d. Drăgan poate ceti şi lua poziţie faţă de trei litere din acest cript, de ce nu citeşte şi restul?

Al cincilea, că lucrarea mea nu poate fi **luată în serios,** şi că se aşteaptă decriptarea cu **cheile contimporane,** — probabil de altul. Dar nu era mai simplu ca d-sa să fi cetit pe cea **clasică şi unică în Evul Mediu?** Ar fi evitat că rămâie un om serios la Universitatea din Cluj şi mai ales să reediteze apucăturile unei vechi şcoale filologice, care a făcut altădată, deliciele lui Scribe.

EM. GRIGORAŞ.

———

Puskin

Cu prilejul împlinirei a 125 de ani dela naşterea lui Puskin, sovietele au hotărît să tipărească o nouă ediţie complectă a operilor marelui poet rus. Această ediţie va cuprinde însemnările şi comentariile celor mai celebri dintre savanţii ruşi.

„Les Nouvelles Litteraires" într'un articol semnat de d. Leon Treisch, încearcă o mică clarificare a momentelor neguroase din ultimele zile ale poetului.

Puskin s'a însurat la 18 Fevruarie 1831. Avea treizeci şi doi de ani şi s'a însurat cu una din cele mai frumoase copile ale Rusiei, Nathalia Goncharova, de optsprezece ani, care manifestă în timpul logodnei şi chiar după căsătorie tot atâta răceală, pe cât de mare era pasiunea poetului pentru tânăra sa soţie. Femee de lume, fină şi strălucitoare, Nathalia Puskin, ajunge repede la curtea din Petersburg una din cele mai curtate dansatoare. Toţi contimporanii sunt de acord în a constata, ţinând seama de extrema ei rezervă, că tot tineretul suspina în urma ei. Puşkin, care avea în vine sânge african (tatăl său se căsătorise cu o descendentă a unui prinţ din Abisinia), era veşnic înflăcărat şi cât pe-aci să aibe multe dueluri, până când soseşte la Petersburg frumosul George d'Anthès fiul adoptiv al ministrului Olandei în Rusia, baronul de Heeckeren. D. Anthès făcu şi el curte Nathaliei Puşkin. Ce s'a mai întâmplat, nu se ştie!

. . . .

Duelul între Puşkin şi el avu loc la 27 Ianuarie 1837. La comandă, d'Anthès trage, Puskin cade murmurând: „Sunt rănit". Martorii şi adversarii voiră să se repeadă spre el, când ridicând mâna îi opri: „Mai pot să trag" zise el ridicându-se.

Puşchin

D'Anthès îşi reluă locul. Puşkin, încet, ochi din nou, glontele porni şi D'Anthès căzu. Atunci Puskin svârli pistolul în aer strigând: „Bravo"! Apoi căzu din nou. „L'am ucis?" întrebă el. Când martorii îi spuseră că adversarul lui este uşor atins la piept şi la braţ zise: „Ciudat". Credeam să am plăcerea de a-l ucide şi văd că n'am izbutit". El era rănit în burtă. Sângele curgea în valuri şi slăbea din clipă în clipă. Avu prezenţa de spirit să trimeată pe un prieten să-şi liniştească soţia, dar din primul moment pricepuse că era perdul. Muri la 29 Ianuarie 1837. Câteva ceasuri înainte de a intra în agonie, îşi luă rămas bun dela soţia lui în termeni extrem de duioşi. Apoi, în vreme ce prietenii lui se zoreau pe lângă dânsul, Puşkin întinzând mâinile spre bibliotecă, pentru ca să unească cărţile cu toţi aceia pe care îi iubea, murmură: Adio, prieteni!

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

ANUL V. — N. 186

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 29 Iunie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

LA PÂRÂU

Venia pe deal, voios cântând
Flăcăul;
Pe-un umăr coasa legănând,
Venia fără de nici un gând
Flăcăul.
Dar eată'n drum îl află răul,
In drum, în drum, dar ce-i în drum?
Pârâul —
Aşa de lat şi chiar acum!
Dincolo câmp şi lan şi flori,
Ei cată!
Şi doine şi secerători;
Pârâu-i lat şi să nu mori?
Ei cată!

Şi 'n grâu, ei bată-mi-l să-l bată,
In grâu, în grâu? Dar ce-i în grâu?
O fată —
Inoată 'n spice până 'n brâu.
„Să n'ai, Catrino, zi de rău!"
Ea tace.
Ei, iacă naiba de pârâu
Mi-l puse focu'n drumul tău!"
Ea tace.
De-loc o vorbă! Să preface.
De-loc, de loc, de ce de-loc?
Că-i place —
Şi vrea de el să-şi bată joc.

. . . .

de G. Coşbuc

Poeme în proză

Magdalena

Soarele nu-şi revărsase încă segeţile însângerate în grădina unde giulgiurile miresmate şi pietrele mormântului înfăşuraseră de trei zile trupul Crucificatului de pe Golgotha.

Prin întunericul greoi înainta fantomatic spre lespezile albe, o femee. Maria Magdalena venise singură să se roage pentru El. Paşii îi şovăiau şi tot trupul îi tremura. I se părea că pietrele înconjură o gură de iad şi flacări roşii o ameninţă....

In neştire, se apropie. Lespedea acoperitoare era dată la o parte, şi rămăsese întinsă pe pământul negru, ca o aripă frântă....

„L-au furat!... — îi fulgeră prin gând — şi ochii i se împăenjeniră de lacrimi. Nu-i lăsaseră nici mângâerea celei din urmă rugăciuni neprihănite....

Nu îndrăzni să intre în mormânt, şi alergă într'un suflet, să-i spuie lui Simon cel mai apropiat de locul acela, dintre toţi Ucenicii Lui.

Când se înapoiară, Simon neliniştit de turburarea femeei, porni cu vre-o câţiva paşi înaintea ei şi se opri îngândurat în faţa mormântului. Văzuse giulgiurile răvăşite, aruncase o privire întrebătoare spre Magdalena care plângea fără să mai audă nimic în jurul ei, apoi intră înăuntru... Mâinile îi dibuiau pe răceala lespezilor şi deodată i se opriră pe ceva moale mototolit într'un colţ: pânza ce acoperise faţa mortului. Vru să o ridice, şi simţind un fior ce-i străbate tot corpul, se cutremură şi ca aruncat de o forţă supraomenească, ieşi afară, fugind să ducă vestea celorlalţi Ucenici.

Maria Magdalena rămăsese în nesimţire. O înfiora doar arsura lacrimilor pe obraji şi umezeala pământului.

Pleoapele i se închiseseră... Plutea în mijlocul unei mări sbuciumate şi un soare roşu îi frigea faţa, pe care încerca în zadar să şi-o ascundă în valurile reci....

...Dar valurile se dădură în lături şi se văzu în Betania, în satul unde o copleşiseră cele dintâiu nenorociri. Se trezise adâncită în mocirla păcatului fără nici o nădejde....

...Venise El şi atunci îşi dăduse întâia oară seama că Iubirea de care vorbia El, nu era murdăria trupului dogorit de vâlvătaia simţurilor, ci beţia nesfârşită a sufletului.

..Se văzu din nou îngenunchiată ca o nevrednică lângă El, ungându-l cu mir sfânt, spălându-i picioarele şi ştergându-i-le cu părul ei de aur....

Ii trecu prin faţă vedenia lui Lazăr înviat de el şi.... deodată i se păru că se află iarăş în preajma lespezilor grele de piatră strălucitoare ca argintul.... Şi deasupra celor două pietre, doi îngeri investmântaţi în alb, păzeau mormântul.... Vroia să-i privească şi strălucirea lor îi străpunea luminile ochilor. I se păruse că o întreabă de ce plânge şi ea murmură că i l-au luat şi nu ştie unde l-au dus.... şi întorcându-şi faţa de la ei, a privit în altă parte...

Un om se ivi în faţă. Un glas venit din altă lume parcă-i zise: „Femee de ce plângi? Şi ea închipuindu-şi că e grădinarul, îl rugă să-i spue cine l-a furat din mormânt şi unde l-a dus?.... Deodată glasul se schimbă şi îşi auzi numele. Cine îi spusese aşa de dureros şi de blând: Marie!....

Fără să mai aştepte nici o lămurire, într'o pornire nebună, se aruncă spre el cu braţele întinse, strigând cu glasul înăbuşit: — „Rabbuni!...

Dar El se feri în lături mustrând-o:

— „Nu te atinge de mine, căci nu a venit încă vremea... ...Şi nu mai auzi nimic.

. . . .

Se deşteptă şi ieşi suspinând din grădina unde o înşelaseră visurile.

CONSTANT. C. CRISTEA.

Pe stradă...

Ades, când treci pe stradă, zâmbind nepăsătoare,
Pierdută 'n vălmăşagul mulţimei călătoare,
Ca primăvara 'n parcuri, tu risipeşti pe drum
Un cântec de mătasă şi-o undă de parfum....

Şi-atunci, când treci pe stradă, şi nu mai văd nimic
In jurul meu, frumoaso, decât piciorul mic,
Ce pare că scandează cadenţa unui vers,
Tu cânţi întreg poemul ritmatului tău mers.

Iar gândul meu, în taină, s'apropie de tine,
Respir prelung mireasma subtilă de verbine,
Şi braţul meu, ca visul, te prinde nevăzut
Ating cu buze voalul subţire şi 'l sărut!..

Nu m'ai zărit vreodată şi nu ştiu cine eşti.
Dar, când te-apropii galeş de mine şi-mi zâmbeşti.
Cu zâmbetul Giocondei etern şi neghicit,
Imi pare, fără voe că mie mi-ai zâmbit!

Şi sufletul atuncia mi se înseninează,
Cum soarele trimite prin geamul clar o rază,
Şi intră în odaia de întuneric plină
Curgând ca o splendidă cascadă de lumină...

Dar tu te duci, frumoasă, zâmbind nepăsătoare,
Şi cum te pierzi în marea mulţimei călătoare
Nu bănueşti că 'n vagul miresmei de verbine
Sunt gândurile mele şi visele-mi senine
Şi nu simţi că'n inelul eteric de parfum
Tot sufletul meu sboară în jurul tău, pe drum!

Mircea Rădulescu

Povestea Spiriduşului

Un basm pentru oameni mari, despre fluturi, flori şi lumină

— Nuvelă — de E. MARGHITA

A fost odată o familie de fluturi din marea rubedenie a fluturilor de noapte, ce trăia într'o grădină frumoasă.

In timpul zilei, toţi membrii acelei familii, începând dela tatăl şi până la Prâslea, dormeau, şi abia după ce soarele strălucitor se culcase în dosul munţilor şi abia când vălurile violete ale nopţii coborau tainic peste lunci şi câmpii, peste grădini şi case, atunci abea îndrăzneau să iasă din ascunzişurile lor, şi atunci abea, după ce celălalte fiinţe se bucurau de odihnă, în urma trudei din timpul zilei, începea adevărata viaţă a fluturilor. Atunci zburau şi se alungau prin tufişuri, atunci se întruneau la masă, atunci se desfătau cu jocurile dragostei. Şi totuşi nu erau nici de cum duşmănia lumei, dimpotrivă. Mingile lucitoare, ce le aprindeau în fiece seară, oamenii, în locuinţele lor, îndattă ce începea să amurgească aveau un farmec deosebit pentru toţi fluturii. Mai cu seamă cei tineri nu se puteau opri de a nu admira măcar de departe, acele minunate lumini sclipitoare.

Nu cutezau să se apropie de ele, căci de mici, când abea întinseseră aripele pentru primul zbor, tata fluture le ţinuse o predică straşnică, oprindu-i cu desăvârşire să viziteze acele bulgări luminoase pe cât de frumoase, pe atât de primejdioase.

Le povestise tata o întâmplare groaznică a bietului lor strămoş, care, atras de strălucirea necunoscută — (nimeni nu-i atrase luarea-aminte asupra primejdiei ce-l pândea, căci alminteri desigur că ar fi evitat catastrofa) — strămoşul deci se aruncase orbeşte în lumină şi pieri de-o moarte năprasnică. Soţia lui, stră-stră-străbunica actualei generaţii, auzi horcăiturile nenorocitului şi zbură în grabă într'acolo, spre a-i veni în ajutor. Dar vai! Străduinţele ei fură zadarnice. In dorinţa de a'şi salva soţul, zburase prea aproape; para arzătoare îi atinse aripele astfel că rămase pe tot timpul vieţei o biată schiloadă, care abea, abea se târa prin lume. Muribundul abea avu putere să-i şoptească: Să ai grijă s'o spui tuturor urmaşilor noştri, ceiace'ţi grăesc cu limbă de moarte: „Feriţi-vă de lumina primejdioasă ce străluce în casa oamenilor, dacă ţineţi la viaţa voastră". Apoi îşi dete sufletul său gingaş de fluture şi nu rămase dintr'ânsul decât un cadavru carbonizat.

Străbuna împlinise conştiincios ultima dorinţă a soţului său, cu atât mai mult, cu cât şi elitrele sale ştiau să povestească multe despre flacăra ucigaşă.

De-atunci acest sfat înţelept din bătrâni se moştenise din generaţie în generaţie. Părinţii îl dădeau copiilor, când aceştia veneau pe lume, iar pe patul de moarte, ultimul lor cuvânt era: „Copii, feriţi-vă de lumina oamenilor, căci vă duce la pieire".

* * *

Şi într'adevăr, dela această sinistră întâmplare nu se mai pomenise un caz identic în familie.

Povaţa înţeleaptă avusese o înrâurire adâncă asupra tinerilor fluturi şi o urmaseră cu sfinţenie.

Aşa fusese şi în familia actuală. Copiii rămâneau cuminţi lângă părinţi, dormeau ziua, iar noaptea duceau obişnuitul traiu al fluturilor. Lia însă, copila cea mai mică, poreclită de către fraţi şi mătuşe „Spiriduş" din cauza neastâmpărului său, pricinuia multă mâhnire părinţilor. Era cu totul altfel decât ceilalţi copii. In loc să ia pur şi simplu lucrurile aşa cum erau, vroia să aibă lămuriri pentru orişice. De ce fluturii din familia lor dorm ziua, când soarele străluceşte atât de mândru, când zboară atâtea păsări şi gâze multicolore prin văzduh şi ies la iveală abea noaptea, când nu întâlneşti decât lilieci cenuşii, cucuvea şi alte fiinţe plicticoase de acest soiu? Iar dacă nimeni nu'şi poate explica, de ce-i astfel, pentru ce trăesc cu toţii aşa, şi nu încearcă mai bine altă viaţă? Dar părinţii şi rudele erau mai ales îngrijoraţi de dragostea „Spiriduşului" pentru lumină.

Pe când ceilalţi, fraţi, surori, veri şi verişoare se goneau prin parcul nocturn, jucându-se de-a „v'aţi ascunselea" sau gustând din mierea petuniilor, şi aruncau cel mult pe furiş o privire spre casa luminată din fund, „Spiriduşul" stătea nemişcată pe parmaclâcul balconului al aceleiaşi case, cu ochii ţintă la văpaia aurie. Vai, ce minunată era acea lumină! Mult mai mândră şi mai strălucitoare decât luminiţele licuricilor, cari veneau şi ei noaptea în grădină.

Şi cu cât Lia stătea mai mult pe balcon, privind nemişcată spre tainica lumină, cu atât creştea în sufletu-i dorul de a zbura aproape, aproape de tot de ea. In cele din urmă, fluturaşul nu mai avu astâmpăr; zbură la tatăsău a cărui odraslă era, şi care-i lua apărarea, oridecâteori rudele dojeniau copila din cale afară de obraznică, cum susţineau ele.

Bătrânul fluture sta tocmai pe o floare de salire unde 'şi lua comod dejunul, sub razele lunii.

— Tată, începu să-i vorbească cu sfială Spiriduşul, aş vrea să te întreb ceva.

— Ei haide, întreabă-mă, zise tatăl, netezindu-i aripele; ştiu eu bine, c'alminteri n'ai astâmpăr. Ce vrei să ştii iarăşi?

— Tată, de unde-anume, ştii d-ta, că lumina oamenilor ne e atât de periculoasă, nouă, fluturilor?

De spaimă bătrânul era cât pe ce să-şi piarză echilibrul şi să cază de pe salire.

— Pentru Dumnezeu, copilă! Nici să nu pomeneşti de lumină! Numai gândul la ea te duce 'n primejdie.

— Dar tată, mă interesează atât de mult, să aflu, de unde o ştii d-ta. Te rog, te rog, spune'mi-o.

— Dacă mă rogi atât de frumos, fie, îţi voiu face pe plac, zise bătrânul, care se mai îmbunase niţel. Iţi voiu istorisi înc'odată jalnica poveste despre moartea strămoşului tău. Poate că de astă dată ţi se va întipări mai bine în minte şi'ţi va fi de folos. Ascultă deci: Era într'o seară frumoasă de Mai...

— Dar asta o ştiu bine, îl întrerupse Spiriduş, cam nepoliticos; însă de-atunci e atât de mult! Mata însuţi n'ai încercat primejdia — între timp s'or fi schimbat multe. Poate că noi fluturii suntem în stare acum să suferim contactul luminii... Şi cât de frumos trebue să fie...

— Copilă, copilă! oftă tatăl mâhnit. De unde'ţi vin astfel de gânduri? Unde are să te ducă spiritul tău de îndoială, care nu te lasă să iei faptele ca atare ci te face să cercetezi mereu cauzele, ba chiar să le încerci tu însuţi? Unde are să te ducă încăpăţânarea şi neastâmpărul tău, de a umbla mereu pe căile tale proprii, când nu crezi nici măcar în lucruri, dovedeşti în chip atât de hotărâtor, ca primejdia luminii? Mama şi mătuşele pot să aibă dreptate: am fost prea blând şi prea indulgent cu tine, de aceia se nasc în tine îndoieli, care de la moartea străbunului tău n'au mai răsărit în nici un suflet de fluture.

Trist, Spiriduş îşi plecă antenele la pământ, zicând:

— Tată, te rog numai atât: Povesteşte-mi cum anume era acea lumină, care l'a ucis pe bietul strămoş. Străbunica să n'o fi descris-o vreodată?

— Ba da, Spiriduşule curios. Şi tu tot n'ai să te astâmperi, până ce nu'ţi-oiu spune totul, de-a fir în păr. Află aşa dar, că lumina oamenilor se compune dintr'un tub de sticlă iluminat pe dinăuntru şi deschis la capătul de sus. Un acoperiş tare, de culoare verde e pus deasupra, dar în aşa fel, încât tubul să pătrundă printr'însul. Abea te-apropii, cazi înăuntru şi rămâi mort pe loc. Străbunica simţi arşiţa nesuferită şi cu o sforţare extraordinară izbuti să scape cu viaţă. Ştii însă ce-a păţit. Mai povestea, că un miros nesuferit era cât pe ce s'o înnăbuşe, iar că oamenii îi ziceau petrol, sau aşa ceva. Ei, acum ştii totul şi nu pot decât să te îndemn înc'odată, să fii cu băgare de seamă la ceiace gândesti şi la ceiace faci.

* * *

Spiriduş ascultă cu multă luare aminte. Curios! Pân'acum nu zărise nici tubul deschis, nici nu simţise acel miros neplăcut, de care vorbea tata. Totuşi nu îndrăznea să-i comunice îndoelile; căci de sigur că i-ar fi interzis în mod formal vizitele nocturne pe balcon. Dar în astă seară se va uita mai de aproape, căci prea era puternică dorinţa de lumină. Indrăzni să mai facă o ultimă obiecţiune:

— Dar bine, tată, şi d-ta ai fost tânăr! Oare să nu fi simţit nici când acel dor neînfrânat, să guşti plăcerile luminii, odată, o singură dată! S'o sorbi cu toţi nervii, cu toţi porii, să'ţi îmbibezi toată fiinţa de acea tainică strălucire, să te cufunzi într'însa, uitând de realitatea vieţei pământeşti.

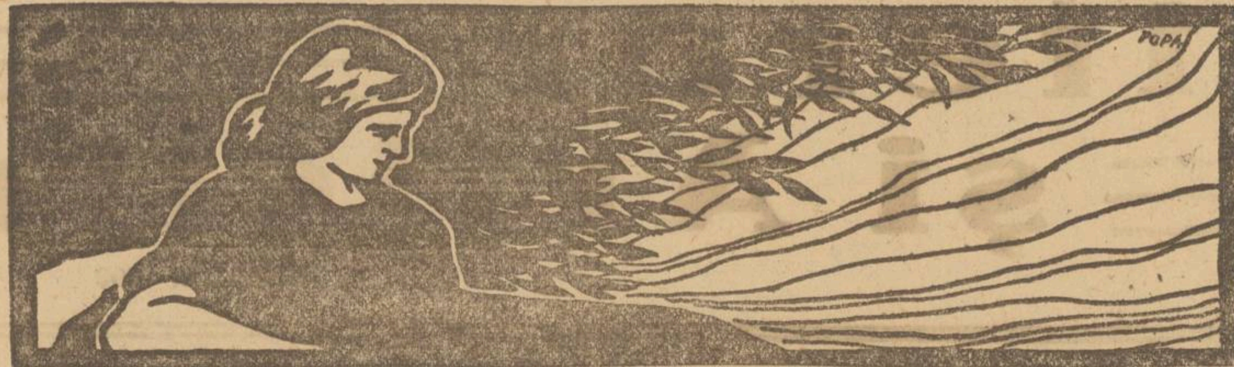
Părintele se uită mirat la copila sa.

„Nu, aşa fel n'am simţit niciodată. Imi amintesc, cedrept, că pe când eram încă un fluturaş necopt la minte, care nu ştie ce-i prieşte, am avut şi eu dorinţa, de a vedea mai de aproape lumina ademenitoare. Dar îmi dădeam seama totuşi, că aceasta ar fi fost o întreprindere periculoasă şi prohibită. De aceia înnăbuşii dorinţa nesocotită, până ce, când crescusem mare, şi eram fluture întreg la minte, se stinse dela sine. Crede-mă, copila mea, şi tu vei ajunge acolo. Când vei fi odată măritată, când vei avea casa, gospodăria ta, grija bărbatului şi a copiilor, vei uita poftele şi dorurile tale copilăroase de astăzi. Nu foloseşte la nimic, ba e chiar dăunător, să ai astfel de idei fantastice. Haide, gustă puţină miere, şi apoi zboară la plimbare cu vărul Aripălungă. Uite-l soseşte tocmai; de când te caută! Dar să nu uitaţi să veniţi la şezătoarea noastră familiară, ce-o ţinem în astă noapte la „Urzica de aur". Vă aşteptăm".

Vărul Aripălungă făcu graţii cu antenele sale scurte şi groase şi apoi îşi luă zborul în tovărăşia neastâmpăratei sale verişoare.

Aceasta însă era foarte tristă şi în ciuda admonestărilor şi a poveţilor părinteşti, lumina, care astăzi strălucea mai frumos ca oricând, nu vroia să-i iasă din minte. Nici nu băgă în seamă palavrele sentimentale ale verişorului, care-i făcea curte în zbor şi nu mai contenea din vorbă:

(Continuare în pag. II-a)

— Ah, verișoară dragă, ce încântătoare arăți astăzi! Această toaletă gris-fier, cu incrustații de filigran și sidef, te prinde de minune. Tare mi-a fost dor de d-ta! Te-am căutat peste tot locul! Rar te mai vedem! Pe unde D-zeu te ascunzi? Nu te-am văzut nici pe bulevardul teilor, nici la restaurantul „La Urzica de aur”, nu te-am putut descoperi. In astăseară însă, vom zbura împreună într'acolo. Intreaga familie se întrunește. Dar ce faci, verișoară dragă, d-ta o iei într'o direcție cu totul opusă, adăogă, văzând că Spiriduș zboară către casa iluminată. Drumul nostru e la „Urzica de aur”.

— Ah, dar slăbește-mă odată cu Urzica d-tale de aur și cu sindrofia rubedeniilor, strigă Spiridușul cu necaz. Ajungem noi și-acolo, încă prea de timpuriu! Dar dacă vrei să vezi ceva frumos, ceva ce d-ta cu siguranăț că n'o vezi în orice seară, atunci hai cu mine, în cerdac.

„Ce! Cum! La lumină! strigă Aripălungă plin de spaimă. Vai de mine! Dar așa ceva nu se face! Nu se cade!

— Ei, ei! nu te pierde cu firea, frate, îl liniști Lia, cam ironică. Nu-i chestie să zburăm înăuntru. Doar să privim; nu te teme, nu ți se 'ntâmplă nimic, ești la adăpost. Ia te uită! Azi e mai frumos ca oricând — trebuie să știi că eu sunt în fiecare noapte pe balcon, îl lămuri apoi.

— Va să zică, d'aia nu te mai vedem nicăeri! răspunse Aripălungă. Ei, eu unul ți-aș scoate din cap astfel de gărgăuni. Când ești singură, fă ce poftești, deși trebuie să'ți mărturisesc, că din parte'mi găsesc aceste excursii cu totul incorecte pentru o domnișoară-fluture, cu o creștere aleasă. Și sunt încredințat, că toată lumea mi-ar împărtăși opiniile.

— De opinia lumii nu mă sinchisesc, fu răspunsul nepăsător al micuței Lia.

— Știu! suspină verișorul. Tocmai deaceia ziceam. Când ești singură, despre mine unul, fă ce'ți place. Acum însă te afli cu mine, sub ocrotirea mea, și eu nu mă prind tovarăș la pozne neghioabe. Nu zău, verișoaro, bagă'ți mințile în cap, întoarce-te cu mine la „Urzica de aur”. Suntem așteptați, și se discută lucruri de mare însemnătate pentru noi, zise vărul, clipind din ochi, semnificativ.

— Știu, răspunse Spiridușul, pe care vorbele lui Aripălungă, nu păreau să-l turbure câtuși de puțin. In adevăr avea cunoștință de proectele matrimoniale, ce se puneau la cale în familie. Vroiau s'o mărite cu vărul Aripălungă. Tânărul fluture îi fusese indiferent pân'acum, de cele mai multe ori se plictisea în tovărășia lui și de-aceia nici nu'l băga în seamă. Ah, de-ar fi avut curajul să zboare cu dânsa în minunata lumină, de-ar fi fost destul de semeț să înfrunte primejdia, alături de ea, atunci...

— Știi, și totuși refuzi să vii cu mine? se miră Aripălungă.

* * *

Ajunserăm aproape de terasa casei. „Voi face încă o încercare”, își spuse Lia.

— Ascultă-mă, vere; la drept vorbind, ce ne pasă nouă de cele ce se discută acum în familie despre viitorul nostru?! Zici, că mă-iubești. Ei bine, dovedește-mi-o: Rămâi aci, și vom căuta împreună să cunoaștem rostul acelei tainice lumini. Pe urmă, fie, vom zbura la „Urzica de aur”.

— Drept să'ți spun, ai niște idei atât de excentrice! răspunse Aripălungă. Am comis deja o mare imprudență să te urmez pân'aci. Un pas mai mult ar fi curată nebunie. Eu mă'ntorc în orice caz.

— Păi atunci, drum bun, vere, eu rămân aci. Complimente la întreaga familie și spune-le tuturora că viu și eu acuși.

— Numai să te ții de cuvânt și să nu zăbovești prea mult, o sfătui tovarășul său. Și te conjur: Fii prudentă! Gândește-te la soarta străbunilor! De, eu unul mă spăl pe antene, orice s'ar întâmpla.

Și cu aceste cuvinte se depărtă, având satisfacția morală, că făcuse tot ce-i stătea în putință spre a cuminți pe neastâmpărata verișoară, care rămăsese singură pe cerdacul înflorit.

Era o splendidă noapte de Mai. Micuța Lia se așeză pe caliciul unei flori roze și privea cu ochii duși lumina trandafirie, care-i se părea și ea un uriaș și minunat potir de floare. O duioșie nespusă, un sentiment de profundă melancolie îi umplu tot sufletul și se simțea atât de singură, ca niciodată.

Vărul Aripălungă e poltron și pedant, cugetă. Și ăsta să'mi fie bărbat! Să fiu cu dânsul mereu și mereu! Să-i curăț antenele, să-i perii elitrele, să-i fac copii, și niciodată, niciodată! să nu pot zări lumina trandafirie de aproape, ba nici chiar de departe! Cum i-a spus, chiar adineaori? Are să'mi scoată gărgăunii din cap... Și tata la fel zicea: „Când vei fi măritată la casa ta, cu grija bărbatului și a copiilor, are să'ți treacă dorul de lumină”. Așa dar, asta să-i fie viața...

Și simțea, că nu va putea să rabde acest traiu monoton alături de un soț burghez, pe care nu'l iubea... zi cu zi și noapte cu noapte aceiași viață! Ce să facă? Să protesteze? Să se revolte? La ce bun? Vărul Aripălungă nu era nici mai rău nici mai bun decât oricare altul. La urma urmei tot una rămânea, el sau altul... Dar măcar să poată lua cu sine amintirea luminei, să simtă fiorul razelor de foc, ce-o străbat toată — atunci ar fi mai ușor. Cu acea strălucire trandafirie, cu acea văpaie roză și aurie în suflet noaptea cea mai cenușie, și cea mai posomorâtă i s'ar părea mai luminoasă.

Da, dar cică-i atât de primejdios... Străbunul a murit din pricina luminii. Ei, și-apoi?! Tot trebuia să moară odată, și dânsa. Cel puțin s'ar fi bucurat înainte de lumina trandafirie. Și o viață cu vărul Aripălungă nici nu face s'o trăești!... Dar străbuna nu murise, își pârlise numai aripele și rămăsese în viață. Lia se înfioră de groază! Vai, ce soartă cumplită! Să trăești și să nu poți zbura! Mai dulce fusese destinul străbunului... Cum a spus tata: un acoperiș verde, un tub deschis, în care era lumina, un miros straniu, și la toate astea oamenii le ziceau cu un cuvânt greu de rostit: Preto... petro... Ei ași, n'avea nici o importanță. Dar ciudat — oricât se străduia Lia, nu putea să observe nimic din toate câte le descrisese bătrânul fluture. Se vede că era prea depărtată Trebuia să se apropie. „Să trăești și să nu poți zbura!” repetă un ecou statornic în sufletul ei. Dar nu; ea vroia să fie mai prudentă... sau mai îndrăzneață, o știe bine. Sau își va găsi moartea în flăcări sau se va întoarce teafără la ai săi, cu inima plină de văpaia trandafirie. Iar un glas lăuntric îi zicea, că astfel ... întâmpla.

Și lumina se făcea din ce în ce mai frumoasă și mai puternică. Nu mai era una; erau cinci, zece, douăzeci odată. Iar dorul în sufletul Liei creștea și el din ce în ce mai înflăcărat. In cele din urmă nu se mai putu stăpâni și se avântă înăuntru.

Intre timp Aripălungă ajunse la „Urzica de aur”. Toți membrii familiei erau prezenți și'l așteptau cu nerăbdare.

— Unde-i Spiriduș? îl întrebară.

— Vine îndată, răspunse Aripălungă.

— Pe vremea mea, luă cuvântul o cucoană-fluture mai în vârstă — era mama lui Aripălungă — pe vremea mea domnișoarele aveau mai mult savoir-vivre. Eu de pildă n'aș fi îndrăznit niciodată să fac pe venerabila mea mătușă și viitoare mamă-soacră să mă aștepte.

— Unde mai pui, întări o domnișoară cam coaptă, care, din păcate rămase fată bătrână, unde mai pui că nu e de loc convenabil pentru o domnișoară, să zboare singură la plimbare.

— Da, chiar e timp, zise din nou d-na Aripălungă, ca această fetiță ușuratecă și neastâmpărată să ia un bărbat, care s'o mai ție în frâu; căci voi prea a-ți lăsat-o să alerge în voe și să'și facă mendrele, se adresă părinților, mai cu seamă d-ta — aceasta se referea la tatăl Liei.

De fapt, d-na Aripălungă fusese împotriva acestei căsătorii. Micuța Lia i se părea prea independentă, și prea curioasă și prea neastâmpărată — un adevărat spiriduș. Fiul ei, în fond era și el de aceiași părere. Dar fata era drăguță, deșteaptă, cultă, — însușiri pe care de altfel dumneaei, mama soacră nu punea preț, ci dimpotrivă, i se părea că mai mult încurcă pe un fluture feminin — și, lucru de căpetenie: Avea o dotă frumușică: Cinci kilograme de miere calitatea întâia, un strat întreg de flori așa zise „Regina nopții”, o locuință confortabilă într'o scorbură de arțar și folosința unui salcâm... De toate astea avea mare nevoe băiatul ei — și alți tineri fluturași. Lia era foarte curtată și fiul ei trebuia deci să se grăbească, dacă nu vroia să piardă partida.

* * *

In timp ce familia aștepta sosirea micuței păcătoase, se așezară la taifas. Domnii fluturi discutau cu aprindere ultimele evenimente politice: Panamaua ministrului Ochiudepăun, reforma subsecretarului de stat Răchitaru, care propăvăduia ideia ca o colonie de fluturi să se instaleze în perii de lângă gard; cucoanele istoriseau reciproc pățaniile cu slugile, greutățile ce le 'nâmpeni până să vezi copii ieșiți din larvă, sfinx ligustri știa o admirabilă rețetă de ambrozia..... pe când tineretul de ambele sexe flirta de zor. Se făcea tot mai târziu; luna era sus pe cer, dar nici urmă de Spiriduș...

Părinții începeau să fie îngrijorați, mătușele bombăneau în surdină.

— Numai să nu fi avut vre-un accident! spuse tatăl.

— Dar unde ai lăsat-o? se interesă un frate mai mare, adresându-se lui Aripălungă.

Cam deprimat acesta mărturisi:

Ținea cu orice preț să zboare la casa oamenilor și a rămas acolo, pe cerdac. Dar mi-a făgăduit că se va înapoia îndată.

Intreaga societate fu cuprinsă de o mare neliniște. Toți băteau din aripi, țipau și strigau de nu era chip să pricepi o vorbă. Tatăl Liei îngălbenise:

— Dac'ai lăsat-o în cerdacul casei iluminate și nu s'a întors până acum, spuse el foarte grav către nepotul său, e semn c'a zburat în lumină și e pierdută pentru noi.

Cu toții avuseseră acelaș gând, dar nimeni nu cutezase să'l exprime. Totuși o rază de speranță mai licărea în sufletele lor.

— Poate a adormit pe o floare, spuse Aripălungă, oarecum abătut, căci nu se simțea chiar atât de nevinovat. Dar cât stăruise pe lângă spiridușul de verișoară, să se lase de planul ei nesocotit! Parcă el strică, dacă acest drac de fată nu'și găsește astâmpăr? Ei, dar s'or schimba lucrurile, când i-o cununa părintele Saturnia... Da, da... dar până una alta poate că i-a murit mireasa...

— Zău că n'ar fi de mirare, adăogă mătușa Liei cam înțepat. Când te gândești, ce fel de viață duce fata asta! Câteodată te pomenești cu ea în zorii zilei, când toți fluturii cinstiți și cum-se-cade se odihnesc demult în culcușul lor, zburând în văzduh, par'c'ar fi la miezul nopții! Și stă de vorbă cu nălbari-boemi și d'alde Coada rândunelei, par'c'ar fi fluturi de seama ei!... Ei, dar pușchie pe limbă!

— Așa zic și eu, cucoană! mormăi tatăl Liei înciudat.

— Mă duc s'o caut! strigă fratele mai mare și plecă în zbor.

Sosi în cerdac și cercetă fiecare floare, fiecare frunză — dar în zadar. Lia nu era nicăeri. Cu jalea 'n suflet se întoarse la „Urzica de aur”, iar când rudele îl zăriră venind singur bănuiră îndată că cercetările sale nu dăseră nici un rezultat, ceiace le fu confirmat.

Acum nu mai rămânea îndoială. Spiridușul nesocotind povețe părintești, căzuse în flacără și întocmai ca străbunul pierise în chinurile focului. Familia era adânc mâhnită. Spiridușul tot făcuse parte dintr'însa și pe lângă multiplele sale cusururi, avusese și unele însușiri bune. Faptul că ea însăși era vinovată de moartea ei, nu alina durerea celor din jurul ei. Ș'apoi era și păcat de o ființă atât de tânără, care abea, abea învățase să'și destindă aripele. Mai cu seamă tatăl era zdrobit de durere.

— Vedeți! vedeți! grăiau părinții către copii. Vedeți voi, așa pățește acel ce nu vrea să asculte de sfaturile celor mai în vârstă. Spiridușul și-a căpătat pedeapsa.

Un fior de groază străbătu sufletele tineretului; și chiar acei, ce cochetaseră din depărtare cu lumina, făgăduiră că de-acum încolo, nici în vis nu s'or mai gândi la ea.

Dar tocmai când jalea și mâhnirea era mai mare, își făcu spontan apariția domnișoara Spiriduș... Spiridușul bocit ca mort, în persoană.

Mai întâiu toți rămaseră muți de uimire. Dar apoi părinții și frații care mai de care se grăbeau să 'nbrățișeze pe micuța vagabondă, și din nou izbucniră fâlfâiri de aripă, larmă și gălăgie.

— Vai, copilă nesocotită, unde-ai fi fost atâta timp?! Nici nu știi câtă mâhnire ne-ai pricinuit. Crezusem, că, împotriva sfaturilor noastre, ai zburat în lumină.

— Ați ghicit întocmai, răspunse Spiridușul radios de bucurie.

— Cum? Ce? Imposibil! porneau strigătele din toate părțile. Nici măcar antenele nu's vătămate — cum să fie cu putință. O asemenea minune? Și cum ai îndrăznit...

— Ei ași, vă 'ncredeți voi în palavrele d-rei! răsună glasul strident al Strigei. Altă treabă n'aveți! Iar mătușa adăogă: Cine știe, pe unde a hoinărit madmazel Spiriduș până la această oră, și acum cică a zburat în lumină și a ieșit, ca și cum ar fi fost vorba de o floare de trandafir.

— Intocmai așa a și fost, spuse mititica.

— Istorisește-ne-o și nouă, zise tatăl. Iar Spiriduș începu să povestească:

„Mi-ai descris lumina, din pricina căreia a murit străbunul, tată, dar lumina pe care oamenii o aprind acum în casele lor, nu seamănă de loc cu ea. Nu e un tub, ci un glob de sticlă, ai zice un măr sau o pară, care luminează dinăuntru, dar nu frige; cel mult poți să'ți frângi antenele, dacă te izbești prea tare de sticlă. Dar e cu neputință să te arză flacăra, căci globul o învelește din toate părțile. Și-apoi nu e nici un fel de acoperiș tare de-asupra, ci o învelitoare de mătase trandafirie, care ascunde globul pe jumătate, atât de moale și de dulce la pipăit, cum nu vă puteți închipui. (Ce să ști el fluturașul de lumină electrică și abajur!). Stai acolo, întocmai cum ai sta pe o floare și te bucuri de acea lumină mai fermecătoare, decât orice pe lume. Și nicăeri n'am simțit acel miros greu, de care mi-ai

vorbit, tată. Haideți cu mine și încredințați-vă singuri. Să zburăm cu toții într'acolo, căci încăpem cu toții.

* * *

Cu greu se hotărî societatea să urmeze pe mica pionieră, dar în cele din urmă curiozitatea birui frica și cu toții porniră spre cerdacul casei, unde se așezară. Totuși, când Spiriduș se pregăti să zboare în lumină, mama îngrijorată o reținu de un colț de aripă. Lia însă se smulse de sub paza părintească, zbură la lampă, se așeză pe abajur, apoi se 'ntoarse în cerdac. Bătrânii o urmăreau încremeniți. Dar când fetița vroi să repete expediția, își găsise tovarăși. Fluturii cei tineri, cari mai adineaori, auzind de moartea Spiridușului, făgăduiseră în mod solemn să renunțe la lumină, o urmară de astădată și în curând abajurul roz era plin de fluturi. Și cu toții erau fericiți că se puteau bucura de razele aurii și cu toții își ziceau: „Vai, cât eram de proști, să tânjim atât amar de vreme din depărtare după lumină, înloc să zburăm de-a dreptul la ea”. Mai fericită decât toți ceilalți însă era Lia; căci ea simțise dorul cel mai pătimaș, sufletul său fusese mai îndurerat de lipsa luminei, ea singură se împotrivise prohibiriior și înfruntase primejdia, numai dânsa putea gusta acum cea mai mare fericire.

Tata-fluture însă, deodată se simți foarte slab. De o vreme încoace, se cam plângea de sănătate. Emoțiile ultimelor minute îl doborâseră. Presimți că moartea nu va întârzia. Zbură anevoe până la fereastră, unde căzu ostenit pe scândură. N'avea să se mai scoale de acolo. Toți membrii familiei îl înconjurau fâlfâind din aripi. In clipa supremă a vieții, vroi să le lase ca moștenire înțelepciunea celor bătrâni, așa cum o apucase și el dela părintele său muribund, ce acum de mult se odihnea în lumea fluturilor drepți. Și deja deschise gura și rosti cu glas cucernic: Copii, feriți-vă... Dar în aceea clipă zări lumina trandafirie atât de aproape, cum n'o văzuse niciodată în viață; văzu mulțimea fluturașilor, cari, cu un minut înainte zburaseră atât de voioși și fără frică, în jurul aceleiași lumini, pe care el o crezuse primejdioasă; văzu copila lui, cu ochii scânteetori de fericire, a cărei aripe cenușii strălucea reflexul roș și auriu al razelor vrăjitoare. Iar moșneagul, în pragul morții, cugetă:

„De ce i-aș sfătui, să se ferească de un lucru, care nu le aduce moarte și pieire ci care dimpotrivă, le înfrumusețează viața, făcându-i s'o guste mai din plin? Mi-a venit vremea să mă duc, căci nu mai pricep orânduiala lumii... Dar ce povață să dau eu oare copiilor mei tineri, după care să se călăuzească când eu n'oi mai fi? — Privi lung în ochii Liei și apoi grăi:

Copii, vorba strămoșească: „Feriți-vă de lumină” vouă nu v'o pot spune, dar vă pot da un alt sfat mai bun și mai înțelept, pe care să'l urmați. Când, odată și odată, veți zace ca și mine pe patul de moarte, să grăiți astfel urmașilor voștri: Cutare și cutare ni s'a întâmplat în viață. Iată ce-am suferit, iată ce am îndurat. S'o țineți minte, să nu vă stea veșnic în minte. Ceiace a fost bun și salutar pentru noi, poate fi rău pentru voi; ceiace ne-a pricinuit nouă suferință, vouă vă poate aduce fericire. Acei dintre voi, care sunt prea sfioși, să se avânte pe căi nouă, să urmeze acele bătătorite de noi, bătrânii. Dar lăsați drumul liber sufletelor curagioase, cuceritorilor, cari vor să și'l croiască ei singuri, cari vor să trăiască, să fie fericiți și să sufere, după cum înțeleg ei, cari vor să cerceteze tainele ascunse ale vieții, chiar cu riscul și cu prețul vieții însă-și. Lăsați-le drumul liber! Căci nici natura, nici oamenii, nici fluturii nu rămân aceiași. Totul se schimbă, nimic nu e veșnic. Iată ce m'a învățat ziua de astăzi”.

Și rostind aceste cuvinte, bătrânul fluture își dete sufletul în brațele fiicei sale.

E. MARGHITA

Schiță în cărbune

De atâta noapte, obosite
Felinarele pe străzi filează,
— Frate, ce te faci pe bâiguite
Când picioarele se'ngreunează?

Uite colo, nu știu de mai vezi,
Un mojic, sau mare demnitar
Și-a rupt nasul roșu de trotuar
Ca și tine când te turmentezi.

Noaptea și beția ne-a 'nfrățit
Tu mi-ești frate și nu te știam
Și în tine-acum am regăsit
Fratele pe care îl iubeam

Poate mulți răzleți să întâlnim
In acelaș stare ca și noi —
Suferim și bem că suferim
Și sunt mulți răzleți flămânzi și goi

S'ar părea că 'ntreg acest oraș
Doarme cufundat în besnă grea
Și că cel din urmă din borfași
Doarme într'un fund de mahala.

Insă istoviți, prin cafeneaua
Plină de acreală și de fum,
Cartoforii măslue macaua
Sau fac, somnoroși, partizi de rum.

Și sunt fabrici multe și uzini
Care gâfâiesc și-acum pe coș;
Uruit de roți și de mașini
Și echipe întregi de zdrențăroși

Câți poeți cu pana pătimașă
Nu vor înșira sublime buchii
Sau artistic și-or stârpi păduchii
De pe haine, ceață, sau cămașă?

Cine știe câți nenorociți
Și-or croi sub lună planuri mari
Și-or visa că sunt milionari
Pe grămezi de aur adormiți?

Prin firizi de pivniți și pe schele
Și prin ganguri reci, ca niște câni
Sunt atâți sărmani bătuți de stele
Care scuipă sânge din plămâni.

De atâta noapte, obositul
Felinar de lângă noi filează
Și bolnav de-atât ce sângerează,
Inecat în fum își dă sfârșitul.

Frate, suntem cei mai păcătoși
Din acest oraș provincial,
Căci întârziați și zgomotoși
Ne turtirăm, frate, fără hal.

Adu-mi brațul căci de oboseală
Felinarele pe străzi filează
Iar picioarele se 'ngreunează
Și avem nevoie de propteală.

SAVIN CONSTANT

Clopotele liniștei....[*]

Clopotele liniștei sună
Și florile le aud, capul își apleacă.
Luminele pleacă
In lună.
Fagii bătrâni, ai serii câni
Și albele mâni
Toate se roagă și toate cer iertare;
Sufletul meu: fii tare, căci poate nu fi se mai dă soare

Nici cântec, nici floare,
Imbrățișează întunerecul mare...
Sunt singur, a murit în mine
Tot ce a fost sânge...
Să pot plânge
Ar fi bine.
Unde-i cineva să-mi răspundă?
Să mă blesteme, să mă iubească?
Gândul să-mi crească,
Undă peste undă:
Munte peste munte?
Nu te mai poți ridica frunte?
Plânsul te înneacă....

Și stelele-mi șoptesc: grăbește-te și pleacă...
Viu la voi, să strălucesc în voi.

* * *

Și rămânem în întuneric numai doi:
Sufletul și taina ce mă'mbracă....

Emil Isac

*) Din un volum de versuri: „Primăvara spre sfârșit...”

* * *

Lebăda iubirii

E mult de când castelul Nepăsării
L'am părăsit, ca'n preajma ta să vin
Cu Lebăda Iubirii sfinte, cării
Eu îi eram supus ca Lohengrin.

Venii sub cerul negru ca cerneala
Al Presimțirii mele, într'o zi;
Venii ca să te scap de bănuiala
Ce-o-aveau toți, că nu mai poți iubi.

Te-am luat în paza mea, cum pe-o icoan...
O îngrijește-un om mâhnit, cu zel,
Și zilele-mi păreau că trec în goană
Și lunile-mi păreau că trec la fel...

Dar azi, când sub privire-ți frângeam scutul
Impotrivirii mele de prisos,
Tu ai voit să-mi știi întreg trecutul,
Să știi de-am iubit alt chip mai frumos.

Mușcați de-al Indoelii tainic șarpe
Vedeam cum ochii nu vrei să-i cobori
Și-i lași să joace repezi, ca un zar pe
Măsuța roșă-a unor jucători.

Dar n'am răspuns nimic. Crezul o clip...
Că vorbele eu nu ți-am înțeles,
Și ca o fluturare de aripă
Simții pe gene-un văl cernit și des.

Ai sfărâmat iubirea noastră castă
Cum sfărâmi în bucăți un diamant...
Azi Lebăda Iubirii mă adastă
Nefericită Elza de Brabant!

Am să pornesc în luntrea mea tăcută
Ca lacul meu de lacrimi să-l străbat...
O, despărțirea ochilor e mută
Și-ai să gândești la dânsa ne'ncetat...

In calea mea se pleacă orice nufăr
Pe lacul trist cu perle rare'n fund...
Și nimeni nu va ști cât de mult suf...
Căci în castelul meu vreau să pătru...

Departe, în castelul de uitare
Când am s'ajung cu lebăda la ma...
Și când mângâietoare-mi va apare
In față cupa Sfântului Graal...

IOAN I. CIORANESCU

* * *

Convorbiri despre teatru

Ce spune D-l Lugnè-Poè „Adevărului Literar"

Socotim că o datorie să începem cu d-l **Lugné-Poé**, ciclul convorbirilor noastre obţinute pentru „Adevărul Literar".

D-l Lugné-Poé este fondatorul grupării şi al teatrului de **L'Oeuvre**, a cărui activitate în Franţa ca şi în străinătate a fost revelarea operilor de valoare a scriitorilor tineri sau necunoscuţi, adăpostirea ospitalieră a lucrărilor şi actorilor străini, încurajarea adevăratelor talente, indiferent de naţionalitate. La Teatrul de L'Oeuvre a jucat prima trupă românească la Paris, sub direcţia d-lui Lugné-Poé, d-l Alex. Mihalescu, a avut un strălucitor debut în „Strigoii" şi „Raţa Sălbatecă".

Cât datoreşte teatrul francez şi mişcarea dramatică universală d-lui Lugné-Poé, reiese numai din faptul că la teatrul de L'Oeuvre au debutat Henry Bataille, Tristan Bernard, Saint-Georges de Bouhelier, Paul Claudel, Fernand Crommelynck, André Gide, Francis Jammes, Jean Lorrain, Maurice Maeterlinck, Henry de Regnier, Romain Rolland, Jean Sarment, Albert Saurain, Alfred Savoir, Edmond Sée, etc., etc., — aproape toţi nume ilustre şi cari, fără concursul d-lui Lugné-Poé, ar fi rămas poate şi până azi, necunoscuţi.

Comedia Franceză a luat din repertoriul teatrului de **L'Oeuvre**, Gioconda, Interior, Pelléas şi Melissande, Un duşman al poporului, Monna-Vanna, etc. **Artişti străini** s'au consacrat la Paris, debutând la Teatrul de l'Oeuvre: Eleonora Duse, Isadora Duncan, Giovanni Grasso, Ermete Zaconni, Elvira Popescu...

Intr'adevăr, iată ce scrie într'o mare revistă, cunoscutul critic parizian **Nozière**, făcând bilanţul anului teatral 1923—1924:

„Străinătatea ne-a dat şi o actriţă, **pe d-na Elvira Popescu.** D-sa biruieşte la Teatrul Michel, în „Ma Cousine de Varsovie", de d-l Louis Verneuil. D-sa are toate calităţile pe care ar trebui să le aibă actriţele pariziene: este scânteietoare, vie. Ea are, după cum se spunea pe vremea lui Napoleon al III-lea, **de l'oeil et de la dent. Noi nu mai avem astfel de comediene şi e păcat.** La Teatrul de l'Oeuvre, unde a dat anul trecut spectacole româneşti, d-na Elvira Popescu ne-a dovedit că are şi nerv şi pasiune. In piesa fantezistă pe care o interpretează, d-sa nu ne poate da decât o ameţeală dulce, dar ne-o dă cu toată generozitatea. D-l Lugné-Poé are meritul că ne-a revelat-o....

* * *

Am intrat în Casa teatrului de l'Ouvre cu o explicabilă emoţiune. Pe d-nul Lugné-Poé îl văzusem de mult, eram aproape copil, într'o serie de spectacole la Bucureşti. Deşi extrem de ocupat cu organizarea unor turneuri în Alsacia, Algeria şi Spania — peste câteva zile pleacă în America — m'a primit cu multă amabilitate în cabinetul său directorial. Cabinetul d-lui Lugné-Poé e o odăiţă scundă, de trei metri pe trei, în care deabia încap un birou, o bibliotecă redusă şi două scaune.

D-nul Lugné-Poé, cunoscând scopul vizitei mele, nici nu-mi dă răgaz să-l chestionez şi-mi spune:

— România, ce ţară admirabilă, Bucureştii ce oraş încântător şi ce public cunoscător de teatru. Am amintiri interesante din turneurile mele făcute în România. Aş voi să revin şi cât mai curând. Dar e atât de greu, mai ales azi, ca să formezi o bună trupă de turneu numai cu elemente de prim rang, aşa cum trebuie pentru România. In ce mă priveşte şi având în vedere programul teatrului de L'Oeuvre, eu aş veni în orice condiţiuni, atât mi-e de dragă ţara şi publicul d-voastră, dar elementele celelalte sunt greu de găsit. Ţările cu valută forte, atrag elementele prime ale teatrului francez spre America, Anglia, Spania, etc.... Totuşi nu descurajez şi sper că mai curând decât vă aşteptaţi, voi fi în mijlocul d-voastră, cu o trupă la înălţimea cerinţelor d-voastră....

Ce părere aveţi, întreb eu, asupra propagandei prin teatru şi asupra organizării acestei propagande?

— Cred, spune d-nul Lugné-Poé, că e o invenţie postbelică, un bluff, pentru care se zvârle bani mulţi şi inutil. Oare naţiunile, care s'au afirmat dealungul veacurilor, prin operile lor artistice şi culturale, au avut nevoie de birouri speciale pentru acest fapt? Dacă noi avem în patrimoniul nostru artistic o forţă de iradiere care să lumineze dincolo de frontiere, acest fenomen se săvârşeşte singur, fără nici un concurs şi fără nici un ajutor, pe cale de contagiune şi sugestie. Biroul de propagandă deformează intenţiunile şi le face, ori ridicule, ori inexistente. E o greşeală să se creadă că anumite expansiuni au avut la bază organizări oficiale. Cel mai bun exemplu ni-l dă arta şi scriitorii ruşi de talent. Fără mijloace, lipsiţi de cele mai multe ori de strictul necesar, ei au reuşit numai datorită geniului lor creator. E adevărat că acum după războiu se vorbeşte şi la noi de instituirea de birouri şi de fonduri de propagandă culturală. Le socotim însă ca sarcini inutile în budgetul Statului.

Aveţi vre-o preferinţă specială în aranjarea repertoriului d-voastră?

— „Niciuna, afară de calitatea lucrării, ce urmează să fie prezentată. Am jucat, şi voi jucă lucrările de seamă din literatura universală. Citesc tot ce mi se prezintă şi socotesc ca un punct de onoare al Casei de l'Oeuvre, încurajarea celor tineri, a autorilor nejucaţi sau încă necunoscuţi în Franţa"....

Ce părere aveţi de curentele noi de avant-gardă în teatrul francez?

— „Sunt treizeci şi trei, aproape trezeci şi cinci de ani, de când împreună cu alţii, — era vârsta iluziilor fericite — căutam drumuri noi, pentru teatrul francez. Drumuri noi, artă nouă, opera mare definitivă, care să răstoarne tot ce s'a făcut până acum, nu s'a arătat încă.... O aşteptăm cu aceiaşi încredere, dar fără iluziile de altădată. Noi avem un program trasat. Ni-l urmăm cu convingere şi credinţă. Departe de orice bisericuţă literară, departe de orice combinaţiuni, trusturi sau negustorie, de succes sau de noi idealuri!"

Ce credeţi de literatura dramatică românească şi de piesa d-lui Orna, pe care aţi jucat-o?

— „Regret că nu cunosc nimic din literatura dramatică românească, întrucât n'am văzut nimic publicat în traducere din autorii români. In ce priveşte pe d-nul Orna, piesa d-lui e franţuzească şi-o consider ca atare, întrucât e scrisă în limba franceză. Limba în care scrie un autor caracterizează din acest punct de vedere, lucrarea. **La dette Schmil** e o lucrare scrisă în franţuzeşte, d-nul Orna e deci un autor francez".

Conversaţia urmează asupra literaturii noastre dramatice originale. In limita timpului de care dispun, caut să pun în curent pe d-nul Lugné-Poé, cu genul dramatic pe care-l reprezintă la noi d-nii A. de Herz, Victor Eftimiu, M. Sorbul, Blaga, etc., în literatura contemporană; Carageale, Alex. Davilla, Alecsandri, Ronetti-Roman în dramaturgia clasică. D-nul Lugné-Poé mă roagă să-i trimit câteva lucrări din literatura dramatică românească, în traducere franţuzească. Şi conversaţia alunecă fatal asupra necesităţii unei propagande culturale, făcute la noi de scriitori, fără birouri, fără oficialitate, prin publicarea unor traduceri bune din literatura română.

Lugnè-Poe

In timpul acesta numărul persoanelor, care-l caută pe d-nul Lugné-Poé se măreşte. Cărţile de vizită, care se adună pe birou, o dovedesc. Inainte de a mă despărţi, nu mă pot opri să cer părerea d-lui Lugné-Poé asupra Elvirei şi a lui Mihalescu.

— Sunt într'adevăr extraordinari. De Elvira, ce-aş mai putea adăuga pe lângă cele spuse de unanimitatea presei. E o artistă de mare rassă, cum noi n'am cunoscut de multă vreme; de foarte multă vreme. Vrem să credem că Parisul a câştigat-o pentru totdeauna, printre gloriile sale. In ce priveşte pe Mihalescu, pe care l-ai putut vedea şi d-ta, e un artist tot atât de mare, pe cât e şi regizor. Creaţiunile d-sale făcute în Strigoii şi Raţa Sălbatecă îi asigură un viitor strălucit şi în ce mă priveşte, fac toate sforţările să-l reţin la Teatrul de L'Oeuvre pentru stagiunea viitoare. Va pune în scenă şi va juca. E depe acum, unul din artiştii noştri de reputaţie şi pe curând, cred, unul din cei mai de seamă? Este un colaborator cu care mă fălesc".

Mi-am luat rămas bun dela d-nul Lugné-Poé, mulţumindu-i. La plecare m'a rugat să nu uit traducereile din autorii români. I-am promis. Transmit această promisiune, la rândul meu, scriitorilor noştrii.

Paris, Iunie 1924.

S. F.

Cântă o fată la clavir

In seara-aceea liniştită cântă o fată la clavir
Si mi-a părut atunci că plânge'un rătăcit într'o pustie;
Pribeag, venit de nu ştiu unde, am stat o clipă să respir
Durerea plânsului de fată cu lacrime de melodie.

Da'n seara-aceea liniştită am stat mai mult decât o clipă
Răzmat de zid, în umbra casei, în amuţită ascultare;
Incet întunecoasa noapte m'acoperise sub aripă
Şi umbrele pe strada strâmtă din ce în ce treceau mai rare.

Proptit acolo, sub fereastră, am ascultat până târziu
Tărăgănata tânguire pe clapele lucii de os,
Şi'n ceasu-acela de tăcere grozav aş fi voit să ştiu,
Ce chin o apăsa pe fată să cânte-aşa de dureros!..

Am revenit a doua seară — şi seri la rând o ascultam,
Dar ochii celei dinăuntru nu i-am zărit măcar odată;
Şi nu ştiam ce mă îndeamnă să mă opresc mereu sub geam
Şi să ascult cu ochii'n lacrămi o melodie 'ndurerată...

...In fiecare seară cântă o fată tristă la clavir,
Inchisă'n camera din dosul neridicatelor perdele —
Şi plâng şi eu afară'n stradă cu toate clapele în şir.
Căci în suspinele străinei plâng însăşi dorurile mele...

George A. Petre

* * *

George Caïr

de Barbu Lăzăreanu

Pe scriitorul semi-castelan şi semi-gospodar — care escalada Parnasul în automobil şi în ale cărui buzunări micul stoc de acţiuni ale Băncilor sta alături de un mare stoc de manuscripte — înţepături de cuţit l'au smuls dela o viaţă mereu-făgăduitoare *lui* şi îndeplinitoare pentru cei ce-l cunoşteau.

Era întocmitorul unei literaturi gustate şi insuficiente. In grai o complecta mai totdeauna căci avea „gluma uşoară, spusă'n lumina unui surâs". Aşa că opera lui—laolaltă: în scris şi în oral — constituia (calitativ) ceva mai mult decât o *porţiune congrue.*

Oridecâteori înţelegea că nu trebue din răsputeri să sufle peste licăririle talentului său ca să aprindă o vastă'nvălvorare—căci „scântei" avea, numai că „adierile prielnice" nu veneau totdeauna—: el nemerea unele frângurele, cari sânt aproape maxime:

Când unul din „partizani" s'a supărat, nimeni nu'l întreabă „Ce are?" ci „Cât cere?"

* * *

Pe urma unei slăbiciuni a inimei, creerul se sbate o viaţă întreagă.

* * *

Sânt oameni cari, dacă admiri în faţa lor un apus de soare, pretind că le-ai făcut confidenţe.

* * *

Nu zice cu uşurinţă: „In viaţa mea n'am să mai fac cutare lucru". Ar fi să prooroceşti că nu mai ai mult de trăit.

Şi tot *frângurele* — mussetiane, de astădată — s'ar putea culege, puţine ce-i drept, din destul de numeroasele-i rânduri rimate.

Iată câteva:

Dela o vreme, ghioceii
Vin nedoriţi şi'n chip hoţesc;
Chivuţele nu-i vând pe stradă,
Fecioarele îi ocolesc.

Argintul lor, din părul nostru,
Ne umple'n suflet de urât..

Sau următoarele drăgălaşe opt stihuri dintr'un întins „Cântec" în care însă cuvântul-refren începător al versului final, printr'o îndelungă şi prea puţin nuanţată repetare, devine un tic:

Lasă-te pe sânul meu
Ca de dor să-ţi zic,
Să te simt aşa mereu
Căpşorule mic!

De priveşti în ochii mei
Cum ştii tu, ori când,
Lacrimi se pornesc din ei
Căpşorule blând!

* * *

Nocturnă

Miez de noapte,
Cer cu stele,
Numai şoapte:
Şoapta gândurilor mele...

Vis şi vrajă,
Lună plină...
Stau de strajă
Patru plopi, într'o grădină —

Tei în floare
Noapte lină...
Plângătoare
Doina dorul îşi suspină...

Zvon de şoapte
Ne'nţelese
Creşte'n noapte:
Dragostea povestea-şi ţese...

Virgil N. Duiculescu

* * *

Bănuiala

Domnul Grigorie Ionescu, fost secretar al primăriei, ţine să mă deslușiască de ce a pierdut procesul cu Statul.

Zice:

— „Să-ţi spun eu, cucoane, cum stă lucrul... Văzuşi pe judecătorul din dreapta, care — ştii — cam zâmbea, când a fost la termen?"

— „Văzui..."

— „De!... cel de se tot pleca la urechea celuilalt, care se freca la nas?!... Ce vrei?... O fi degerat omu' la nas..."

— „Mai ştii?... Nu vezi ce iarnă?!..."

— „Ei da, de la 84 n'a mai fost aşa grozăvenie..."

— „Se zice că s'au uscat prunii..."

— „Ce pruni?!... Prunul ca prunul, da s'au uscat nucii. Când se usucă nucul, să ştii că-i ceva rar..."

— „Eu ştiam de prun..."

— „O fi pe la d-vs., pe la noi e nucul..."

— „Fie şi-aşa..."

— „Cum spuneam: se freca la nas, — adică vorba cu cel care se freca la nas..."

— „Aşa..."

— „Crezi 'mneata că se pleca aşa, de florile mărului?"

— „E?!..."

— „Ţi-ai găsit!... Ii spunea ceva..."

— „Cred bine..."

— „Ii spunea aşa şi pe dincolo..."

— „Ce vorbeşti?!..."

— „N'am auzit, dă iacă, aş putea să jur că-i spunea să mă radă..."

— „Taci!... Şi de ce?!..."

— „Să vezi... Tocmai pe urmă m'am lămurit..."

— „... că n'ai dreptate..."

— „Ei, aşi..."

— „Atunci?!..."

— „Ce dreptate neică?... 'Mneata nu vezi ce-i cu dreptatea azi?... După ochi..."

— „Cum faci şi dumneata..."

— „După ochi, — ascultă-mă pe mine..."

— „Şi zi!..."

— „Zic: mă duc acasă, — stau de vorbă cu nevasta... zic: am pierdut... Co-om se poate? zice... Iaca aşa, — cum zic..."

— „Pe urmă?..."

— „Pe urmă am stat şi m'am gândit..."

— „Şi?....."

— „'Mneata ai cunoscut pe al-de Tanasache Botezatu, cel de avea crâşmă în colţ, la „Adormire?..."

— „Am auzit de el..."

— „A murit...."

— „Da?...."

— „De... A murit de mult, într'o vară..."

— „Ei da...."

— „Tanasache Botezatu s'a avut rău cu tata..."

— „Ce spui?...."

— „Da rău, nu aşa..."

— „La cuţite...."

— „Mai rău...."

— „Ce spui?!...."

— „Ceva de la o moştenire...."

— „Ca oamenii...."

— „Da, — şi s'au judecat o viaţă întreagă.... Ii ştiau oamenii şi-i arătau cu degetul: „iaca ăştia se judecă de 20 de ani, pentr'un colţ de ogradă...."

— „Parcă-mi aduc aminte...."

— „Ştia tot târgul....."

— „Dă, mă rog, ce are-a face asta cu procesul?..."

— „Stai să vezi!...."

— „Iaca stau....."

— „Are, — cum să nu aibă?... Cine crezi că-i judecătorul care se tot pleca la urechea celui care se freca la nas?...."

— „Cine?...."

— „Cine să fie?!... E Botez, feciorul Botezatului..."

— „?...."

— „Deaceea m'a ras, — iaca jur...."

— „Nu jura!...."

— „Ba jur!.... Invârteala dracului...."

— „Omule, ştii bine că-i feciorul Botezatului?..."

— „Păi cum, nu vezi 'mneata că seamănă cu tat'so ca două picături de apă: nas coroiat, urechi mari, piele groasă, păr ca fuiorul.... Aidoma tat'so...."

— „Măi omule, gândeşte-te bine..... N'o fi fecioru-so..."

— „Pun mâna 'n foc!...."

— „Nu pune... Da, de cunoscut, îl cunoşti, au ba?..."

— „De!... nu l'am văzut de când era mic, da, el e!... De ce râzi?....."

— „Cum să nu râd?...."

— „?...."

— „Cum să nu râd?!...."

— „Şi de ce?...."

— „Bine măi omule, Botez judecătorul e din Slatina...."

— „Fugi!...."

— „Ba nu fug de loc..."

— „Nu ştii...."

— „Ba ştiu...."

— „Ce-mi baţi capul: e feciorul Botezatului...."

— „Fugi omule, că mă ia cu iuţeală, că doar nu mi-am pierdut rostul neamurilor...."

— „?"

— „Că da: judecătorul mi-e nepot, — şi-i din Slatina, — e feciorul Pachiţei, vară-mea după tată... S'a răsleţit de noi şi s'a măritat pe locuri depărtate... Aşa să ştii...."

— „Fu......"

— „Nu fug de loc...."

— „Vorbeşti serios?...."

— „Cum te văd....."

— „Şi eu care credeam?!...."

— „Credeai rău..."

— „Şi doar semănau ca două picături de apă: nas covoiat, urechi......."

— „O fi, — da, nu-i el..."

Acum d-nul Grigorie Ionescu nu mai ştie de ce a pierdut procesul.....

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

LITERATURA STRAINA

Intr'o noapte de insomnie

de MARK TWAIN

La ora zece, eram în pat, căci trebuia să ne sculăm dis-de-dimineaţă, ca să ne continuăm drumul spre casă. Eu eram cam enervat, dar Harris adormi numai decât. Nu vedeam în aceasta o insultă din partea lui, dar o socoteam totuşi ca o obrăznicie, o obrăznicie greu de suferit. Mă gândeam la aceasta şi încercam în acelaş timp să adorm. Dar încercările mele rămaseră zadarnice, somnul nu venea. Căzui pe gânduri, în întuneric, fără alt tovarăş, decât prânzul nedigerat. Mintea mea începu să atace începutul tuturor subiectelor asupra cărora s'a meditat vre-odată; dar fără să treacă niciodată mai departe de început. Numai cât atingea şi pleca. Zbura dintr'un gând într'altul, cu o repeziciune nemaipomenită. După vre-o oră, capul îmi era un adevărat vârtej. Mă simţeam sfârşit, mort de oboseală.

Oboseala crescu într'atât, încât începu să se lupte cu excitarea nervoasă. Pe când eu mă credeam încă treaz, în realitate aţipeam într'un fel de inconştienţă de scurtă durată, din care eram scos cu violenţă printr'o zguduitură care mai-mai, să-mi rupă încheeturile, — dându-mi impresia că mă prăbuşeam într'o prăpastie. După ce m'am rostogolit prin vre-o opt sau nouă prăpăstii, observând astfel că o jumătate din creerul meu se deşteptase în mai multe rânduri, pe când cealaltă jumătate dormea, — somnul începu să cuprindă treptat o porţiune tot mai mare din teritoriul meu cerebral şi căzui într'o piroteală din ce în ce mai adâncă, gata să se transforme într'un somn binefăcător, plin de vise, când..... Ce-a fost asta?

Facultăţile mele întunecate, fură readuse în parte la cunoştinţă şi luară o atitudine receptivă. Dela o depărtare imensă, nemărginită, venea ceva care se tot mărea, se tot mărea, se apropia, până ce recunoscui că acel ceva, era un sunet. La început îmi părea mai degrabă un sentiment. Zgomotul acesta era acum la un kilometru. Poate că era murmurul unei furtuni. Apoi se apropie iar. Nu era nici la un sfert de milă. Să fie scârţâitul înăbuşitor al vre-unei maşini depărtate? Nu. Zgomotul se apropia tot mai mult, tot mai mult şi 'n cele din urmă, ajunse chiar în odae. Era pur şi simplu un şoarece care rodea duşumeaua. Vra să zică pentru fleacul ăsta mi-am ţinut atâta vreme respiraţia!

Bine. N'ai ce-i face. Nu puteam reveni asupra celor petrecute. O să adorm îndată şi-o să-mi câştig timpul pierdut. Ţi-ai găsit! Fără să vreau, aproape fără să bag de seamă, începui să ascult zgomotul cu atenţie şi chiar să număr maşinaliceşte ronţăitul şoarecelui. Curând ocupaţiunea aceasta îmi pricinui o suferinţă rafinată. Totuşi poate că aş fi îndurat impresia aceasta chinuitoare, dacă şoarecele şi-ar fi urmat opera fără întrerupere. Dar nu. Se oprea la fiecare clipă. Şi suferearn mult mai mult, ascultând şi aşteptând să reînceapă, decât în timpul lucrului. Dela un timp încolo aş fi plătit o răscumpărare de cinci, şase, şapte, zece dolari, ca să scap de chinurile acestea. In cele din urmă, ofeream nişte sume cu totul disproporţionate cu averea mea. Mi-am astupat urechile, sau mai bine zis, le-am îndoit în cinci sau şase cute apăsându-le pe conductul auditiv, dar fără rezultat. Auzul îmi era atât de ascuţit din pricina enervării, încât par'că aveam un microfon şi puteam auzi prin cutele urechei, fără nici o greutate.

Necazul meu se transformă în delir. In sfârşit, am făcut şi eu ceeace dela Adam încoace face toată lumea în asemenea ocaziuni: m'am hotărît să arunc cu ceva. Am căutat la piciorul patului şi găsind pantofii, mă aşezai în pat şi aşteptai să-mi dau bine seama din cotro vine sgomotul. Zădarnică încercare. Zgomotul era tot atât de puţin situabil ca ţârâitul greerului. Mereu ţi se pare că-i acolo unde nu-i. Am aruncat deci pantoful la întâmplare, cu o putere răutăcioasă. Pantoful se izbi de perete, deasupra patului lui Harris şi căzu peste dânsul. Nu puteam presupune că o să meargă atât de departe. Harris se deşteptă şi aceasta m'a bucurat, până în momentul ce observai că el nu s'a supărat de loc de cele întâmplate; atunci fui foarte necăjit. Dânsul adormi iarăşi, degrabă, ceeace mi-a făcut plăcere. Dar îndată reîncepu zgomotul scoţându-mă din nou din sărite. Nu vroiam să-l mai trezesc pe Harris, dar zgomotul continuând mă sili să arunc şi cellalt pantof. De data aceasta spărsei o oglindă; în odae erau două. Am ales-o pe cea mai mare, fireşte. Harris se deşteptă iarăşi, dar nu se plânse de nimic, ceeace mă 'ntristă şi mai mult. M'am hotărît să sufăr mai degrabă toate chinurile din lume, decât să-l mai trezesc pentru a treia oară.

Insfârşit, şoarecele se depărtă şi încetul cu încetul începui să aţipesc, când un ceasornic începu să bată. Am numărat toate bătăile şi eram gata să adorm, când un alt ceasornic începu să sune. Am numărat. Atunci cei doi îngeri depe clopotniţa primăriei începură să scoată din trompetele lor lungi, sunete clare şi melodioase. N'auzisem niciodată nişte note mai fermecătoare, mai misterioase, mai plăcute. Dar când începură să bată şi sferturile, lucrul mi se păru exagerat. De câte ori aţipeam o clipă, un nou zgomot venea să mă deştepte. De câte ori mă deşteptam, cuvertura îmi aluneca depe pat şi trebuia să mă plec s'o ridic.

In cele din urmă, pierdui orice nădejde de a mai adormi. Orice urmă de somn îmi zburase şi pe deasupra aveam căldură şi mi-era sete. După ce m'am învârtit o bucată de timp, când pe-o parte, când pe alta, îmi veni în gând să mă scol, să mă îmbrac, să ies în piaţa mare, să fac o bae răcoritoare în basinul fântânii şi să aştept dimineaţa fumând şi visând.

Credeam să mă pot îmbrăca pe 'ntuneric, fără să-l trezesc pe Harris. Imi exilasem pantofii în ţara şoarecilor dar, pentru o noapte de vară, erau buni şi papucii de casă. M'am sculat deci încet şi mi-am găsit pe rând toate lucrurile, afară de unul din ciorapi. Nu-i puteam da de urmă, cu toate cercetările mele. Totuşi, aveam nevoe de el. M'am aşezat atunci în patru labe şi-am început să înaintez pe dibuite, cu un papuc în picior, cu cellalt în mână, cercetând duşumeaua cu de-amănuntul — însă fără nici un rezultat. Mi-am lărgit cercul excursiunei şi am continuat să caut, pipăind. De câte ori puneam genunchiul în pământ, cum mai trosnea duşumeaua! Şi când mă izbeam în mers de vre-un lucru, îmi părea că zgomotul e de treizeci şi cinci sau treizeci şi şase de ori mai tare ca'n timpul zilei. Atunci mă opream şi-mi ţineam respiraţia ca să mă asigur că Harris nu s'a deşteptat, apoi îmi urmam drumul. Inaintam într'o parte şi 'ntr'alta, fără să dau peste ciorap. Nu întâlneam absolut nimic altceva decât mobile. N'am bănuit nicidecum că sunt atâtea mobile în odae, când am venit la culcare. Dar acuma mişunau peste tot, mai ales, scaune; în toate colţurile era câte un scaun, două. Trebue să fi trecut multe familii pe aici. Şi nici odată nu descopeream vre-un scaun din acestea la timp, ci le loveam totdeauna în plin şi de-adreptul cu corpul. Eram din ce în ce mai turburat şi, târându-mă de colo până colo, începui să mormăi lucruri necuviincioase.

In cele din urmă, într'un acces violent de furie, m'am hotărît să ies cu un singur ciorap. M'am ridicat deci şi m'am îndreptat, după credinţa mea, spre uşă, dar deodată văzui dinaintea mea imagina-mi întunecată şi spectrală în oglinda pe care n'o spărsesem. Vedenia aceasta îmi tăie, pentru o clipă, respiraţia. Ea îmi dovedi de asemeni, că eram pierdut şi că habar n'aveam unde sunt. Gândul acesta mă mâhni într'atâta, încât trebui să mă aşez pe duşumea şi să mă prind de ceva, ca nu cumva să plesnească tavanul sub explozia sentimentelor mele. De n'ar fi fost decât o oglindă, m'aş fi putut poate călăuzi după ea. Dar vezi că erau două, şi asta încurca lucrurile, ca şi cum ar fi fost o mie. Dealtfel erau aşezate faţă în faţă pe doi pereţi opuşi. Zăream nelămurit licărirea ferestrelor, dar în situaţia în care mă aflam, după atâtea învârteli într'o parte şi 'ntr'alta, ele se aflau exact acolo unde nu trebuiau să fie şi nu făceau decât să mă încurce mai rău în loc să mă descurce.

Am făcut o mişcare să mă scol şi am răsturnat o umbrelă care căzu pe scândura goală, cu zgomotul unei descărcături de puşcă. Scrâşnii din dinţi, ţinându-mi respiraţia. Harris nu se mişcă. Am ridicat umbrela încet şi am rezemat-o de perete cu băgare de seamă. Dar de-abia am lăsat-o din mână şi dânsa căzu iar. Aştept o clipă, de-abea stăpânindu-mi mânia. Nimic. Linişte. Cu cea mai mare grijă şi îndemânare mai ridic umbrela odată, îi dau drumu — şi dânsa cade din nou.

Am primit o educaţie aleasă, dar dacă odaia n'ar fi fost cufundată într'o linişte solemnă şi înfricoşetoare, păcătoasa mea gură ar fi rostit nişte cuvinte din acelea pe care de le-ai pune într'o carte de şcoală, ai risca să rămâi cu ediţia nedesfăcută. Dacă facultăţile mele mintale, n'ar fi fost reduse, de mult la zero, — de atâta oboseală — n'aş fi 'ncercat o clipă să pun în picioare o umbrelă, pe întuneric, pe un parchet alunecos ca ghiaţa. Ziua în amiaza mare şi tot ai da greş, măcar odată din cinci. Aveam totuşi o consolare: Harris rămăsese liniştit şi tăcut. Nici nu mişcase.

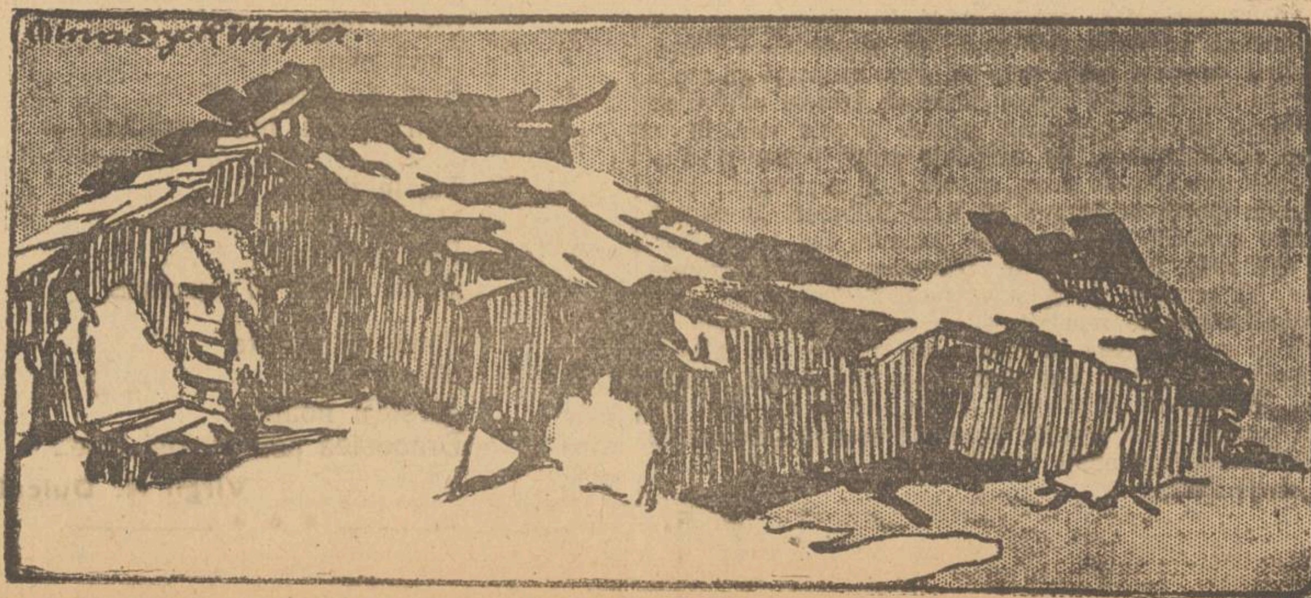
Umbrela nu-mi putea da nici o indicaţie asupra locului. Erau patru umbrele în odae, şi toate la fel. M'am gândit că ar fi bine să o iau dealungul zidului şi să caut să găsesc uşa. M'am ridicat să-mi încep experienţa, dar am răsturnat un tablou. Nu era un tablou prea mare, dar făcu mai mult zgomot decât o firmă. Harris nu se mişcă: dar îmi dam seama că o nouă tentativă picturală l-ar deştepta fără doar şi poate. Mai bine renunţ să mai ies. Era mai nimerit să găsesc în mijlocul odăei masa rotundă a regelui Arthur (o mai întâlnisem de câteva ori) — şi să mă servesc de dânsa ca punct de plecare pentru o explorare în direcţia patului. Dacă ajung la pat, găsesc cana cu apă, îmi potolesc setea şi mă culc. Am pornit deci în patru labe. In felul acesta mergeam mai repede şi eram mai sigur că n'o să răstorn nimic. După o bucată de timp, am găsit masa, cu capul, m'am frecat puţin la frunte, apoi m'am ridicat şi am pornit, cu mâinile întinse, ca să-mi ţin echilibrul. Am găsit un scaun, apoi peretele, apoi un alt scaun, apoi o canapea, apoi un alpenstock, apoi o altă canapea. Aceasta mă nelinişti, căci ştiam că nu e decât o singură canapea în toată odaia. M'am întors la masă ca să mă orientez şi să pornesc din nou. Am găsit câteva scaune în plus.

Se întâmplă acuma, cum de sigur se întâmplase şi adineauri, că masa, fiind rotundă, n'avea nici o valoare ca bază de plecare a unei exploraţiuni. O lăsai deci iarăşi în pace şi pornii la întâmplare printre scaune şi canapele. Rătăceam prin ţări necunoscute şi trântii un sfeşnic depe cămin. Căutând sfeşnicul am mai răsturnat o cană cu apă, care făcu un zgomot grozav. Mi-am zis în mine: „Insfârşit, iată-te! Bănuiam eu că trebue să fii pe aici". Harris strigă: „Hoţii, ucigaşii!" şi adăugă: „Sunt ud din cap până 'n picioare". Era cealaltă cană cu apă.

Zgomotul deşteptase toată casa. D-nul X... intră buzna în haina lui cea lungă de noapte, cu o lumânare în mână. Tânărul Z... după dânsul, cu altă lumânare. Prin altă uşă intră o procesiune întreagă cu torţe şi lanterne, gazda, doi călători nemţi şi o servitoare.

Mă uitai în jurul meu. Eram lângă patul lui Harris, la o oră de drum de-al meu. Nu era decât o canapea, lângă perete. Nu era decât un scaun, lângă mine. Mă 'nvârteam în jurul lui ca o cometă, izbindu-l jumătate de noapte.

Le-am explicat ce mi se întâmplase şi de ce mi se întâmplase ceeace mi se întâmplase; oamenii casei plecară şi noi ne ocuparăm de prânz, fiindcă se lumina de ziuă. Mi-am aruncat ochii la podometru şi-am văzut că parcursesem patruzeci şi şapte de mile. Dar n'are aface, fiindcă, la urma urmei, tot aveam de gând să fac o plimbare.

Aforisme armeneşti

(Din colecţia lui Hamadan)

Omul cel mai norocos este de-obiceiu acela care se căsătoreşte cu o soacră, căci astfel scapă de ea.

* * *

Oricare pitic învinge pe uriaşul care doarme.

* * *

Faţă de oglindă, şi ghebosul este cochet.

* * *

Hoţul îşi păzeşte buzunarul.

* * *

Sfaturile sunt cele mai ieftine daruri, ale celui avar.

* * *

Cu sărutări, îndrăgostiţii, scapă de povara iubirii.

* * *

Omul atunci se simte mai tare, când îl apără alţii.

* * *

Cei mai mulţi oameni, laudă pe duşmanii lor ca să-i facă neputincioşi.

* * *

Pâinea altuia e cea mai dulce.

* * *

Minciuna este curajul celui laş.

* * *

La mormântul duşmanului, fiecare om devine generos.

* * *

Cuţitul cu care ai ucis, poate tăia trandafiri.

* * *

O femee frumoasă, este totdeauna un pericol pentru cel ce o are şi pentru cel ce n'o cunoaşte.

* * *

In copil cresc păcatele părinţilor.

* * *

Orbii nu-şi văd lacrimile.

* * *

Vasul sfărâmat

(după Sully Prudhomme)

Un vas în care moare o floare de verbină
De-un evantai în treacăt a fost uşor lovit;
Dar faţa lui fù însă aşa de 'ncet atinsă
Că nici un zgomot par'că nu s'ar fi auzit.

Şi rana lui uşoară, aproape nevăzută,
Muşcând cristalul zilnic, pe luciu i s'a 'ntins,
Cu mersul paşnic, sigur, tăcut şi invizibil,
Pe nesimţite'n umbră, cu'ncetu l-a cuprins.

Din apa lui curată, n'a mai rămas nici urmă;
Al florii suc se vede cum s'a epuizat;
Şi nimeni poate încă nu bănueşte-aceasta.
O, nu-l atingeţi nimeni, căci este sfărâmat!

Şi inima adesea ţi se răneşte'n viaţă
Atinsă de o mână ce'n taină ai iubit
Ea suferă în sine, şi singură se sfarmă,
Căci a iubirii floare de-odată a pierit.

Părând că'i neatinsă în ochii vii ai lumii,
Ea simte'ncet cum plânge, şi creşte ne'ncetat
Durerea rănii sale, cea fină şi profundă.
N-o mai atingeţi nimeni: de-acum s'a sfărâmat!

G. Nikita

Paul Gèraldy

Obişnuinţă

Doreşti să ştii anume, de ce, când n'am cuvânt,
Nervos şi supărat eu par în astă seară?
Vezi, mă gândesc la lucruri, ce astăzi nu mai sânt..
La rochii ce purtai cândva, odinioară...

In sufletele noastre, ori cât aş căuta,
Nu pot găsi nici o schimbare însemnată.
Pe mese, gheridoane din jur, abea, abea
Că's mai puţine flori azi, decât altă dată.

Mi-aduc aminte, totuşi, da, totuşi mi-amintesc
De alte vremuri şi de o altă 'nflăcărare...
Privindu-te acuma, vezi, nu stiu cum, gândesc
Că tu devii femeie, aşa ca orişicare...

* * *

NOTE

In Franţa, au început serbările comemorărei a patru sute de ani dela naşterea lui Ronsard. „Adevărul Literar" a întreţinut pe cititorii săi cu rostul acestui eveniment, care şi pentru români este de o mare însemnătate.

Se ştie că Ronsard, într'o scrisoare în versuri, adresată poetului, contimporan cu el, Remy Belleau, pomenea de un strămoş care:

> **Il a tiré sa race**
> **D'ou le glacé Danube est voisin de la Thrace,**
> **Plus bas que la Hongrie, en une froide part,**
> **Est un seigneur nommé le Marquis de Ronsard.**

Această mărturisire a făcut multă vreme obiectul studiilor acelora, care presupuneau că poetul pleiadei ar fi de origină română. Din aceste constatări s'a inspirat Alecsandri când a scris vestita poemă „Banul Mărăcine".

D. Léo Claretie reia chestiunea în „Nouvelles Litteraires", şi scrie un articol intitulat „Ronsard était-il roumain?" prin care arată că într'adevăr strămoşul poetului ar fi venit în Franţa pe la 1340, din Tracia. Discuţia a început prin veacul al XIX-lea şi Sainte-Beuve era convins că Ronsard avea strămoşi în... Ungaria. Alţi istoriografi par a fi ajuns la concluzia că poema bardului dela Mirceşti ar conţine un sâmbure de adevăr.

* * *

In jurul lui Zola, al cărui monument a fost inaugurat zilele trecute la Paris, ziarele şi revistele franceze publică o seamă de amănunte, din care e interesant să citâm imprejurarea în care marele romancier îşi face o profesie de credinţă.

Răspunzând unui critic, care îl cam necăjise printr'un articol intitulat „Visul d-lui Zola" acesta scrie:

„Vasă zică, scumpe confrate, crezi că sunt foarte vanitos. Mândria îmi dictează ceea ce gândesc şi răpun pe confraţii mei ca să-mi rămână locul neted împrejur? Iată o legendă frumoasă pe care o răspândeşti în public.

„Sinceritatea mea este oare a unui ambiţios? Mă crezi atât de naiv în cât să nu prevăd că-mi închid toate porţile, spunând ţare ceea ce alţii murmură? Trebue să fi renunţat la tot, la răsplată şi onoruri pentru a face un asemenea lucru. Când vrei să domneşti, e necesar să ai mai multă mlădiere.

„Ai scris visul lui Victor Hugo sau visul lui Courbet, iar nici de cum visul lui Emile Zola. Victor Hugo şi Courbet sunt cele două tipuri ale personalităţii hipertrofiate, de oameni ajunşi zei din lipsa de critică. Eu nu sunt soldatul unei idei, al unei idei fixe, dacă vrei! Am judecat pe pictori, pe autorii dramatici şi pe romancieri după o aceeaşi teorie şi de-aci s'au iscat strigătele pe care le-au scos.

„In ceea ce mă priveşte, din nenorocire, nu sunt atât de tare. Petrec săptămâni întregi considerându-mă idiot şi vrând să-mi rup manuscrisele.

Nu există om mai sfâşiat ca mine de îndoiala asupra sa.

Nu lucrez de cât cu spaimă şi în continuă frică de a nu mai putea mulţumi pe mine însumi. Iată adevărul adevărat.

* * *

In Englitera s'a găsit un pachet cu scrisori adresate de filosoful Descartes mai multor personalităţi din lumea intelectuală. Ele au fost scrise între 1635 şi 1647.

* * *

In Portugalia a fost comemorat Camoëns, poetul Luisiadelor dela naşterea căruia s'au împlinit patru sute de ani.

* * *

The American Library dela New-York anunţă apariţia jurnalului de bord al lui Cristofor Columb. Această scriere interesantă din toate punctele de vedere a mai apărut în limba spaniolă acum o sută de ani şi în traducere italiană la Roma (1892) şi franceză la Paris (1828).

* * *

Manuscrisul original al simfoniei în *do minor* de Mozart, din care nu se cunoştea până acuma de cât primele măsuri, a fost descoperit de un student din Viena, în biblioteca mânăstirei Benedictinilor de la Laibach. (Ljujbna în Iugoslavia).

Poetul Stanţelor

Imi amintesc — parc'a fost ieri, şi sunt patrusprezece ani deatunci! — când l-am îngropat pe Jean Moréas, ultimul mare poet al cartierului latin, atenianul care a scris cea mai pură limbă franceză, stanţele minunate, armonioase, graţioase şi svelte ca o friză a Partenonului...

O zi de April ce pudra cu verde tânăr crengile din parcul Luxemburgului, schiţând peisagii japoneze sub cerul de aur roz şi albastru, neasămănatul cer din Ile-de-France.

Il îngropam pe Moréas... Il îngropau pe Jean Moréas şi parcă tot farmecul cartierului se ducea odată cu el.

S'au dus, de atuncea, cafenelele literare — şi 'n locul lor s'au deschis bănci, imperialele omnibusurile şi tranvaielle au dispărut în fum de taximetre şi autobuse, boemii cu părul lung şi pelerine fluturate au pierit şi ei în lumea eroilor lui Murger...

Un pumn de cenuşă caldă încă a mai rămas din Jean Moréas. Un pumn de cenuşă fină, curată cu o culoare gingaşă, pe care cioclii o închid într'un scriu de stejar, şi o duc la cimitirul Père Lachaise.

Acolo, toţi cei ce-au urmat sicriul, aruncă flori pe cutia de stejar, flori de primăvară, aşa cum ceruse el câte-va ceasuri înaintea morţii...

Grec de origină, adevăratul nume Papadiamandopulos, Jean Moréas s'a născut la Athena în anul 1856. El îşi petrecu tinereţea la Marsilia, apoi călători în Germania, Elveţia, Italia şi se fixă în anul 1882, la Paris.

Aici cunoscu pe scriitorii francezi, cari îl iubeau pentru farmecul său, aerul său exotic, accentul său străin, cultura lui, pentru bizareria care-i înconjura întreaga fiinţă.

Era un om fermecător, loial, familiar, calm, paradoxal şi violent...

Pregătea volumul de versuri „Les syrtes".

„Ne duceam câte odată seara, spunea Maurice Barrès în cuvântarea ţinută la înmormântarea lui Moréas — în susul străzei Romei, să ascultăm pe Malarmé şi uneori, pe Villiers de l'Isle-Adam, care ne povestea, cu un glas gros şi repede, istoriile cele mai stranii. L'am văzut pe Moréas mergând alături de Verlaine.

„Elenul acesta n'a putut suferi niciodată ignoranţa pe care ne vedea c'o avem faţă de propria noastră limbă.

„Il plăcea să ne spue că în casa lui dela Athena, avea o bibliotecă de două mii de volume din poeţii francezi, şi că înainte de-a fi ajuns în al zecelea an al vieţei sale, îşi propunea să cânte pe-o lyră franceză!"

... După Syrtes, Moréas a publicat un şir de versuri; Les Contilènes, (1886). Le Pelerin passionné (1890), Autant en emporte le vent, (1893), Eriphyle, Sylves, Enone au clair visage, Sylves nouvelles şi în sfârşit, celebrele sale poezii adunate sub titlul Stances.

A scris şi proză, dar nu romanelor şi articolelor sale îşi datorează celebritatea. El se razimă pe frumuseţea operei sale poetice, în care un suflu clasic trece printre cele mai moderne strofe.

Autorul „Stanselor" n'a fost nici om de litere, nici jurnalist, nici gânditor, nici filosof: el a fost exclusiv poet, un poet care punea poezia mai sus de ori ce.

Când ştia un vers frumos el îl repeta, îl recita pretutindeni, găsind o valuptate rară în beţia cuvintelor sonore, pline de înţeles.

Cu Jean Moréas dispare o fizionomie pariziană foarte originală.

Il vedeam în fiecare zi, aproape, la Cafeneaua Vachette, înconjurat de câţiva oameni de litere, mai tineri ca dânsul. Umbla mândru, cu capul său elen în sus, cu monoclul strâns pe sprânceana-i căruntă şi stufoasă. Işi mângâia mereu mustaţa de palicar, se aşeza încet, cu un aer plictisit, îşi ridica braţele în sus, ca să-şi tragă manşetele afară, şi se întristă dintr'odată, văzându-se iar la cafenea.

— N'am să mai viu aici!

„Cafeneaua asta e sinistră!

Şi pleca, intra în altă cafenea, ca să se întoarcă iar acolo de unde plecase. De treizeci de ani îşi făgăduia să nu mai calce la Vachette, şi totuşi, se reîntorcea...

Viaţa de flăcău bătrân, şi-o împărţia în odaia de la marginea Parisului la Montrouge, cafeneaua şi cârciumele de noapte, din mijlocul halelor.

Il întâlneam de multe ori pe acolo.

Rătăcea singur, gesticulând şi spunea versuri. Totdeauna era posomorât: pe faţa lui oricine putea citi oboseala vieţei. Nu se mira de nimic, nu-l interesa nimic. Spunea paradoxe cari ascundeau de multe ori adevăruri îndrăzneţe.

Susţinea că apaşi nu există în Paris, şi că Victor Hugo n'a avut nici un pic de talent. Era nemulţumit de actuala mişcare literară, care face sgomot mult fără să fie remarcabilă din vr'un alt punct de vedere.

Intr'o zi, un domn cu barbă, îl întâmpină, pe terasa cafenelei Vachette.

— Sunt poet turc, dar scriu versuri franceze... Am făcut o poemă de 5000 versuri şi am venit să vă citesc prologul.

Moréas îl lăsă să citească un ceas întreg. După ce isprăvi de citit prologul, otomanul întrebă pe maestrul ce crede.

— Foarte frumos răspunse Moréas.

Dar de ce nu scrii d-ta turceşte?

... In toată cafeneaua nu se vorbeşte decât de dânsul. Un bătrân surd, care vinde ziare afară strigă:

— Cetiţi înmormântarea marelui poet din cartier!

Il cunoştea de douăzeci de ani bătrânul şi acum, când l-a pierdut pentru totdeauna, îi pomeneşte numele cu toată veneraţia ce i-o purta de atât amar de vreme. E nemulţumit că n'a putut să se ducă la înmormântare. Se ceartă cu stăpânul cafenelei:

— De ce n'ai vrut să'mi spui unde-l îngroapă, ca să mă duc şi eu?

„Asta e inuman!...

Cete-cete, pe la mese, toţi obişnuiţii lui Vachette vorbesc de cel înmormântat astăzi. N'o să-l mai vadă niciodată, aşa cum nu l'au văzut nici pe Verlaine, nici pe Mallarmé, nici pe Oscar Wilde. Moréas a plecat dintre ei. Din el n'a mai rămas decât un pumn de cenuşă caldă încă, îngropată subt un maldăr de flori, căci fumul alburiu ce s'a ridicat din corpul său ars, s'a risipit de câteva ceasuri subt cerul cald, albastru şi limpede, subt uriaşul cel al celei dintâi zile de primăvară.

. . . .

De-ai fi văzut maestre
Ce flori te petreceau
In ziua când prieteni
La groapă te duceau
De-ai fi văzut lumina
Şi cerul larg deschis
O stanţă minunată
Maestre, ai fi scris!

. . . .

Te-au ars pios. Şi fumul
Urca spre cer, uşor,
Pierzându-se 'n albastru
Asemeni unui nor...
Uitai întreg amarul
Din traiul tău stingher
De-ai fi văzut, maestre
Cum urci, cum urci la cer!

VICTOR EFTIMIU

Hambarul

Tot satul: colibe de lut,
Fântâni şi pometuri şi grâne,
Sub clopotul cerului mut
Şi azi, ca şi eri, ca şi mâne.

Mărunţi printre holdele mari,
In nemărginirea de stepe,
Muncesc ai pământului cari,
O muncă ce veşnic se 'ncepe.

Ce zapis ciudat şi străvechi,
In susur de lanuri plecate,
Mi'l silabiseşte 'n urechi
Intinsul hambar de bucate?

Naintea colibei de lut,
Sub marele soare de vară,
In duhul cel făr' de 'mprumut
Al nemărginirii de ţară,

Sub vântul desprins de pe munţi,
Ce's una cu norii în zare:
„Plecaţi-vă naltele frunţi,
Oraşe cu strâmte hambare!"

V. Demetrius

Poveste de seară

(Scrisoarea Despinei)

de LIVIU OPRIŞ

Inainte de a-mi îndeplini hotărîrea să intru în umbra liniştitoare a morţei, simt nevoia unei mărturisiri, care să-mi uşureze sufletul de o taină pe care nimeni nu mi-a cunoscut-o.

In sufletul meu obosit de doruri neîmplinite şi încercat de visul voluptăţilor lumeşti, nimeni nu a citit de cât o nemăsurată apatie, nimeni nu a văzut decât nepăsare. Intr'adevăr cine-ar fi bănuit, că din câteva cărţi, pe cari le citeam seara în singurătatea odăiţei mele, şi din câteva poveşti auzite de la voi, am putut să înţeleg, că viaţa are întâi de toate un rost pământesc, şi că în mărunta noastră existenţă suntem mânaţi de idealuri.

E atât de ciudată masca lutului omenesc! In lumina rece a ochilor, în buzele închise cuvintelor de mărturisire, şi în măsuratele gesturi ce le face omul trecând prin viaţă, se ascunde de multe ori atâta taină şi durere...

De aceia, pentru că am trecut pe lângă voi fără să-mi înţelegeţi tăcutul meu rost, dintr'un ultim orgoliu, ca să vă dovedesc, că am vrut şi eu ceva în viaţă, ori poate dintr'o ultimă slăbiciune în faţa durerilor cari mă vor încă, îţi scriu, mamă, povestea mea, ţie care nici nu bănuieşti, că eu pot avea o poveste.

Aici în căsuţa noastră din mahalaua asta, atât de obosită şi prăfuită în zilele frumoase de vară, şi atât de posomorâtă în serile ploioaselor toamnę, am deschis ochii în viaţă, purtând în infirmitatea ce o aveam din leagăn, în spatele meu diformat, izvorul neizbăvirii dorinţelor mele... Dorinţe cari trec prin sufletul oricărei fete cu nădejdea unei realizări, nădejde pe care nu o puteam avea.

Insă cărţile citite în singurătatea mea, nu mi-au vorbit decât de iubire şi poveştile voastre nu mi-aduceau decât acelaş ecou. Ajunsesem să cred că e dreptul tinereţii mele.

Şi eu eram tânără şi eram frumoasă. Adesea, în casă la noi, ori trecând pe stradă auziam pe câte cineva spunând cu compătimire despre mine: „ce frumoasă fată ar fi... Ochii ei mari şi adânci, par'că-ţi spun o poveste"...

Seara, când mă culcam în odaia mea, pe care ştii bine, mamă, cât o îngrijiam, înainte de a mă desbrăca, când îmi desfăceam părul şi mă uitam în oglinduţa de lângă fereastră, oglinduţa aceia rotundă sprijinită pe masa pe care mi-am aşezat atâtea nimicuri dragi, îmi desveleam pieptul meu fraged de fată, şi îmi lăsam umerii goi în luciul ei avid... Şi ochii mei din adâncul oglinzii îmi desfătau golíciunea tinereţii şi îmi aruncau pe sân, pe gât, pe buze, sărutări pătimaşe, pe cari le-aş fi dorit, şi îmi înroşeau obrajii, cu gândurile pe cari le răscoleau din acele adâncuri ale sufletului, unde dorm păcatele şi bucuriile lumeşti.

Anii treceau, şi sufletul meu necunoscut şi uitat, atât de uitat, de îmi părea că nimănuia nu i-ar mai putea trece prin gând, că am şi eu un suflet, îşi îndemna prin viaţa aceleiaşi tăcute mahalale, trupul, care, aşa infirm cum era, purta în fiinţa lui sâmburele dorinţelor şi păcatelor vieţii.

Ziua lucram şi în oboseala muncii, în măruntele treburi ale casei, gândurile mele se mai limpezeau. Dar seara, când se stingea în odaia ta lumina, îmbrăţişarea gândurilor mele, devenea tiranică. Când liniştea îşi întindea stăpânirea, îmi aminteam toate poveştile de dragoste ce le auzisem, îmi aminteam de parfumatul şi eternul cântec al dragostei din romanele ce le citeam seara în aşternut, şi simţeam în nesfârşitul meu zbucium, pulsul lumii, care vrea să trăiască şi în mine.

O, şi ce nu-mi spuneau gândurile mele! Tot ceiace viaţa dă din belşug fetelor frumoase, tot ceiace mie îmi era îndepărtat pentru totdeauna, găseam în şoapta gândurilor mele viclene...

Tovarăşele mele de şcoală se măritau. Niciodată nu le-am întrebat de erau fericite. Dar închipuindu-mi fericirea lor, simţeam o invidie şi când mă culcam seara, cu capul înfundat în perne îmi plângeam nenorocul...

Tu, mamă, nu aveai multe dorinţe, dar ţi-ai dus traiul liniştită, cu puţinele tale dorinţe împlinite.

Mie însă, căreia ursita mi-a dat priceperea tot atât de clară a vieţii, ca şi ţie, dorinţele nu-mi îngânau decât cântecul viselor sterpe.

Aşa mi-era sufletul, ca un lac cu apă limpede ca cristalul, deasupra căreia nu lumina însă decât povara unui cer înorat, deşi atât de avid şi puternic ar fi răsfrânt strălucirea soarelui.

Şi'n sufletul meu mohorît, dornic de fluidul senzaţiilor de viaţă, de văpaia care plămădeşte din puterea tinereţii izvor de plăceri, trecu, acum doi ani, într'o seară voluptoasă de vară, amăgirea luminii.

Pe atunci ducându-şi viaţa lor de funcţionari, veniţi de undeva din nordul Moldovei, se mutară lângă noi vecinii noştrii de acum şi cu ei veni şi Florian, băiatul lor.

Voi v'aţi împrietenit uşor. Tu erai singură şi simţeai nevoia să-ţi povesteşti trecutul tău cuiva, pentru că tu ţi-ai avut partea ta de bucurie şi aveai şi pe cine plânge, atunci când zilele îţi păreau mai grele.

Par'că te văd stând cu mama lui Florian, iarna la gura sobei, cu ibricul de cafea pe jeratec şi cu împletitura de ciorap în mână. Intr'un cadru vechi Desdemona asculta poveştile vrăjitorului maur, şi în altul murea, victimă a iubirei. La iconiţa dinspre răsărit, îngălbenită şi cu beteala învechită, stăruia cununa de lămâiţă, ce ai purtat-o odată, de mult, şi pe masă într'un album cu scoarţele roase şi decolorate, răsfoiai uneori povestea tinereţii tale,

Ce dulce era cântecul trecutului vostru!

Toate începeau cu acelaş: „pe vremea mea, când eram fată"... Voi aţi auzit odinioară povestea marilor iubiri, povestea Desdemonei şi a Julietei şi v'aţi mulţumit cu micile voastre izbânde, pentrucă ele erau comoara voastră. Din când în când tu mai aruncai pe jeratecul din sobă câte un lemn şi flăcările lui palpitau, cum palpitau şi inimile voastre redeşteptate de glasul amintirii. Prin perdelele de dantelă albă şi curată, umbrele serii cădeau pline de vis şi în obositoarea tăcere a ceasurilor târzii, sufletele voastre vorbeau.

Florian venea târziu de la şcoală, stând pe la câte un prieten, cu care îşi făcea lecţiile şi eu izolată, invidiindu-vă pentru fericirea amintirilor voastre, mă duceam acasă, mă înfundam în odăiţa mea cu pereţii albi, cu iconiţa cu candelă trandafirie, şi cu mirosul acela de flori de câmp uscate. Mă aşezam pe patul meu prins ca pe vremuri bătrâneşti într'un baldachin cu perdeluţe mătăsoase şi cu ochii îngropaţi în palme, visam. Erau visuri fără cuvinte, erau amintiri nelămurite, trezite de ecoul amintirilor tinereţii voastre, erau cântecele mute ale sângelui tânăr, cântece pe care eu nu aveam dreptul să le trăiesc.

Şi într'o seară tăcută, cu umbra în casă şi cu zăpada albă pe afară, veni Florian la mine să-mi ceară ceva. Nu'l auzisem când a intrat, iar el văzându-mă cu ochii în lacrămi, înduioşat mă întrebă:

— Ce ai Despino, de ce plângi?

Nu i-am răspuns, dar bunătatea întrebării lui m'a făcut să mă uit cu o nespusă mulţumire în ochii lui. Se aşeză lângă mine pe pat, mă mângâie molatec pe frunte şi mă îmbrăţişă ca un frate:

— Nu mai plânge, Despino, nu mai plânge...

Dar nu ştiu era cântecul adolescenţei, ce-şi frământa puterea în sufletul lui, ori erau voluptăţile trupului omenesc, cari au tresărit, apropiindu-se de mine! Abia mă prinse în braţe, şi deodată tulburat îşi desprinse din jurul meu braţele mângâierii, şi fugi... Iar eu rămăsei singură, şi în gândul meu o tulburătoare nădejde îşi făcea loc. Ochii mei, gura mea şi braţele mele frumoase, năşteau dorinţele iubirii de care mă credeam pentru totdeauna îndepărtată...

Fără să vreau, mă dusei la fereastră, lăsai perdelele să mă închidă de tot în adâncul odăii, şi îmi privii în oglindă, iarăşi, nevăzută de nimeni, pentru a nu ştiu câta oară, nenorocitul meu trup. Dacă n'aş fi purtat dureroasa mea infirmitate, ce frumoasă aşi fi fost!

De atunci, mă simţeam mai apropiată de Florian. O uşoară cochetărie începuse să mă stăpânească, simţind, că ochii mei mari şi limpezi îi plac, ştiind că buzele mele îl pot tulbura şi că braţele mele albe şi moi, îl fac să se teamă ca de înlănţuirea puternică a iederii.

Uneori îl chemam în după amiezile de Duminică, la mine în odaie. De afară se auziau strigătele copiilor cari se jucau. Eu îi spuneam tăinuitoare poveşti fără de sfârşit, iar el mă asculta tăcut şi învins de privirile mele închidea ochii sfielnic.

Când îi arătam câteceva, mă apropiam prea mult de el, suflarea mea caldă îl mângâia uşor, şi când stam câte odată lângă el la masă răsfoind vre-o carte, mâinile noastre se apropiau, se mângâiau în treacăt şi şădeau prin catifelata lor apropiere, în sufletele noastre, nedesluşite senzaţii.

Aşa am dus-o iarna întreagă. Eu sufeream, dar simţeam, că şi lui, pe zi ce trece, îi neliniştеam gândul şi dorinţele.

... Şi veni primăvara.

Mahalaua noastră ţipa de bucurie. Zambilele din fereastră îmi parfumau dimineţile luminoase. Un cais înflorit părea un zâmbet trimis vieţii. Lumina soarelui mă strivea atât era de puternică.

Mamă, înţelege şi iartă-mă. Venise primăvara... primăvara...

Vraja ei mă ucidea. Soarele cu îmbelşugaţi fiori de viaţă şi cu renăscătoare putere de iubire, lumina căsuţele înşiruite pe acelaş drum şi amăgea obositele noastre nădejdi.

Eu îl ispiteam pe Florin tot mai mult, şi dintr'un orgoliu necunoscut mie până atunci, încercam să-l stăpânesc cu toată vraja ce o puteam avea.

Uneori îmi lăsam într'adins braţul gol să mi-l mângâie privirea ochilor lui. Odată într'o dimineaţă, prin geamul deschis larg luminii primăvăratece de afară, când mă îmbrăcam, îl lăsai să prindă în treacăt conturul sânilor mei fragezi, şi tremurători în răcoarea aerului de dimineaţă.

Atâtea încercări l-au obosit. Intr'o seară după ce toţi s'au culcat, el se strecură în grădiniţă, îmi bătu sfios în geam şi mă chemă afară:

— Despino!

M'am prefăcut că nu-l aud.

— Despino! Eu sunt, Florian.

Trăsei perdeaua, îi văzui faţa prinsă în vârtejul dorinţelor şi cu un deget pe buze îi făcui semn să fie liniştit.

Mi-am luat şalul şi în vârful picioarelor mă strecurai afară.

O, ce frumoasă şi ce vrăjită era seara aceia de April! Un vânt călduţ, aromat, se strecura pe lângă noi mângâindu-ne, o lună plină, sus în adâncul cerului, lumina printr'un văl alburiu de nouri şi în jurul nostru mugurii înverziţi îşi risipeau mireazma lor primăvăratică. Florian se apropiă uşor de mine, îmi prinse mâinile tremurătoare:

— Despino, te iubesc.

Eu tăceam.

— Despino, îţi iubesc ochii...

— Glumeşti, Floriane.

— Nu, nu, nu glumesc. Ochii tăi mă urmăresc...

Nu ştiu ce taină plutea atunci în grădină. Primăvara, mamă, îşi risipi în clipa aceia în sufletul meu, toată vraja ei învenínată. Il lăsai să mă prindă în braţe, să mă sărute puternic şi mult, îi dădui buzele mele şi ochii mei să-i mângâie cu tinereţea lui şi simţii în mine mulţumirea unei vanităţi: Uite, dacă vreau pot şi eu trăi iubirea, pot şi eu avea tinereţea de care voi vorbeaţi în fiecare seară de iarnă la gura sobei.

Dar cu gândul acesta mă privesc şi o îndoială.

Florian mă iubea. Dar mă va iubi el totdeauna?

Mâine poate va întâlni o altă fată tot atât de frumoasă ca mine, dar pe care nimeni nu va avea de ce să o compătimească. De ce să-l fac să regrete dragostea lui de acum? Şi de ce mâine, să port în suflet tragica desnădejde, a unei iubiri amăgite, a singurei mele izbânde.

In seara aceia de April, m'aş fi dat toată lui, fecioria mi-aş fi risipit-o în câte-va clipe de fericire, cu bucuria cu care dai o floare cuiva care îţi e drag, dar gândul că dragostea noastră e amăgitoare, m'a oprit. Şi n'am poate nici curajul să-mi pun la încercare izbânda.

Mă iartă, mamă, că-ţi fac ţie mărturisirile acestea, pe cari în izolarea mea nu aveam cui le spune, şi cari totuşi trebuiau spuse.

Primăvara a fost mai tare de cât mine, otrava ei m'a doborât.

Numai tu vei şti de iubirea noastră. Mâine, poimâine, voi fi uitată. Zambilele vor înflori pentru alţii cu ursite mai bune decât a mea, şi caisului, care trimite vieţii zâmbete înflorite, ce îi va păsa că pentru mine primăverile s'au sfârşit?...

Nu vreau să amăgesc pe nimeni, nici pe Florian, nici pe mine. Şi mai cu seamă pe mine. Am mulţumirea că buzele mi-au fost sărutate, că fruntea mi-a fost mângâiată şi sânii mei îmbrăţişaţi. Am mulţumirea, că mi-am trăit şi eu cântecul tinereţii mele, cum l-ai trăit şi tu mamă şi nu vreau, singura mulţumire, pe care am avut-o să mi-o spulber, în povara câtor-va zile ale necunoscutului mâine.

De aceia plec.

I-aş fi scris şi lui Florian, dar n'am vrut ca ultimele-mi gânduri să-i tulbure mai mult sufletul, decât i-l va tulbura despărţirea noastră de acum.

Poate pentru el nu am fost decât o glumeaţă rază de lumină, răsfrântă în sufletul lui de cristal şi rândurile acestea, flori veştejite ale nădejdiilor mele şi melancolii ale ceasurilor de veghe, i-ar fi încurcat seninătatea dureroasei despărţiri.

La noapte el va veni şi va bate în geam şi nu-l va răspunde nimeni şi înfiorat de neaşteptata solie a tăcerii, se va înapoia acasă în liniştea târzie şi va plânge... va plânge...

Eu mă despart de el în suflet cu imaginea mângâietoare a ochilor lui care plâng.

Cerându-ţi iertare, mamă, te sărut

DESPINA

* * *

Cântec în noapte

„Mains en songe, mains sur mon âme..."
VERLAINE

Mâini, aripe de vise, flori albe sidefate...
Petale ce în umbră se 'nchid şi se deschid
Ţi-s mâinile,
Pe cari în seara asta tristă
Sărutul meu îngheaţă pe albul lor morbid.

O mâinile
Ca două sculptate cupe albe,
Din cari-aşi vrea o clipă să sorb înfrigurat
Mireasma otrăvită
Ce 'nbată şi ucide
Şi să-mi adorm în suflet trecutul meu uitat.

O mâinile
Pe cari le-am sărutat aseară,
O mâinile pe cari adesea le-am privit,
Când te vei duce, 'n gându-mi
Vor înflori alături,
Ca două flori mari, albe, pe sufletu-mi cernit.

Const. Argeşan

„Visul unui amurg de iubire"

Poem dramatic după H. BATAILLE

de D. NANU

ACT UNIC

(Buduarul unei femei. Seara...)

***Decorul** va înfățișa amestecul albastru și roz de dantele și **mobile unde trăește** ea de obiceiu. Niște coloane, separă scena în **fund. Tapete la toate** ușile. La dreapta window. Afară o grădină **de împrejurimi** de oraș. Perdelele din fund ale celei de a doua **camere se** dau la o parte. El intră).*

SCENA I-a

EL.— Târziu?
EA.— *(și-a ridicat capul de sub lampa unde stă sprijinindu-și fruntea pe mână).*
Nu.
EL.— Bună ziua.
EA.— Iubitul meu poe
Bine-ai venit.
EL.— O! doamne... poet eu?
EA.— Ești șiret
Știi bine cât îmi place ce scrii! Ia stai... Ce bine
Că te-ai ținut de vorbă și ai venit la mine!

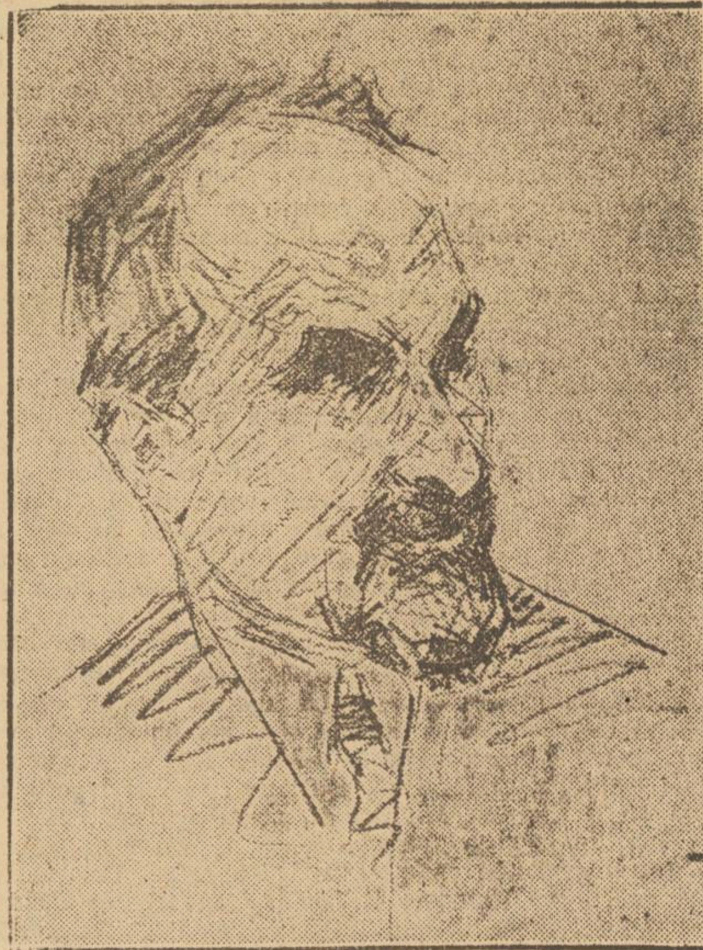

Henry Bataille

EL.— Oh, dar în astă seară n'aș fi voit să pierd
Această întâlnire pentru nimic în lume!
Vom fi încaltea singuri?
EA.— Ah! gândul ce-l desmierd
De-atâta timp! Da, singuri!
EL.— Și-amicul... *nu?*
EA.— Ce glume!
E la Paris! Șezi colea în colțul pregătit
Anume pentru tine... Vezi... ți-am mărturisit
Prea repede... Copilă ce sunt! — Ce vrei să iai?
Vrei prăjituri? bomboane? sau un pahar cu ceai?
EL.— Oh, mai târziu aceasta; acum nu vreau de cât
Să te sărut cu ochii, pe mâni, pe sân, pe gât.
EA.— *(făcându-i semn)*
Ia uită-te...
EL.— Ce-i?
EA.— Colo, paharul tău cu flori
De ieri. Ce minunate-s! Ce albe! — par'că-s spume...
Iți mulțumesc din suflet...
EL. De-așa puțin te miri?
EA.— Cum văd n'ai slăbiciune de flori de trandafiri...
EL.— Imi plac, dar la olaltă; nu una chiar anume.
In grup sunt minunate prietene. Deseori
Mi-e drag să-mi plimb privirea pe un belșug de flori
Dar nu la mine acasă. La alții, pe o masă.
Pe sobele de marmur, sub marile oglinzi,
Imi place mult mireazma lor dulce, într'o casă
Prietenoasă mie... Adesea le surprinzi
Că par-că 'ncet răsuflă...
EA.— E foarte adevărat.
Dealtmintrelea, când oare poți tu ceva să minți?
Știi că... aproape-aproape acum... m'ai tulburat?
EL.— Aproape?
EA Da, aproape... chiar mult. Dar tu nu simți
Cum crește-a ta iubire cu fiecare zi?
EL.— Da.
EA.— Cum n'aș fi mișcată, gândește, cum s'ași fi?
E clipa cea mai dulce a dragostei: sunt zorii...
Abia se luminează de-Amor și sunt fiorii,
Preludiul luminei... Mi-ești drag... Doar ești un nume
De glorie, ce'ncepe să cucerească-o lume.
Femeile visează, și... câte te-au iubit!
EL.— Dar doamnă...
EA.— O, nu doamnă! Așa-i nesuferit
Cel care mă iubește îmi zice doar „Maria".
EL.— Maria!...
EA.— Și la urmă gândește-te că ești
Un tip ce poartă 'ntrânsul ascunsă poezia
Ce naște din durerea supremă, când iubești.
Tu porți un doliu mare, nemângâiat...
EL.— Și-apoi?
EA.— Ei cum și-apoi! Dar asta ajunge! Purtătorul
Unei dureri asemeni nu e un om ca noi.
E un erou aparte ce s'a luptat cu-Amorul
Și pe-un rănit de Zeul Amor, — ai și dreptate
Ca să-l primești ca soră ce ești, de caritate...
Cu ochi mai dulci, cu gesturi mai calde'n mângâeri
Căci inima lui poartă comoară de dureri
Dealtminteri se și simte când vii tu printre noi;
O umbră te 'nsoțește, de parcă sunteți doi!
Trecutu 'mbrățișează prezentul c'o poveste.
EL.— *(pe gânduri)*
E urma parfumată a tot ce nu mai este!
EA.— Ruptura ta vestită!... Dar toate te plângeam,
Ne întrebam cât suferi...
EL.— Așa noroc să am?
EA.— Nu erai gata oare să mori? O, Doamne sfinte!
EL.— Mă tem, mă tem, Mario, de-aducerile-aminte.
EA.— Te înțeleg, dar...
EL.— Lasă; de ce să-mi fac un rău?
Și-apoi de ce-ai cunoaște? Trecutul nu e al tău.
E o mâhnire tristă, săracă, și banală,
Ca toate celelalte din larga vieței școală.
De ce ți-ai bate capul cu doi capricioși
Ce după ce-și pierdură din ani, cei mai frumoși,
Desamăgiți, apucă pe-un drum, în câte-o parte?..
Odată, ne iubirăm... E vremea-acum departe?
EA.— „Odată ne iubirăm!" Ce vorbă ca din basm!
EL.— „Ne-am fost iubit" nu-mi place. E nu știu ce sarcasm
Lugubru; — „Ne iubirăm", e mult mai dulce parcă.
EA.— Tu trebue să fii sceptic... Multe 'ndoeli te 'ncearcă
EL.— Eu sceptic? De ce?

EA.— Uite; se zice c'ai avea
O inimă afară din cale simțitoare...
Un gând, o amintire, — chiar un nimic te doare
Doi pași de faci 'nainte — faci patru înapoi...
EL.— Nu, nu sunt eu de vină că sunt așa, — ci voi
Eu port întipărită doar urma ce mi-o lasă
Mânuța ce m'atinge... Dar, ah! acum ce-mi pasă
De tot ce-a fost? Vreau numai de tine să vorbesc
EA.— *(tresărind)*
Să fie cu putință?
EL Imi pare-așa firesc,
Să văd cât mi-ești de dragă.
EA.— Adevărat? Eu însă
Aș vrea cu deamănuntul să știu tot! Cât de strânsă
A fost unirea voastră? Tot ce-ai simțit cu ea.
Presimt, te-aș înțelege mai bine poate-așa...
Vorbește-mi dar de dânsa... Frumoasă-i? Tot ca ieri?
Am întâlnit-o 'ntreacăt. Plăcută mi-a părut.
EI *(Cu un suspin obosit)*
Și eu mă hotărâsem să fiu ca piatra mut,
Nici numele-i nainte-ți să nu-i rostesc. Ce-mi ceri?
Ea are-un nume negru, de doliu, — pentru mine,
Nu vreau să tulbur seara cu umbra-i... n'ar fi bine.
Căci seara asta-i plină d'un farmec ne-așteptat, —
O inimă, — mă crede — se vindecă treptat.
Desigur, amintirea își are și ea morții
Și pân'ajung cenușe, ard multă vreme torții.
Nu știi prin ce minune o vorbă, un parfum
Durează ani'nainte de a se preface 'n scrum!
Dar într'o zi, — ca ziua de astăzi, bună oară,
Mormântu-i gol, — cenușa-i se spulberă ușoară!
EA.— In adevăr!.. ce timbru violonat în glas
Au cei ce suferiră!.. E un ecou rămas!
Așează-te aicea Henri... vin mai aproape...
Azi am lăsat lumina în umbră să se'ngroape...
Făcând mai mică lampa. Iți place ziua sumbră?
Ași vrea să-ți par frumoasă... Vorbește-mi din penumbră
(o pauză, apoi surâzătoare)
De ea...
EL.— Nu se mai poate, te rog... nu se mai poate.
Oh! amintirea asta s'a stins și ea ca toate
In ochii tăi; ea moare la glasul tău... s'a dus!
Am isgonit-o; nu știu nici eu unde-a apus...
Colo într'un colț de stradă, departe de al tău prag...
Cum vrei să se strecoare în cuibu-acesta drag?
Aci e veselie, plutește-o fericire
Adăpostită; totul în aer e iubire,
Incât nu știi nici unde să stai, ca să nu strici
Culcușul unde tainic ne vom iubi; aici
Ne-om drăgosti, Mario, nu e așa? răspunde,
In mijlocul risipei de flori, pierduți ca'n unde,
In stofele acestea ce 'n cutele lor țin
Ceva miresme, forme, din corpul tău divin...
Nu vezi? E fericită mătasa 'n umbra-i fină
Ca sărutărei tale să serve drept surdină...
Oh! pernile grămadă, mirosul vagabond
Ce lasă 'mbrățișearea și părul tău cel blond
Și dunga ce-o sculptează o formă 'ntrevăzută
Și voluptatea tristă ce-o iai cu tine, mută.
Dar asta e iubirea! Tot restu-i o prostie
O nebunie goală!... Oh haide... când ți-am spus
Că dragostea mea veche s'a stins în agonie,
Cum vrei să mai pătrundă un gând, din ce-a apus?
In colțul ăsta totul l'înăbușe, 'l gonește,
L'omoară... De stafia iubirei am scăpat,
De când pe mâna-ți albă, eu fruntea-am rezimat.
EA.— *(ridicându-i încet fruntea)*
Ah! Ce-i 'napoia frunții ce'n mâna mea svâcnește!
Un creer mai fierbinte ca fruntea, mai aprins
Cum mă neliniștește! Un creer ce crelază!
Ești straniu astăseară... De flacări pari încins
Amice...
EL.— *(cu pasiune)*
E preludiul... presimt, ne vom iubi
Suntem așa de singuri! Nu-i nimeni să ne vază;
Da, singuri... O! cât farmec, ce dulce-i a rosti
Cuvântul ăsta, singuri! Rostește-l.
EA. Singuri...
EL.— *(parcă-i soarbe cuvântul cu un suspin ușurat).*
Da
Cuvântul ăsta, totul în preajmă-a spulberat!
A pregătit ca locul să fie cald, curat,
Să se așeze 'ntrânsul ca pasărea 'n cuib nou,
Cuvântul vechiu și dulce, — neistovit ecou
Suprem, a mii de inimi — ascultă-l!
EA. *(încet, lăsând să-i alunece capul pe umăr, și cu un murmur timid.*
Mă iubești?
(In clipa asta fereastra windowului se deschide împinsă de vânt. Perdelele tremură, și ondulațiunea se prelungește din perdea... El s'a înfiorat)
EA.— Ce ai?
EL.— Nimic; au vântul trecu pe la ferești?
EA.— Da, da... încet palpită a verei agonie...
EL.— Să fie vântul oare ăst freamăt muzical,
Ce trece 'n candelabru prin ciucuri de cristal
Și-mi lunecă pe frunte? Cum simți că umbra-i vie!
Lămpi aburesc... ai zice trec respirări...
EA.— *(se duce la fereastră și i-o deschide încet)*
Afară
E așa frumos!
(Perdeaua din fund se ridică împinsă de vânt, în întunericul galeriei o lumină la început nehotărâtă puntul de plecare al unei năluci omenești... Apoi lumina va lua din ce în ce forma unei femei evocate)
EL.— Ce taină adâncă e 'ntr'o seară!
Se umple parcă spațiul de sufletele noastre,
Și-i plin de triste-adio, de noi nădejdi, — din astre
Simți tu ca mine? pică mii germeni ce plutesc
Se luptă doruri moarte cu doruri ce trăesc.
EA.— E dragostea.
EL.— Mijirea de zori.
EA.— E dimineața...
O pleacă-ți, pleacă-ți fruntea s'o arginteaseă luna
Și taci...
(Se uită la fereastra deschisă spre grădină. In spatele lor, prezența imaterială a umbrei își hotărește conturul. Pare de departe între faldurile plutitoare ale marilor perdele, a avea înfățișarea unei femei tinere. E amintirea, care se deșteaptă seara. Ea murmură chemându-l încet pe nume)
UMBRA.— Henri, nu uita... Eu sunt, eu totdeauna.
Cum? Vrei cu dinadinsul ca să mă uiți la poartă?
Sunt umbra amintirei ce veșnic nu e moartă.
Căci sufletu-mi răsare din al uitărei lac
Din fluxul și refluxul din care se desfac
Viețile!.. Privește, am re 'nviat. Crezi oare
De n'ar fi ale mele dulci adieri ușoare
Ar fi frumos amurgul? Gândește-te, respiră
Drag îngere, în fundul acestui cald iatac
Lumina mea de astru, apus, ce'n tine zac.
Eu sunt gândirea fixă ce'n umbră nu se stinge
Parfumul vechiu și dulce ce nevăzut te-atinge
Icoana fără moarte ce-a desinat-o 'n spațiu
Și gestul ei, și mersul, și-al buzelor nesațiu. —
Nerecunoscătorul! Mă uiți? ar trebui

Din preajma ta, ca umbra, o clipă a nu lipsi.
Tu m'ai uitat — dar iată m'am reîntors la vreme.
Nu, nu-ți întoarce capul, căci nimeni, nu te teme,
Nu poate să mă vază!... Incepe dar, te'nclină
Adoră-mi fruntea albă, boltită și senină,
Și mâinile, — tu singur m'auzi și mă zărești,
Nu ai putut uitarea s'o chemi, — și a fost fatal
Alăturea de tine să fiu, — căci mă iubești!
EA.— *(care s'a ridicat neliniștită văzându-l gânditor)*
Unde ți-e gândul? Parcă te ia departe-un val..
Imi pare că în clipa aceasta, că prin ceață
O vezi pe ea, și-alături ne judeci față'n față...
Hai! Judecă și spune.
EL.— *(cu bună voință vorbind parcă fără voia lui)*
Ea are ochii-adânci, —
Ai tăi sînt dulci și limpezi ca apa lângă stânci.
O văd în rochea care în Iunie-o purta...
Un gât de păsărică atentă unde-va
Eșia din alb corsaju-i de cute unduioase...
E rochia din ziua în care mă înșelase
Intâiu! Ah! ziua aceia s'o uit nu mai e chip...
I-aud și-acuma pașii mărunți, peste nisip.
E timp frumos, și păru-i și-l mângâie 'ncet, mult.
Rămâne așa, cu gândul la dragul ei...
(Inapoia lui, Năluca face întocmai gestul ce-l descrie el)
EA.— Te-ascult,
Te iert, dar spune, spune, aș vrea s'o văd în tot...
EL.— Și mânicele scurte avea, până la cot
Corsetu-i strâns pe mijloc, sta sânu să-i sugrume
(Ea aprobă din cap)
Avea un mers, un foșnet de rochie, anume,
Dar pasu-i era sprinten. Aici dac'ar veni
Un freamăt scurt de aripi pe vânt ar tresări
Asemeni unei păsări ce sboară prin frunzișuri
Și-atâta tot; iar colea, cu ea te-ai pomeni...
(Năluca s'a apropiat pas cu pas, după cum o descrie)
EA Oh! ochii tăi! Mă sperii... spre care luminișuri
Departe se îndreaptă? — Știu, știu ce faci acum...
EL.— Ce?
EA.— *(luându-i capul și privindu-l ochi în ochi)*
O privești!
EL.— Așa e.
EA.— *(îi pune mâna pe ochi)*
Pieri-va ca un fum.
Nu te gândi la dânsa... s'a dus, nu fii învinsul.
EL.— Știu.
EA.— Te-a înșelat.
EL.— Așa e, dar nu dinadinsul...
EA.— Acuma e departe, la brațul celuilat.
EL.— *(privind fix năluca)*
Departe? Unde oare, o Doamne prea înalt!
(se ridică repede; e sbuciumat)
Destul... ci schimbă vorba.. ce facem, nu e bine..
E rău, absurd, — și nu știu ce te-apucă pe tine
Să-mi amintești de dânsa... Tu, tu o re'nviezi...
M'apasă gândul ăsta, mă 'nneacă...
EA.— Ce ai? șezi...
Te liniștește... Doamne, dacă știam că-ți face
Așa de rău!...
EL.— Ah, uite vorbivom tot ce vrei
Dar numai nu de dânsa...
EA.- *(mângâietoare)*
Ei bine, fii pe pace
(se duce căutând un pretext în jurul ei, și ia un album de pe masă)
Aice am albumul... Pe ultima lui foaie
Ai spus că-mi scrii sonetul... Te uită ce mai ploaie
De strofe idioate se 'nșiră... Gânduri seci...
Albumul te așteaptă cu pana să treci,
Și-un vers al tău să-l scape de așa banalitate...
Aci e-o foaie albă... privește, la sfârșit...
(îi întinde o pană, și pe urmă ușor se strecoară lângă dânsul)

D. Nanu

Dar lasă-mă în vreme ce tu vei fi gândit
Sonetul, — lângă tine să mă strecor, și mică
Micuță cât o gâză, să stau... Nu e nimică
Să-ți pun un braț pe umăr? Așa, cetește-acum...
— Ce vers, ce cugetare
(pufnește încet de râs)
UMBRA.— *(de departe pe când cetesc amândoi)*
Să pier, cum piere-un fum?
O trist amant! De ce vrei să fug? Te simți mai bine?
Logodnice-al durerii, privește, sunt cu tine.
Ia seama că aproape, din ochi te spionez.
Mai mult ca ea, ori unde, geloasă te urmez...
Mai mult ca ea în viață te-oi îndrăgi, căci vai,
In toată lumea asta alt suflet drag, tu n'ai...
Nici eu nu am pe nimeni, decât pe tine doară...
Cum vrei să scapi de mine, și umbra mea să moară,
Când eu sunt o văpaie din viața ta? Nu, nu.
Sunt pururi, pretutindeni, ori unde vei fi tu
N'ai teamă... de azi 'nainte nu te-oi mai înșela,
Pe drumul vieței tale, voi fi ca umbra ta.
In cântece, parfumuri, într'un contur de floare
Mă vei găsi în toate, prezentă ca un zeu
In zilele banale și'n zi de sărbătoare.
De treci pe-o stradă, chipu-mi te va 'nsoți mereu
Ești singur în trăsură? Mă voi lipi de tine.
Intinzi pe-o pernă mâna? De mână strâns te-oi ține.
In foșnetul femeii ce trece, — sunt tot eu,
Tot eu, sunt în amurguri, în versul ce-i ceți
Și până'n desnădejdea de a nu putea iubi!..
De ce împotrivire? Să te urmez, — nu vezi? -
Mi-am pus o rochie albă și pălăria-am scos

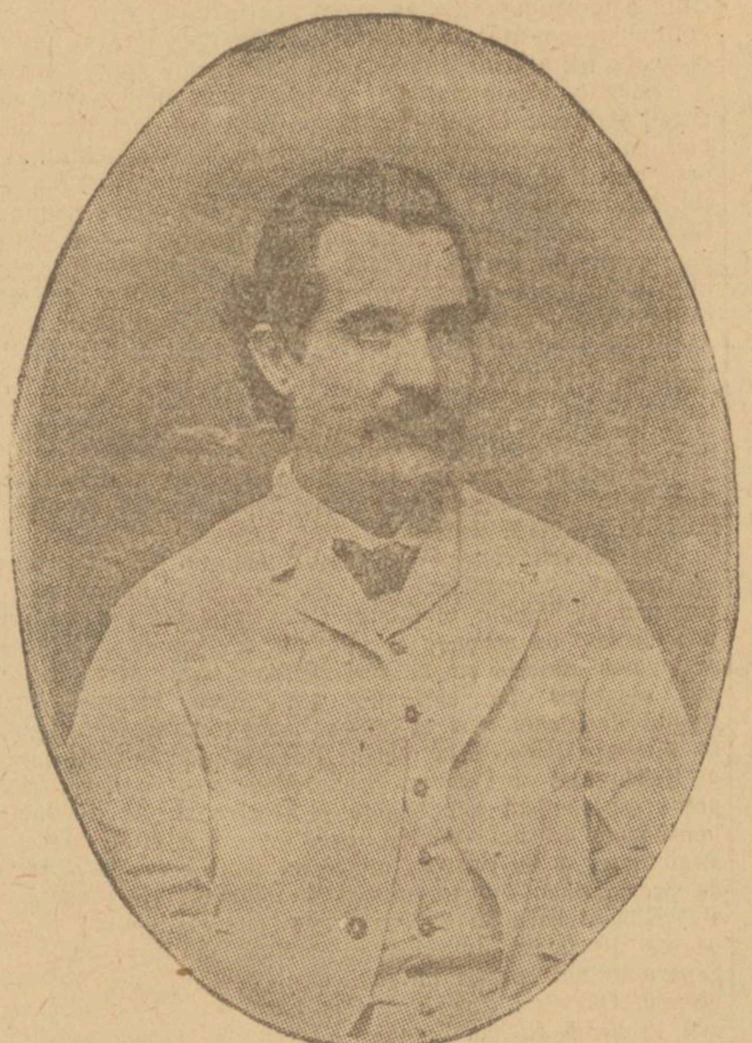
S'alerg ca 'n alte vremuri, pe câmpuri, în miros
De fraged fân... Cules-am, flori, ramuri, din livezi
O vin cu noi! Crezi poate, c'aici pe canapea,
Nepotolita sete-a-iubirii, lângă ea,
Nu caută prin umbră tot fruntea mea iubită?
Plutesc într'al tău creer ca între vis și viață
Tu te prefaci acuma, — dar nu cetești; prin ceață
Vezi ochii mei, în care ți-e mintea absorbită...
La sânul meu acuma te crezi și'n aiurare
Visezi, ți-e dor de ritmu-i, cum ți-ar fi dor de-o mare
Copile scump, să-ncepem iar visul nostru drag...
Privește-mă în ochi-i, cum eu răzbat din vag,
Credeai că vindecarea așa de iute vine?
Credeai că de-a mea umbră, tu poți fi despărțit?
Nu, n'a fost cu putință și iată — am venit!
EL— *(cu o mișcare nestăpânită, închide repede cartea, aruncă pana și se ridică)*
Lumină, vreau lumină... Fă lampa cât de mare...
M'apasă umbra asta...
EA.— *(cu bună voință se duce la perete și dă lumină electrică)*
Așa. — Nu e prea tare?
EA.— *(întorce încă un buton)*
EL.— Nu, nu-i destul...
EL.— *(respirând abia)*
Acuma?
Acuma e mai bine...
(Dar strălucirea vie a lămpilor nu a gonit Năluca. Ea se vede stând dreaptă, surâzătoare, în rochia ei ca un al treilea personagiu real. Stă rezimată în fund, într'o atitudine familiară și înnecată de lumină)
UMBRA Nu, nu fug de lumină; crezi, — ai scăpa de mine?
Ca marmura la soare, mai vie strălucesc.
Vrei să-ți încerci puterea să mă gonești? Primesc.
Stau dreaptă, în picioare, privește-mă 'n lumină!
Vrei să mă'ntuneci, — însă e'n van, — nu vei putea
Mă vei găsi alături de ori care străină,
Din ce în ce mai blândă prietenă a ta...
(insinuantă)
Vrei numai invitată să-ți fiu? Prea bine, fie...
Un flirt în trei atuncea! Să fim de-o veselie
De vechi prieteni... Fă-ne chiar curte l-amândouă...
EA.— *(în fața tăcerei și a situației lui stânjenite)*
Oh, vino, vino, iute... ia uită-te 'n oglindă
Și vezi ce mutră dulce mai ai... Par'că te plouă!
Să mori de râs; — mă iartă...
UMBRA Să râdem *(râsul ei picură 'n tăcere)*
EL *(tresărind la râsul Umbrei).* — Uneori.
Ai râsul ei, de pildă acum...
Hm! cazi din nori.
EA Hm! cazi din nori.
EL *(revenindu-și în fire se scuză).*
Sunt cam sfios... ai dreptul să râzi... așa sunt eu...
EA *(încurajatoare).*
Hai, haide, fii mai vesel Henri, — ce Dumnezeu,
Să ne mișcăm... Ce aer solemn de sărbătoare!.
Mai schimbă atmosfera, e prea năbușitoare...
Asta-i de trist aicea? Nu-ți place cuibul meu?
Privește-l la lumină.
UMBRA *(ia aerul unei femei batjocoritoare care ar inspecta un salon).* — Hm! ia să văd și eu...
EL E minunat!
UMBRA De geaba, — la noi era mai bine...
EL *(către Ea).*
Când ești colea de față, te văd numai pe tine
EA ȘI UMBRA *(împreună).*
Ce mincinos!
UMBRA Ah! iacă, am fost de o părere...
EA *(arătându-i salonul).* — Și totu-i vechiu.
UMBRA Ah, Doamne, Henri, — cu ce plăcere
Ne-am fi iubit aicea!
EA Colo e un dulap
In care, ale tale volume, toate 'ncap.
Legate-s în coloare sau palidă sau vie
Așa că titlu, scoarță, — tot un acord să fie
Pe ultima ta carte am și gravat-o floare
De crin pe fondul verde...
EL De crin?
(Ea se duce la dulap. Umbra în vremea asta s'a apropiat de el).
UMBRA *(exprimându-și părerea despre Maria).*
Fermecătoare!
Ai gust ales, desigur; — din vremi tot ți-a rămas.
E drept că te atrage spre ea, la primul pas,
Și gâtu-i alb, când doarme, 'mi-închipuesc, că bate
Un puls tihnit, molatec pe pernele-i curate...
Și trebuie să fie plăcut să te trezești
In zori, cu ea alături, prin spuma-i de dantele
Volanuri și linouri, mătăsuri femeiești...
EL *(după ce ea i-a dat o carte).*
Ce gust de amănunte ai pus în fiecare...
EA *(cu intenție)* — Dar toată grija-am dat-o, odăii de culcare.
EL Ah!
EA Da.
EL Cuvântul ăsta drăguța mea păpușă
De-ași fi amant, ar face cât cheia de la ușă
Odaia este roză?
EA A nu, e azurie.
EL *(între dinți).*
Firește! In ce parte? la dreapta? stânga?
EA *(îi arată o ușă în fundul celei de a doua camere).* —
Iată...
Ai voie de la mine, — poți chiar să intri 'ndată...
EL Fiindcă mi-ai dat voe, îmi iau curagiul, — fie!
(Ea înadins rămâne ocupată la sertar. El are o nehotărâre... se depărtează de ea îndreptându-se spre cameră).
UMBRA Oprește-te o clipă... Așteaptă... Eu întâiu,
Voiu merge înaintea dorinței, — tu rămâi.
Eu voiu deschide ușa furiș, spre a vedea
Frumos e-alcovul, unde că vei trăda cu ea.
Iți spun eu dacă poate să-ți placă, ce-ți promite.
Căci nu uita, odaia perechii 'ndrăgostite
Supraveghiată trebui... E cuibul ideal
In care visul cearcă să sboare din real
Ușor... să nu-l rănească urîtul, căci îl sângeri...
Odaia de-i urâtă, sub trist alcov, plâng îngeri...
(Umbra, furișându-se cu un deget pe buze se strecoară prin ușa întredeschisă și dispare).
EA *(se întoarce mirată că-l vede tot în acelaș loc).*
Cum? Ai rămas acolo? Nici n'ai intrat măcar?
EL Nu, nu 'ndrăznesc.
EA Ei asta-i.
EL Mi-e frică de altar!
...Nu frică chiar... sfială...
EA Ești extraordinar...
Treci peste sfiiciune, și du-te, du-te-odată!...
O! neîncrezătorul! O să-i găsești vre-o vină
De gust, crezi tu?... Nu! — intră...

(Sfârșitul în nr. viitor)

Mişcarea culturală

Mihail Eminescu. **POEZII.** (Publicate şi adnotate de G. Bogdan-Duică. Editura Cultura Naţională).

Ediţia prezentată şi adnotată de d-l G. Bogdan-Duică urmăreşte restabilirea formei originale în opera lui Eminescu, facilitând astfel o privire asupra evoluţiei stilistice a poetului. Din această aşezare cronologică se poate vedea cum o personalitate atât de excepţional înzestrată cum a fost Eminescu s'a format totuş print'o luptă permanentă de a stăpâni forma şi de a învinge o limbă încă în formaţie, Eminescu îşi dădea seama de lipsurile sale şi deaceia în 1870 în **O scriere critică**, el spunea: „Geniul în sdreanţă sau în nestimate aurite, tot geniu rămâne; ideia sublimă, exprimată chiar într'o limbă defectuoasă tot ideie sublimă rămâne". (op. cit. pag. 16).

Eminescu

Aceste consideraţiuni au determinat pe d-l G. Bogdan-Duică să ne prezinte o ediţie din poeziile lui Eminescu, cu stilul şi forma lor originală, fără trunchieri, corectări sau adoptare ortografică. Punctul acesta de vedere e nou întrucât aproape unanimitatea ediţiunilor lui Eminescu conţin textele modificate şi modernizate cu ajutorul variantelor din manuscrise, cari păreau mai apropiate vremurilor noastre. Astfel ediţia prezentată de d-l Bogdan-Duică este o preţioasă colaborare de istorie literară, în cât în ordine cronologică aceste poezii sunt prezentate în forma lor originală, aşà cum au fost scrise, cu limba, ortografia şi influenţele vremii. Pentru literatura grăbită a zilelor noastre, exemplul sforţărilor şi evoluţiei stilistice, care se pot urmări în opera nemuritorului Eminescu, constituie o pildă plină de învăţăminte. Poietul de geniu, al cărui stil serveşte drept model, s'a format cu încetul, cu greu, prin luptă necurmată. Stilul lui Eminescu, forma, muzicalitatea, armonia s'au pregătit prin constrângere, — materialul amorf şi lipsa de terminologie poetică ideistică — dar genialitatea concepţiei a biruit şi-a găsit până la sfârşit, forma poetică cea mai desăvârşită.

D. Bogdan-Duică ne aduce câteva date preţioase. Incepând să scrie româneşte poetul nu se despărţise cu totul de sintaxa nemţească şi de cuvântul nemţesc, spune d-sa. In 1866 poietul scrie:

Nechează, s'aruncă de spintecă'n pripă
A negurei flor
(O călărie în zori).

De-al aplauselor flor
Apărând divinizată
(La o artistă).

Acest cuvânt e un germanism, luat din Goethe şi înseamnă când ţesătură, când înflorire. Deasemenea cuvântul **elfă,** întrebuinţat în **Geniul pustiu** e din germană: **die Elfe.**

Altă infuenţă reamintită la început de poet este a şcolii latiniste (Timotei Cipariu) pentru formele pluralului arhaic:

Pe **râul** dorului, mânat de **vânture**
Venì odat'
Pe-un vas cu vâslele mânate'n **cânture**
Linu **'mpărat.**

La tine vede-se **că e în cerure**
Un Dumnezeu
Purtând simestria şi'a ei **misterure**
In gândul seu.

Nici nu ne vine a crede că această poezie îi aparţine lui Eminescu, atât de mult destonează de forma operii lui consacrată. Totuşi de pe urma acestei infuenţe arhaizante, se păstează întâiul **vers din Epigonii:**

Când privesc zilele de aur a scripturilor române.

Impotriva influenţei germane şi a şcolii latiniste, poetul aduce tradiţia românească pe care o purtă în suflet, graiul ţărănesc dela Ipoteşti, cântecele populare, strigările şi zicătorile auzite în copilărie precum şi influenţa poeziei lui Alecsandri. D-l Bogdan-Duică aduce o probă interesantă spre a dovedi această teză. In 1 Iunie 1865 **Foaca Soţietoeţii** din Cernăuţi, unde Eminescu se aflase până în Martie 1865 şi din nou în 1866, a publicat următoarele versuri de Alecsandri, intitulate, La **o mamă:**

Sânt oare de jale fără mărginire,
Când sufletul simte dor de pribegire
Şi-ar vrea ca **să treacă de-a lumii hotar**
Scuturând din **aripi** a vieţei **amar.**

In Octombrie 1866 (Ediţia I-a Scurtu 1908, p. 131 şi 1912 p. 375), **Eminescu,** scrie prima strofă din **Mortua est:**

Făclie de veghe pe umezi morminte,
Un sunet de clopot în orele sfinte,
Un vis ce îşi moaie **aripa'n amar** —
Astfel **ai trecut de al lumii hotar.**

D. Bogdan-Duică adaugă: „Mi se pare că am drept să bănuiesc că tânărul poiet a păstrat o idee şi o rimă din Alecsandri"...

Mai mult chiar, d-sa crede că Eminescu a adoptat forme pe care Alecsandri le consacrase. Aşa se face că în poezia de pe atunci a lui Eminescu găsim: păserele, zimbire, ceriul, dismeardă, lacrimi, repune, sinu-mi, negri-i ochişori, piu, zisa, steaua, altariul, forme din „Doine şi Lăcrămioare".

Pentru a limpezi originea şi influenţele resimţite de stilul lui Eminescu, d-l Bogdan-Duică ne prezintă următoarele exemplificări:

Articolul. La Alecsandri: Intr'al zîmbrului domnie (Maghiara), Ea cântă tot astfel pe **a** lumei val (Dridri); La Bolintineanu: Şoptind **al** vostru nume; La Eminescu: Al undelor palizi (Diamantul Nordului).

Substantivul. La Alecsandri: Paseri lautari; Viu ca **paserea** 'ntr'un sbor (Baba Cloanţa); La Bolintineanu: Când paserea cântă; La Eminescu: O pasere pluteşte, (Decâte ori iubito).

ris, ride. La Alecsandri: Lunca ride, sufletul meu ride; la Bolintineanu: O horă rizătoare; la Eminescu: Acum ride printre lacrimi, (Eminescu).

sin. La Bolintineanu: Cu sinii de crin; La Alecsandri: pe sinu-ţi fraged m'aş legăna; la Eminescu: De sânul tău, de sânul tău. (De ce nu-mi vii).

Aceiaş influenţă se simte şi în cuvintele **şoptă, suris, suride, simbet, zimbire, zimbi, zioa,** etc., forme cari se regăsesc şi la Eminescu. Deasemenea persoana treia plural diformată de Bolintineanu: Mii de caicele trec şi se **deşir,** treizeci de lopete undele **despic ca şi participiile** atât de frecuente la Bolintineanu: La candela murindă, stele albinde se regăsesc în începuturile lui Eminescu: Metalica vibrândă a clopotelor jale; fiinţe uşoare săltânde pe cal. (O călărie în zori). Ca Alecsandri şi Bolintineanu, Eminescu întrebuinţează forma pin şi pintre: Pin ploaea de raze, pin spaţiu, (Mortua est).

Deasemenea dativul în locul genetivului: Strîmbe ca gândirea oarbă unor secole streine (Christ); dislocarea atributului: Mi-oi desface de-aur părul (Floare albastră). etc....

Toate aceste infulenţe sau erori n'au împiedecat însă ca Eminescu să-şi formeze un stil propriu şi atât de strălucitor, încât forma cugetării sale serveşte ca model de clasicism şi de puritate pentru geniul limbii româneşti. Urmăriţi drumul străbătut de Eminescu dela cea dintâi poezie publicată „La Moartea lui Aron Pumnul" şi din care reproducem mai jos primele strofe la capo-d'operile, care-i asigură nemurirea:

Imbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde 'ncinge antică fruntea ta;
C'acuma de'n pleiada-ţi auroasă şi senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse o dalbă ste[illegible]

Metalică, vibrândă a clopotelor jale
Vueşte în cadenţă şi sună întristat;
Căci ah! geniul mare al deşteptării ta
Păşi, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Şi 'n urmă-i ne-a lăsăt!

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o! geniu nalt şi mare
Colo unde te-aşteaptă toţi îngerii în cor,
Ce'ntoană tainic dulce a sferelor cântare
Şi-ţi împletesc ghirlande, cununi mirositoar[e]
Cununi de albe flori!

etc... etc... etc...

Cum s'a format Eminescu, ca să treacă dela aceste versuri simpliste, lipsite de imagini proprii, cu o limbă greoaie, plină de participii şi de forme gramaticale inadecuate, la neîntrecutele imagini din **Călin,** la stăpânirea desăvârşită a formei şi a imaginii, desigur că nu se poate explica numai prin cuvântul „evoluţie". Intervine aci procesul misterios al geniului creator, care soarbe din izvoarele tainice ale sufletului, topeşte, făureşte şi durează cu datele imponderabile ale sensaţiei şi emoţiunii, floarea albă a poieziei. Cine poate explica misterul creaţiunii? Critica disociază numai, prezintă elementele şi recompune după date proprii impresiile primite.

Drumul străbătut dela Oda închinată la „Moartea lui Aron Pumnul" la Călin nu-l poate recompune nimeni, fiindcă se confundă cu taina însuşi a vieţii sufleteşti.

Ediţia „Poeziilor" lui Eminescu prezentată de d-l Bogdan-Duică şi însoţită de numeroase note, explicaţiuni şi critice constituie un aport valoros pentru istoria literară şi o iniţiere plină de învăţăminte în poezia eminesciană.

SCARLAT FRODA

— Un autograf al poetului —

Cărţi şi Reviste

BARBU LĂZĂREANU-ANTON BACALBAŞA, Bucureşti 1924

Ocupându-se, de câţi-va ani, cu desgroparea marilor noastre figuri culturale, d. Barbu Lăzăreanu s'a opril un timp la Anton Bacalbaşa, memoriei căruia îi închină volumaşul de faţă. De ce tocmai la Anton Bcaalbaşa? Lucrarea d-lui Lăzăreanu pare a fi un răspuns la această mare întrebare, pe care totuşi nu i-a pus-o nimeni, şi care duce la următoarea constatare: Bacalbaşa a fost preţuit, în vremea lui numai ca ziarist. Şi a fost Tony Bacalbaşa ziarist de temut, după cum a mărturisit-o Haşdeu unui fruntaş bucovinean:

„Domnul meu, bucuros ţi-aş satisface cererea: dar... avem în ţara românească un singur gazetar: Anton Bacalbaşa; dacă ni-l iei, noi cu ce mai rămânem? Vrei să ne desfiinţezi presa?"

Şi cu toate acestea Bacalbaşa a întrecut pe ziarist. Ca poet liric el a lăsat bucăţi remarcabile:

(Afară-i trist, e frig şi ninge,
Şi-s obosit...

Spre Rosmersholm cine mă 'mpinge
Necontenit?)

ca poet satiric, o dovedeşte activitatea depusă, împreună cu Caragiale, la „Moftul Român" şi „Moş Teacă". Povestea lui Moş Teacă este cea mai bună lucrare din câte s'au scris, în genul acesta, în literatura noastră: amuză şi instrueşte, ceeace atârnă de datoria comicului mare. Interesante sunt şi citatele din opera lui Tony, pe care d. Barbu Lăzăreanu le dă pentru a fi ţinute în seamă de către alcătuitorii dicţionarului academic.

Scoţând în evidenţă personalitatea şi talentul lui Anton Bacalbaşa, d. B. Lăzăreanu a făcut o faptă bună şi-i dorim să continue pe drumul acesta, încă mai fiind de scos din cartoanele Academiei, oameni şi fapte. Pentrucă e bine să ne cunoaştem înaintaşii!...

* * *

LA REVUE DE FRANCE (1 Iunie) Despre romancierii polonezi contemporani, scrie d-ra **Maria Kasterka** un articol în care caută să stabilească tendinţa observatorilor de azi de a zugrăvi sufletul femeei. Dacă romancierul-bărbat a adăogat la cunoaşterea sufletului acesteia o obiectivitate sigură, romancierul-femee tinde să-l arate ca pe un **anima immaculata.** Dealtfel în aceasta stă şi visul femeei.

Aşa dar romanul d-nei **Sophie Rygier** se intitulează „**Narcisse**", eroina e o fată care pare înzestrată cu o structură sufletească anormală. Nu cunoaşte binele, nu cunoaşte răul; se sacrifică pentru familia ei, seigneurială dar degenerată. Imaculata fecioară însă are uşurinţa de a se contempla în toate situaţiunile, în toate încercările şi cade într'o cursă a dragostei atunci când cere vieţii o nouă impresie. Tema obişnuită a romanelor d-nei **Nalkowska** este aceasta: a nu trăi decât prin tine şi pentru tine. Din cauza acestei pasiuni bolnave de analiză, femeea refuză toate celelalte situaţiuni care trebue să urmeze. „Narcisse", după ce cunoaşte dragostea, refuză să devină soţie.

Romanul de moravuri, cu mulţi reprezentanţi în epoca de dinainte de răsboi, este cultivat azi de două scriitoare: D-ra **Maria Rodriewicz** şi d-ra **Hajota.** Cea dnitâi creiază în romanele ei personagii robuste, cu caractere energice, cu voinţi de fer. In „Alianţă" d-ra Hajota povesteşte despre romanul unei tinere care din cauza sărăciei este silită să se căsătorească cu un om bătrân. Il îngrijeşte şi îmbătrâneşte lângă el, în atmosfera celei mai dureroase melancolii. O caracteristică a romanului mai nou este însufleţirea lui de evenimentele politice şi sociale ale vremii. Aşa sunt romanele de răsboiu sau socialiste ale d-rei **Rabske.** Autoarea articolului de faţă promite ca într'un articol viitor să ne oglindească curentele din poesia contimporană poloneză.

* * *

NAZUINŢA (Mai) intră în al treilea an de apariţie. Dacă ne-am arunca ochii în urmă, am putea vedea că progresul, pe care l'a făcut revista din Craiova, s'a resimţit la fiecare număr. „Năzuinţa" şi-a îngăduit să-şi alcătuiască un mănunchiu de colaboratori neobosiţi, printre cari amintim numele d-lor **I. B. Georgescu, Al. Popescu-Telega** şi **Ion Dongorozi,** căutând, în deosebi, să îndrumeze talente tinere spre avântul înalt şi cinstit al poesiei, sub oblăduirea binevoitoare a d-nei **Elena Farago,** căreia îi revine tot meritul de a ne fi dat, anul trecut, poesia mult promiţătoare a d-lor **Radu Gyr** şi **N. Milcu.**

Numărul de faţă aduce colaborarea d-lor **Rădulescu-Pogoneanu, George Murnu, Gh. Tătărascu, N. M. Condiescu.** Proza literară aparţine d-lui **Ion Dongorozi** care în „Surpriză" aduce iscusita închegare a unei situaţiuni de potolită şi chiar comică prăbuşire sufletească. In „Puhoiul" d-l **Al. P. Telega** este de un tragic întunecos. O poesie de atmosferă alcătuesc versurile d-lui **N. Milcu** din „Automnală":

Plutesc cocorii în zări de scrum
Un mort a înoptat pe drum.
Şi îl petrec din ochi copacii
Pe la răscurci se-adun săracii
Işi scuipă frunzele pe jos
Un biet mesteacăn ofticos...
Un clopot cântă 'n depărtări
Cad fulgii, — albe sărutări,
Din nouraşii de sidef....
Visează-o fată pe-un gherghef
Şi într'o carte plânge-o floare
Mai vine, — nu mai vine oare?
La cârciuma din strada mea
Aşteaptă-un dric... Dricarul, — bea.

* * *

MIORIŢA (Mai) revistă gălăţeană de sub conducerea **d-lui Gr. Vêja reuşeşte să-şi menţină un loc cinstit printre** celelalte reviste din provincie.

In cuprins o spirituală comedie într'un act: „Surioara dela Focşani" a d-lui **George M. Vlădescu** în care liniştea avocatului — însurăţel de curând — **Iorgu Filipescu,** în lipsa soţiei sale, **Margareta,** este vizitat de fosta sa amantă, **Viola,** care se instalează în casă, comod, ca şi un membru al familiei.

La venirea Margaretei ea se dă drept surioara lui Iorgu dela Focşani, şi începe să povestească acesteia că pretinsul său tată împreună cu Iorgu n'o lasă să se căsătorească cu avocatul Gogu Dimitriu. La încurcătura lui Iorgu se adaugă — colac peste pupăză — sosirea lui Socrate — tatăl său — şi peste puţin timp a lui Gogu Dimitriu, care cere în căsătorie dela bătrânul craidon Socrate pe fica pretinsă a acestuia. Reproducem mai departe scena finală!

Margareta — Poftim, domnule Dimitriu, poftim. Ne-ai găsit într'o convorbire foarte aprinsă dar toate dispoziţiile sunt înclinate spre d-ta.

Gogu — Bună ziua. A! Şi conu Socrate! Ce bine-mi pare că te văd! Bună ziua Iorgule... Pari cam abătut.

Iorgu — **(Acru).** Te 'nşeli. Sunt în culmea bunei dispoziţii.

Gogu — **(către Viola)** Domnişoara e bine?

Iorgu — O, da, e foarte bine...

Margareta — Sunt împrejurări când nu te poţi simţi de cât foarte bine şi Viola are toate motivele să se simtă astfel.

Socrate — **(către Iorgu)** Surioara ta? **(Viola trece între Iorgu şi Socrate).**

Gogu — **(Timid, caută cu greu vorbele).** In adevăr, ca şi la teatru, viaţa ascunde dincolo de pânze, aspecte, privelişti nebănuite. Oricât am minţi-o, tot ea ne minte. Ne subjugă, ne arată perspective cu ademeniri de miragiu şi ne inspiră sentimente de intensităţi nebunuite. De-aceia coane Socrate, sunt foarte mişcat când voiu să-ţi cer o dovadă, de încredere. Mă cunoşti de copil... Pot îndrăsni să cer mâna fiicei d-tale?...

Socrate — Ascultă-mă băete: mie să nu-mi spui şarada căci nu ştiu să le desleg.

Gogu — **(către Iorgu)** Ai trecut prin emoţiile astea... Ajută-mă să dobândesc mâna surioarei tale.

Iorgu — Care surioară? A! Da! Mâna surioarei mele. Şi ce vrei să faci cu ea? Ci spune odată, ce vrei?

Gogu — Aveţi ceva contra mea?

Iorgu — Măi Gogule, uită-te bine 'n ochii mei!

Gogu — Da.

Iorgu — Pricepi?

Margareta — Să-ţi spun eu, domnule Dimitriu. Ca fiecare fată... drăguţă, Viola are şi alţi pretendenţi. De exemplu un arendaş pe care socru-meu...

Socrate — **(Sbucnind)** Dar sfârşiţi odată comedia asta! Imi pierd minţile, clocotesc, uite, crapă pământul sub mine!

Margareta — Tată dragă...

Viola — **(către Iorgu)** Frăţioare...

Iorgu — Măi Gogule, ai vrea tu să fii în pielea mea?

Gogu — **(către Socrate)** Crede-mă, sunt vrednic de încrederea d-tale.

Socrate — Mă rog, ce-i aici? Bal mascat? Carnaval? Balamuc?

Gogu — Iorgule...

Iorgu — Spuneţi, frate, spuneţi! Cereţi-mi surorile, nepoatele, verişoarele, bunicile... Vi le dau pe toate, mai ales pe cele dela Focşani!

Margareta — Domnule Dimitriu, cererea d-tale e primită cu toată plăcerea. Fii sigur că toate micile dificultăţi vor dispare... Şi nu numai atât, dar vă şi cununăm.

Iorgu — **(aparte)** Ţine-mă Doamne!

Viola — Draga mea cumnăţică!

Gogu — (Vă făgăduesc...

Socrate — **(vorbind încet cu Iorgu)** Aşa că...?

Iorgu — Aşa că d-ta ai o fiică şi eu o surioară!

Socrate — Străbunul meu Socrate spunea că părinţii mănâncă aguridă şi copiilor li se strepezesc dinţii.... Acum s'au schimbat lucrurile.

Viola — **(luându-l deoparte pe Iorgu)** Eşti supărat?

Iorgu — Lasă-mă!

Viola — Un prieten cu care ai făcut drumul dela Chitila la Bucureşti îţi devine scump... Şi eu... Voi, bărbaţii, ştiţi să ne înşelaţi, noi nu ştim să ne răsbunăm.

Iorgu — Dar asta ce-i?

Viola — E reînvierea! E porunca vieţii căreia nu mă pot împotrivi! E o năzuinţă căreia iubirea şi speranţa i-au împletit cunună de aur... E reînvierea Iorgule... Nu fii supărat... Tu ştii că eu pot fi o soţie bună... **(Intră Anica şi-i spune Margaretei ceva încet. Margareta ia braţul lui Gogu).**

Margareta — Şi acum să mergem la masă! **(Es amândoi. Scena mută între Viola, Iorgu şi Socrate. Insfârşit Viola se îndreaptă spre uşă şi întorcându-se din prag întreabă cu un accent de duioasă ironie).**

Viola — Dumneavoastră n'aveţi poftă de mâncare?

Cortina

In restul numărului poezii şi proză de d-nii Al. Lascarov Moldoveanu, George M. Vlădescu, George Pallady, I. Pajură şi Gr. Vêja. Cronica foarte bogată.

G. B.

* * *

BIBLIOGRAFIE

Eugen **Relgis,** PETRU ARBORE. — **O triologie a vieţii** interioare — vol. I. — Intâiele năzuinţi, — vol. II. — Izvoarele interioare, — vol. III. — **Probuşiri creatoare.** (Ed Umanitatea).

I. Dragoslav. Novele şi Povestiri. (Ed. **Steinberg**).

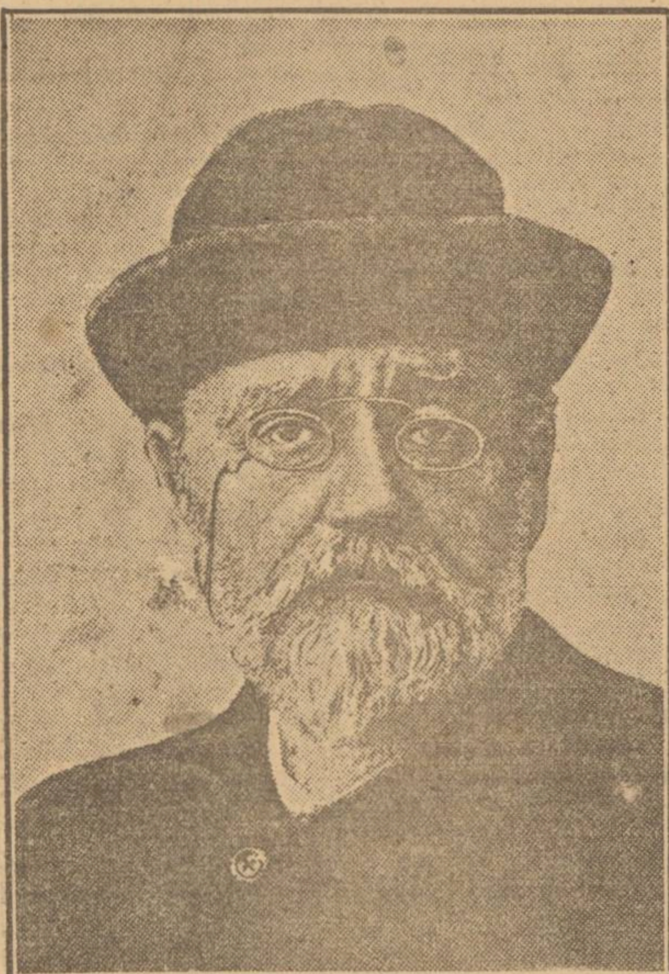

INSEMNĂRI

Emile Zola

In sfârşitd upă lupte crâncene între democraţi şi clericali, Emile Zola îşi are monumentul pe una din cele mai frumoase pieţi ale Parisului. Lupta a fost tot atât de înverşunată, ca acum douăzeci de ani, când Franţa ruşinată de marea nedreptate ce i se făcuse romancierului, cu prileujl procesului Dreyfus, a cerut ca trupul lui Zola să fie îngropat în Pantheon. După revizuirea acelui proces odios care ani de zile frământase republica, Dreyfus fusese reabilitat, dar apărătorul său, mort în mijlocul scandalului cerea o reparaţie. Memoria marelui scriitor a fost cinstită cum i se cuvenea, aşa cum a fost cinstită din nou acuma în faţa monumentului care e opera lui Meunier şi a lui Charpentier.

Dintr'o familie originară din Marsilia, Zola s'a născut la Paris în 1840. A murit în 1902 sufocat cu cărbuni în odaia sa de culcare. In şcoală copil mediocru, Zola nu şi-a putut lua nici bacalaureatul. Funcţionar într'o casă de editură el începuse să scrie versuri respinse de toate publicaţiunile literare până când într'o zi găsi pe cineva care să-i tipărească nuvelele. Văzând că debuturile sale se îneacă în tăcere, începu să se combată singur prin ziare, izbutind să atragă atenţia criticei asupra... adversarului său. Din ziua aceea îi zâmbi gloria, care avea să-l aducă alături de Flaubert şi mai târziu cu Daudet, fraţii Goncourt şi Maupassant să pună bazele şcoalei naturaliste.

Emile Zola

Rupând cu tradiţia romanticilor, pe care îi socotea prea idealişti, Zola concepe o literatură de analiză în care principala preocupare avea să fie cultul amănuntului. Descrierea prea exactă a unor anumite stări fiziologice, a diferitelor păcate omeneşti şi disecarea crudă a sufletului burgheziei celui de-al doilea imperiu, i-au atras atacuri înverşunate şi opera lui literară considerată la un moment dat ca pornografică, fu luată din mâinile tineretului lacom de senzaţii şi mai ales pasionat de o literatură cu care nu se mai întâlnise.

Romanele lui, printre care „L'Assomoir" rămâne o capod'operă, erau ilustrarea teoriilor enunţate în volume de critică, în care nu cruţa mai ales gloriile reputate ca Victor Hugo, Dumas şi toţi reprezentanţii şcoalei parnasiane în frunte cu Catulle Mendès.

Cele mai odioase atacuri personale, au fost îndreptate asupra omului care rămâne neclintit şi dârz la locul ce şi-l alesese ca să ţină piept puhoiului vrăşmaş. Cercetător al adevărului în toate gesturile omeneşti, descriind realităţile vieţii cu o cruzime, care, ce e drept astăzi, şi-a pierdut din urăţenia ei, faţă d eceea ce se scrie, Zola şi-a pus opera alături de a lui Balzac şi romanele lui sunt documente ale vieţii de toate zilele.

Se spune că într'o zi într'o călătorie a întâlnit o fată tânără, care fără să-l cunoască îi spuse că părinţii nu-o lasă să citească pe Zola. Urmărit de ideea că nu pătrunde în anumită lume şi că generaţii întregi îl ignorează, Zola a scris „Le Rève", care este o puritate îngerească şi de un avânt liric neobişnuit la naturalişti.

Atacat cu înverşunare şi urmărit de răutatea contimporanilor, care nu-i ertau sinceritatea criticilor sale, Zola n'a putut face parte din Academie şi-a fost respins de nemuritori, ori de câte ori a bătut la uşa lor.

A fost de ajuns ca să apară în procesul Dreyfus, ca apărător al celui nedreptăţit, pentru ca toţi duşmanii să-l sfâşie cu cruzimea ce ţi-o dă împrejurarea de a avea pe adversar în mână. După ce-a scris vestita scrisoare cu „la verité est en marche et rien ne l'arretera" Zola a publicat şi vestitul manifest „J'accuse" care l'a adus în faţa consiliului de război de unde a eşit condamnat la un an de închisoare. A fugit, atunci ,în Englitera de unde .s'a întors scârbit şi bolnav.

Interesul pentru cultura românească

Am mai arătat de multe ori, în ziarul nostru, că străinătatea a început să se intereseze de mişcarea culturală din România. Şi este foarte firesc că lumea să se intereseze de progresul cultural al unui popor pe care puţin ori de loc, nu l-au făcut cunoscut diplomaţii şi politicianii români. Diplomaţia română n'a înţeles niciodată, că alături de-o politică de reprezentare a ţării, este necesară şi poate de importanţă capitală, intensificarea propagandei culturale. Am văzut ce-a folosit propaganda marelui artist Paderevski cauzei Poloniei, şi Paderevski nu era diplomat de carieră, din potrivă era un duşman neîmpăcat al diplomaţilor de marcă aristrocată. Destinele Cehoslovaciei sunt încredinţate d-lui Beneş, care desvoltă şi azi un efort mare pentru a lumina opinia europeană cu ajutorul presei. Jugoslavia asemenea are diplomaţii săi, recrutaţi din factorii civilizaţiei, cari nu uită nici un moment ce datorează culturei ce reprezintă... Numai noi, cu politica de divan, atrofiată de cel mai inept orientalism, dispreţuim contactul nostru intelectual şi ne este cu totul indiferentă opinia străinătăţei, până ce de fapt fără această opinie bine informată, acţiunea noastră culturală va fi tot mai puţină.

Oficialitatea este greoie şi formalistă şi se mişcă greu. N'avem propagandă culturală în străinătate, decât în formă de iniţiativă particulară. Străinătatea ne poartă un interes vădit, dovadă că în fiecare zi, înregistrăm o ştire că un teatru, o revistă ori un ziar, publică ştiri favorabile progresului nostru intelectual. Succesele obţinute în urmă de compozitorii, artiştii instrumentalişti, actriţele şi poeţii români, în toate centrele culturale, dovedesc că am putea cuceri atenţiunea Europei şi a celorlalte părţi ale lumei. Pentru noi însă succesele repurtate de un Enescu, Stan Golestan, Alfred Alessandrescu, Elvira, etc., alături de un mare număr de scriitori traduşi în multe limbi — nu sunt atât de importante ca balivernele unui politician, care ne asaltează cu interminabile discursuri în Parlament... In alte ţări, recenta şi fulgerătoarea apariţie a unui Panait Istrati, nu premiat şi nu distins ca un bun meşteşugar şi nici chiar lăudat de diletantismul Academiei, ci recunoscut de marile reviste ale Apusului, — ar fi stârnit o adevărată furtună de admiraţie. La noi, presa a înregistrat mecanic succesul lui Istrate, găsindu-se fireşte imediat câţiva „scriitori", cari simţindu-se proverbial de departe de publicitatea europeană, şi-au arătat limba, unsă cu mirul subvenţiunilor nemeritate. Sunt simptome sociale, identice la fiecare popor, care nu şi-a terminat desvoltarea socială.

Şi acum să înregistrăm ultima informaţie, care ne spune că s'a găsit un traducător englez pentru operele lui Caragiale şi aceste traduceri vor apărea la Londra, unde de altfel se ştie că un volum tradus din scriitorii români, a avut succes neaşteptat.

Pentru cei mai mulţi, informaţia aceasta nu are prea multă importanţă, deşi este o cotare sigură a valorii noastre culturale la Bursa din Londra, care nu iubeşte pe reprezentanţii politicianismului românesc.

George Caïr

Un asasinat odios a pus capăt zilelor scriitorului George Cair. Nuvelist foarte gustat de cei ce se mulţumesc cu schiţa uşoară, fără pretenţii de adâncire psihologică, dar cu o rară putere de a povesti o anecdotă, Cair, în literatură a fost considerat ca un amator simpatic şi amuzant.

A scris nuvele şi schiţe ca: **Urmaşii Romei, Patimi, Tainele lor, Ca fulgul la vânt.** Romane: **Finci, Intr'un Mirador** şi chiar poeme fantastice ca **Traista lui Adonis,** scrisori de pe lumea cealaltă. Cair a scris şi versuri, unele duioase, semnate cu numele lui, altele umoristice semnate **Jorj de Riac.** Din toată opera sa se desprinde o ironie agreabilă, ferită de muşcături şi de înţepături personale.

Inmormântarea scriitorului asasinat mişeleşte, s'a făcut în mijlocul unei dureri emoţionante şi poetul Cincinat Pavelescu a rostit următoarea cuvântare în numele societăţii scriitorilor români:

„Pentru toţi cei cari aşează în concepţia lor de viaţă deasupra oricărui sentiment, cavalerismul, scumpele rămăşiţe ale lui George Cair sunt o adevărată relicuă a onoarei, a virtuţei şi a lealităţei. George Cair care era întruparea curajului şi a bunătăţii, adevăratul cavaler fără de teamă şi fără de prihană, a trebuit printr'o fatalitate tragică să cadă în plină tinereţe, sănătate si succes, victima laşităţei, a sălbăticiei şi a crimei

George Caïr

„George Cair a cărui existenţă a fost un zâmbet, un cântec fraged de izvor senin şi de poezie fermecătoare şi liniştită.

„Visător înamorat de ritmul vieţei elegante în al cărui acord a ştiut să scapere licăriri de inspiraţie nobilă şi fericită.

„Poetul înmănuşat care jongla cu gama culorilor delicate punând parcă din'adins o surdină oricărei violenţe printr'o estetică discretă şi elegantă, trubadurul plin de vervă de fantezie şi de lumină, a fost ursit să piară într'o luptă obscură sub cuţitul bestial al urei şi lăcomiei.

„De sigur că nu în clipa aceasta e prilejul nemerit a onora calităţile sufletului ales al lui George Cair clasificându-i talentul plin de îmlădieri iscusite şi variate. Mâhnirea pe care o încerc şi care e împărtăşită de toţi cei cari simt şi gândesc, mă împiedică de a face celui care s'a dus de timpuriu, un panegric demn de sufletul şi de memoria lui. Am venit să vărs câteva lacrimi nestăpânite pentru prieten şi pentru tovarăşul de vis şi de ideal.

„George Cair, tu care ai fost smuls din viaţă lăsând mâhnire în atâtea suflete şi atâta durere celor două fetiţe pe care le adorai, ascultă glasul meu pentru ultima oară:

„Tu care n'ai râvnit cu dinadins laurii gloriei şi deşertăciunile ei, — tu care n'ai alergat după himera frumosului decât ca amantul fericit dacă iubirea îi aruncă un zâmbet şi o floare.

„Iată că azi pe corpul tău rece şi promis succeselor şi fericii, se apleacă înduioşate şi înfrăţite, Gloria îndoliată. Prietenia care te plânge şi Iubirea care te regretă.

„Societatea Scriitorilor, pe pragul veşniciei în cari intri, desprinde cu emoţiune o frunză de lauri, şi împletind-o cu mirtul verde al poeţilor, mângâie fruntea ta palidă, întocmai ca o sărutare de muză sau ca o lacrimă de femee iubită.

„Iar prietenul tău de odinioară îţi urează să mergi, să te aşezi departe în lumina zeilor şi în soarele celor drepţi".

Edouard Herriot

Despre noul preşedinte de consiliu al Franţei, care este şi un distins literat, scrie colaboratorul nostru d. Tudor Teodorescu-Branişte în „Cuvântul Liber" Nr. 22.

Herriot, în mâinile căruia se află astăzi destinele Franţei, pornită pe căi umanitariste şi democrate, a îmbogăţit istoriografia franceză cu studii de adevărat erudit şi conferinţele sale în diferite cercuri intelectuale stârnesc totdeauna un deosebit interes.

„Cea de a treia Republică şi-a încheiat opera într'o criză, care ne-ar fi putut duce la ruină şi care ne-a dus pe culmile gloriei. A patra republică e gata să se nască. Creaţi-o"

Edouard Herriot

Aşa sfârşea, în 1919, d. Edouard Herriot, actualul primministru francez, vasta sa expunere programatică intitulată *Créer*. Astăzi, destinele Franţei îi sunt încredinţate. D. Herriot a început din chiar această săptămână crearea cede a mai fi o operă franceză. Politica Parisului s'a răslei de a patra Republici. Opera sa constructivă încetează frânt totdeauna asupra întregului continent. Cu atât mai vârtos, se va resfrânge astăzi, când războiul a creat o interdependenţă, căreia nici cei mai încăpăţânaţi predicatori ai politicei de izolare, fie ei din cele mai îndepărtate state, nu i se pot sustrage. A urmări cele ce se pregătesc azi în Franţa este, pentru oricine, o imperioasă datorie.

D. Edouard Herriot este, de douăzeci de ani, primar al Lyonului. Atât ar fi de ajuns, ca să-l întrezăriţi: un om de muncă hotărâtă, stăruitoare, într'unul din cele mai importante centre ale Europei. D. Herriot este şi un fin literat. Monografiile sale *Philon le Juif* şi *M-me Récamier* ni-l dovedesc ca atare. Adăugaţi la aceasta, detaliul preţios că d. Herriot nu este amestecat nici în consiliile de administraţie, nici în afacerile dubioase, nici chiar în numeroasele procese de aşa zisă trădare, create de guvernul Clemenceau — şi veţi avea ceeace se chiamă, în cel mai nobil înţeles al cuvântului, *un om nou.*

Un om nou, dar care aduce — nu imprecizione în program, nu ezitări în acţiune — ci o serie de reforme enunţate şi amănunţite, astfel în cât fiecare să le cunoască. Cea dintâiu problemă care se pune Franţei de azi, este problema reparaţiunilor germane. Un destin tragic face ca, ori de câte ori Franţa se reîntinereşte printr'o revoluţiune, democraţia cea proaspătă să fie pusă la o grea încercare printr'o mare dificultate externă. Marea revoluţie avu să ţină piept unei năvăliri duşmane. A treia republică fu chemată la viaţă, ca să continue un război pe care Napoleon al III-lea îl dusese până la dezastrul dela Sédan. Republica a patra are, din primul ceas, să rezolve chestiunea despăgubirilor. Planul d-lui Herriot e clar. D-sa, răspunzând la o anchetă în acest sens, spunea: „Trebuie să obţinem dela Germania garanţii de ordin general. Este, fără îndoială, ceeace ne va oferi comitetul experţilor. S'ar putea de ex. să interesăm pe neutri la gestiunea căilor ferate ale Reichului, care s'ar constitui în societate. S'ar emite 26 miliarde titluri, dintre care cam 15 ar fi remise comisiunii reparaţiilor. Aceste titluri ar fi în mâinile purtătorilor englezi sau americani şi cauţionate printr'un vărsământ interaliat sau chiar internaţional... Aceasta ne-ar permite efectiv să evacuăm Ruhrul, dar numai după ce creanţa noastră ar fi mobilizată sau chiar internaţionalizată. Trebue să ajungem aci, dacă nu vrem să creăm o situaţiune extrem de primejdioasă pentru pacea europeană". (I. Kessel et G. Suarez: *Le Onze* Mai, 1924, p. 77).

Fără să abandoneze nici unul din drepturile Franţei, d. Herriot pune dintr'odată problema pe un târâm nou. Problema reparaţiilor încetează de a mai fi un conflict între Franţa şi Germania şi devine, prin aplicarea acestui plan, de o ingenioasă simplitate, o problemă a finanţei internaţionale. Mutând lupta în câmpul limitat al unui război, d. Herriot o duce pe vastul teren financiar. Manifestând o egală preocupare pentru ceea ce i se cuvine Franţei, şi pentru ceea ce se cuvine ca fiecare să dea, drept tribut, păcii continentale, d. Herriot anunţă dela început şi ca principiu diriguitor al acţiuni sale, pacea. Pacea în afară şi pacea în lăuntru. De aci decurge, în chip firesc, amnistia ca măsură reparativă a tuturor erorilor şovine ale guvernului Clemenceanu. Apoi, reprimarea legală a turburărilor fasciste şi în genere, a tuturor tendinţelor de răsturnare a Republicei. In cadrul acestor idei generale, se închide radicalismul de azi. Convins că „a venit timpul ca să se fecundeze sacrificiul celor morţi" *(Créer,* I. p. 45) acest radicalism nu neglijează nici una din manifestările spiritului omenesc.

Astfel fortificată, Franţa democrată urmează să intre în orchestra continentală, cu acorduri noi şi sănătoase. Căci d. Herriot afirmă hotărât: „problemele franceze nu pot fi desprinse din ansamblul problemelor mondiale". Acest magnific program, care — pornind de la realităţile implacabile, tae totuşi perspective minunate, este pentru noi un reconfortant. Ne-am deprins să împrumutăm din Franţa cocote, şansonete şi ciorapi de mătase. Am putea împrumuta şi ceva din programul radical al d-lui Herriot. Cu o singură condiţie: să avem aci, în ţară, între oamenii politici, un om atât de hotărât şi de energic, fără să devină excesiv; tot atât de chibzuit, fără să devină abil.

Scriind aceste rânduri, ne gândim la noul partid naţional-ţărănesc. O coincidenţă, pe care am dori-o fericită, face ca d. Herriot să ajungă la cârmă în zilele când, aici, noul partid se încheagă. Vor înţelege conducătorii lui — toţi conducătorii lui, căci îi ştim pe câţiva dintre fruntaşii ţărănişti de eri, pătrunşi de aceste adevăruri — vor înţelege ceva din marile prefaceri petrecute în Franţa? Am dori-o din toată inima, pentru binele acestei ţări care are nevoie de o democraţie sănătoasă, precisă, scutită de tranzacţii, de tocmeli, de erezii spre stânga sau de flirturi abjecte cu dreapta reacţionară...

Noui traduceri în Esperanto

Am arătat de câteva ori în paginile „Adevărului Literar şi artistic" că se produc tot mai multe lucrări româneşti în limba auxiliară Esperanto.

Nu suntem convinşi că limba aceasta (pe care însişi esperantiştii o consideră ca „auxiliară") va înlocui verbul cunoscut al limbilor civilizate. Este de sigur însă un preţios element de aproape a sufletelor, a popoarelor, şi chiar de-aceasta, datoria omului civilizat este ca să se intereseze de succesele pe cari le are zilnic invenţia doctorului Zamenhof. Azi se găsesc adepţi ai esperantismului în întreaga lume, dela Viena, Paris şi Melbourne... până la Helsingfors şi Calcutta pretutindeni sunt esperantişti şi presa esperantistă este bogată şi numeroasă. Ar fi o mare imprudenţă că noi românii, cari avem destui duşmani în străinătate, să nu relevăm tot ce ne poate servi ca material de propagandă. Am înregistrat de câte ori s'a tradus ori s'a publicat ceva în Esperanto, ce interesa cultura românească. Revistele din apus au publicat multe traduceri în Esperanto din operele lui Eminescu, Coşbuc, Caragiale, Rebreanu, Gârleanu, Lucian Blaga, Emil Isac, Minulescu, iar mai în urmă revista fruntaşă „Literatura Mondo" publică în numărul de Iunie 1924, o traducere a nuvelei „Şeful gărei", de d-l **A. de Herz** şi traducerea o însoţeşte cu cuteva rânduri elogioase despre personalitatea literară a d-lui **A. de Herz.** Traducerea este făcută de d-l Siegmund Prager, iar notiţele asupra d-lui A. de Herz le semnează d-l G. Bugariu din Bucureşti. Oficialitatea greoae şi anemică, ar putea să se intereseze în laboratoarele umbroase ale aşanumitei propagande şi de limba Esperanto, care răzbate

A de Herz

azi cu uşurinţă în cele mai de seamă centre ale culturei mondiale şi cu ajutorul căreia s'ar putea face cunoscute cu succes tendinţele culturei româneşti.

Dar la noi... se face glumă din cele mai serioase probleme ale culturei, şi se dispreţuesc mijloacele civilizate şi... necostisitoare, cari reclamă inteligenţă

CITIŢI
SPORTUL
CEA MAI MARE PUBLICAŢIE CARE REDA AMANUNŢIT INTREAGA VIAŢA SPORTIVA DIN ŢARA ŞI STRAINATATE
DE VÂNZARE LA TOŢI CHIOŞCARII ŞI DEPOZITARII DE ZIARE

Adeverul Literar şi Artistic
Preţul abonamentelor:
In ţară:
Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „